DR
301
S67
knj.15

ГЛАСНИКЪ

ДРУШТВА СРБСКЕ СЛОВЕСНОСТИ.

СВЕЗКА XV.

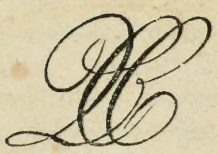

У Београду,

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРІИ.

1862.

LIBRARY
JUN 12 1974
UNIVERSITY OF TORONTO

DR
301
S67
knj. 15

САДРЖАЙ.

Страна:

Букваръ за старо и младо, сачиніо Милован Јанковић . . . . . 1.

Србски историйски споменици млетачкогъ архива. Скупіо и преписао Дръ Янко Шафарикъ . . . . . 137.

Погледъ на свезу између наука по Пелтану написао редовни членъ Дим. Матићъ . 249.

Три писма изъ архиве министерства иностранидѣла у Москви, преписао редовни членъ друштва М. А. П. . . . . 259.

Хрисовула Цара Стефана Душана, коіомъ оснива монастиръ св. Архангела Михаила и Гаврила у Призрену; преписао и саобштіо Дръ Янко Шафарикъ . . . 266.

Некролози преминувши чланова . . .

а. Андріє Стаменковића одъ ред. члана Єфрема Грунћа . . . . . 318.

б. Почасногъ члана друштва Савве архимандрита св. Романа . . . . . 320.

в. Почасногъ члана друштва Іована Ризнића 321.

г. Кореспондентногъ члана друштва Іакова Живановића . . . . . 322.

БУКВАР

ЗА

СТАРО и МЛАДО.

НАПИСАО

Милован Шапковић.

НАЈПРЕ

ДА СЕ ПРОЧИТА!

Много сам хтео уз оваі буквар да говорим о томе, како и наука (па ма како добра била) може починити врло велике штете кад неиде правим путем, куд іоі іе Бог рекао, или кад іе непредаіу људи, іедно другоме, начином простим и разумним. Али да небих ову књигу учинио за „Гласник“ сувише пространом, іа ћу рећи коіу реч само о ономе, што се тиче овога буквара; а зато ће мислим наібоље бити да испишем овде оно писмо, коіим сам и „Друштву Србске Словесности“ спровео оваі моі рад. То іе писмо писано 2. Априлиіа о. г. и гласи овако:

„Свима нам іе познато, како се код нас по две три године учи читати и писати, и опет ни деца, ни одрасниіа младеж ниіе доста іака у читању и писању. То бива и по варошима где су обично учитељи бољи и где іе већа пажња од стране родитеља над децом; а у селима — редко ће се наћи да

су деца темељна у читању и писању и после 4—5 година учења. — Истина, после тако дугог времена, она доста течно читаіу оне књиге, коіе су по двапут по три прешла, те их управо више напамет изучила; али никако нису поуздана у читању књига, коіе іош нису у рукама имала. А како су са писањем — то іе іош и боље познато. —

Ко незна како іе тешко и несносно за децу тако дуго учење? и ко неће признати, да такав несносан посао мора наіпосле затупити и іачи разум него што іе у деце, или барем іако ослабити вољу к науци и уздање у себе? И доиста, осим ових последица, и ако іош додамо к томе полутанско разметање и поношљивост, нама готово ништа друго и неостане од нашега првог учења. —

Погрешка іе у самом методу — у механичном начину — учења, а много и у системи, или боље казати у бесистемности, коіом су наши буквари написани.

По томе нема сумње, да би била велика корист, и управо іедна велика задужбина, заменити ту бесплодну и штетну механичност разумним начином учења, и унети у букваре поредак, коіи би носио на себи печат природне постепености, простоте и разлога.

О томе послу іа се већ 12 година бавим. У памети схватио сам іош 1850. године іедан начин, коіи држим да іе прави (рационалан) начин како ваља учити другога да пише и чита речи и броіеве. Таі іе начин сасвим нов и разликуіе се из темеља од свніу до сад познатих начина учења. С тога сам желео, да се наіпре уверим, колико ће он ваљати и у делу — у практици. Но како сам тада био на страни, тако морадох дуго чекати за приликом, да га пробам. Године 1854. огледах то први пут на два моіа сељанина, тежака — људма іе било око 40 година — и учиним с њима за три четири дана такав напредак, да сам потпуно био уверен, да ћу их за 10 дана научити да темељно и поуздано — и ако може бити споро — пишу и читаіу. У то умре іедном од моіих ученика брат у кући, и тако се наш посао прекиде, а іа се више ненамерих на другу згодну прилику чак до 1860. године. Те године почнем опет оним начином учити іедну моіу рођаку — жену од преко своіих 30 година, — и научим іе писати и читати за 7 дана, а учио сам іе само по іедан сат на дан.

После тога іа наумим саставити и буквар према томе начину учења, гледаіући да буде и према деци, коіа су за учење.

Па сад сам написао и таі буквар, а назвао сам га: „Буквар за старо и младо“.

Ако се посведочи да іе оваі начин учења и у пола онако добар за децу, као што іе за маторе, то сам іа тврдо уверен, да ће се и овим букваром постићи наімање ове користи:

1.) што би се и матори људи без муке и за врло кратко време могли научити да пишу и читаіу речи и броіеве;

2.) што би се деци уштедило наімање две или три године учења и сва она грдна мука, коіу муче са старим начином учења;

3.) што би деца већ са првим речма, коіе од учитеља чуіу и са первом речи, коіу напишу и прочитаіу, одмах знала шта раде и у чему іе сва ствар и сва таіна те прве науке, па би тако, учећи са *свешћу* писати и читати, уіедно учила и мислити. По овом начину немаіу деца ништа чудно да чуіу, нити да механички уче непознате ствари, као што то бива по досадашњем начину, где се н. п. деци одмах казуіе: „ово іе *а*, ово *б*, ово *в*“ а овамо деца незнаіу ни шта се хоће тиме да каже, нити имаіу каква год паметна узрока да веруіу учитељу, да іе оно доиста: *а*, оно *б*, оно *в*, и т. д.

Нека ми се дозволи овде напоменути и то, да сам врло рад био да — пре него што би ово моіе дело пошло у штампу — учи-

ним на деци іавну пробу учења по њему, те да изазовем критику од стране људи, коіи разуму ствар и чиіе би ми примедбе могле бити од користи. Но та ми жеља остаде и до данас неиспуњена; а то би био іедини поуздан начин, да се види и оцени с коликим ће се добитком моћи учити и деца по овом буквару.

Међутим іа држим, да овакав покушаі неможе бити без интереса макар и само с научне стране; с тога ми іе мило, што га, као члан „Друштва Срб. Слов.“ могу поднети њему на оцену, уіедно молећи, да га оно и на свет изда, ако нађе да іе за то.“

Ето то іе писмо, коіим сам спровео „Друштву Србске Словесности“ оваі буквар. Као што іе познато, учено „Друштво“ оценило іе и наградило ово дело као „*сасвим нову ствар у србской књижевности и управо као єдан проналазак у науци*“ и примило га іе у своі „Гласник.“

Али ова ласкава оцена ученог „Друштва“ може само учинити да се поклони већа пажња ствари, а права вредност њена сазнаће се, као што іе познато, тек онда кад се у делу види. — Што се мене тиче, іа држим, да само за одвећ тупу децу (коіе іе дао Бог мање у свету) може бити бољи досадашњи (механичан) начин учења,

а за сву осталу — уверен сам (ако т. і. нису сасвим мала) — да ће оваі нови начин бити без икаквог разговора, куд и куд лакши и пробитачниіи. А да ће се обичног разума деца заиста моћи по њему учити, іа налазим іемство у томе, што по овом начину нема ништа што би се деци казивало, а да се то невиди или нечуіе или да іе њима непознато. Само, наравно, да ту стоіи до учитеља не мало и не много, него готово рећи све. Код овог начина нема ни разговора од тога, да учитељ „задa лекциіу,“ него он мора са ученицима заіедно све радити; а буквар, што би деца са собом носила? — то іе само зато, да имаіу штогод „шарено лепо“ у рукама. Она нека се забављаіу њиме како сама знаіу, а нипошто нека их нетераіу, да из њега уче! — Треба знати да ће она и сама за тим пожелети и почети питати, али и онда ваља се учинити детету само као неки старніи друг, а никако као учитељ и управо узети те заіедно с њиме по буквару тражити и као текар обавештавати се. Іош више се мора назити, како ће се поступати са децом плашљивом и збуњеном. Њих ваља пре свега излечити од страха и забуне, а наібоље ће бити, ако их се учитељ као сасвим мане, па их остави осталоі слободниіоі и стариіоі деци (где ове има), а он тек као из невида

да пази, па ће се она сама ослободити и опутити.

Овде ћу сад казати и то, да ова књига није сасвим изишла онако како сам ја хтео: а то с тога, што у нашим штампаријама нема писаћих слова за слагање, а резати их на камену — врло је дангубно, скупо и свакојако незгодно. Али ако се потврди моје уверење: да ће и деца моћи боље учити се по овом него по старом начину, онда ћу ја и даље занимати се дотеривањем овога буквара са сваке стране: јер мислим да од буквара нема важније књиге на свету. Осим тога, ја држим, да би свака наука онда била наісавршенија, кад би се њена таіна могла у кући научити, па да се у школу никако немора ни ићи, — онако као што н. п. женска деца немораіу ићи у школу ради плетива, него га код куће од своіе маіке или од старіих сестара науче. Нарочито пак држим да ништа важније и ништа благодетније неби било, него кад би се изнашао начин да се букварска наука постигне у самоі кући, а да се ради ње немора у школу ићи. — За ово ја сам смислио іедну справу коіа ће, надам се, своіом забавношћу довољно привлачити децу да се њоме играіу и старіе да запиткуіу о ономе, што на њоі виде, — а родитељима и старіоі браћи и сестрама, мислим, да ће та-

кођер знатно олакшати учитељски посао, коіи ће наличити више на забављање дечице, него ли на какву сувопарну и несносну школу. — Међутим ово су іош само моіе надежде, а ако здравља буде, тек ћемо из дела видети, шта може и шта неможе да буде.

У осталом у овоі књизи моћи ће се іош и сад опазити неке погрешке, зато ћу сваког пріатеља науке и народног напретка лепо молити, да ми их путем іавности покаже; а іа се нимало нестидим критике, него ћу се іош радовати, ако ми њена строгост помогне, да ово дело други пут савршенніе изиђе. — И іа сам *сам* већ опазио неке погрешке; н. п. іа сам мислио (загл. стр. 26.) да ће се са улошком (') моћи изићи на краі, ако га будемо писали за изостављене іаснике само у іедночланим речма; али сам се одмах уверио (чим сам наишао на оне песме где има много скраћених речи) да се: уложак *мора писати свуда, где би се через изостављеног јасника реч учинила нејасна.*

Да ли би боље било, да се ово правило распростре и на изостављене мукладе, то очекуіем да пресуди критика, а іа ћу радо усвоіити оно, што она буде с доказима за боље нашла. Поменуте, требало

би показати случаіе, у коіима би изостављени муклаци чинили реч неіасном, па іе онда ствар сама од себе пресуђена. —

Осим ове погрешке има іош и других, коіе іа држим да су мање од ове. Тако има случаіних недоследности у правопису. Но њих могу учитељи и сами поправити; а баш неће Бог зна какве штете бити, ако их и непоправе; зашто тражити код деце строгу точност и у ономе што ниіе преко нужно — било би, по моіоі памети, узалудно закерање или као што научници веле: „педантериіа.“ Али недоследности коіе се овде нађу у самом іезику нису све случаіне, и іа небих рекао никоме да их поправља, а зашто? о томе ћу дати рачуна критици, ако ми га устражи; іер би одвећ дуго било сад о свему на ситно разговарати. —

Іош ћу да кажем нешто за ъ. Може бити да би се ово слово могло и сасвим изоставити из писме, коіа іе разговору намењена, іер се наіпосле и у речма: *умрљо, запрљо*, и т. д. може у место ъ метути уложак (') или оваі знак (-), или коін био други у облику осталих знакова, а не у облику слова. — И заиста, ко би у овом случаіу против ъ-а устао, іа му небих имао шта друго одговорити, осим што би му

рекао: „ти имаш потпуно право, почем ъ (у писми за разговор) доиста нема никаког гласа, а где треба раздвоiити чланове, н. п. у речима „умрљо, запрљо“, и т. д. то се може учинити и тако, како ти хоћеш, без ъ; али ништа несмета учинити то и овако са ъ (штурком) како iа чиним, а чини ми се да iе овако и боље, iедно зато, што iе у старо доба, онде где се сад ъ (штурак) пише, заиста био понеки глас, па ишчезнуо, те му место остало штуро, а друго зато, што се ови други знаци: (ˆ), (-) узимаiу и за другу службу, па iе боље начисто узети за оваi посао нов знак, да се неби штогод помели.“

Но има нешто друго! — У песмама, кад се певаiу, има случаiа, те у члану где iе у место iасника глас: *р*, отезање падне баш на таi глас (н. п. кад би се шумадински „на глас“ певало: „Срце моiе пуно ти си iада!“ — У овоi прилици изилази пре гласа: *р* iедан глас, коiи iе сасвим раван ономе гласу, што би нам изишао после гласа: *е*, кад би оваi отегнули Таi глас мораiу музикани и певачи обележити неким особитим словом, па ма каквим њима драго, а оно би се морало писати у речима песме (тексту) под *нотама* и то некад пред: *р* а некад после: *р*, како кад висина и дужина гласа (тона) до-

несе. Сад, хоћете ли да се таі глас у невању пише овако: ъ или другим коіим знаком у облику с л о в а — мени іе сасвим све іедно, тек се он свакоіако мора неким *словом* означити. —

Наіпосле имам да замолим читаоце да іош пре читања плаівазом поправе іедну

ШТАМПАРСКУ ПОГРЕШКУ

а то іе она на страни 1-ої у реду 15-ом, где стоіи: „у колико пута „**меможе**" а треба да іе написано: „у колико пута **може**" и т. д. Остале ш т а м п а р с к е п о г р е ш к е мислим да ће читаоци спазити и сами при читању. А поштоване учитеље молим нека накнаде моіе недостатке своіим практичним знањем и разумом, па нека и мене известе о томе.

У Београду
6. Декемврніа 1862.

М. І.

Допунаніе. Заборавио сам іош двоіе да напоменем, а то іе:

1.) Кад се доће до *ф* и *х* (загл. стр. 21. и 23.) учитељи, у оним краіевима српским, где се та два гласа никако неизговараіу, ваља

то ученицима да напомену и да добро пазе да их науче љуцки изговарати те гласове.

2.) Све оне примере на страни 26-ої, 27-ої, 28-ої, 37-ої, 38-ої и 39-ої ваља учитељ руком да испише ученицима, а после и њих саме да у томе вецба.

11. Дек. и. г.

ЗА УЧИТЕЉЕ.

Начин како ваља учити ученике по овом буквару.

Пре свега треба да ученик има у рукама хартиіе и плаіваз.

Онда треба учитељ да пита ученика, зна ли ону песму: „Роса паде те Морава дође,“ и ако незна, учитељ ће наћи ту песму на страни 9-оі, у овомъ буквару, па нека му іе казуіе, докле іе ученик напамет ненаучи.

После треба учитељ да пита ученика: коіе іе прва реч у тоі песми? И ученик ће казати, да іе то реч: *роса*.

Кад ученик ту реч изгорори, онда учитељ нека му рекне да огледа: у колико пута неможе ту реч пресечено изговорити. А кад ученик стане реч пресецати илити преламати: учитељ ваља да пази, па да га поправља. Али то поправљање да небуде одмах у томе, да учитељ саму реч испресецано изговори; него ваља само да од више руку речма догони и наводи ученика, како да он сам то погоди. Нарочито ученика ваља опомињати, да непресеца реч с натегом, но да остро осече гласом, кад коіи комад илити члан речи изговори; зашто, ако реч ниіе састављена из чланова, она се неможе ни раставити; а ако іе састављена, она ће се без сваке муке и натеге раставити на своіе чланове и то баш онде, где су іоі зглавци; — само треба пазити: где нам се глас

сам као прелама, кад реч изговарамо, па онде да іе и пресечемо.

У раставлању или преламању речи на чланове, ученик ће с почетка изговарати све чланове речи, брзо іедан за другим. Зато учитељ ваља іеднако да му говори: да мало боље іедан члан од другога размакне, — докле год непогоди да их сасвим добро раздвоіи. Ради тога неће згорега бити, да учитељ баш и руком, на столу или на скамлиіи, показуіе чланове у речи коіу ученик прелама, удараіући сечимице руком (кад ученик реч изговара) за іедан члан на іедно место, а за други, мало подаље, на друго место стола или скамлиіе. Међутим нека іеднако говори ученику, да све боље іедан комад речи од другог размиче . . . . кад іедан изговори, нека мало почути, па тек онда нека изговори други и т. д.

Таким начином ученик ће наіпосле моћи изговорити сваки члан речи одвоіено. А ако баш никако неможе сам да погоди, онда ваља учитељ да му покаже; но тек онда, а не пре.

Кад ученик преломи реч: *роса* на чланове, онда учитељ нека га запита: колико чланова има у тоі речи? И он ће казати да има два. Или, ако непогоди, а оно ваља окретати питање од више руку и наводити га докле год непогоди. Ако ли ученик погреши, па рекне да іе у речи: *роса* само іедан члан, или рекне да има три, онда га ваља питати, коіи су то?; па према његовом одговору откривати му погрешку: опомињући га н. п. како іе мало пре раставио ту реч на њене чланове, и показао у колико се пута може она пресечено изговорити! . . . . .

Кад ученик погоди колико има и коіи су чланови у речи: *роса*, онда му ваља рећи да онаі други члан, за први мах, сасвим изостави,

као да га и нема, па да узме само први члан, т. і. *р о*, и да га изговара о т е г н у т о — онако као кад би н а г л а с певао.

Кад ученик, тако отегнуто буде изговарао члан: *р о*, он ће свагда глас: *р*, тако брзо прелазити, да њега неће ни спазити, а отезање ће му іеднако остаіати на гласу: *о*, па ће се и чути, напослетку, само глас: „*ооо* . . .“

Ту треба учитељ да напомене ученику како іе он хтео, да изговори: *р о*, а кад овамо — оно нема да излази цело: *р о*, него се чуіе само глас: „*ооо* . . .“ и то на краіу, из чега се види да у члану: *р о*, има глас: *о*; али и нешто пре њега изостаіе; но да ученик боље пази па да изнађе и оно што пред гласом: *о* изостаіе.

Ученик ће се доста мучити и, ако побрже буде изговарао члан: *р о*, он ће изговарати обадва гласа уіедно, нити ће умети разликовати да су ту два гласа; а ако буде члан: *р о* изговарао отегнуто, он ће све іеднако добро чути, само глас: *о*, почем іе таі глас іасан; а глас: *р*, као глас мукао, тешко ће моћи да увати.

Зато нека учитељ помогне ученику овим начином: нека и учитељ и ученик рашире прсте на левоі руци, па онда нека ученик више пута отегнуто изговара члан: *р о*. Дотле ваља учитељ іедан прст, од десне руке, (или іош боље плаіваз) да наслања на палац леве руке, па како ученик — отегнуто изговараіући: *р о* — пређе на глас: *о*, тако и он нека обори плаіваз с палца на онаі други прст. (А и ученик ће сам за учитељем то чинити).

Таким начином ученик ће, чисто, као очима видети, да у члану: *р о* има іош неки глас осим гласа: *о*, и да таі глас иде пре гласа: *о*.

Докле ученик изговараіући: *р о*, силази тако с іеднога прста на други, он ће се увек више задржавати на другом прсту при изговарању гласа: *о;* но учитељ ваља да га тера, да се тако, мало подуже, задржи и на првом прсту (палцу), т. і. кад изговара оно, што пре гласа: *о* долази, и нека добро пази шта наіпре изусти, како отвори уста и, док іош ниіе ни дошао до гласа: *о*.

Наіпосле ученик ће спазити да се пре гласа: *о* чуіе глас: *р*. И тако ће видети да іе *ро*, т. і. први члан од речи: *роса*, састављен из ова два гласа: *р* и *о*.

На таі исти начин ваља раставити гласове и у оном другом члану: *са*.

Кад се овако раствори илити р а с т а в и цела реч: *роса* на і е д н о с т а в н е гласове коіи се даље немогу цепати, онда нека учитељ рекне ученику да искаже све те гласове, из коіих іе састављена реч: *роса*, и нека му рекне да сам проба те да се увери: може ли се коіи од пропађених гласова (*р, о, с, а*) іош и даље раставити.

Пошто се све то сврши, онда нека учитељ каже ученику: да ми — на таі начин како смо у речи: *роса* изнашли іедноставне гласове, из коіих іе она састављена — можемо изнаћи те гласове и у свима другим речма у српском іезику; — о чему се сваки може уверити, ако само огледа, на оваі начин, као што іе горе казано. *)

---

*) Овом правилу за истраживање іедноставних гласова у речма, ништа несмета то, што у гдекоіим речма нема више од іеднога члана а у гдекоіима има их више и од седам осам, — или што у некима члановима нема више од іеднога гласа а у другима их има и до четири до пет.

За тим, нека говори учитељ даље:

„А кад можемо у свакоі речи изнаћи іедноставне гласове из коіих іе она састављена: то ми можемо ласно и обележити те гласове неким шарама, па тако да имамо написану ону реч коіу изговоримо; и после іе може сваки прочитати само ако место уписаних шара, изговори оне гласове, коіима су шаре намењене.

„Срећом — као што су књижевници дознали — іедноставних гласова, из коіих се све речи састављаіу, нема много, те се могу са мало шара обележити и ласно утувити. Тако у српском іезику има само тридесет іедноставних гласова, из коіих су све српске речи састављене, и наши књижевници начинили су за тих тридесет гласова тридесет шара коіе су назвали: слова.

„И тако, ми сад ваља да сазнамо све те гласове из коіих су српске речи састављене, и да научимо уписивати за сваки глас његову шару илити: слово, што су му књижевници іеданпут одредили.

„Да узмемо опет реч: *роса* коіом смо и започели. У овоі речи, као што смо видели, има четири гласа. (Па ваља исказати или іош боље рећи ученику да он сам искаже коіи су то гласови). Тако: први іе глас: „*ррр* . . .“ и за таі су глас српски књижевници начинили овакав знак илити слово:

р;

други іе глас: „*ооо* . . .“ и за њега су књижевници начинили овако слово:

о;

трећи іе глас: „*ссс* . . .“ и за њега су књижевници начинили овако слово:

с;

а четврти іе глас: „*ааа* . . .“ и за нега су књижевници начинили овако слово:

а.

„Сад, ако ми ова слова напишемо іедно до другог, по реду, како смо нашли и њине гласове у речи: *роса;* онда ћемо ми имати ту реч: *роса* написану.

То іе овако:

роса.

„На такав начин могу се и све остале речи написати: треба само у свакоі речи изнаћи њене іедноставне гласове, па за сваки глас уписати његово слово; и кад тако за све гласове, коіи су у іедноі речи, испишемо њина слова по реду како и гласови іедно за другим иду — онда смо реч написали.

А како се читаіу написане речи?

„Нађемо ли неку реч написану, ми неможемо знати напред коіа іе то реч, ако нам нико ниіе казао; али ако ми познаіемо сва слова коіа су у њоі, т. і. ако знамо, коіи глас свако слово означава, — онда ми можемо погодити ту написану реч ако іе прочитамо; а то ће рећи: ако за свако слово изговоримо онаі глас, коме іе то слово намењено, па све те гласове іедан за другим тако споіено изговоримо, да се чисто нигде неосети неки прелом између іедног и другог гласа. Тако ће нам изићи на уста цела реч коіу смо хтели прочитати.“

При вежбању ученика у читању, учитељ нека говори ученику: чим заусти да изговори глас првог слова, да одма прима и глас другог слова а тако и свиіу осталих редом, незаустављаіући се ни на іедном слову, докле их све као у іедан душак неизговори. Управо, треба казати ученику,

да у читању ни на іедном слову нечека да му цео глас изговори, но чисто нек б е г а из іедног гласа у други.

За тим учитељ ваља да задаіе ученицима примере, то за читање, то за писање из оних речи, што су на страни 9-ої састављене из гласова: *р*, *о*, *с*, *а*.

После тога ваља даље узимати реч по реч из песме: „Роса паде те Морава дође,“ и на свако приновљено слово задавати деци примере за читање и писање, као што іе то у овом буквару удешено. Кад се ова прва песма сврши, онда ваља пећи по реду на друге песме и примере коіи су у овом буквару даље за учење удешени. А кад се сазнаду с в и други гласови и сва слова, коіима се они пишу и дође се до: *ф*. оданде па до краіа, све іе поредом у овом буквару, написано како ће учитељ поступати. — Само треба учитељи да се точно држе реда, коіи іе у овом буквару. Тако: нипошто, до времена, да немешаіу велика слова с малим, нити штампаћа са писаћим, и нека се чуваіу да немешаіу какве непознате или неіасне ученицима речи; а коіе су таке, њих нека обіасне. За неке таке речи додат іе овде „речник“ на страни 8-ої. А уз неке нека изговоре учитељи и друге речи, поред коіих ће неіасна реч и без толковања постати іасна. На прилику: место да се толкуіе реч: а р а о (коіа сама за себе, може се на први мах учинити да іе име какве сатвари) боље іе казати ученику: н. пр. „он іе палио и арао, док га нису уватили;“ па онда му рећи да изнађе гласове у тоі речи: а р а о и да іе напише.

У осталом ваља учитељи да се потруде да наіпре сами іасно свате и д о б р о р а з у м у ствар, и тако рећи до дна да прозру дух и смисао овога начина учења, па онда — на много места — они се

немораіу држати и самих израза, коіима се у овом буквару ствар обіасњава, него се могу слободно и своіим речма за то служити. — **Нарочито** мораіу се учитељи постарати да сами добро разуму ону науку о броіевима, па тек онда да уче другога писати и читати броіеве.

РЕЧНИК.

аса = хаса, хасан: турско име.
аса!, кад се туткаіу пси на свиње.

асас = понаівише: *асаси*, као пусти и бесни зулумћари, кои само кољу, робе и пале.

ведро = кабао, кова, крављача; (ведро небо).

ластар = прва млада шума.

ора = орах, ораі; или:
ора за аідуке,
ора вино пиіе (кад іе човек *оран*).

оро = игра, (коло).

пръавица = печурка коіа се запали па се њеним димом челе угушуіу кад се трмке биіу.

раса = горња калуђерска аљина.

рс = рис: іедна љута звер.

сараор = понаівише: *сараори*, зидари, коін у „наімара“ под наіам раде.

соа = соха, соіа, сошица.

соара = сохара, сошичара: зграда на соама.

сора = совра, софра, трпеза.

соса = женско име.

срећ = дно на бурету, чабру, ведрици.

роса наде те морава довр-
те силави дворе сугданове
и у двору солана сугдана.
лудно куне сугданова луса:
о сугдане вода те одмела
јесам ли ти говорила млада
да не градиш дворе крајморске.

роса, раса, расо рас, сара,
саро, сора, саса, сасо, сосо,
сосо, со, соа, ора орао арао
оса, осо, аса, асо, ар, ара,
ароа, ароо, аоа аоаса, соа,
ра, сараор, сараора, ро.

р, о, с, а,

наде, нара, нора, норо,

пис пис. пеу. пиф. пеш.
фера фера. фаре. фаре. фера.
фар. рад. рада. реф. реша.
реш. реф. фе. ида. сера.
прис. рисар. прешаф.

п. ф. е.

р. о. с. а. п. ф. е.

пе. пеша. перет. пеше.
четыре. педа. пет. пряш.
пешер. пешеш. рат. рас.
пет. расет. сшар. сестра.

ш.

р. о. с. а. п. ф. е. ш.

морава. мере. мес. сам.

ее.и.шре.и.ррие.и,рие.ие
е.ие.бисе.бе.ре.бе.шерберие
бе.шар,бе.ррс.рисе.шрие.
бе.ирше.ре.бер.бре.и.е.ир
бе.ие.шерре.ирсие.ирсие.

и.б.

р.е.е.и.и.ц.е.ие.и.е.
ре.бе.берре.бе.рие.и.бе.бер.
бе.бе.ие.бе.ирсбе.ие.бе.ие
бе.бе.ерсб.ирсбе.бре.бе.
б.

р.е.е.а.и.ц.е.ие.и.е.б.

ие.ие.и.ие.ие.шар.ие.ие.ие

.ссса. гаїра, ра.ло, пре.ло, бре.
.ло п.ютар, тма.тма.ві.ла.віц.
ді.ла, .ютра, тешиїва, бра.
ниїло. ютовіїло, п.ївати,
ютрати, дворити, бродати,
бритати, вити, .ютити.

.І, Ю

р.о, с.а, п, д, с, т, м, в, б, л, и.

сїодинові, сїо, сїорєїсеноїсїс,
вітин, дай, сїо, сїогорадати,
ро.м, ґрана, ю.ні.ла, ґрадва,
ґрас, ґрана, ґрес єн, ґрєсрно,
бретенсїора, ґрєстовина,
ютрєвина, ґрасїнїлїютити,

солеными огурцами.

С, І Н,

р.о.с.а.и.д.с.ш.м.в.ф.л.и.о.г.н.

удвору,сушар,руно,руспиши,
друг,друш.и,рыда,дуспиши,
пруш,пруш,пруо,пущиши
грушиши,вуоріши,пошуш.

У.

р, о, с, а, и, д, с, ш, м, в, ф,
л, и, о, г, н, у.

лушо,лусй,рулиисле,сеи,
лс,пуселш,лиеш,лошуши
плуспиши,лива,дуспиш.

В.

р с с т т у х ш щ ъ ь ф

л м н о п р т

бере бера берем мрак бесо.
бесеме бесмуеме бересаме.
бесуламе бреме румеме.
бе бередеемме рубе мерру.
мебе. сбеме бресебе рабму
ме ме бре бемеме ребмуме.
бресмеме, ередбреме.

б

р, с, с, т, т, у, с, ш, щ, ъ, ь,

л, м, н, о, п, р, т

ер реем реер.ем рес убе рбе
бере мерем рмеб рмеу

ъ, ј, ајне: ајнце: мајајнце

ј

р, о с, а, ш, ф, е, ш, м, в, ђ,

л, и, о, г, п, ч, х, h, ј,

ерадиш. мајка.мајс ерш.ну,
вабш. шум. ш.ваздеде ме
.ш, ме ташти прашташ
вошташ. шамда.шаш,
.ушка. ерашс. ерш.зан.
ерешка. ш.лска ушк:вка.
ш

мајс мајка ш.ске сесрада.
ајде с.ме ш.

даде г.мое побрај бege сабе,
побрајсабе,шатцу на брајину,
шреча пуче цореф шумадије,
ушомоли селу и.е.мешину,
даде г.мое по сбој шумадији,
подиже се ирицу шумадија,
и предно.ме потребину борбе,
задр.ми се шурска царевина,
загуди се седам бра.ьевина,
да шше рида м.лада сриадија.

р, с, с, а, п, д, с, ш, м, в, ф, л,
и, о, г, н, у, ь, h, р, ш,

пуче, гела, гелиh, јагам,
гевеh, ругаh, ковач гегр,
шиька, леганиh, гелешна,

ћ. чућ. ћечћа. чуćар. чаша чу
пић, рачун. члан. рачвасто.

Ч.

р. о. с. а. п. ф. е. т. м. в. ђ.
л. и. с. ј. н. у. ь. ћ. ј. ш. ч.

пиће, жетва, житто, жа. ш.
ти, грожђе, жалоритти, воз.
ђе. уже, жена, живина. у.
жина, жедрес, же. ве. же. ва.

Ж.

р. о. с. а. п. ф. е. т. м. в. ђ. л. и.
с. ј. н. у. ь. ћ. ј. ш. ч. ж.

иж дунаћ, иза сваку, зид.
закон, зеćа, гроздати. гроз.

безак, безла, замешати,
зора, зори, звона, звоне,
звезде, зуби, замрзнути,
здрав, здравље, незрва,
узди, захарити се.

З.

р, с, с, а, и, д, е, ш, м, б, ђ, л,
и, б, г, н, у, о, к, ј, ш, ч, ж, з.

шапцу, шарац, цар, црква,
цер, вца, граница, рукави,
ца, шепиве, шјавица, срец,
срецуља, цицвара, цеку,
ле, цвеклица брасац.

П.

р, о, с, а, п, ф, с, ш, м, б, ф, л, и,
с, г, п, у, ь, ъ, ї, ш, т, ж, з, ц,

шрева, брахамшрева, сеї,
ва, бруф, нумашрева, нер,
ва, нурах, нопс, сєїанмшуф,
пуш, нерзбе, зїрибе.

ъ.

р, о, с, а, п, ф, с, ш, м, б, ф, л, и,
с, г, п, у, ь, ъ, ї, ш, т, ж, з, ц, ъ.

пе, пе, пеєї, нєп, пушва, єгаъ,
гуъ сїдьаїнива, ипе, сьшипе,
ранье, пєдипи, заньурипи.

ъ.

шолцрh' чини вуча ценерале,
јер је ајдан шитар задовољан:
ушане шриочеhе бојеве:
једне јесте шилешелину,
друге јунаh шолица милане,
а шреће је hесанлиh иване.

р. с. с. а. и. д. е. ш. л. b. ч. л. и. ї.
г. н. ц. о. h. ј. ш. т. х. с. з. ц. h. ѣ.

ценерале, градиши, села,
шиде, цеш, шуре, шиораше,
рипа, сузаh, назаh, сојиде.

41.

синоћ дођоше фењер горијаше
на гарадској гаранити баце,
а јутросе свиће ајрјах'бије
пред ћиђем двори гаранити.
шшоне дођоше фењер горијаше
на гарадској гаранити баце —
оне баце бетер бетерање
сестедарем непрвитем бертем
и два своја лиља пораниља:
'ванити јанбем, зајем од бесмаја
и гуштем од сема нетаја.
а шшо с'јутросе свиће ајрјах'бије
пред ћиђем двори гаранити —
оне с' 'бутиб бојеб'ш одшјаше
(пред шесше је непрвитем бертем)
пе удара сему с'сестрицу,
с'аш на оне на дође силне
и пелалне шурбе јаничаре:
узе бертем страда с'сестрица.

свемоћне шурке јаничаре,
напоји се дође силне,
и очисти земљу од шурака.
ту се рани бенда сарајлијаре,
и рани се дели узун-шурке:
на поље гарантиру вас:
просла мајка бојана родила
и земљица боја на пенрила!
он поље да напеле земљи,
деј је пеене идеј је дрмашива
и на земљи срећна имена.

р, с, е, а, и, у, ш, е, м, б, р, л, и, с,
т, и, у, ь, ћ, ј, ш, ч, ж, з, ц, ћ, ѣ, ц.

фенер, фермен, фала, фи,
лиш се, фалиша, фета,
фуђара, фурина, фисман,
фуђ, фуђишиш се, фереца.

нафрѣати се, фис, фијук,
пути, фетисам, риф фис,
цан, фрк, фрка, фрћати.

Ф.

рѣнила мара мору на воду,
из мора сѣти па сесна хали,
на мару зиму да је прогуна,
мара се мели мој сесној хали:
„мој не хали; и иду гуйини,
на фору ми је мајка снарица
нехали мој снарицу мајку!
не на ће снарој воде донети,
воде донети, форе помести,
форе помести, мене прострети:
нехше се хала сахалит клеша:
на мару зиму да је прогуна,
брисну девојка и руку диже
да се прекрсти, сна не мене,

а сокоја нијесу дворци сиђе:
свеми торње пред њим сестори,
на њиу доору приђе хали,
сопро јој бијаше у гњезду сјури —
а лије брза страшно рикну:
удњуга пере пенли брлаве,
пере пруђна пу сирашну халу:
не у одјеше свеми торње,
а и пада пара на доне доору,
на доне доору на милој пајци.

р с а ц д е ш л ђ ј л м о ј,
и ц ч ф ћ ј ш т х з ц ћ њ ц ф.

хали, ох! ух! ха! хој! хаи, ха,
ђиде, ђуха, хорјаши, хорјаше,
ћа, хорђедина, хрлаш, хрш
хћр, хрћиаши, хрћиаше.

р, с, с, т, д, с, т, н, в, ђ, ј, л, с, ј,
п, ф, л, к, ч, ш, ч, ж, з, ц, х, н, ц, ф, х:

ето то су сви гласови, што их у српском іезику има, а њих іе као што видимо тридесет на броіу, и бележе се са ових тридесет шара или-ти слова, што их довде научисмо.

ако ми сад промотримо ове гласове іедно према другом, ми ћемо опазити да су іедни од њих іасни, а други мукли. тако гласови:

а, е, и, о, у

сасвим се іасно чуіу, а сви остали некако се мукло изговараіу и нечуіу се ни у пола као ових пет. — краће можемо звати іасне гласове: іасници а мукле: муклаци, а тако можемо звати и њихова слова.

ако даље погледамо, како ови гласови у речима іедно с другим долазе, ми ћемо наћи: да свака реч — имала она само іедан или више чланова — мора имати у сваком члану ма коіи од оних іасних гласова, и то само по іедан, а од муклих гласова, може у іедном члану да дође уз іасан глас и повише њих, а може да недође ниіедан. ово се може казати за речи и кад се оне скраћуіу, т. і. кад им се изостави по коіи іасан глас, па им у оном члану, где іе био іасник, остану само муклаци. іер ако онда и нема у сваком члану іасногa гласа, а он се мора онде где іе изостављен барем у памети помишљати. с тога су књижевници одредили да се он и у писању обележава неким знаком, коіи да се улаже у оно место, где іе іасник изостављен. таі се знак пише овако: (') и зове се уложак.

но опет њега ниіе нужно баш свуда писати где се год какав іасник изостави; іер у много речи могу они муклаци, што сами у члану остану, згодно пристати и уз іасник из другога члана до себе. — као на прилику у овим речма:

по(*h*)	место	по(*hи*)
гле(*дат*)	„	гледа(*ти*)
о(кре*п*)те се	„	окре(*ни*)те се
(ни*шт*)	„	ни(*шта*)

и тако, уложак (') ће се свагда улагати (у места изостављених іасника) само у оним речма, у коіима нема више одіедног члана, па кад му се изостави іасник, а муклаци немаіу куд после да се придруже, почем нема другога члана па да уз његов іасник пристану.

ево на пример у овим речма:

шта *т'* іе мало у двору моіему?
место: шта *ти* іе мало у двору моіему?
бог *т'* убио болани богдане!
место: бог *те* убио болани богдане!
да *м'* некупе моіа стара маіка,
место: да *ме* некупе моіа стара маіка;
да *м'* неплаче чедо у колевци,
место: да *ми* неплаче чедо у колевци;
проста *м'* била и душа и тело!
место: проста *му* била и душа и тело!
оно *ј'* брате срђа злопоглеђа,
место: оно *је* брате срђа злопоглеђа;
што *л'* на мене криво погледуіе?
место: што *ли* на мене криво погледуіе?
да *ј'* у мене што *ј'* у цара благо,
место: да іе у мене што *је* у цара благо;
аід *с'* потурчи млади каурине,
место: аід *се* потурчи млади каурине;
даћу теби три товара блага,

и три мазге, што *ћ'* носити благо,
место: и три мазге што *ће* носити благо;
небих ти се іунак потурчио
и ришћанску веру погазио,
а да *б'* знао, да би погинуо!
место: а да *би* знао да би погинуо;
па *г'* удари тешком топузином,
место: па *га* удари тешком топузином;
оно *с'* брате, девет іуговића,
место: оно *су*, брате девет іуговића.

гдекад се и по читави чланови скрате, па остане цела реч само на іедном муклацу, поред кога се у писању улаже уложак ('), н. п.

кроза *ѣ'* место кроз(а) *ѣега*
у *ѣ'* „ у *ѣега*

но има и од іедночланих речи две речи у коіима се іасни гласови често изостављаіу, али опет ретко іе до сад ко од књижевника у место изостављених іасника у њима, улагао уложак, па іе тако и у обичаі ушло, те се у њима за изостављене іасника уложак никад неулаже; то су ове две речи: *ка* и *са;* пишу се скраћено без улошка овако: *к* и *с*; н. пр.

незовем га оди *к* мени сине,
већ га зовем оди *к* мени драги!
па погледа *с* десна на лиіево —
с ког си млада срећу изгубила? —
он ће *с* тобом у планину поћи. —

само за глас: *р* ваља запамтити: да он гдекад служи у место іасника, па, исто као и іасник, чини члан у речи, сам, или у друштву са другим муклим гласовима. то бива онда, кад до гласа: *р* ни с іедне

ни с друге стране недолази іасан глас, на пример у овим речма:

грм, срце, ртеница, рбина, рна, грло, мрсити, стрмен, врг, трнети, кршити, брвно, обртати, брз, брстити, врчати, вршити, сврдао, грмети, прегршт, гртати, дрво, држалица, жрвањ, зрно, крстити, кртица, кркуша, крњити, мрцати, шмрк, прљати, опрљити, прстен, прснути, рскавица, срна, србіа, трн, фркати, цртало, црвен, црн, ноздрва.

а има неколико речи, у коіима до гласа: *р* и долази іасан глас; али опет глас: *р* нејде с њиме у іедан члан, него се реч прелама баш између гласа: *р* и онога іасника, па глас: *р* (као год да іе и он іасник) обашка гради члан у речи, сам, или у друштву са другим муклацима, такве су речи ове:

гр|оце, умр|о, по|рђати, за|рзати, затр|о, за|ркати, по|рвати се, пр|авица, кр|ати, упр|о, простр|о, у|ркати се.

опомена: ове речи ваља само љуцки изговорити а не овако раздвоіено и написати.

но ако ми у овим речма, онако као и у свима другим, изнађемо, само, све гласове, коіи су у њима и те гласове њиховим словима обележимо, а ничим неозначимо да онаі глас: р нетреба да се састави са іасним гласовима, што до њега долазе у тим речима, — онда многи може у читању погрешити, те саставити глас: р са оним іасницима до њега, па би нам тада изишло сасвим штогод друго, а неби изишло оно што се хтело. тако, оне горе речи, што мало пре изрећасмо,

односенатинну овако:	могу се читати	погрешно овако:
гроздо	„ „	гро — здо
умро	„ „	у — мро
порфати	„ „	пор — фати
зарзати	„ „	зар — зити
зарвати	„ „	зар — вати
порвати се	„ „	пор — вати се
упро	„ „	у — про
правица		пра — вица
Крати		Кра — ти
простро		про — стро
запро	„ „	за — про
овро	„ „	о — вро
урвати се	„ „	ур — вати се.

с тога се књижевници довиіу, те узму међу слова іош іедну шару и одреде: да се она пише између гласа: *р* и іасних гласова (у оним речма, где глас: *р* доће до іасного гласа, по нешто с њиме у іедан члан већ гради члан за себе), али да та нова шара нема никаквог гласа, него да буде као неко празно или штуро слово. оно се пише овако: ъ; а наібоље ће му приличити да га зовемо: **штурак.**

и тако сад, ми се можемо и код оних речи сачувати од погрешака у читању, ако их напишемо са ъ (штурком) овако:

грѣце, умрѣо: погрѣшити, загр„
зити, загрѣшити, погрѣшити се;
умрѣо; прѣвити, брѣати,
престрѣо: запрѣо, угрѣшити се.

сад знамо сва слова, што се њима могу написати све речи у српском іезику. њих као што видимо има на броіу свега тридесет и іедно, и пишу се у речнику српском овим редом:

а, б, в, г, д, ђ, е, ж, з, и, ј, к, л, м,
н, њ, о: п, р, с, т, ћ, у, ф, х, ц, ч, џ,
ш, ъ.

као што смо ово последње слово (ъ) назвали именом: штурак, према томе, што нема никаког гласа него іе штуро, тако можемо именом звати и сва остала слова према њиховим гласовима; а то нам іе код муклаца и потребно ради лакшег изговора, кад о коме од њих говоримо. ми управо тако и чинимо с муклим гласовима кад их састављамо у „малоі пословици“. *)

*) загледаі у вуков речник на страни 549.

ево како ћемо сва слова по реду звати:

а, б, в, г, д, ђ, е, ж, з, и, ј, к,
а, би, ви, ги, ди, ђи, е, жи, зи, и, ји, ки.
л, м, н, о, п, р, с, т, ћ, у, ф, х,
ли, ми, ни, ни, о, пи, ри, си, ти, ћи, у, фи, хи,
ц, ч, џ, ш, ч
ци, чи, џи, ши, чи, штурак.

іош нам нешто ваља знати за слова. — ми, кад говоримо, а ми негде іаче подвикуіемо гласом, негде спуштамо глас, а понегде мало и застанемо. тим начином ми показуіемо у говору: кад предузимамо штогод да кажемо, а кад смо то исказали, кад ли опет нешто друго започели да казуіемо. да ми нечинимо тако гласом, кад се разговарамо, него да заокупимо, па све из речи у реч, нигде непрекидаіући нити гласа спуштаіући — ми, Бог зна, би ли и десету іедан другоме разумели. то іе тако у говору; а у писми, коіа неуме ни говорити, іош іе теже разабрати краіа многоме коіечему. — с тога су књижевници, осим другог, узели да и слова буду двоіака: мала и велика; па су одредили у коіима ће се приликама, ради боље разговетности, у место малих писати велика слова.

тако, кад се год што почиње писати сасвим из почетка, онда се први глас у првоі речи пише великим словом, а остали гласови, малим словима. тако се великим словом почињу и сва имена и презимена, тако и имена светитеља, народа,

земаља, планина, река, вароши, села и свакога места коіе има своіе особито име. тако се почиње и прва реч од сваког реда илити и с п о і к а у песми. тако и кад се іедна реч изрече или се читав исказ искаже — па іе оном речи или оним исказом нешто као сасвим исказано — метне се точка (.) па се онда прва реч од новог исказа опет великим словом започне.

довде се то ниіе узимало на ум, да се неби збуњивали учећи много наіеданпут. одавде ће бити написано и великим и малим словима, како где треба. но наіпре да видимо како се пишу та велика слова. поред малих ево и њих:

А а, Б б, В в, Г г, Д д, Ђ ђ, Е е, Ж ж,
З з, И и, Ј ј, К к, Л л, Љ љ, М м,
Н н, Њ њ, О о, П п, Р р, С с, Т т,
Ћ ћ, У у, Ф ф, Х х, Ц ц, Ч ч, Џ џ,
Ш ш, Ѣ ѣ.

ѣ може бити само мало слово, іер се њиме ниіедна реч непочиње, а велика се слова пишу само у почетку речи.

Нека слова пишу гдекоіи људи од више руку, зато валя и то сазнати, те да умемо свачніу ни-

сму читати. Ево коіа су то и од колико их руку пишу:

А. В. Г. Д. Ђ. Е. Ж. З. И. Ј. К. Л. Љ. М. Н. Њ. О. П. Р. С. Т. Ћ. У. Ф. Х. Ц. Ч. Џ. Ш. Ш.

Ради бежања уништаљу.
Народне молитве
Пад се лехе спавати:
Сами се сна, невести анђелами.
Лежи спати, Бога звати
И. Марију призивати;
(Марија је сестра Матиј)
Бог се дели на небеси,
Небеси се растворише,
Ангели се поклонише,
Свети Дева сина роди:
Спаситела, крститеља;
Крст на земљу крст на земљи!
Крсти Господе моје место,
Иде ја сина, да несина.

Кад се устаје од спавања:

Попи пију, звона звоне,
Анђели се поклоњише,
Свету цркву саградише;
Њој је свети Петар,
Свети Петар и Никола;
Две и у сеје спијевају:
Анђелија и Марија.
Туд се дала танка свиза,
Поред шене сједе мајка,
Води крсту за руницу
Чедолеку кадиву
Пуној чистих одежаца;
Изрекла је у шетала
И Богу се помолила:
За срећа и кочаћа —
Сваког срећа ритнанна.
Који Бога помоћу
И крсту се поклоњасмо.

Старински начин писања.

У старо доба писало се мало другоіачніе него што се данас пише. Па има и сад много њих што старински пишу. Зато ваља да сазнамо и таі начин писања, те да умемо читати и ону писму, коіа буде старинским начином написана.

Ево наіпре свиіу, великих и малих, слова, по реду и по имену како их старинци пишу и зову:

Аа, Бб, Вв, Гг, Дд,

аз, буки, веди, глагол, добро,

Єє, Жж, Зз, Ии (ії), Іі,

јесть, живјете, земла, иже (ösmitnom), и,

Кк, Лл, Мм, Нн, Оо, Пп,

како, люди, мислете, наш, он, покој,

Рр, Сс, Тт, Уу, Фф,

рци, слово, твердо, у, фрит,

Хх, Цц, Чч, Шш, Щщ, ъ,

хјер, ци, черв, ша, јери,

ѣ, Єє, Юю, Яя, Ѣѣ, Ѣѣ,

јать, је, ју, ја, ѣерв, ѣерв,

Ѧѧ, ѫ, ѩ.

ци, дебело јер, танко јер.

Опомена. *й*, *ы*, *ѣ*, *ъ*, *ь* могу бити само мала слова, зашто се њима ниједна реч непочиње.

Да би сазнали како се чита писма, коіа іе по старинском начину састављена из ових горе слова, назначено іе овде доле само оно из старинске писме, што се од данашње (писме) разликуіе. Све остало, што се овде неспомиње, чита се у старинскоі писми онако као и у данашњоі.

Ево како ваља читати оно, што се разликуіе, од данашње писме:

Где нађеш написано	*іо*	ти га читаі као	*јо*.

Опомена. Неки пишу *іо* и онда, кад треба да се изговори *ио*; но то іе погрешка, іер се туна неможе поставити никакво правило за читање, кад нема ништа, по чему би се могао човек упутити да *іо* чита = *ио*.

Где после *і* нема *о*, онде	*і*	читаі као	*и*.
Тако и где нађеш	*ій* / *ы* / *ый*	свуда читаі као	*и*.
Где год пред *й* ненађеш *і* или *ы*, онде	*й*	свуда читаі као	*ј*.
А где год нађеш написано:	*е*	ти га читаі као	*је*.
„	*ля*	„ „ „ „	*ља*.
„	*лю*	„ „ „ „	*љу*.
„	*лѣ*	„ „ „ „	*ље*.
„	*ль*	„ „ „ „	*љ*.
„	*ня*	„ „ „ „	*ња*.
„	*ню*	„ „ „ „	*њу*.
„	*нѣ*	„ „ „ „	*ње*.
„	*нь*	„ „ „ „	*њ*.

Има само неколико речи у старинскоі писми, у коіима се (и то само на краіу речи) *ѣ* неизговара као *ѣ*, него као и кад би било написано само *и*. Оне се могу познати по томе, што ниедна од њих неозначава штогод мушко, него све означаваіу као нешто женско. Видећемо их ниже у примерима.

Кад пред: *я, ю, ѣ* и *ь* нестои *л* и *н*,

онда	*я*	читаі	као	*ја*,
	ю	„	„	*ју*,
	ѣ	„	„	*је*;

а . . . . . *ь* у том случаіу никако и нечитаі.

За *ь* ваља запамтити, да се оно баш никад и нигде нечита и ако га у староі писми пишу на краіу сваке речи, коіа се муклим гласом свршуіе.

ПРИМЕРИ НА ГОРЊА ПРАВИЛА.

іо = *јо*. *Іованъ, іововина, іогуница, іошъ, іорговапъ.*

і = *и*. *Драгія, ђаконія, авлія; обеси пушку о чивію; мети чинію на синію, а ракію предъ делію!*

ій = *и*. *Драгій брате! благій Боже! трећій данъ; млађій синъ и вишій и лепшій одъ оца; и дужій и ужій путъ раю него пеклу.*

ы = *и*. *Ако буде мало радны руку, быће доста гладны трбуха.*

ый = *и*. *Любазный пріятелю! помози милый Боже и светый Іоване!*

й = *ј*. *Твой отацъ, мой братъ, свой човекъ; благо твоіой души! тешко моіой самораной майци!*

е = *је*. *Счамъ, ежъ, ела, подвмчити се, навжити се; сузе ліе; лице крів; прів зоре и бівела дана; чіем ли е оно становиште? е л' му войска шена и весела? И веу л' му на окупъ войводе?*

ля = ља. Воля, преля, справляти, пекляти, валяти, вртляти, пртлягъ, сабля, огрлякъ, плячкати, муляти, посукляти, макляти, забавляти, управляти, оставляти.

лю = љу. Люди, люляти се, люска, слюбити се; любили се као со и лебацъ; ключаломъ водомъ жеђь се негаси: ко узъ ветаръ плюе на браду му пада; тежа любавь одъ силе.

лѣ = ље. Углѣнъ, плѣскати; немой дати умлѣ за безумлѣ.

ль = л. Пльоска, льоспути, кольиво, гльива, паучльивъ, пасуль, богаль, куколь, смиль, учитель, скльовити се, тугальивъ, плашльивъ, крецель, гредель, грашльике, шльиве, шльоке, пупольци, маль, кашаль, прль, обитель, мель, метиль, ватраль, льокати, чегрталька, стоелька.

ня = ња. Муня, огнянъ, сумняти се, прошня.

ню = њу. Нюшити, гнюрати се; како калуђеръ у прошню, а ђакъ у скитню — оста манастиръ пустъ!

нѣ = ње. Ягнѣ, инѣ, Бадиѣ вече; нѣговъ негданъ, нѣгово поштенѣ!

нь = њ. Ньой, с ньомъ, с ньиме, ньива, огньище, оганъ, конь, гунь, лень, горньи чардаци, дойньій каменъ, всеньій усевъ!

я = ја. Ябука, Бояна, бурянъ, ясенъ, кутія, огреяти, Ясеница, ятаганъ, ястукъ, обаянъ; мой Стояне, мое ярко сунце: ядъ ядуемъ никомъ неказуемъ; начинићу гусле яворове и гудило одъ ядиковине.

ю = *ју*. *Юнакъ, кујонија; вино пію деветъ Југовића и са њима старый Югъ Богдане; бе аферимъ Јуришићу Янко!*

ѣ = *је*. *Мѣсецъ кара звѣзду Даницу, гдѣ си была звѣздо Данице, гдѣ си была гдѣ си дангубила? — Намѣра е намѣрила Марка, на Турчина царева телала.*

За *ь* већ іе напред казано: ако нема пред њим *л* или *н*, онда га у читању ваља прећи као год и да га нема. Ево на пример: по старинском начину:

пише се	*Речь*	*а*	*изговара*	*се*	*Реч*
„	*Радость*	„	„	„	*Радост*
„	*Ноћь*	„	„	„	*Ноћ*
„	*Сласть*	„	„	„	*Сласт*
„	*Старость*	„	„	„	*Старост*
„	*Кость*	„	„	„	*Кост*
„	*Кокошь*	„	„	„	*Кокош.*

Но и ако има *л* и *н* пред *ь*, опет се *ь* никако нечита у речма, коіе означаваіу као нешто женско на пример у овима:

Го̂лѐнь, зѐлѐнь, ру̂мѐнь, стр̂мѐнь, сту̂дѐнь, цр̂вѐнь, ѐсѐнь.

Тако и за *ъ* напред іе какано, да се у старинскоі писми често пише, али нигде неизговара. — Примера радя ево да покажемо неколико речи. Тако по старинском начину:

пише се	*Богъ*	*а*	*изговара*	*се*	*Бог*
„	*Петаръ*	„	„	„	*Петар*
„	*Съ оцемъ*	„	„	„	*С оцем*
„	*Узъ грмъ*	„	„	„	*Уз грм.*

Ради вежбања

у читању старинске писме.

Не хоћу сујет да судим.

О човече, праведниче,
Суди сујет слухсениче,
Не мислити сујетити,
Јер ми добро за живота.
Поштуј грешна старјеји,
И шеће не млади твои.
У добру се непонеси,
А у злу се непоништи,
На туђе се не лаком;
Срч човече, праведниче,
Над човека самрјнатре,
Лишитасе сујетне непонесе,
Свеј скрушене беле руке,
И праведна дела своја.

Штампаћа слова.

Кад се књиге непишу руком, него се срезана на олову слова омрче каквом боіом, па се на хартніу притисну, те оне шаре од слова остану на хартніи — онда се то зове: штампати књиге; а слова, коіима се књиге штампаіу зову се штампаћа слова и мало су друкчиіег кроіа, него писаћа (што се руком пишу). У штампаћих су слова црте више праве, да се могу боље іедно до другог слагати, а у рукописних су црте округласте, іер се тако лакше и брже руком пише. — Ми ћемо сад сазнати и штампаћа слова; ево ово су:

Данашња:

Аа Бб Вв Гг Дд Ђђ Ее Жж
Зз Ии Іі Кк Лл Љљ Мм Нн
Њњ Оо Пп Рр Сс Тт Ћћ Уу
Фф Хх Цц Чч Џџ Шш ъ.

А има их и од оваке руке:

Аа Бб Вв Гг Дд Ђђ Ее Жж
Зз Ии Іі Кк Лл Љљ Мм Нн
Њњ Оо Пп Рр Сс Тш Ћћ Уу
Фф Хх Цц Чч Џџ Шш ъ.

Старинска:

Аа Бб Вв Гг Дд Ее Жж Зз
Ии(й) Іі Кк Лл Мм Нн Оо Пп
Рр Сс Тт Уу Фф Хх Цц Чч
Шш ы Ѣ Єє Юю Яя Ћћ Ђђ
Џџ ъ ь.

А има их и од оваке руке:

Аа Бб Вв Гг Дд Ее Жж Зз Ии(й) Іі Кк Лл Мм Нн Оо Пп Рр Сс Тт Уу Фф Хх Цц Чч Шш ы ѣ Єє Юю Яя Ћћ Ђђ Џџ ъ ь.

Ради вежбања

у читању данашње писме са штампаћим словима.

ПРИПОВЕТКЕ.

Све, све, али занат.

Пође некакав цар са своіом женом и са кћери да се шета по мору на лађи. Кад мало одмакну од брега онда дуне ветар па га баци чак у некакву земљу где се о његовом царству ништа и нечуіе (као ни он о овоме што до сада ништа ниіе чуо ни знао). Кад изиђу на суво, он ниіе смео ни казати да іе цар. Новаца нису имали са собом ништа, а незнаіући никака заната, нису се могли друкчиіе ранити него се он наіми да чува сеоска говеда. Пошто ту преживе тако неколике године, угледа син цара од оне земље његову кћер, коіа іе била врло лепа и већ дорасла до удаіе, па каже свом оцу и маіци да се другом никаком девоіком неће оженити до кћери говедара из

тога и из тога села! Отац и мати и други дворани стану га одвраћати да се прође те срамоте: како би он царски син узео говедарску кћер код толиких других, царских и краљевских кћери! Али све залуду; он каже: „Іа њу, іа ни іедну!“ Кад већ виде да друкчиіе неможе бити, онда цар пошље іеднога свог везира да іави говедару да ће цар да му узме кћер за сина. Кад везир отиде и іави то говедару, а говедар га запита: „Какав занат зна царев син?“ Везир се упрепасти: „Бог с тобом, човече! како ће царев син знати занат? Што ће занат цареву сину? Занате људи уче да се ране њима, а царев син има земље и градове.“ Говедар каже опет: „Е ако незна никаква заната, іа му недам своіе кћери.“ Везир се врати, те каже цару шта говори говедар. Сад постане чудо іош веће. Они су мислили да ће то за говедара бити наівећа срећа и дика што му царски син узима кћер, а он пита какав занат зна царев син! Цар пошље другога везира, али говедар каже іедно те іедно: „Док царев син“ вели „ненаучи какавгод занат, и недонесе ми своіу рукотворину, дотле нема ништа од приіатељства!“ Кад се и оваі везир врати те каже да говедар неда девоіке док царев син ненаучи какавгод занат (само нек іе занат), онда царев син зађе по чаршиіи да гледа какав іе занат наілакше научити. Ходаіући од дућана до ду-

ћана и гледаіући како различни маістори раде, дође на дућан где се плету рогожине (асуре) и то му се учини наілакши занат, па га почне учити и научи за неколико дана, па онда оплете сам іедну рогожину, те іе однесу говедару, и кажу му да іе царев син научио занат, и да іе то његова рукотворина. Говедар узме рогожину у руке те іе загледа са свиіу страна па онда запита: „Колико то вреди?“ А они ми кажу: „Четири паре.“ „Е!“ вели „добро! четири паре данас, четири сутра, то іе осам, а четири преко сутра, то іе дванаіест и т. д. Да сам іа таі занат знао, небих данас чувао сеоских говеда.“ Па им онда каже ко іе он и како іе ту дошао; а ови се обрадуіу іош већма кад чуіу да узимаіу девоіку од цара, а не од говедара, и с наівећим весељем венчаіу момка и девоіку и проведу свадбу; па онда даду овоме цару - лађе и воіску, те отиде преко мора и нађе своіу земљу.

Свекрва проклетница и снаа адамско колено.

Била снаа и свекрва. Свекрва беше лукава и немилостива на сироте, а снаа добра као добар дан у години: кад би дошла каква сирота пред кућу, свекрва би іе обрамницом отерала, а снаа би своі залогаі сироти уделила; кад би млеко од оваца по-

сила кући, она где би год видела рупицу на путу, одмах би рекла: „Овде мора бити каква бубица,“ пак би іоі усула млека. Што іе она тако милостива била, свекрва іе мрзила на њу, те би іе и главу патила: затворала би лебац од ње, и тако би по два по три дана сирота гладовала. Іеданпут свекрва се тешко разболи, и лежећи молила іе Бога: кад умре да іе пушта опет на оваі свет, да неда снаи да коіекаким битангама дели. Кад умре и саране іе, свет іе іео и пио на дући, а кад се разиђе, снаа опере судове, па однесе помиіе у валов свињама, те успе, па онда оде те пусти свиње. Кад свиње дотрче валову, грде, обилазе око њега, а неће да пиіу помиіа. Она се стане чудити што им іе, кад тамо, а то помиіа ни капи, а око валова земља сува, нису истекле! Сутрадан у вече опет тако, и тако за седам вечери. Кад би осмо вече, она каже мужу да он успе свињама да іеду. Кад муж успе и пусти свиње, он види како су измршавиле, па стане жену грдити што их ниіе ранила, већ их тако упустила да измршаве. Онда му она приповеди шта іе и како іе, а он потрчи валову да види іе ли празан, кад тамо — празан! Он се стане крстити и чудити шта би то било! У таі мах његова мати испод валова проговори: „Сине! тамо на ономе свету іа сам ти у мукама: свака сирота што іе узданула кад сам іе

с врата отерала — онаі уздисаі сваки се претворио онде у три, на томе трњу лежим: а коіа іе сирота на мене заплакала, свака њезина суза ври у казану, у њему се кувам. А што сам Бога молила да ме шаље с онога света да кућу надгледам да снаа битангама недели, за то ми іе суђено да долазим на оваі свет да іедем са свињама. А твоіоі жени постављене су три златне трпезе, на њима сама ружа и босиљак. Питаі іе хоће ли ми дати іедну да се смирим.“ Муж онда отиде жени у кућу те іоі каже све шта іе и како іе, а она кад то чуіе, дотрчи к валову да види свекрву, па кад іе види каква іе измучена, заплаче се, а свекрва іе стане заклињати да іоі даде іедну трпезу, іер іоі іе тако суђено: ако іоі снаа удели іедну трпезу, онда ће іоі се пола греха опростити и неће више морати на оваі свет долазити да са свињама іеде. Снаа іоі рече: „Ја теби поклањам све три трпезе: што сам досад чинила, нека іе за тебе, а одсад да ми Бог да за себе да заслужим.“ Онда свекрве нестане, и никад више није долазила.

То ти іе право адамско колено као што іе ова снаа била.

ПЕСМЕ.

Чобанину на уранку.

Гусле гуде те Іована буде,
Устаі, Іово, одоше ти овце,
Одоше ти овце на Карловце,
Іаловиње под бело Ковиље,
А іагањци под киту Ракиту.

Смерна и мудра девоіка.

У Милице дуге трепавице,
Прекриле іоі румен іагодице,
Іагодице и биіело лице,
Іа іе гледах три године дана,
Немогох іоі очи сагледати,
Црне очи ни биіело лице,
Већ сакупих коло девоіака,
И у колу Милицу девоіку,
Небих ли іоі очи сагледао.
Када коло на трави играше,
Беше ведро па се наоблачи,
По облаку засеваше муње,
Све девоіке к небу погледаше,
Ал негледа Милица девоіка,
Већ преда се у зелену траву.
Девоіке іоі тихо говораху:
„Оі Милице, наша другарице,
„Ил си луда ил одвише мудра,
„Те све гледаш у зелену траву,
„А негледаш с нама у облаке,
„Де се муње виіу по облаку?“
Ал говори Милица девоіка:
„Нит сам луда нит одвише мудра,
„Нит сам вила, да збиіам облаке,
„Већ девоіка, да гледам преда се.“

Сестра.

Сунце заће за Невен за гору,
Іунаци се из мора извозе,
Броіила их млада Ђурђевица,
Све іунаке на броі наброіила,
До три њена добра ненаброіи:
Прво добро Ђурђа господара,
Друго добро ручнога девера,
Треће добро брата рођенога.
За Ђурђем іе косе одрезала,
За девером лице нагрдила,
А за братом очи извадила.
Косе реже, косе опет расту;
Лице грди, а лице израста;
Али очи никад ни довека,
Нити срце за братом рођеним.

Како пропаде Српско царство на Косову.

Цар Лазаре сіеде за вечеру,
Покраі њега царица Милица:
Вели њему царица Милица:
„Цар-Лазаре, Српска круно златна!
„Ти полазиш сіутра у Косово,
„С собом водиш слуге и воіводе,
„А код двора никог неостављаш.
„Царе Лазо од мушкніех глава
„Да ти може књигу одниіети
„У Косово и натраг вратити;
„Одводиш ми девет миле браће,

„Девет браће, девет Іуговића:
„Остави ми брата бар іеднога,
„Іедног брата сестри од заклетве.“
Њоі говори Српски кнез Лазаре:
„Госпо моіа, царице Милице!
„Кога би ти брата наіволела
„Да т' оставим у биіелу двору?“ —
„Остави ми Бошка Іуговића.“
Тада рече Српски кнез Лазаре:
„Госпо моіа, царице Милице!
„Када сіутра биіел дан осване,
„Дан осване и огране сунце,
„И врата се отворе на граду,
„Ти ишетаі граду на капиіу,
„Туд ће поћи воіска на алаіе:
„Све коњици под боіним коњима,
„Пред њима іе Бошко Іуговићу,
„И он носи крсташа баріака;
„Кажи њему од мене благосов,
„Нек да баріак коме њему драго,
„Па нек с тобом код двора остане.“
Кад у іутру іутро освануло
И градска се отворише врата,
Тад ишета царица Милица,
Она стаде граду код капиіе,
Ал ето ти воіске на алаіе:
Све коњици под боіним коњима,
Пред њима іе Бошко Іуговићу
На алату вас у чистом злату,
Крсташ га іе баріак поклонио.
Побратиме! до коња алата;

На баріаку од злата іабука,
Из іабуке од злата крстови,
Од крстова златне ките висе.
Те куцаіу Бошка по плећима;
Примаче се царица Милица,
Па увати за узду алата,
Руке склони брату око врата,
Па му поче тихо говорити:
„О моі брате, Бошко Іуговићу,
„Цар іе тебе мене поклонио,
„Да неидеш на боі на Косово,
„И тебе іе благосов казао,
„Да даш баріак, коме тебе драго,
„Да останеш са мном у Крушевцу,
„Да имадем брата од заклетве.“
Ал говори Бошко Іуговићу:
„Иди, сестро, на бніелу кулу;
„А іа ти се небих повратио,
„Ни из руке крсташ баріак дао,
„Да ми царе поклони Крушевац;
„Да ми рече дружина остала:
„Гле страшивца, Бошка Іуговића!
„Он несміеде поћи у Косово
„За крст часни крвцу прољевати
„И за своіу віеру умриіети.“
Пак проћера коња на капиіу.
Ал ето ти старог Іуг-Богдана
И за њиме седам Іуговића,
Све іе седам устављала редом,
Ал ниіедан ни гледати неће.
Мало време за тим постаіало,
Ал ето ти Іуговић-Воіина,

И он води цареве іедеке
Покривене са сувніем златом,
Она под њим увати кулаша,
И склопи му руке око врата,
Па и њему стаде говорити:
„О моі брате, Іуговић - Воінне!
„Цар іе тебе мене поклонио,
„И тебе іе благосов казао,
„Да даш іедек, коме тебе драго,
„Да останеш са мном у Крушевцу,
„Да имадем брата од заклетве.“
Вели њоізи Іуговић Воінне:
„Иди, сестро, на бніелу кулу;
„Небих ти се іунак повратно,
„Ни цареве іедеке пустио,
„Да бих знао да бих погинуо;
„Идем, сеіо, у Косово равно
„За крст часни крвцу прољевати
„И за віеру с браћом умрніети.“
Пак проћера коња на капніу.
Кад то виђе царица Милица,
Она паде на камен студени,
Она паде пак се обезнани;
Ал ето ти славнога Лазара,
Када виђе госпођу Милицу,
Удрише му сузе низ образе;
Он с' обзире с десна на лніево,
Те дозивље слугу Голубана:
„Голубане, моіа віерна слуго!
„Ти одіаши од коња лабуда,
„Узми госпу на бніеле руке,

„Пак іе носи на танану кулу;
„Од мене ти Богом просто било!
„Немоі ићи на боі на Косово,
„Већ остани у биіелу двору.“
Кад то зачу слуга Голубане,
Проли сузе низ биіело лице,
Па одсіеде од коња лабуда,
Узе госпу на биіеле руке,
Однесе іе на танану кулу;
Ал свом срцу одољет неможе,
Да неиде на боі на Косово,
Већ се врати до коња лабуда,
Посіеде га, оде у Косово.
Кад іе сіутра іутро осванула,
Долећеше два врана гаврана,
Од Косова поља широкога,
И падоше на биіелу кулу,
Баш на кулу славнога Лазара,
Іедан гракће, други проговара:
„Да л' іе кула славног кнез-Лазара?
„Ил у кули ниће никог нема?“
То из куле нитко нечуіаше,
Већ то чула царица Милица,
Па излази пред биіелу кулу,
Она пита два врана гаврана:
„Оі Бога вам два врана гаврана,
„Откуда сте іутрос полећели?
„Ниіесте ли од поља Косова?
„Виђесте ли двиіе силне воіске?
„Іесу ли се воіске ударили?
„Чиіа ли іе воіска задобила?“

Ал говоре два врана гаврана:
„Оі Бога нам, царице Милице!
„Ми смо іутрос од Косова равна,
„Виђели смо двніе силне воіске;
„Воіске су се іуче ударнле,
„Обадва су цара погинула;
„Од Турака нешто и остало,
„А од Срба што іе и остало,
„Све рањено и искрвављено.“
Истом они тако бесећаху,
Ал ето ти слуге Милутина,
Носи десну у лиіевоі руци,
На њему іе рана седамнаіест,
Вас му коњиц у крв огрезнуо;
Вели њему госпођа Милица:
„Што іе, болан! слуго Милутине?
„Зар издаде цара на Косову?“
Ал говори слуга Милутине:
„Скин ме, госпо, са коња витеза,
„Умні мене студеном водицом,
„И залні ме црвенніем вином;
„Тешке су ме ране освоінле.“
Скиде њега госпођа Милица,
И уми га студеном водицом,
И зали га црвенніем вином.
Кад се слуга мало повратио,
Пита њега госпођа Милица:
„Шта би слуго у пољу Косову?
„Ђе погибе славни кнеже Лазо?
„Ђе погибе стари Іуг Богдане?
„Ђе погибе девет Іуговића?

„Ђе погибе Милош воіевода?
„Ђе погибе Вуче Бранковићу?
„Ђе погибе Бановић Страхиња?“
Тада слуга поче казивати:
„Сви осташе, госпо, у Косову.
„Ђе погибе славни кнез Лазаре,
„Ту су многа копља изломљена,
„Изломљена и Турска и Српска,
„Али више Српска него Турска,
„Бранећ, госпо, свога господара,
„Господара славног кнез-Лазара.
„А Іуг ти іе, госпо, погинуо
„У почетку, у боіу првоме,
„Погибе ти осам Іуговића,
„Ђе брат брата издати нешћеде,
„Доклегоће іедан теціаше:
„Іош остаде Бошко Іуговићу,
„Крсташ му се по Косову виіа;
„Іош разгони Турке на буљуке,
„Као соко тице голубове.
„Ђе огрезну крвца до колена,
„Ту погигибе Бановић Страхиња.
„Милош ти іе, госпо, погинуо
„Код Ситинце код воде студене,
„Ђе но многи Турци изгинули;
„Милош згуби Турског цар-Мурата
„И Турака дванаіест хиљада;
„Бог да прости, ко га іе родио!
„Он остави спомен роду Српском,
„Да се прича и приповніеда
„Док іе људи и док іе Косова.

„А што питаш за проклетог Вука,
„Проклет био и кога родио!
„Проклето му племе и кољено!
„Он издаде цара на Косову
„И одведе дванаіест хиљада,
„Госпо моіа! љутог оклопника.“

Краљевић Марко укида свадбарину.

Поранио Краљевићу Марко,
Поранио низ Косово равно,
Кад іе био на води Сервани,
Сукоби га Косовка девоіка,
Божіу помоћ назива іоі Марко:
“Божіу помоћ, Косовко девоіко!“
Девоіка се до земље поклања:
„Здраво да си делиіо незнана!“
Ал іоі Марко поче беседити:
„Драга сестро, Косовко девоіко!
„Лепа ти си, секо, млађа била!
„Красна ти си стаса и узраста!
„Руменила, господска погледа!
„Ал те, секо, коса покварила;
Іер си тако, селе, оседила?
„С ког си млада срећу изгубила?
„Ил са себе, ил са своіе маіке,
„Ил са свога стара родитеља“?
Пролн сузе Косовка девоіка,
Па говори Краљевићу Марку:
„Драги брато, делиіо незнана!
„С себе срећу изгубила нисам,
„Ни са себе, ни са своіе маіке,

„Ни са свога стара родитеља;
„Већ сам іадна срећу изгубила:
„Ево има девет годин дана,
„Како дође Арап прекоморац,
„Па од цара Косово закупи,
„И наметну зулум на Косово:
„Косово га и поіи и рани;
„Па іе други зулум наметнуо:
„Ко с' удаіе, тридесет дуката;
„Ко се жени тридест и четири;
„Коіи има, те толико даде,
„Таі се іунак може оженити
„И девоіка млада удомити;
„А у мене браћа сиромашна,
„Нема блага да Арапу даду,
„У томе сам іадна заостала,
„Те се нисам млада удомила;
„Са тога сам срећу изгубила.
„Па іош за то неби ни жалила,
„Што нам с' неда младим удавати,
„И іунаком младим оженити;
„Него ево и веће невоље,
„Іош іе већи зулум наметнуо:
„На ноћ иште младу и девоіку,
„Па девоіку Арапине љуби,
„А невесту слуге Арапове;
„Обреди се све Косово редом,
„Даваше му младе и девоіке,
„Ево мене тужноі редак дође,
„Да довече идем Арапину,
„Да му ноћас, іадна, будем љуба,

„Па іа мислим и размишљам мисли:
„Мили Боже, што ћу и како ћу?
„Ил ћу іадна у воду скочити,
„Или ћу се млада обесити;
„Волим, брате, изгубити главу,
„Нег љубити своі земљи душмана.“
Ал беседи Краљевићу Марко:
„Драга сестро, Косовко девоіко!
„Нешали се, у воду нескачи,
„Немоі себи смрти учинити,
„Немоі, секо, душе огрешити!
„Већ ми кажи Арапове дворе,
„Где су двори Арапина црна?
„Имам речи беседити с њиме,“
Девоіка му поче беседити:
„Драги брато, незнана делиіо!
„А што питаш Арапове дворе?
„Што их питаш? остали му пусти!
„Може да си нашао девоіку,
„Пак му идеш, носиш свадбарину;
„А можда си іединац у маіке,
„Па ћеш, брате, тамо погинути,
„Па што ће ти саморана маіка?“
Марко с' маши руком у џепове,
Те извади тридесет дуката,
Па их даіе Косовки девоіки;
„На ти, секо, тридесет дуката,
„Пак ти иди своме белом двору,
„Пак се рани, док ти с' срећа іави;
„Само кажи Арапове дворе,
„Іа ћу платит свадбарину за те.

„Зашто би ме Арап погубно,
„Кад іа имам, сестро, доста блага.
„Мого б' платит све Косово равно,
„Камо л' небих за се свадбарину?"
„Девоіка му поче беседити:
„Нису двори, већ шатори пусти.
„Погледаіде доле низ Косово
„Где се онаі свилен баріак виіе,
„Онде і' шатор црног Арапина,
„Око њега зелена авлніа,
„Сва авлніа главам накићена:
„Ево нема іош недеља дана,
„Како і' проклет Арап исекао
„Седамдесет и седам іунака,
„Косоваца тужни Ђувегніа;
„Арап има четрдесет слугу,
„Што чуваіу стражу око њега."
А кад Марко саслушао речи,
Крену Шарца, оде низ Косово,
Добра Шарца врло расрдно,
Из копита жива ватра сева,
Из ноздрва модар пламен лиже;
Срдит Марко іезди низ Косово,
Рони сузе низ іуначко лице,
А кроз сузе гњевно проговара:
„Оі давори, ти Косово равно!
„Шта си данас дочекало тужно,
„После нашег кнеза честитога,
„Да Арапи сад по теби суде!
„Іа срамоте поднети немогу,
„Ни жалости велике трпити.

„Да Арапи таки зулум чине
„И да љубе младе и девоіке.
„Данас ћу вас, браћо, осветити,
„Осветити, или погинути.“
Оде Марко право пред шаторе,
Угледа га Арапова стража,
Па казуіе црну Арапину:
„Господине, Арап-прекоморче!
„Чудан іунак іезди низ Косово
„На витезу коњу шареноме.
„Добра коња врло расрдио,
„Из копита жива ватра сева,
„Из ноздрва модар пламен лиже;
„Оће іунак на нас ударити.“
Ал беседи Арапине црни:
„Децо моіа, четрдесет слугу!
„Несме іунак на нас ударити,
„Ваља да іе нашао девоіку,
„Па нам иде, носи свадбарину,
„Жао му іе, што ће дати благо,
„Са тога се врло расрдио;
„Већ изидте пред нашу авлніу,
„Па іунака дочекаіте лепо,
„Пред њиме се смерно поклоните,
„Под њим добра коња приватите,
„Примите му коња и оружіе,
„Пустите га мени под шаторе,
„Нећу блага, узећу му главу,
„Да добніем коња према себе.“
Испадоше Арапове слуге,
Да под Марком добра коња приме,

А кад близу угледаше Марка,
Несмедоше пред Марка изићи;
Беже слуге под шатор Арапу,
Па се криіу за Арапа слуге,
Покриваіу сабље іапунцети,
Да им Марко невиди сабаља.
И сам Марко у авлніу уђе,
Пред шатором одседнуо Шарца,
Своме Шарцу тако беседио:
„Одаі, Шаро, и сам по авлніи,
„А іа идем под шатор Арапу,
„Наоди се шатору на врати,
„Ако б' мени до невоље било"
Пак се Марко под шатора шеће,
Арап седи, пиіе вино ладно,
Служи му га млада и девоіка;
Божіу помоћ називао Марко:
„Божіа помоћ, драги господине!"
Арап њему лепше одговара:
„Здрав, іуначе, делніо незнана!
„Од іуначе, да пиіемо вина,
„Па ми кажи, што си ми дошао."
Ал беседи Краљевићу Марко:
„Немам каде с тобом пити вина;
„А добро сам до тебе дошао,
"Врло добро, боље бит неможе:
„Іа испросих лепоту девоіку,
„Осташе ми на друму сватови,
„Дошао сам доно свадбарину,
„Да дам благо, да водим девоіку,
„Да ми нико на пута нестане,

„Кажи мени што іе свадбарине?“
„Арап лепо Марку проговара:
„Та ти за то и одавно знадеш:
„Ко с' удаіе, тридесет дуката:
„Ко се жени, тридест и четири:
„Ти се видиш іунак од меідана,
„Ниіе квара да стотину дадеш!“
Марко с' маши руком у џепове,
Пред Арапа три дуката баци;
„Веруі мени, више немам блага,
„Већ кад би ме тео причекати,
„Док се вратим с лепотом девоіком,
„Тамо ће ме даривати лепо,
„Све ћу теби поклонити даре,
„Теби дари, а мени, девоіка“
Цикну Арап, као змиіа љута;
„У мен, курво, вересиіе нема:
„Недаш блага, са мном се подсмеваш;“
Па потрже тешка буздована,
Те удара Краљевића Марка,
Удари га три четири пута,
Насмеіа се Краљевићу Марко:
„О іуначе Арапине црни!
„Ил се шалиш, ил од збиље биіеш?“
Цичи Арап, као змиіа љута:
„Нешалим се већ од збиље биіем.“
Али Марко стаде беседити:
„А іа мислим да се шалиш, тужан;
„А кад, море, ти од збиље биіеш,
„И іа имам нешто буздована,
„Да те куцнем три четири пута:

„Колико си мене ударио,
„Толико ћу тебе ударити,
„Па ћем онда на поље изићи.“
Трже Марко буздована свога.
Пак удари Арапина црна,
Како га іе лако ударио,
Искиде му из рамена главу!
Насмеіа се Краљевићу Марко:
„Боже мили, на свем теби вала,
„Кад брж оде са іунака глава!
„Канда ниіе на њему ни била!“
Трже Марко сабљу од поіаса,
Пак зареди Арапове слуге,
Исече му четрдесет слугу,
А четири некте погубити,
Већ их Марко остави за правду,
Коі ће право сваком казивати,
Како і' било Арапу и Марку:
Све с авлніе поскидао главе;
Па іе главе саранио лепо,
Да і' некљуіу орли и гаврани,
Па авлніу пусту накитио,
Накити іе Арапским главама:
Арапово благо покупио:
А четири слуге Арапове,
Коіе ниіе тео погубити,
Оправи их по Косову Марко,
Оправи их на четири стране,
Те телале по Косову слуге:
„Где девоіка има за удаіу,
„Нека тражи себи господара,

„Нек с' удаіе, док іе за младости:
„А где іунак има за женидбу,
„Нек се жени, нека љубу тражи;
„Од сад више нема свадбарине,
„Марко за све свадбарину плати,“
Све повика, мало и велико:
„Бог да живи Краљевића Марка!
„Коіи земљу од зла избавио,
„Коіи сатр земљи зулумћара:
„Проста м' била и душа и тело!“

Старина Новак.

(Са шта оде у хајдуке.)

Вино пиіу Новак и Радивоі
А код Босне код воде студене
Код некога кнеза Богосава.
А кад су се вина понапили,
Кнез Богосав стаде бесіедити:
„Побратиме, Старина Новаче!
„Кажи право, тако био здраво!
„Са шта, брате, оде у хаідуке?
„Каква тебе оћера невоља
„Врат ломити, по гори ходити,
„По хаідуци, по лошу занату,
„А под старост, кад ти ниіе време?“
Вели њему Старина Новаче:
„Побратиме, кнеже Богосаве!
„Кад ме питаш, право да ти кажем:
„Іест ми било за невољу љуту:

„Ако мореш знати и памтити,
„Кад Іерина Смедерево гради,
„Па нареди мене у аргатлук,
„Аргатова три године дана,
„И іа вукох дрвље и камење
„Све уз моіа кола и волове,
„И за пуне до три годинице
„Іа нестекох паре ни динара,
„Ни заслужих на ноге опанке!
„И то бих іоі, брате, опростио;
„Кад саградн Смедерева града,
„Онда стаде па и куле зида,
„Позлаћуіе врата и пенцере,
„Па наметну намет на вилаіет,
„Све на кућу по три литре злата,
„То іе, брате, по триста дуката!
„Ко имаде, и предаде благо;
„Ко предаде, онаі и остаде;
„Іа сам био човек сиромашан,
„Неимадох да предадем благо,
„Узех будак, с чим сам аргатово,
„Па с будаком одох у хаідуке,
„Па се ниће здржати немогох
„У држави Іерине проклете,
„Већ побіегох до студене Дрине,
„Па се маших Босне камените,
„А кад дођох близу Романіе,
„Ту сам Турске сватове сусрео,
„Они воде кадуну ћевоіку,
„Сви сватови с миром пролазили,
„Заостало Туре младожења

„На дорату коњу великоме,
„Оно нешће да пролази с миром,
„Већ потеже троструку камчиіу.
„Три су на њоі луле од тумбака,
„Па удара мене по плећима;
„Трипут сам га Богом побратио:
„„Молим ти се, Туре младожења,
„„А тако ти среће и іунаштва!
„„И тако ти сретнога весеља!
„„Прођи ме се, хаіде путем с миром,
„„Видиш, да сам човек сиромашан;“
„Опет Туре да с' окани неће,
„Већ ме стаде већма ударати;
„Кад іе мене мало забољело,
„И іа сам се врло ражљутио,
„Па потегох будак са рамена,
„Те ударих Туре на дорату,
„Како сам га лако ударио,
„У мах сам га с коња оборио,
„И к њему сам онда прилетио,
„Ударих га іош два и три пута,
„Док сам њега с душом раставио;
„Ватих му се руком у џепове,
„Код њег нађох до три кесе блага,
„Па их пуштих себи у њедарца;
„Отпасах му сабљу од поіаса,
„Њем отпасах, а себи припасах;
„Оставих му будак више главе,
„Да чим ће га закопати Турци,
„Па посіедох његова дората,
„Одох право гори Романніи;

„То гледаіу сви Турски сватови,
„Нешћедоше мене ни ћерати,
„Іа нешћеше, іа ли несміедоше.
„Ево има четрњест година,
„Романніу гору обикнуо,
„Боље, брате, него моіе дворе.
„Іер іа чувам друма кроз планину,
„Дочекуіем Сараіліе младе,
„Те отимам и сребро и злато
„И лиіепу чоху и кадифу,
„Одиіевам и себе и друштво,
„А кадар сам стићи и утећи
„И на страшну міестну постаіати,
„Небоінм се никога до Бога!“

Како се Срби ослободише од Турака.

Боже милый! чуда великога!
Кадъ се пћаше по земльи Србіи,
По Србіи земльи да преврне,
И да друга настане судія,
То кнезови нису ради кавзи,
Нитъ су ради Турцы изѣлице,
Алъ є рада сиротиня рая,
Коя глоба давати неможе,
Ни трпѣти Турскога зулума;
И ради су Божи угодницы,
Єръ є крвца изъ землѣ проврела,
Земанъ дошо валя воєвати,
За крстъ частный крвцу пролѣвати,
Свакій своє да покає старе,

Небомъ свецы сташе воєвати
И свакаке прилике метати
Вышъ Србіє по небу ведроме.
Ваку прву прилику вргоше:
Одъ Трипуна до светога Ђурђа
Сваку ноћцу мѣсецъ се хваташе.
Да се Срби на оружѣ дижу,
Алъ се Срби дигнутъ несмѣдоше.
Другу свецы вргоше прилику:
Одъ Ђурђева до Дмитрова дана
Све баряцы крвави идоше
Вышъ Србіє по небу ведроме,
Да се Срби на оружѣ дижу,
Алъ се Срби дигнутъ несмѣдоше.
Трећу свецы вргоше прилику:
Громъ загрми на светога Саву
(У средъ зиме кадъ му време ніє)
Сину муня на Часне Вериге,
Потресе се земля одъ истока,
Да се Срби на оружѣ дижу,
Алъ се Срби дигнутъ несмѣдоше.
А четврту вргоше прилику
Вышъ Србіє на небу ведроме:
Ухвати се сунце у пролѣће,
У пролѣће на светогъ Трипуна.
Єданъ данакъ три пута се хвата,
А три пута игра на истоку.
То гледаю Турцы Биоградцы.
И изъ града сви седамъ дахія:
Аганлія и Кучукъ-Алія,
И два брата два Фочића млада

(Мехмедъ-ага и съ њиме Мусъ-ага),
Мула-Юсуфъ великій дахія,
Дервишъ-Ага градскій таинција,
Старацъ Фочо одъ стотине лѣта.
Све седамъ се састало дахія
Биограду на Стамболъ-капіи;
Огрнули скерлетли биньише,
Сузе роне а прилике гледе:
„Алахъ кардашъ! чуднієхъ прилика!
Оно, іолдашъ, за насъ добро ніє.“
Па одъ яда сви седамъ дахія
Начинише одъ стакла тепсію,
Заграбише воде изъ Дунава,
На Небойшу кулу изнесоше,
На врхъ куле вргоше тепсію,
У тепсію звѣзде похваташе,
Да гледаю небеске прилике,
Што ће њима быти до послѣдка;
Око нѣ се састаше дахіє,
Надъ тепсиіомъ лице огледаше;
Кадъ дахіє лице огледаше,
Све дахіє очима виђеше,
Ни на єдномъ главе небыяше,
Кадъ то виђе све седамъ дахія,
Потегоше нацакъ одъ челика,
Те разбише одъ стакла тепсію,
Бацыше є низъ біелу кулу,
Низъ біелу кулу у Дунаво,
Одъ тепсіє некъ потрошка нема.
Па одъ яда сви седамъ дахія
Пошеташе брижни невесели

Низъ Небойшу кулу Якшићеву,
Одшеташе у каву велику,
Пакъ сѣдоше по кави великой,
Све сѣдоше єданъ до другога,
Старца Фочу вргли у зачелѣ,
Бієла му брада до пояса;
Пакъ повика све седамъ дахія:
Къ нама брже хоце и ваизи!
Понесите књиге инцієле,
Те гледайте што намъ књиге кажу,
Што ће нама быти до послѣдка."
Потекоше хоце и ваизи,
Донесоше књиге инцієле;
Књиге гледе грозне сузе роне,
Дахіяма овако гкворе:
„Турцы, браћо, све седамъ дахія!
Вако нама инцієли кажу:
Кадъ су наке бывале прилике
Вышъ Србіє по небу ведроме,
Евъ одъ онда петъ стотинъ година,
Тадъ є Србско погинуло царство,
Мы смо онда царство задобили,
И два влашка цара погубили:
Костадина на средъ Цариграда
У край Шарца, украй воде хладне,
И Лазара на полю Косову:
Милошъ уби за Лазу Мурата,
Алъ га добро Милошъ недотуче,
Вѣчъ све Муратъ у животу бѣше
Докъ мы Србско царство освоисмо,
Онда себи везире дозива:

Турцы, браћо, лале и везири!
Я умріехъ, вама добыхъ царство,
Него ово мене послушайте,
Да вамъ царство дуговѣчно буде:
Вы немойте раи горки быти,
Веће раи врло добри будте;
Некъ є харачъ петнаестъ динара,
Некъ є харачъ и тридестъ динара;
Неизносте глоба ни пореза,
Неизносте на раю біеда;
Недирайте у ньихове цркве,
Ни у законъ, нити у поштенѣ:
Нећерайте освете на раи,
Што є мене Милошъ распорио,
То є среће юначка донела:
Неможе се царство задобити
На душеку све духанъ пушећи;
Вы немойте раю разгонити
По шумама да одъ васъ зазире,
Него пазте раю ко синове;
Тако ће вамъ дуго быти царство:
Ако л' мене то непослушате,
Већъ почнете зулумъ чинитъ раи,
Вы ћетъ онда изгубити царство.
Царъ умріє, а мы остадосмо,
И мы нашегъ цара неслушасмо,
Већъ великій зулумъ подигосмо:
Погазисмо ньихово поштенѣ,
Свакояке бѣде износисмо,
И на раю глобе навалисмо,
И грѣхоту Богу учинисмо.

Садъ су наке настале прилике,
Садъ ће нетко изгубити царство;
Небойте се краля ни єдного,
Краль на цара ударити неће,
Нити може кралѣвство на царство,
Єръ є тако одъ Бога постало;
Чувайте се рає сиротинѣ:
Кадъ устане кука и мотика,
Быће Туркомъ по Медіи мука,
У Шаму ће каде проплакати,
Єра ће ихъ рая уцвѣлити.
Турцы, браћо, све седамъ дахія!
Тако наши инціели кажу,
Да ће ваше куће изгорѣти,
Вы дахіє главе погубити;
Из огньишта прониће вамъ трава,
А мунаре попастъ паучина,
Ни ће иматъ ко єзанъ учити:
Кудъ су наши друми и калдрме,
И куда су Турцы пролазили
И коньскіємъ плочамъ задирали,
Изъ клина ће проникнути трава,
Друмови ће пожелѣтъ Турака,
А Турака ниће быти неће.
Тако книге инціели кажу."
Кадъ то чуше сви седамъ дахія,
Све дахіє никомъ поникоше
И у црну землю погледаше,
Съ книгомъ незна нико бесѣдити,
Ни како ће книзи одказати,
Старацъ Фочо подавно браду,

Па є бѣлу са зубима гризе,
Ни онъ незна съ книгомъ бесѣдити,
Вѣчъ се и онъ томе послу чуди;
Непониче Фочићъ Мехмедъ-ага,
Непониче вѣчъ юнакъ покличе:
„Дишеръ, море, хоце и ваизи!
Молте Бога и єзанъ учите
Свакій данакъ а све по петъ пута,
Небринте се нама дахіяма;
Докъ є нама здравля и памети,
И докъ намъ є Биоградскогъ града,
Мы смо кадри управити градомъ,
Око града сиротиньомъ раіомъ,
Кадъ кралѣви на насъ войштитъ неће,
Како ће намъ рая досадити,
Кадъ насъ има у седамъ дахія
У свакога по магаза блага,
Каква блага? све мека дуката,
А све пуста блага лежећега;
У насъ, браћо, четири дахіє,
Аганліє и Кучукъ-Аліє,
И у мене и Мула-Юсуфа,
У свакога има пуста блага
Неброєна по двіє магазе;
Насъ четири када устанемо,
Устанемо на ноге лагане,
А магазе съ благомъ отворимо,
Просућемо рушпе по калдрми,
На дукате покупити войску;
Насъ четыри велике дахіє
На четворо раздѣлити войску,

На четворо, ко четири брата,
Поћи ћемо изъ нашега града
Крозъ нашієхъ седамнестъ нахія,
Изсѣћемо све Србске кнезове,
И кметове што су за потребе,
И попове Србске учителѣ,
Само луду ћецу оставити,
Луду ћецу одъ седамъ година,
Пакъ ће оно права быти рая,
И добро ће Турке послужити.
Докъ погубимъ кнеза Палалію
Изъ лієпа села Бегальице,
Онъ є паша, а я самь субаша;
Докъ погубимъ и Іована кнеза
Изъ Ландола села маленога,
Онъ є паша, а я самь субаша:
И Станоя кнеза изъ Зеока,
Онъ є паша, а я самь субаша.
Докъ погубимъ Стеву Яковлѣва
Изъ Лієвча гнѣзда хайдучкога,
Онъ є паша, а я самь субаша;
И Іована кнеза изъ Крснице;
Докъ погубимъ до два Чарапића
Изъ Потока Бѣлогъ одъ Авале,
Кой су кадри на Врачаръ изићи,
У Биноградъ Турке затворити,
Они с' паше, а я самь субаша;
Докъ погубимъ Црнога Ђорђія
Изъ Тополе села поносита,
Кои съ Бечкимъ тргує ћесаромъ,
Онъ є кадаръ сву цебану купитъ

Одъ біела града Варадина,
И оружѣ, што є за потребе,
Онъ є кадаръ на насъ завойштити,
Онъ царує, а я субашуємъ;
Докъ погубимъ протопопъ Николу
Изъ лієпа села Ритопека,
Онъ пашує, а я субашуємъ;
Докъ погубимъ хайдука Ђорђія
И нѣгова брата Арсенія,
Изъ лієпа села Желѣзника,
Кои с' кадри Топчидеръ затворитъ;
Докъ погубимъ протопопа Марка
Изъ лієпа села Остружнице,
Онъ є паша, а я самь субаша;
Докъ погубимъ до два игумана:
Хаци-Ђеру и Хаци-Рувима,
Кои знаду злато растапати
И са ньиме ситне кньиге писатъ,
Насъ дахіє цару опадати,
Око себе раю сѣтовати,
Они паше, а мы смо субаше;
Докъ погубимъ Бирчанинъ-Илію,
Оборъ-кнеза исподъ Међедника,
Ево има три године дана
Одъ како се врло посилио;
Кудгоѣъ иде, све крхата яше,
А другога у поводу води;
Онъ буздованъ о ункашу носи,
А бркове подъ калпакомъ држи;
Онъ Турчину неда у кнежину,
Кадъ Турчина у кнежини наѣе,

Топузомъ му ребра испребія,
А кадъ Турчинъ стане умирати,
А онъ виче на своє хайдуке:
Море, слуге! тамо пашче бацте,
Ђе му гавранъ кости наћи неће;
А кадъ нама порезу донесе,
Подъ оружѣмъ на диванъ изиђе,
Десну руку на ятаганъ метне,
А лієвомъ порезу додає:
Мехмедъ - ага, ето ти порезе.
Сиротиня тебъ є поздравила:
Више теби давати неможе;
Я порезу започнемъ броити,
А онъ на ме очима стрієля:
Мехмедъ - ага! заръ ћешъ є броити?
Та я самь є єдномъ изброио;
А я више броити несміємъ,
Већъ порезу украй себе бацимъ,
Єдва чекамъ да се скине бѣда,
Єръ немогу да гледамъ у нѣга:
Онъ є паша, а я самь субаша;
Докъ погубимъ кнеза Грбовића
Изъ лієпа села Мратишића,
Онъ є паша, а я самь субаша;
Докъ погубимъ и Алексу кнеза
Изъ лієпа села Бранковине,
И Якова брата Алексина:
Царъ и ћесаръ кадъ се завадише,
Кодъ ћесара обриштари быше
И носише одъ злата качкете,
Поплѣнише све Турске паланке,

Поробише, ватромъ попалише;
Царъ и ћесаръ кадъ миръ учинише,
А они се цару предадоше,
И кодъ цара кнезови посташе,
Многе Турке цару опадоше,
Седамъ паша што су опаднули,
Опаднули, па ихъ поморили:
Они паше, а мы смо субаше;
Докъ погубимъ кнеза Тамнавскога,
Изъ Лютица Станка оборъ - кнеза;
Докъ погубимъ кнеза Мачванскога,
Съ Богатића Маршиновићъ Лазу,
Онъ є паша, а я самь субаша;
Докъ погубимъ кнеза Поцерскога,
Съ Метковића Ружичићъ - Мияйла,
Онъ є паша, а я самь субаша;
Докъ запалимъ Рачу украй Дрине,
И погубимъ Хаци - Мелентія,
Кой є ишо преко мора синѣгъ,
Те є Влашку ћабу полазио,
Пакъ се узгредъ у Стамболъ свратио,
И одъ цара ферманъ излагао
За стотину жутієхъ дуката,
Да Власима богомолю гради,
Да є гради за седамъ година,
Начини є за годину дана,
Ево има шестъ година дана,
Како зида покрай цркве куле,
А у куле набавля цебану
И по мраку топове привлачи;
Видишъ, іолдашъ, да се нечемъ нада!

Пакъ ћемъ онда заћи крозъ нахіє,
Те изсѣћи све Србске кметове:
Како бы намъ рая додіяла?“
Све дахіє на ноге скочише,
Мехмедъ - аги сви се поклонише:
„Хвала, іолдашъ, Фочићъ - Мехмедъ - ага!
Твоя паметъ пашовати може,
Мы ћемо те пашомъ учинити,
Тебе ћемо свагђе послушати.“
Старацъ Фочо поче беседити:
„Нуто момка! и нуто памети!
Съ коіомъ рѣчи на пашалукъ сѣде!
Узми сынко, Фочићъ-Мехмедъ-ага,
Узми сламе у біелу руку,
Махни сламомъ преко ватре живе,
Илъ ћешъ тиємъ ватру угасити,
Или ћешъ є већма распалити?
Вы можете и Богъ вамъ є дао,
Тако силну покупити войску,
И поћете, сынко, крозъ нахіє;
Єдногъ кнеза преваритъ можете
И на вѣру нѣга домамити;
Свою ћете вѣру изгубити,
Єдногъ посѣћъ, а два ће утећи,
Два посѣцы, четири одоше,
Они ће вамъ куће попалити,
Вы дахіє одъ ньихъ изгинути.
Алъ вы тако немойте радити,
Него мене, старца, послушайте:
Я самь гледо у нашемъ инцилу,
Ово наше дуго быти неће,

Него ће се промѣнити царство,
Вѣчъ се, сынко, подобрите раи:
Одъ харача раи одпустите,
Некъ є харачъ, ко што Муратъ рече;
Проћите се глоба и пореза;
Съ кнезовима вы се побратите,
Кнезовима хате покланяйте,
Кметовима осреднѣ парипе,
Съ поповима у дослуку будте,
Небы л' и мы узъ ньихъ преживлѣли,
Єра наше дуго быти неће.
А што ће вамъ више пусто благо?
Да мелѣте, изѣстъ неможете."
Алъ говори Фочићъ Мехмедъ-ага:
„Мой бабайко, неслушамъ те, старый."
То изрече, а на ноге скочи,
А за ньиме остале дахіє,
Пакъ на граду бацише топове,
На дукате покупише войску.
Ньихъ четири велике дахіє:
Аганлія и Кучукъ - Алія,
Мула - Юсуфъ, Фочићъ Мехмедъ - ага,
На четворо раздѣлише войску
Ньихъ четири, ко четири брата,
Пакъ на граду отворише врата,
И одоше съ войскомъ по тефтишу
Крозъ ньиховихъ седамнестъ нахія.
Првогъ Србскогъ кнеза преварише:
Домамише кнеза Палалію
И у Гроцкой нѣга погубише;
И Станоя кнеза изъ Зеока

Преварише, па га погубише
У нѣгову двору бієломе.
Преварише Марка Чарапића,
Преварише те га погубише;
И Гагића Янка булюбашу
Изъ Болеча села маленога.
Погубише кнеза Теована
Изъ Орашя Смедеревске нахе;
Па и кнеза Петра изъ Ресаве;
Преварише Миту булюбашу
Изъ Липовца близу Крагуєвца,
Те и нѣга млада погубише.
Моравцыма, цркви, допадоше,
Хаци-Ђеру туна погубише,
А Рувима у градъ опремише,
И у граду нѣга погубише.
Мехмедъ-ага у Валѣво доће:
Грбовићъ се бѣше осѣтио,
Па Грбовићъ на страну побѣже,
А доће му оборъ-кнезъ Алекса
И доће му Бирчанинъ Илія,
Обоицу хвата Мехмедъ-ага,
Бієле имъ савезао руке,
Па ихъ води на мостъ Колубари;
А кадъ виће оборъ-кнезъ Алекса,
Да ће Турцы оба погубити,
Тадъ онъ рече Фочићъ-Мехмедъ-аги:
„Господару, Фочићъ-Мехмедъ-ага!
Поклони ми животъ на мейдану,
Ево теби шесетъ кеса блага.“
Мехмедъ-ага говори Алекси:

„Немогу те Алекса пустити
Да ми дадешъ и сто кеса блага.“
Алъ бесѣди Бирчанинъ Илія:
„Господару, Фочићъ-Мехмедъ - ага!
Ево теби и сто кеса блага,
Поклони ми животъ на мейдану.“
Вели нѣму Фочићъ Мехмедъ-ага:
„Небудали, Бирчанинъ-Илія!
Тко бы горскогъ упустио вука?“
Мехмедъ-ага викну на целата,
Целатъ трже саблю исподъ скута,
Те Иліи одсієче главу,
А Алекса сѣде на ћупрію,
Па овако поче говорити:
„Богъ убио свакогъ хришћанина,
Кои држи вѣру у Турчину!
Охъ, Якове, мой рођеный брате!
Ты недржи вѣре у Турчина,
Ђе с' удесишъ, удри се съ Турцыма.“
Іошъ Алеска говорити шћаше,
Али целатъ говоритъ недаде,
Трже саблю, одсѣче му главу,
Када до два кнеза погибоше
На ћупріи на средъ Колубаре:
Кнезъ Алекса, Бирчанинъ Илія,
Хаци - Рувимъ на средъ Биограда,
Єдногъ дана, а єднога часа,
Вышъ ньихъ ярко помрчало сунце,
Мехмедъ - ага конаку похита,
Небы л' іошъ когъ Срба застануо,
Да іошъ бира ђекогъ да посѣче;

Алъ кадъ Срби жалость опазише,
Изъ чаршіє на махъ побѣгоше.
Мехмедъ - аги пиєданъ недоће,
Кадъ то виће Фочићъ Мехмедъ - ага,
Одмахъ позна, да горе уради,
И одмахъ се бѣше покаяо,
Алъ се веће доцканъ покаяти,
Већъ повика дванаєстъ делія,
И Узуна свога кавецію:
Чуєте ли мои соколови!
Брзо добре конѣ посѣдните,
Пакъ трчите у село Тополу,
Небы л' Црногъ погубили Ђорђа,
Ако ли намъ садъ утече Ђорђе,
Нека знате, добра быти неће."
Кадъ то чуше дванаєстъ делія,
Одмахъ добре конѣ посѣдоше,
И предъ ньима Узунъ кавеція,
Отидоше у село Тополу,
У суботу у очи нећелѣ;
На освитакъ нећельи дођоше
Пріє зоре и біела дана,
И Ђорђійне обколише дворе,
Ударише съ обадвіє стране,
А са двіє стране повикаше:
„Изићъ амо, Петровићу Ђорђе!"
Тко ће люта змая преварити?
Тко ли нѣга спаваћива наћи?
Ђорђе є се юнакъ научио
Пріє зоре свагда уранити,
Умити се и Богу молити,

И попити по чашу ракіє.
Бѣше Ђорђе пріє уранио
И отишо у донѣ подруме.
Када виђе око куће Турке,
Онъ се њима явити нешћеде,
Яви имъ се млада Ђорђійница:
„Да Богъ съ вама, Турцы, ноћасъ био!
Шта тражите овђе у то доба?
Ђорђе сада предъ кућомъ быяше,
Ту садъ бѣше пакъ некудъ отиде,
А я незнамъ, кудъ є отишао.“
А то Ђорђе и гледа и слуша.
Кадъ є Ђорђе изброио Турке,
Узе доста праха и олова,
Па изиђе своєму обору
Међу своихъ дванаєстъ чобана:
А кадъ дође, чобане избуди,
И овако чобанима рече:
„Браћо моя, дванаєстъ чобана!
Устаните, оборъ отворите,
Изъ обора ишћерайте свинѣ,
Нека иду куда коме драго;
А вы, браћо, мене послушайте;
И шарене пушке подпрашите:
Ако Богъ да те се оно стече,
Што самъ данасъ радитъ наумно,
Честите ћу васъ све учинити,
Оковати у сребро и злато,
А у свилу обућъ и кадиву.“
Сви чобани єдва дочекаше,
Ишћераше свинѣ изъ обора,

Пакъ шарене пушке подпрашише,
На махъ они за Ђорђемъ поћоше.
Оде Ђорђе право своме двору;
А кадъ Турке съ чобанима виђе,
Онда Ђорђе овако говори:
„Чуєте ли дванаєстъ чобана!
Свакій, яко, гледай по Турчина,
Алъ немойте пушака метати,
Докле моя найпріє непукне,
Я ћу гледатъ Узуна Мехмеда,
Виђећете, што ћ' одъ нѣга быти.“
То изрече Петровићу Ђорђе,
Земльи паде, пушцы огань даде,
Пуче пушка, остатъ пуста пеће,
Ђе є гледо Ђорђе, погодно,
Мртавъ паде Узунъ са кулаша.
Кадъ то виђе дванаєстъ чобана,
На махъ пуче дванаєстъ пушака:
Мртвыхъ паде онђе шестъ Турака,
Шесторица на коньма побѣже,
На махъ Ђорђе викну по Тополи,
Те сакупи іоште више друштва,
Све по трагу Турке поћераше.
До Сибнице села доћераше,
И ту Турцы у ханъ побѣгоше,
Каменъ майцы да остати могу!
Ту ихъ Ђорђе обколи са друштвомъ.
Па онъ викну у село Сибницу,
Сибничани сви му долећеше;
Ту се саста стотину юнака,
На махъ Срби хана запалише.

И троица Туракъ изгорѣше,
А троица предъ ньихъ истрчаше,
И Србини сва три погубише,
На све стране Ђорђе кньиге посла,
У свихъ градскихъ седамнестъ нахія,
На кметове селске поглаваре:
„Свакій свога убійте субашу;
Жене, ђецу у збѣгове крійте.“
Кадъ то чуле Србске поглавице,
На махъ они послушаше Ђорђа;
Сви скочише на ноге лагане,
Припасаше свієтло оружѣ,
Свакій свога убише субашу,
Жене, ђецу у збѣгъ одведоше.
Кадъ є Ђорђе Срблѣ узбунио
И съ Турцима веће завадио,
Онда Ђорђе прође крозъ нахіє,
Па попали Турске карауле,
И обори Турске теверичe,
И удари на Турске паланке,
Све паланке онъ Турске попали,
Женско, мушко, све подъ мачъ удари,
Тешко Срблѣ съ Турцыма завади,
Турцы мысле, да є рая шала,
Алъ є рая градовима глава;
Уста рая, ко изъ землѣ трава,
У градове сађераше Турке;
Трчи Ђорђе одъ града до града,
И грађане свуда довикує:
„Чуєте ли, вы Турцы, грађани!
На градовма отварайте врата,

Измеђъ себе дайте зулумћаре,
Акъ хоћете мирни да будете:
Да градове цару некваримо;
Єръ ако ихъ вы дати неће́те,
Измеђъ себе Турке зулумћаре,
Те градове рая начинила,
Градила ихъ по деветъ година,
Кадра ихъ є за данъ оборити
И са царемъ кавгу заметнути;
А када се съ царемъ завадимо,
Да устане сви седамъ кралѣва,
Да насъ мире, помиритъ насъ неће:
Биће́мо се море до єднога.“
Тадъ граћани сузе пролѣваху,
И Ђорђію вако говораху:
„Бегъ-Ђорђіє, одъ Србіє главо!
Даваћемо, штогоћъ рая иште,
Некварите царевыхъ градова,
Ни са царемъ замећите кавге,
Мы даћемо Турке зулумћаре.“
Па граћани, устадоше, Турцы,
На градове отворише врата,
Измеђъ себе даю зулумћаре,
Зулумћаре изѣлице Турке,
Предаю ихъ у Србиньске руке.
Боже милый и Богородице!
Када Срби докопаше Турке
Зулумћаре у біѥле руке,
Па ихъ сташе Срби разводити
Преко поля безъ свіѥхъ альина:
Безъ ћурака и безъ антерія,

Безъ сарука, у малымъ капама,
Безъ чизама и безъ єменія;
Голе, босе топузима туку:
„Море, баша! камъ пореза наша?“
У по поля Ђорђе саблю вади,
Зулумћарске одсієца главе,
А кадъ Ђорђе изсієче Турке,
Изсієче Турке зулумћаре,
Онда Ђорђе у градове уђе;
Што бы Туракъ по градовма бѣлымъ,
Што бы Туракъ за сѣче, изсѣче;
За предає што бы, то предаде;
За крштеня што бы, то искрсти.
Кадъ є Ђорђе Србиомъ завладо,
И Србію крстомъ прекрстио,
И своіємъ криломъ закрилио
Одъ Видина пакъ до воде Дрине,
Одъ Косова те до Биограда,
Вако Ђорђе Дрини говорио:
„Дрино водо! племенита мећо
Измећъ Босне и измећъ Србіє!
Наскоро ће и то време доћи,
Када ћу я и тебе̇ка прећи,
И честиту Босну полазити.“

(Забава).

Мећъ таласима.

Сунце мило, топло, свиня своє скуте,
У море се спушта, све свршава путе.
Млоги погледъ нѣга у постелю прати,
Ма сутра га млоги неће дочекати!

А мене за њиме ноге носе лаке,
Трчимъ да му златне све поватамъ ждраке:
Па са оне морске стрмене обале
Слетимъ као муња на дебеле вале,
А таласи бистри ко да су одъ росе,
Примаю ме къ себи и далѣ ме носе;
Ма гле, како с' радо я у њима купамъ!
По њима се валямъ, рукама ій лупамъ,
Стотинама свуда край мене ій има:
Єданъ ме остави а другій ме прима.
Гдекои намрштенъ, гдекои се смеши,
Одъ гдекога презнемъ, тако с' накостреши.
Гдекои ме свлада и покриє свега,
Гдекои с' улеже и пред-а-мномъ бега,
Ко да помоћь нуди гдекои с' примакне,
Пружимъ къ њему руке — алъ онъ се измакне:
Па чакъ иза мене опетъ се появи,
Осврће с' и гледа да л' се я удави?
Алъ я снаге доста у рукама имамъ,
Па се текъ осменемъ, и све далѣ пливамъ;
— Докъ се часакъ тако међъ таласи бавимъ,
А я на сунашце већъ и заборавимъ.

Пасъ и његова сенка.

Єдномъ, пасъ овчарски комадъ меса нађе,
Па да бы на само поєо га слаће,
Понесе г' у зубма покрай єдне реке,
Кадъ, у води, згледа образъ своє сенке,
А њему с' учини: друго псето има
Млого већій комадъ у своимъ зубима.
Зато лапне зубма, да дочепа сенку,
А комадъ изъ уста падне му у реку;

Комадъ меса одма на дно реке оде,
Зачуђено псето остане край воде.
— Млого людій има кои проћу луђе,
Кадъ се полакоме на иманѣ туђе,
Пословица каже: „кои тражи веће,
Тай изгуби често и оно изъ вреће.“

Медведъ и Пчеле.

Єданпутъ се медведъ полако прикраде,
До кошньице єдне и медъ вадитъ стаде;
Докъ га пчела єдна у губицу боцне,
А онъ се налюти и зубима шклоцне,
Па шчепа кошньицу — како с' быо пого —
О землю є лупи што є игда мого,
Тадъ полети свака изъ кошньице пчела,
Где га коя стигла онде га уєла.
Страшно изуєданъ медведъ говораше:
„Млого болѣ за ме несрећногъ беяше,
Да самь отрпео ону малу штету,
Него што на свима потера освету.“

Чврчакъ и мрави.

Када зима дође, оде цветъ и трава,
Гладанъ чврчакъ пође у гости кодъ мрава:
Молио ій лепо у своєму яду,
Да му мало ране преко зиме даду.
Питали га мрави: „Где си до садъ быо?
Шта си цело лето у полю чинио?“
А сирома чврчакъ обинѣ незнао,
Рече: „Я самь летосъ у полю свирао.“
Тадъ повичу мрави: „Наполѣ се витлай!
Кадъ си летосъ свиро, а ты сада играй.“
— Тако и свакъ проће, кои младъ благує:
У младость благує, у старостъ гладує.

СПОМЕНИ ИЗ НАЈМИЛИЈИХ ДАНА.

Прва жеља Србину.

Сини сунце! да огреіем руке,
Да потерам по Косову Турке!

Прва клетва.

Ко невиди дугу
И Косовску тугу —
Невидла га маіка,
До суђена данка!

БОЖИЋНЕ РАДОСТИ.

Глас о рођењу Кристовом.

Анђеле Гаврило!
Иди тамо куд ти реко,
Нити близу ни далеко,
Већ до двора Давидова:
Там се Дева породила;
Криста Бога повиіала
У свилене пеленице
И у златне одеждице.

Поруке Божићу.

Поручуіе Варица Божићу,
Да іоі пошље од прасца ножицу,
Да зачини варицу шеницу.

Желно очекиване Божића.

Данас дан, сутра дан,
Прекосутра Бадњи дан,
Заносутра Божић!
У Божића три ножића:
Іедним сече печеницу,
Другим сече чесницу,
Трећим пиіе вино.

Божићни Дари.

Божић, Божић, бата!
Носи киту злата,
Да позлати врата,
И обоіа подвоіа,
И сву кућу до краіа!

Дошао Божић!

Іа сам мала Ката,
Отворте ми врата!
Да ви нешто ново кажем:
Родио се Исус Кристос!

Народски тропар Васкрсу.

Ристос, Васкрс,
Из мртви!
Самртни му самрт
Поправо!
И сушти му ва гроб
Живодарово!

ЦРКВЕНСКА ПИСМА.

Црквенске књиге како су іедашпут написане, тако су остале и до дан данас. Оне се више и пишу руком, него се само штампаіу. С тога іе нама за читање црквенске писме доста: познати само штампаћа црквенска слова; (а и рукописна су готово као и штампаћа, само што су мало округластніа од њих). Ево свиіу штампаћих црквенских слова, каква су и како се по имену зову.

Велика и мала
штампаћа црквенска слова:

Ал Бб Вв Гг Дд Єє
Аз буки віеди глагол добро іесте

Жж Ѕѕ Зз Ии й Іі Кк
живіете зіело земља иже иже со и како
слитноіу

Лл Мм Нн Оо Пп Рр
људи мисљете наш он покоі рци

Єє Тт ѹ Оуу Фф Хх

слово твердо ук у ферт хіер

Ѿѿ Цц Чч Шш Щщ

от ци черв ша шча

Ѫ ы ѣ ѣ Єє Юю Ѡѡ

іер іери іер іаѣ іе іу о
дебело танко

Ѧѧ Ѯѯ Ѱѱ Ѳѳ Ѵѵ.

іа кси пси тита ижица.

А има црквенских штампаћих слова и од ова-ке руке:

Аа Бб Вв Гг Дд Єє Жж Ѕѕ Ѕѕ Ии

Ії Кк Лл Мм Нн Оо Пп Рр Сс Тт ѹ

Уу Фф Хх Цц Чч Шш Щщ ъ ы ь

ѣ Ѥѥ Юю Ѡѡ Ѧѧ Ѯѯ Ѱѱ Ѳѳ Ѵѵ.

(Опомена. Где су овде само мала слова, за њих ваља знати, да се њима ниједна реч непочиње, па зато се она и непишу велика но само мала).

Као што видимо, осим ѣ, ѣ, и ѵ, сва остала слова из старинске српске писме налазе се и у црквенскоі писми, само што у црквенскоі писми имаіу іош и нека друга. Како се ова друга читаіу то ћемо видети мало ниже, а она се читаіу као и у старинскоі српскоі писми, осим само неколико њих у неким приликама коіе ћемо овде одмах показати; ево их:

Ш=И; то іест ї и и (без слитне) кад су іедно до другог, нечитаіу се као: ии, него као: и, у свима оним речма, коіима се за ѣуде или за ствари — коіе су, као, мушке (и то кад их іе више на броіу) — казуіе какве су, или чиіе су, или одакле су:

царїе земстїи, тїи сѹдмщїи, сїи мертвїи, живѹщїи, источницы водїи, юнцы тѹчнїи, звѣрїе дѹбравнїи, сынове Божїи, сынове человѣчестїи, владыки Едомстїи, князи Моавїтстїи, гради Іѹдейстїи, людїе Еѳїопстїи.

є=є; то іест є изговара се као: є, свагда, кад долази после каквога іасника:

моє, моегѡ, твоеѧ, людїе, царїе, согрѣшенїе, царствѹетъ, бодрствѹетъ.

є=з у речи: Ісраиль (изговори: Израиль).

ѣ=ъ. У многим црквенским речима пише се на краіу ѣ, а реч се чита, као кад би у место ѣ било ъ, или боље казати, као да ніедног од њих нема:

Господь, червь, пламень, камень, мечь, аминь, єсмь, пѹть, сѹть.

ВЪ=ВО. Кад въ дође пред речма, где га іе тешко тако изговарати, онда се въ може читати =во, н. п. у речи:

ВЪ ВЫШНИХЪ = ВО ВЫШНИХЪ.

А она слова — што их у црквенскоі писми више (него у српскоі старинскоі) има — ево како се читаіу:

ѕ	чита	се	свуда	као	.	.	.	з
ꙋ	„	„	„	„	.	.	.	у
ѿ	„	„	„	„	.	.	.	от
щ	„	„	„	„	.	.	.	шч
ѡ	„	„	„	„	.	.	.	о
ѯ	„	„	„	„	.	.	.	кс
ѱ	„	„	„	„	.	.	.	пс
ѳ	„	„	„	„	.	.	.	т

Опомена. По правом реду казати: ми Срби треба слово щ да читамо =шт, као што наши стари свештеници тако и чине; а што многи данас щ изговара =шч, то іе по руски.

ѵ.

За ѵ ваља запамтити, да се она двоіако чита: кад пред њом или после ње долази іасан глас, чита се као в; а кад ни пред њом ни после ње недолази іасан глас, онда се чита као и; па овако остаіе и онда, кад се іедна реч састави с другом и у том састављању дође іасан глас до ѵ, коіа се пре тога изговарала као: и.

Примери на горња правила.

ѕ=з. Ѕло, ѕлость, ѕлаѧ, злыхъ, ѕлобожный, ѕлодѣй, ѕміи, ѕвѣрь, ѕлакъ,

звѣзда, злоба, озлобленїе, (слѣдѡ), селїе.

ꙋ=у. Трꙋсъ, всюдꙋ, звꙋкъ, прошу, бꙋдꙋтъ, сꙋдити, рꙋка, недꙋги.

ѿ=от. Ѿтвергаетъ, ѿ свѣта, ѿ скверны, ѿврати, ѿ лица, не ѿими, ѿ мене, ѿвержи, ѿверзеши.

щ=шч. Имꙋщъ, просвѣщающе, зрящихъ, щедръ, общество, ведꙋщихъ, сокровище, нощїю, взыскающїй.

ѡ=о. Ѡстави, ѡсѣненїе, ѡчисти, якѡ, ѡ насъ, предѡхрани, всякагѡ, запѡвѣдь.

ѯ=кс. Ялеѯандеръ, Ялеѯандрїя, Ялеѯїй, Маѯїмъ, Яртаѯеръ, оѯїя, Фїнїѯъ, фенїѯъ, Ялѳраѯъ, Ярфаѯадъ, Ѯенїа, (Ягѯентїй, Ѯгпраѯїа, Ѯгдоѯїа), Ѯенофонтъ.

ѱ=пс. Ѱалтирь, ѱаломъ, ѱалмопѣвецъ, Самѱѡнъ, Раѱакъ, Моаѱаѳъ, Ѱарь, Іамѱакїй, (Ѯгѱгхїй, Ялокалгѱисъ).

ѳ=т. Ѳома, Ѳеодоръ, Виѳлеемъ, Наѳанъ, Мар.ѳа, Филоѳей, Маѳеи, анаѳема, Ялѳѡнская (гора), Ѳаворъ, Ялѳанасїи, Саваѡѳъ, каѳаваcїя.

ѵ=в. Євангеліе, Євангелїстъ, Пагелъ, Євгенїа, Леѵїтъ, Євгеній, Євей, Ѧгсисъ, Нагинъ, Исаѵъ, Ѧгнаръ, Навагъ, Єга, Євхаристїа, Євдокїа, (Євлогій).

ѵ=и. Ѵжица, ѵесѡпъ, мѵро, мѵроносица, Євгпетъ, сѵмволъ, ѵпостасъ, мѵропомазанїе, Вавѵлонъ, Тѵръ, Ѧссѵрїѧ, Кѵръ, Бѵссонъ, кѵмвалъ, тѵмпанъ; Полѵеѵктїй (*саставлѣно из* полѵ *и* еѵктїй), полѵелей (*саставлѣно из* полѵ *и* елей).

Опомена. Само у речи: Моѵсей неизговара се ѵ ни као *в* ни као *и*, него као *ј*.

СКРАЋЕНЕ РЕЧИ У ЦРКВЕНСКИМ КЊИГАМА.

У старо доба ниіе било хартніе, него се писало на штављеноі кожи; а ниіе било ни штампаріе, већ се морало — све слово по слово — руком исписивати, кад се хтела књига написати. — То іе био и врло скуп и врло дангубан посао. Зато, да би се штогод уштедило и у арчу и у времену, скраћивали су у црквенским књигама све оне речи, коіе се у молитвама и осталоі црквенскоі чатаніи често спомињу или су инако уз друге речи познате, те се у напред могу поред њих погодити. Те речи овако су скраћене. Место да се исписала сва слова, коіа би у њима ваљало исписати, написано іе само неколико од тих слова, а озго изнад њих записан іе по неки знак, те да се при читању сетимо, да реч ниіе цела исписана, али да іе ваља целу изговорити. — Ево за пример таких скраћених речи:

Целе:	Скраћене:
А.	
Ѧнгелъ	Ѧ҃гелъ
Ѧнгелскїй	Ѧ҃гелскїй
Ѧрхангелъ	Ѧрха҃гелъ
Ѧрхангелское	Ѧрха҃гелское
Ѧпостолъ	Ѧ҃пслъ
Ѧпостолскꙋю	Ѧ҃пслскꙋю
Б.	
Богъ	Бг҃ъ
Бога	Бг҃а
Богови	Бг҃ови
Богородица	Бцⷭ҇а
Богородице	Бцⷭ҇е
Богородицы	Бцⷭ҇ы
Боже	Бж҃е
Божество	Бж҃ество
Божїѧ	Бж҃їѧ
Благъ	Бл҃гъ
Блаже	Бл҃же
Благаѧ	Бл҃гаѧ
Благодать	Бл҃годать
Благодатнаѧ	Бл҃годатнаѧ
Благословенъ	Бл҃гословенъ
Благословена	Бл҃гословена
Благословлѧше	Бл҃гословлѧше

Целе:	Скраћене:
Б.	
Владыка	Вл҃ка
Владычество	Вл҃чество
Владичица	Вл҃чица
Воскресенїе	Воскр҃нїе
Воскресенїѧ	Воскр҃нїѧ
Воскреснꙋтъ	Воскр҃нꙋтъ
Воскресшагѡ	Воскр҃шагѡ
Вочеловѣчшасѧ	Вочл҃вѣчшасѧ
Всыновленїе	Всн҃овленїе
Г.	
Глаголъ	Гл҃ъ
Глаголю	Гл҃ю
Господь	Гд҃ь
Господа	Гд҃а
Господи	Гд҃и
Господень	Гд҃нь
Господнѧ	Гд҃нѧ
Господство	Гд҃тво
Госпожа	Гж҃а
Госꙋдарь	Гд҃рь
Д.	
Давїдъ	Дв҃дъ
День	Дн҃ь
Дꙋхъ	Дх҃ъ
Дꙋха	Дх҃а

Целе:	Скраћене:
Д.	
Дꙋша	Дш҃а
Дѣва	Дв҃а
Дѣвица	Дв҃ца
Дѣво	Дв҃о
Дѣвы	Дв҃ы
Дѣвств	Дв҃тво
Є.	
Єꙋангелїе	Єꙋ҃лїе
Єꙋангелїстъ	Єꙋ҃лїстъ
Єпїскопъ	Єп҃кпъ
И.	
Имѧрекъ	Им҃къ
І.	
Іерꙋсалимъ	Іер҃алимъ
Іерꙋсалимль	Іер҃алимль
Іисꙋсъ	Іи҃съ
Іисꙋса	Іи҃са
Іисꙋсови	Іи҃сови
Ісраиль	Іи҃ль
К.	
Крестъ	Кр҃тъ
Креститель	Кр҃титель
Крещеніе	Кр҃щеніе

Целе:	Скраћене:
Л.	
Любомудръ	Любомръ
Людскій	Люскій
М.	
Марїа	Мрїа
Марїе	Мрїе
Марїи	Мрїи
Мати	Мти
Милосердїе	Мардїе
Милость	Мть
Милостыня	Мтыня
Младенецъ	Мнцъ
Молитва	Мтва
Молитвами	Мтвами
Молитву	Мтву
Мудрость	Мрсть
Мученикъ	Мчникъ
Мѣсѧцъ	Мцъ
Н.	
Небесъ	Нбсъ
Небеса	Нбса
Небеси	Нбси
Небесный	Нбный
Небесѣхъ	Нбсѣхъ

Целе:	Скраћене:
Н.	
Небо	Нб҃о
Небꙋ	Нб҃ꙋ
Недеѧ	Нѧ҃ѧ
Нынѣ	Нн҃ѣ
О.	
Отецъ	Оц҃ъ
Отечь	Оч҃ь
Отечество	Оч҃ество
Отца	Оц҃а
Отцемъ	Оц҃емъ
Отцꙋ	Оц҃ꙋ
Отче	Оч҃е
П.	
Понеделникъ	Пѧ҃ниникъ
Праведенъ	Пр҃вінъ
Предтеча	Пр҃теча
Премꙋдрость	Преѧ҃рость
Преподобенъ	Прѧ҃бенъ
Пресвѧтъ	Прест҃ъ
Пресвѧтаѧ	Прест҃аѧ
Пресвѧтꙋю	Прест҃ꙋю
Пресвѧтѣй	Прест҃ѣй
Престолъ	Пр҃толъ

Целе:	Скраћене:
П.	
Присно	Прно
Присносꙋщный	Прносꙋщный
Пророкъ	Прокъ
Р.	
Рождество	Ржтво
Рождествꙋ	Ржтвꙋ
С.	
Свѧтъ	Стъ
Свѧта	Ста
Свѧтагѡ	Стагѡ
Свѧтинѧ	Стинѧ
Свѧтитель	Ститель
Свѧтитсѧ	Ститсѧ
Свѧтꙋю	Стꙋю
Свѧщеникъ	Ощеникъ
Сердце	Срце
Смерть	Смрть
Смертїю	Смртїю
Солнце	Слнце
Солнцꙋ	Слнцꙋ
Спасъ	Спсъ
Спаса	Спса
Страсть	Стрть

Целе:	Скраћене:
Ѳ.	
Сынъ	Сн҃ъ
Сына	Сн҃а
Сыномъ	Сн҃омъ
Т.	
Трижди	Т҃ри
Трисвѧтое	Трист҃ое
Троица	Тр҃ца
Троицꙋ	Тр҃цꙋ
Троицѣ	Тр҃цѣ
Оу.	
Оученикъ	Оуч҃нкъ
Оученикомъ	Оуч҃никомъ
Оучитель	Оуч҃тель
Х.	
Христа	Хр҃та
Христе	Хр҃те
Христїанъ	Хр҃тїанъ
Христово	Хр҃тово
Христосъ	Хр҃тосъ
Христомъ	Хр҃томъ
Ц.	
Царь	Цр҃ь
Царю	Цр҃ю
Царица	Цр҃ца

Целе:	Скраћене;
Ц.	
Царскїй	Цр҃скїй
Царствїе	Цр҃твїе
Царствїю	Цр҃твїю
Церковь	Цр҃ковь
Ч.	
Человѣкъ	Чл҃къ
Человѣчъ	Чл҃чъ
Честь	Чс҃ть
Є.	
Єстество	Єст҃во

Ради читања црквенских књига.

МУДРОСТИ ПРОРОЧКЕ.

Начало премꙋдрости страхъ Гд҃ень. Не ѿрецыса благотворити требꙋющемꙋ, єгда имать рꙋка твоя помогати. Гд҃ь гѡрдымъ противитса, смиренымъ же даетъ благодать.

Сн҃ъ премꙋдръ веселитъ оц҃а: сн҃ъ безꙋменъ печаль матери. Ѿ многословїа не избѣжиши грѣха: щадѧй же устнѣ, разꙋменъ бꙋдеши.

Лучше мужъ долготерпѣливъ паче крѣпкагѡ, удержавай же гнѣвъ, паче вземлющагѡ градъ.

Милуй нища, взаимъ даетъ Бгови, по даянїю же егѡ воздастся ему.

Цр҃ь праведенъ возвышаетъ землю: мужъ же законопреступникъ раскоповаетъ. Цр҃ю послушающу словесе неправедна, вси иже подъ нимъ, законопреступницы.

Жена благодатна возноситъ мужу славу. Жена мужественная вѣнецъ мужу своему: ꙗкоже въ древѣ червь такѡ мужа погубляетъ жена ꙁлотворная.

Источникъ премудрости слово Божїе вышнихъ, и шествїя ея запѡвѣды вѣчныя.

Всѣмъ сердцемъ твоимъ прославляй оц҃а твоегѡ, и матернихъ болѣзней не забуди.

Во всѣхъ словесѣхъ твоихъ поминай послѣдняя твоя, и во вѣки не согрѣшиши.

Не даждь женѣ души твоея, еже превзыти ей над крѣпость твою. Не ѡставляй друга старагѡ, новый бо нѣсть точенъ ему.

Даждь благочестивому, и не заступай грѣшника. Добро сотвори смиренному, и не даждь нечестивому.

Пред' человѣкомъ животъ и смерть, и еже аще изволитъ, дастсѧ емꙋ.

Лꙋчше единъ праведникъ, нежели тысѧща грѣшникъ, и ѹмрети безчадномꙋ, нежели имѣти чада нечестива.

Гдь созда ѿ земли чл҃вѣка, и паки возврати его в' ню.

Ѿ зрака познанъ бꙋдетъ мꙋжъ, и срѣтенїемъ лица познанъ бꙋдетъ ѹмный. Ѡдѣѧнїе мꙋжа, и смѣхъ зꙋбѡвъ, и стѡпы чл҃вѣка возвѣстѧтъ, ѩже ѡ немъ. Єсть ѡбличенїе, еже нѣсть красно, и есть молчай, и той мꙋдръ.

Нѣсть богатство лꙋчше здравїѧ тѣлеснагѡ, и нѣсть веселїе паче радости сердечныѧ.

Ѻѣлъ ли еси при трапезѣ велицѣй, не разверзи на ней гортаны твоегѡ.

Ѳократи слово, малими многаѧ изглаголи: бꙋди ѩкѡ вѣдый, и вкꙋпѣ молчѧ.

Чадъ грѣшныхъ погибнетъ наслѣдїе, и с' сѣменемъ ихъ вынꙋ поношенїе.

АПОСТОЛ НА БОЖИѢ.

Єгда прїиде кончина лѣта, посла Бг҃ъ, Сїна своего [единороднаго], раждаемаго ѿ

жены, бываема под закономъ: Да подзаконныя искупитъ, да всиновленіе воспріимемъ. И понеже есте сіновє, посла Бгъ Дха Сна своегѡ въ сердца ваша, вопіюща: Авва Оче. Тѣмже уже нѣси рабъ, но сінъ: аще ли же сінъ, и наслѣдникъ Бжій Іисъ Хртомъ.

ЈЕВАНЂЕЉЕ О ДЕЦИ.

Во время оно, приношахѹ ко Іисови дѣти, да коснется ихъ: ученицы же прещахѹ приносящимъ. Видѣвъ же Іисъ, негодова, и рече имъ: ѡставите дѣтей приходити ко мнѣ, и не браните имъ, тацѣхъ бо есть цртвіе Бжіе. Аминь гаю вамъ: иже аще не пріиметъ цртвія Бжія ꙗкѡ отроча, не имать внити въ не. И ѡбемъ ихъ, возложъ рѹцѣ на нихъ, благословляше ихъ.

ПСАЛМЕ ДАВИДОВЕ.

Блаженъ мѹжъ, ийже не йде на совѣтъ нечестивыхъ, и на пѹти грѣшныхъ не ста, и на сѣдалищи гѹбителей не сѣде:

Но въ законѣ Гдни воля егѡ, и въ законѣ егѡ почится день и нощь.

И бѹдетъ ꙗкѡ древо насажденое при исходищихъ водъ, еже плодъ свой дастъ во

вре́мѧ своѐ, и҆ ли́стъ є҆гѡ̀ не ѿпадє́тъ, и҆ всѧ̀ є҆ли́ка а҆́ще твори́тъ, ᲂу҆спѣ́етъ.

Не та́кѡ нечести́вїи, не та́кѡ: но ꙗ҆́кѡ пра́хъ, є҆го́же возмета́етъ вѣ́тръ ѿ лица̀ земли̇̀.

Сегѡ̀ ра́ди не воскри́ѹтъ нечести́вїи на сѹ́дъ, нижѐ грѣ́шницы въ совѣ́тъ пра́ведныхъ.

Ꙗ҆́кѡ вѣ́сть Гдⷭ҇ь пѹ́ть пра́ведныхъ, и҆ пѹ́ть нечести́выхъ поги́бнетъ.

✝

Гдⷭ҇и, кто̀ ѡ҆быта́етъ въ жили́щи твоѐмъ и҆ли̇̀ кто̀ вселѧ́тсѧ во свѧтѹ́ю го́рѹ твою̀;

Ходѧ́й непоро́ченъ, и҆ дѣ́лаѧй пра́вдѹ, глаго́лаѧй и҆́стинѹ въ се́рдцѣ своѐмъ.

И҆́же не ᲂу҆ста̀ѧ ѧ҆зы́комъ своѝмъ, и҆ не сотворѝ и҆скреннемѹ̀ своемѹ̀ ꙗ҆зы̀, и҆ поноше́нїе не прїѧ́тъ на бли́жнїѧ своѧ̀.

Ѹ҆ничижє́нъ є҆́сть пре́дъ ни́мъ лѹка́вныѹмѧ, бо́ѧщыѧжесѧ Гдⷭ҇а сла́витъ: клеще́ѧсѧ и҆скреннемѹ̀ своемѹ̀, и҆ не ѿмета́ѧсѧ.

Сребра̀ своегѡ̀ не дадѐ въ лихвѹ̀, и҆ мзды̀ на неповѝнныхъ не прїѧ́тъ, творѧ́й сїѧ̀ не подви́житсѧ во вѣ́къ.

✝

На рѣка́хъ Вавилѡ́нскихъ, та́мѡ сѣдо́хомъ и҆ пла́кахомъ, внегда̀ помѧнѹ́ти на́мъ Сїѡ́на.

На вѐрбїихъ посредѣ̀ ѐгѡ̀ ѡ҆бѣ̀сихомъ ѻ҆рга́ны на́ша.

Ꙗ҆́кѡ та́мѡ вопроси́ша ны̀, плѣ́нши́и на́съ, ѡ҆ словесѣ̀хъ пѣ́сней, и҆ ве́дши́и на́съ ѡ҆ пѣ́нїи: воспо́йте на́мъ ѿ пѣ́сней Сїѡ́нскихъ.

Ка́кѡ воспое́мъ пѣ́снь Гдⷭ҇ню на земли̇̀ чꙋжде́и;

А҆́ще забꙋ́дꙋ тебѐ Ї҆ерꙋсали́ме, забве́на бꙋ́ди десни́ца моя̀.

Прилпи̇̀ ѧ҆зы́къ мо́й горта́ни моемꙋ̀, а҆́ще не помѧнꙋ̀ тебѐ, а҆́ще не предложꙋ̀ Ї҆ерꙋсали́ма, ꙗ҆́кѡ въ нача́лѣ весе́лїѧ моегѡ̀.

Помѧни̇̀ Гдⷭ҇и сы́ны ѐдѡ́мскїѧ въ де́нь Ї҆ерꙋсали́мль, глаго́лющыѧ: и҆стоща́йте, и҆стоща́йте до ѡ҆снова́нїй ѐгѡ̀.

Дщи̇̀ Вавїлѡ́нѧ ѻ҆ка́ннаѧ, блаже́нъ и҆́же воздаⷭ҇тъ тебѣ̀ воздаѧ́нїе твоѐ, ѐ҆́же воздала̀ ѐси̇̀ на́мъ.

Блаже́нъ и҆́же и҆́метъ и҆ разбїе́тъ младе́нцы твоѧ̀ ѡ҆ ка́мень.

МОЛИТВЕ.

Ѻ҆ч҃е на́шъ.

Ѻ҆ч҃е на́шъ, и҆́же ѐси̇̀ на нб҃сѣ̀хъ, да ст҃и́тсѧ и҆́мѧ Твоѐ, да прїи́детъ цр҃твїе Твоѐ, да бꙋ́детъ во́лѧ Твоѧ̀, ꙗ҆́кѡ на нб҃сѝ, и҆ на

землѝ. Хлѣбъ на́шъ насꙋ́щный да́ждь на́мъ дне́сь, и ѿста́ви на́мъ до́лги на́ша, ꙗ҆́коже и҆ мы̀ ѿставля́емъ должникѡ́мъ на́шымъ: и҆ не введѝ на́съ во и҆скꙋше́нїе, но и҆зба́ви на́съ ѿ лꙋка́ваго.

Бцⷣе Дв҃о.

Бцⷣе дв҃о, ра́дꙋйся, бл҃года́тная Мр҃і́е, Гдⷭ҇ь съ тобо́ю: бл҃гословє́нна ты̀ въ жена́хъ и҆ бл҃гослове́нъ пло́дъ чре́ва твоегѡ̀: ꙗ҆́кѡ Сн҃а родила̀ є҆сѝ дꙋ́шъ на́шихъ.

Вѣ́рꙋю.

Вѣ́рꙋю во є҆ди́наго Бг҃а, ѻ҆ц҃а̀, вседержи́теля, творца̀ нб҃ѹ и҆ землѝ, ви́димымъ же всѣ́мъ и҆ неви́димымъ.

И҆ во є҆ди́наго Гдⷭ҇а І҃иса Хрⷭ҇та̀, сн҃а Бж҃їа, є҆диноро́днаго, и҆́же ѿ ѻ҆ц҃а̀ рожде́ннаго, пре́жде всѣ́хъ вѣ́къ: Свѣ́та ѿ свѣ́та, Бг҃а и҆́стинна, ѿ Бг҃а и҆́стинна, рожде́нна, не сотворе́нна, є҆диносꙋ́щна ѻ҆ц҃ꙋ̀, и҆́мже вся̀ бы́ша.

На́съ ра́ди человѣ́къ, и҆ на́шегѡ ра́ди спасе́нїе сше́дшаго съ нб҃съ, и҆ воплоти́вшагося ѿ Дх҃а ст҃а, и҆ Мр҃їи дв҃ы, и҆ вочл҃вѣ́чшася.

Распя́таго же за ны̀ при Понті́йстѣмъ Пїла́тѣ, и҆ страда́вша и҆ погребе́нна.

И҆ воскр҃шаго въ тре́тїй де́нь по писа́нїемъ.

Ѝ возше́дшаго на нбса̀, и҆ сѣдѧ́щаго ѡ҆десну́ю ѻ҆ц҃а̀.

И҆ па́ки гра́дꙋщаго со сла́вою сꙋди́ти живы́мъ и҆ ме́ртвымъ, є҆гѡ́же ц҃рствїю не бꙋ́детъ конца̀.

И҆ въ дх҃а ст҃а́го, Гдⷭ҇а, животворѧ́щаго, и҆́же ѿ ѻ҆ц҃а̀ и҆сходѧ́щаго, и҆́же со ѻ҆ц҃е́мъ и҆ сн҃омъ спокланѧ́ема и҆ сла́вима, глаго́лавшаго проро́ки.

Во є҆ди́нꙋ, ст҃ꙋ́ю, собо́рнꙋю, и҆ а҆пⷭ҇ла́скꙋю цр҃ковь.

И҆сповѣ́дꙋю є҆ди́но кр҃ще́нїе, во ѡ҆ставле́нїе грѣхѡ́въ.

Чаю воскр҃нїѧ ме́ртвыхъ.

И҆ жи́зни бꙋ́дꙋщагѡ вѣ́ка, а҆ми́нь.

ТРОПАРИ.

На Божиѣ.

Рождество̀ твоѐ Хри́сте Бо́же на́шъ, возсїѧ̀ мі́рови свѣ́тъ разꙋ́ма: въ не́мъ бо звѣзда́мъ слꙋжа́щїи, звѣздо́ю ᲂу҆ча́хꙋсѧ, тебѣ̀ кла́нѧтисѧ со́лнцꙋ пра́вды, и҆ тебѐ вѣ́дѣти съ высоты̀ восто́ка: Го́споди сла́ва тебѣ̀.

На Богојављење.

Во Ї҆орда́нѣ крща́ющꙋсѧ тебѣ̀ Го́споди, Троич́еское ꙗ҆ви́сѧ покле́нїе: роди́телевъ бо

гла́съ свидѣтелствоваше тебѣ, возлю́бленаго тѧ̀ сы́на и҆мену́ѧ: и҆ Ду́хъ во ви́дѣ голу́бинѣ, и҆звѣ́ствоваше словесѐ оу҆твержде́нїе: ѿвле́йсѧ Христе́ Бо́же, и҆ мі́ръ просвѣ́щей сла́ва тебѣ.

На Врбицу.

О҆́бщее воскресе́нїе пре́жде твоѧ̀ стра́сти у҆вѣрѧ̀ѧ, и҆зъ ме́ртвыхъ воздви́глъ е҆сѝ Ла́зарѧ Христе Бо́же: тѣ́мже и҆ мы̀, ꙗ҆́кѡ о҆́троцы побѣ́ды зна́менїѧ носѧ́ще, тебѣ̀ побѣди́телю сме́рти вопїе́мъ: О҆са́нна во вышни́хъ, благослове́нъ грѧ́дый во и҆мѧ̀ Госпо́дне.

На Васкрс.

Христо́съ воскре́се и҆зъ ме́ртвыхъ, сме́ртїю сме́рть попра́въ, и҆ сꙋ́щымъ во гробѣ́хъ живо́тъ дарова́въ.

На Преображење.

Преѡбрази́лсѧ е҆сѝ на горѣ̀ Христе́ Бо́же, показа́вый ученикѡ́мъ твои́мъ сла́вꙋ твою̀, ꙗ҆́кѡже можа́хꙋ: да возсїѧ́етъ и҆ нѐмъ грѣ́шнымъ свѣ́тъ тво́й присносꙋ́щный, молі́твами Богоро́диц.., свѣтода́вче сла́ва тебѣ̀.

БУКВАР

ЗА

ПИСАЊЕ И ЧИТАЊЕ БРОЈЕВА.

Кад броіимо, ми изговарамо броіеве, редом іедан за другим, овако:

іедан, два, три, четири, пет, шест, седам, осам, девет, десет, іеданаіест, дванаіест тринаіест — и тако даље.

Као што видимо, ми броіеве исказуіемо речма и можемо их написати словима, онако како их изговарамо — као и све остале речи.

Но тако исписивати читаве речи, коіима броіеве изговарамо, било би врло дангубно; а баш у рачунима (особито где су велики и итни послови) хоће се (као што знамо) велика брзина.

С тога іе сасма незгодно писати броіеве словима онако како их изговарамо. — Ко хоће да се о томе увери, нека огледа тим начином записати, на пример, само неколико дугова и то не Бог зна како великих, па ће видети како то споро иде. Ево да кажемо на прилику:

Имам да примам:

од іеднога - пет иљада девет стотина четрдесет и шест (гроша);

од другога — дванаіест иљада девет стотина седамдесет и три (оке жита);

од трећега — деветнаіест иљада осам стотина деведесет и два (комада проштаца);

од четвртог — петнаіест иљада шест стотина тридесет и седам (ока шпицарке);

од петога — тридесет и четири иљаде две стотине осамдесет и пет комада (іексера).

Ето како то полагано иде! А шта би било, кад би имали да запишемо по сто, двеста и више оваких примања и давања, што се у великоі трговини готово сваки час догађа? —

Ова незгода натерала іе људе те су стали мислити: не ће ли се моћи броіеви писати како од друге руке? — Мислећи о томе, књижевници се сете: како се броіевима неказуіе, шта іе што, ни кака іе коіа ствар (те да се мора исписати баш реч коіом се броі изговара); него се њима казуіе само колико чега на броі или на меру има; — а колико іе чега на броі или на меру, ми то много пута бележимо и резотинама на рабошу, или означавамо одбраіаући на страну толико зрна пасуља, или . . . другима каквим знацима.

По томе оида књижевници виде, да ми неморамо броіеве ни писати словима (кад нам іе то незгодно и дашгубно), но да их можемо писати особитим знацима.

Али како да се броіеви пишу особитим знацима? — томе се ниіе било тако лако досетити.

Да се на прилику узму оне рабошке резотине, коіе би се писале црта ма, овако: | | |

могли одіедашпут исказати, него би морали наіпре све црте редом преброіити, па тек са последњом цртом изрећи коіи іе броі. — Ко хоће да се о томе увери, нека огледа, може ли казати (док црту по црту неизброіи) колико има црта например у овоі врсти:

||||||||||||||||||||||||||||||||||||||||||||||||||||||||

Из овога се іасно види, да іе занста іош незгодніе писати броіеве оваким цртама, него и писменима. Али, ако се ми добро размислимо, ми ћемо наћи, да іе овде сва незгода у томе, што су ове црте іедпаке и што се (баш с тога) за сваки броі мора уписати онолико црта, колико пута у ком броіу по іедан има; а кад би се за сваки броі узео другоіачніи знак: онда би се сваки броі могао зачас написати, а тако и одіедашпут прочитати.

Да іе ово истина, о томе неможе бити никакве сумње, и сваки се може одма уверити, ако почне писати сваки броі другоіачніим знаком: іедним знаком одчаса ће га написати; а и (тако написан) одчаса прочитати.

Но у томе долази опет друга іедна незгода, а то та: што броіева има толико, да им нема краіа, а ми неби могли измислити и запамтити ни неколико стотина различних знакова, а камо ли толико чудо, што би нам требало, кад би за сваки броі особити знак градили.

Мудри људи и томе се довніу. — Они опазе, наіпре, да ми неким одређеним редом броіимо, а после стану добро мотрити, како іе таі ред скроіен, и онда пропаћу: како ми — пошто наброіимо десет па почнемо даље броіити — управо после десет ништа више ново неказуіемо, него се само повраћамо на оних првих десет броіева и из њих састављамо све остале броіеве.

Тако после **десет** ми кажемо:

іеданаіест	а	то	ће	рећи *)	іедан	на	десет	сви већ напред познати.
дванаіест	„	„	„	„	два	„	„	
тринаіест	„	„	„	„	три	„	„	
четрнаіест	„	„	„	„	четири	„	„	
петнаіест	„	„	„	„	пет	„	„	
шеснаіест	„	„	„	„	шест	„	„	
седамнаіест	„	„	„	„	седам	„	„	
осамнаіест	„	„	„	„	осам	„	„	
деветнаіест	..	..	..	..	девет	„	..	
дваіест или	.	.	.	.	два	—	десет	

После тога, ми се опет повраћамо на оних првих десет броіева, па их додаіемо на **два—десет**, као што смо их и горе додавали на прво (или ти іедно) **десет**.

Тако после **двадесет** кажемо:
двадесет и іедан, двадесет и два, и тако даље, док непаброіимо:

триіест или **три—десет**.

Исто тако после додаіемо:

Од тридесет	до	четрдесет	(четири	—	десет)
„ четрдесет	„	педесет	(пет	—	десет)
„ педесет	„	шесет	(шест	—	десет)
„ шесет	„	седамдесет	(седам	—	десет)
„ седамдесет	„	осамдесет	(осам	—	десет)
„ осамдесет	„	деведесет	(девет	—	десет)
„ деведесет	„	десет-десет,			

коіе іе краће названо:

сто или **стотина**.

После **сто** каже се: сто и іедан; сто и два; сто и три, сто и четири, ... сто и десет, сто и іеданаіест, ... сто и седамнаіест, ... сто двадесет и три, ... сто седамдесет и осам и тако даљ док не паброіимо:

Двеста или **две стотине**.

*) Као што се у старо доба и говорило:

Исто тако даље додаіемо:

Од двеста	до	три	стотине
„ триста	„	четири	стотине
„ четири стотине	„	пет	стотина
„ пет стотина	„	шест	стотина
„ шест стотина	„	седам	стотина
„ седам стотина	„	осам	стотина
„ осам стотина	„	девет	стотина
„ девет стотина	„	десет —	стотина

коіе іе последње краће названо:

и л ъ а д а.

На и л ъ а д у додаіемо опет: іедан, два, три и, т. д. док непаброіимо: и л ъ а д у - и л ъ а д а, коіе іе краће названо:

м и л и і у н.

Од м и л и і у н а иде се све тако даље, докле год хоћемо да броіимо.

И тако, као што видимо, ми после д е с е т, у целом даљем реду броіања, заиста, ништа више ново неказуіемо, него се само на оних првих десет броіева повраћамо, и из њих све друге броіеве састављамо, називаюћи гдекоіе састављене броіеве (да нам іе краће и згодніе) новим именом.

А то, шта друго значи? — него: да у целом нашем броіању и нема више правих или т с а м о с т а в н и х броіева, до ових десет: іедан, два, три, четири, пет, шест, седам, осам, девет, и десет.

Кад књижевници овако дозваду да нема више од десет с а м о с т а в н и х броіева, онда њима падне на ум, да начине само десет знакова, за тих десет броіева, па да огледаіу неће ли се моћи после, са тих десет знакова писати и сви састављени броіеви, као што се само из десет броіева и састављаіу.

Они тако и учине. И то: наши стари узму за бележење броіева слова; и да би се знало кад она означаваіу броіеве а не гласове, узму уз њих іош неке знаке: Римљани узму резотине плити црте; а Арапи сасвим друге знаке.

Ваља нам овде на ум узети: кад се тако броі, іедним знаком, обележи, онда се таі знак зове: броіка а не слово, зато што се њиме означава броі а не глас. И то: они знаци, коіима су наши стари бележили броіеве, зову се данас црквенске броіке, с тога што се они данас само іош у црквенским књигама пишу. Знаци, коіима су Римљани бележили броіеве, зову се, по њима, римске броіке; — и они се данас ретко пишу; а знаци, коіима су Арапи броіеве означили, зову се арапске броіке; — и њима данас сав просвештен свет броіеве пише.

Ево какве су те броіке од све три руке, што их начинише за оних десет самоставних броіева:

	Црквенске	Римске	Арапске
За іедан	а҃	I.	1
„ два	в҃	II.	2
„ три	г҃	III.	3
„ четири	д҃	IV.	4
„ пет	є҃	V.	5
„ шест	ѕ҃	VI.	6
„ седам	з҃	VII.	7
„ осам	и҃	VIII.	8
„ девет	ѳ҃	IX.	9
„ десет	і҃	X.	0

Пошто овако књижевници начише десет броіака за десет самоставних броіева, они онда окрену сву бригу на то: како ће са тих десет знакова да пишу и све састављене броіеве?

Да би томе уватили каквога реда, они стану добро мотрити: како се броіеви састављаіу.

Мотрећи на то, они опазе: да се броіеви састављаіу све на неке к у п е.

Тако првих десет самоставних броіева узимаіу се у броіању с в и с к у п а као нешто і е д н о, то іест као іедна к у п а.

На ту прву купу (коіу су назвали и именом „д е с е т и н а“) додаіу се после, опет с почетка, они самоставни броіеви, док се ненапуни д в е оваке к у п е или ти д в е д е с е т и н е. После иде редом тако даље, док се ненакупи десет оваких купа или ти десет десетина.

А кад се накупи десет оваких д е с е т н и х купа, онда се и оне с в е с к у п а узимаіу као нешто і е д н о и тако бива нова купа, коіа се зове: „с т о т и н а.“

Десет оваких с т о т и н х купа састављаіу опет нову купу, коіа се зове: „и л ь а д а.“

И тако, узимаіући све десет мањих купа у іедну већу (негде с новим именом, а негде и без тога) ово се састављање броіева у купе продужуіе без краіа даље.

Сад, наши стари и Римљани, кад виде да се броіеви састављаіу овако на купе (па іош неке и с новим именом), они помисле да и те купе ваља узети као неке с а м о с т а в н е броіеве, те и њих означавати онако особитим знацима.

Према томе мишљењу, наши стари и поставе правило: да се особитим броікама беле не само првих девет самоставних броіева, што несастављаіу ниједну пуну купу, него и све броіне купе, почињући од д е с е т или ти іедне д е с е т и н е на на више, колико се год купа у броіању састави; а само они састављени броіеви, што између купа падаіу, да се пишу особитим знацима, него састављеним броікама из броіака за самоставне броіеве и броіака за купе.

У главноме и Римљани су се држали овога правила; само што они нису, као наши стари, баш за сваку купу градили сасвим нов знак, него су за неке скрпљали броіке и из оних знакова коіе су већ (за друге броіеве) имали.

Ево како су наши стари и Римљани писали броікама купе, а како оне састављене броіеве, што између купа падаіу:

Наши стари	овако:		Римљани	овако:	
десет	і҃ (прва десетна купа)		X (прва десетна купа)		
іеданаіест	а҃ї	(састављени броіеви између купа)	XI		(састављени броіеви између купа)
двапаіест	в҃ї		XII		
тринаіест	г҃ї		XIII		
четрнаіест	д҃ї		XIV		
петнаіест	е҃ї		XV		
шеснаіест	ѕ҃ї		XVI		
седамнаіест	з҃ї		XVII		
осамнаіест	и҃ї		XVIII		
деветнаіест	ѳ҃ї		XIX		
двадесет	к҃ (друга дес. куп.)		XX (друга дес. куп.)		
двадесет и іедан	к҃а	(састављени броіеви између купа)	XXI		(састављени броіеви између купа)
двадесет и два	к҃в		XXII		
двадесет и три	к҃г		XXIII		
двадес. и четири	к҃д		XIV		
двадесет и пет	к҃е		XXV		
двадесет и шест	к҃ѕ		XXVI		
двадесет и седам	к҃з		XXVII		
двадесет и осам	к҃и		XXVIII		
двадесет и девет	к҃ѳ		XXIX		

тридесет	л҃	(остале десетне купе)	XXX	(остале десетне купе)
и т. д.				
четрдесет	м҃		XL	
педесет	н҃		L	
шесет	к҃		LX	
седамдесет	о҃		LXX	
осамдесет	п҃		LXXX	
деведесет	ч҃		XC	
сто	р҃	(стотне купе)	C	(стотне купе)
две стотине	с҃		CC	
три стотине	т҃		CCC	

и тако даље.

Овако би ми могли продужавати іош и даље; али нама то ниіе нужно. Ко хоће да види, како су и даље наши стари и Римљани писали броіне купе, таі ће наћи на краіу овога буквара таблицу њиних броіака, до броіке за купу: десет иљада. А нама іе и ово доста, па да видимо: ваља ли таі начин, коіим су наши стари и Римљани писали броіеве?

Ваља само помислити, да се и броіних купа, као год и осталих броіева, може дотле састављати и набраіати, да им никад краіа небуде. — А кад іе то тако, онда іе близу памети и то: да ми неби могли ни за броіне купе (као ни за остале броіеве) толико чудо знакова измислити и запамтити. —

И тако, ми би по овом начину, могли броікама писати броіеве само донекле, то іест: донде, докле би умели измишљати и могли памтити нове знаке — а не даље. — А то ће на кратко рећи: да наши стари и Римљани нису погодили начин како би се могли писати сви броіеви само са неколико броіака.

У томе су Арапи били срећнiи од њих. — И они су опазили како се броiеви састављаiу на купе; али они нектену писати броiне купе особитим броiкама, него стану боље мотрити: како ми изговарамо састављене броiеве? и кад их изговарамо: како се у њима р е ђ а i у оне купе iедна за другом, а како долазе они други броiеви, што несастављаiу ниiедну пуну купу? — На отуда пронађу сасвим поуздан начин, по коме се заиста, само са десет знакова или броiака, могу написати сви броiеви на свету — ма их колико било.

Да промотримо тако и ми неколико састављених броiева, те да огледамо да пронађемо с а м и таi начин, по коме се могу сви броiеви написати само са десет броiака!

Да неидемо даље од и љ а д а, но да узмемо на пример ове броiеве:

девет	иљада	седам	стотина	деве*(т)*-десет	и девет
		осам	стотина	седам-десет	и осам
пет	иљада	четири	стотине	шес*(т)*-десет	и седам
седам	иљада	шест	стотина	пе*(т)*-десет	и шест
		три	стотин.	чет*(и)*р*(и)*-дес.	и пет
четири	иљад.	две	стотин.	три-десет	и четир.
шест	иљада	осам	стотина	осам-десет	и три
осам	иљада	пет	стотина	два-десет	и два
седам	иљада	три	стотине	два-десет	и iедан.

Сви ови броiеви написани су овде оним истим редом како их и изговарамо; па да погледамо сад, шта у њима видимо?

Ако их погледамо с лева на десно, ми ћемо видети: да ми у сваком овом састављеном броiу наiпре споменемо наiвеће купе, коiе се у њему налазе, а iош пре него што те купе и изговоримо, ми већ кажемо неким броiем, колико их има.

За тим исказуiемо таким истим начином и све остале ниже купе, редом, до десетина: а кад изговоримо и десетне купе, онда искажемо наiпосле iош и самоставне броiеве, коiи нечине ниiедну пуну купу.

Прегледамо ли ове броіеве с десна на лево, ми ћемо видети: како на прво место од десне руке, падаіу све сами самоставни броіеви, коіи значе онолико пута по іедан или онолико іединица, колико се коіим од њих на том месту изговара; зато ћемо ми унапредак ради лакшег разумевања, звати то прво место: место іединица. На друго место (левоі руци идући), као што видимо, падаіу све саме десетне купе и, броіеви, што уз њих с леве стране стоіе (макар што су они исти коіи и на месту іединица), неказуіу колико има іединица, него колико іе десетина. — На треће место долазе све саме стотне купе и, броіеви, што уз њих с леве стране стоіе, опет су они исти, коіи и на месту іединица и на месту десетина, али неказуіу ни іединице ни десетине, него стотине. — На четвртом месту видимо све саме иљадне купе и, броіеви, коіи уз њих с леве стране стоіе, казуіу иљаде. —

Ни наімање неомишљаіући се, ми можемо сад без икакве штете да задржимо у овима броіевима (што су горе исписани) само она имена купа, онако како су написана, а све остале броіеве одмах да заменимо њиховим броікама. И онда ћемо имати те броіеве написане овако:

9	иљада	7	стотина	9—десет	и	9
		8	стотина	7—десет	и	8
5	иљада	4	стотине	6—десет	и	7
7	иљада	6	стотина	5—десет	и	6
		3	стотине	4—десет	и	5
4	иљаде	2	стотине	3—десет	и	4
6	иљада	8	стотина	8—десет	и	3
8	иљада	5	стотина	2—десет	и	2
7	иљада	3	стотине	2—десет	и	1

Но ако ми овде узмемо на ум оно, што смо горе малочас видели, то іест: да се већ и по са-

мим местима може знати, коіе су нам іединице, а коіе? и какве? купе: онда нама ниіе нужно ни уз броіеве, коіи казуіу купе, да пишемо она имена купа, као год што ни уз броіеве за іединице, неиментуіемо да су то іединице.

И тако, ми можемо од сад у писању састављених броіева, слободно, сасвим да изоставимо она имена купа, па на њина места одмах да уписуіемо само броіке за броіеве, коіи дођу уз купе те казуіу колико коіих има; а тако и на месту за іединице да уписуіемо броіке за оне броіеве, коіи на то место дођу. —

Ако тако и у овима горе броіевима изоставимо она имена купа, па испишемо само оне броіке (што су уз њих) іедну до друге: онда ћемо те броіеве имати чисто броікама написане овако:

9799
878
5467
7656
345
4234
6883
8522
7321

Ето тако би написали броікама оне броіеве што бесмо наіпре словима написали.

А кад би те броіеве ко други написао, па би нам дао да му их прочитамо, — како би их ми прочитали? —

Ми би то учинили овако: У сваком броіу додирнули би прстом броіку, што стоіи на првом месту од десне руке, па би казали: „ово су іединице;“ онда би прешли на друго место (идући левоі руци), па би казали: „ово су десетине;“ он-

да би се преместили на треће место, па би казали: „ово су стотине;“ онда на четврто место, па казали: „ово су иљаде.“ И то би попамтили што смо за коіу броіку казали; па би онда почели у сваком броіу (с лева на десно) изговарати редом за сваку броіку њен броі и уз њега име оне купе коіу смо на коме месту споменули, док недођемо до места, где су іединице. — а на том месту изговорили би само броі за броіку, коіа се ту нађе.

Да узмемо на пример да прочитамо оваі броі: 9899

Ми ћемо наіпре испод броіака, што су у њему, почињући од десна на на лево, казати овако:

9 7 9 9
иљаде стотине десетине іединице

па ћемо онда изговорити цео броі, почињући с л е в а на десно, овако:

иљада стотина десет. и
9 7 9 9

и тако смо таі броі прочитали.

Овако исто можемо прочитати и ове броіеве:

$$\begin{array}{r} 23 \\ \hline 697 \\ \hline 8,345 \end{array}$$ и т. д

А како смо ове довде броіеве написали и прочитали, тако можемо написати броікама (па после и прочитати) и ове састављене броіеве:

иљаду сто іеданаіест

иљаду сто дванаіест и тако даље; — само нам овде ваља знати, да ове броіеве треба

тако разумети и на уму имати, као кад би их неказали (како управо и іесте) овако:

іедна иљада іедна стотина іедна десетина и іедна іединица

іедна иљада іедна стотина іедна десетина и две іединице;

а ово се може написати броікама овако:

1111
1112

Из ове овде прилике ми сад видимо, да самоставни броі десет, како се почне као купа са другим самоставним броіевима састављати, тако већ и из друштва самоставних броіева излази, па долази у писању на друго место, од леве руке. С тога нама ниіе нужно ни њега да означавамо особитим знаком, кад се са другим самоставним броіевима саставља; іер га тада можемо на месту за десетине, обележити броіком: 1, као што смо горе (загледаі страну 124.) и за два—десет уписивали броіку: 2, за три—десет броіку: 3 и тако даље.

Но како видимо: осим десетних купа кад су без самоставних броіева — ми све друге броіеве, довде, написасмо само са девет знакова или броіака; — па да л' би могли тако написати и све остале броіеве?

Ако промотримо мало повише састављених броіева него што смо довде броікама написали, и то, промотримо их по реду како за іедну по іедну іединицу на ниже иду или се за іедну по іедну іединицу на више пењу. — ми ћемо наћи на много састављених броіева, коіи се у нечему разликуіу од ових што их довде броікама написасмо. — А у чему се разликуіу, познаћемо одмах како напишемо и іедне и друге словима, онако, како их изговарамо; — само ваља да их наместимо іедно испод другог тако, да им іеднака места сасвим іедно под другим дођу.

Ево, на прилику, од састављених броіева, по іедан опакав, какве смо напред имали, и по іедан нов. коіи се од њих разликуіе; на пример да кажемо:

три иљаде седам стотина два—десет и іедан
три иљаде седам стотина и два—десет

или:

осам иљада пет стотина и два—десет и два
осам иљада пет стотина и два

или:

шест иљада осам стотина осам—десет и три
шест иљада осам—десет и три

или:

четири иљаде две стотине три—десет и четири
четири иљаде и четири

или:

три иљаде седам стотина два—десет и іедан
три иљаде и два—десет

или:

осам иљада пет стотина два—десет и два
осам иљада и пет стотина

или:

пет иљада четири стотине шес—десет и седам
пет иљада

Погледамо ли сад свака два од ових броіева іедан према другом. — ми ћемо одмах опазити, да се они разликуіу іедно од другог у томе, што у і е д н о м, после наівећих купа (коіе се и прве спомињу), долазе по реду и сва друга места, коіа у састављеним броіевима могу доћи, то іест: свако іе место испуњено неким самоставним броіем, у место кога се може одмах уписати његова броіка; а у д р у г о м (броіу) нека се места спомињу, а неких никако нема, — то іест: за нека има самоставан броі у место кога се може уписати његова броіка, а за друга нема никаквог броіа.

И тако, кад би ми узели ове броіеве броікама да напишемо, ми би могли у њима да испунимо броікама (из оних девет броіака) само она места, за коіа долази коіи самоставан броі, а она, за коіа недолази никакав броі, морала би нам остати празна или штура.

Тако на пример у овом последњем броіу: пет иљада, може се испунити само место иљада броіком: 5. а сва нижа места то іест: и место стотина, и место десетина, и место іединица — остаће празна или штура, іер у броіу: пет иљада, ни за іедно одо-тих места, нема каквог самоставног броіа, у место кога би се написала његова броіка.

Ал ако ми у овом броіу: пет иљада ничим необележимо она штура места, већ само за иљаде напишемо (броіку пет) овако:

5

то ми немамо по чему познати да ту има и штурих места, па тако ни ова броіка (5) овако сама написана, неће нам значити: пет иљада, него само: пет іединица. Іер да би нам та броіка значила иљаде, треба као што знамо, да она стоіи на четвртом месту (левоі руци идући) а доње од десне руке да има іош три места обележена. А овако — како іе горе написано — нити има више од іедног свега места, нити има каквог год знака, коіи би после броіке: 5 означавао да има іош и три штура места, па да се зна да іе броіка: 5 на четвртом месту, где би значила иљаде. —

С тога ми морамо осим оних девет броіака, коіима (у састављеним броіевима) означавамо пуна места, узети іош іедан знак, коіи сам за себе ништа да незначи, но само да се њиме означаваіу штура места у састављеним броіевима.

Тако и Арапи нађу да ваља учинити. — Но у исти мах њима дође у памет и ово: Кад се броі десет и остале десетне купе могу написати броікама: 1. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, и 9, — у састављеним броіевима, као што су н. п. ови: 111, 112, 121, 132, 16, 46 и т. д. где осим десетина има (на краіу) іош и іединица, — то се броі десет и остале десетне купе могу написати истим броікама и на истом месту, и онда, кад неби било оних іединица, него би њино место остало празно или штуро: іер се оно штуро место іединица може попунити штуром броіком као годи мако іе друго штуро место. — С тога Арапи сасвим батале ону броіку што су наіпре броіу десет намениили били; али да неби за штура места нов знак градили, узму іе опет међу броіке, тек не више да њоме означаваіу какав самоставан броі, већ само да попуњаваіу штура места у састављеним броіевима, и према томе назову іе: штурка. Она се пише, као што знамо, овако: 0.

Сад, са ових десет знакова: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, — ми можемо написати све броіеве на свету, само: ако у састављеним броіевима — на свако место, где се (било за купе или за іединице) чуіе или поминиља *) какав самоставан броі — ставимо његову броіку, а на оно место, где се нечуіе и непоминиља никакав самоставан броі, запишемо: 0 (штурку).

Ето тако се могу писати броіеви само са десет знакова. —

А како ћемо прочитати броіеве, тако знацима написане?

*) Као н. п. кад се каже: „сто“ или: „иљада.“ Ово су имена купа и нечује се уз њих никакав самоставан број, али се поминиља број: један, јер се разуме у првоме: једна стотина а у другом: једна иљада.

Кад хоћемо да прочитамо какав броі коіи іе написан броікама из оних десет броіака, онда само ваља (на онаі начин као што смо горе чинили) да прегледамо сва места у њему, те да извидимо шта коіе од њих значи, па на сваком месту да изговоримо броі за опу броіку коіа се на њему налази, и поред њега да изустимо оно, што то место значи; а где су штурке, њих ваља ћутећи да пређемо.

Ево сад да напишемо броікама, како ваља, неколико састављених броіева у коіима има и штурих места.

Да узмемо на прилику ове броіеве:

пет иљада
пет иљада и две стотине
пет иљада и десет
пет иљада и три.

У првом броіу, као што видимо, пуно іе само место иљада, а штуро іе и место стотина и место десетина и место іединица.

У другом броіу пуно іе место иљада и место стотина, а место десетина и место іединица — штура су.

У трећем броіу, пуно іе место иљада и место десетина, а место іе стотина и место іединица штуро.

У четвртом броіу, пуно іе место иљада и место іединица, а штуро іе место стотина и место десетина.

Сад, према томе како іе коіе место у овим броіевима (кад их изговарамо) испуњено или штуро, — тако ћемо и ми у њима исписати: пуна места броікама из оних девет броіака, где се

за коіу њен броі спомиње, а нтура места штуркама — где се т. і. никакав броі нечуіе. Тако:

први	броі	написаћемо	овако	5000
други	„	„	„	5200
трећи	„	„	„	5010
четврти	„	„	„	5003

Но ово довде ми научисмо: са десет броіака писати броіеве само до неколико њада, и то: не даље од девет њада; али како ћемо са тих десет броіака писати броіеве и даље, докле год хоћемо?

И то ћемо сад одмах научити. Да напишемо броікама, наіпре, на пример ове броіеве:

1 1 1 1	7 7 7 7
2 2 2 2	9 9 9 9
4 5 3 3	2 3 5 5
2 5 5 3	4 7 7 2
6 6 9 1	8 8 1 7

Погледамо ли сад на прва два реда броіева, ми ћемо сказити, како у њима на свима местима стоіи іедна иста броіка, коіа се сама од себе разликуіе тиме, што на сваком другом месту, идући левоі руци, десет пута више значи, него што значи на сваком другом месту, идући од леве руке десноі. А ако добро промотримо и све остале броіеве, ми ћемо и у њима наћи, да свака броіка десет пута више значи на іедном месту од леве руке, него кад би се одатле само за іедно место помакла на десно.

Да ово іош мало іасніе кажемо! — Ми видимо у овима горе броіевима, да свака броіка коіа стоіи на првом месту (од десне руке) значи толико пута (само) по іедан, колико се њоме изговара; та иста броіка, на другом месту, (идући левоі руци)

значи већ десет пута оволико, колико значи на првом месту; на трећем месту, опет иста броіка значи десет пута оволико, колико значи на другом месту; а на четвртом — десет пута оволико, колико значи на трећем месту.

А іе л' ово овако иде до четири места, то нама ништа несмета да тако продужимо и даље, на да кажемо: нека и свака броіка, коіу би метули на нето место, значи десет пута више, него кад би она била на четвртом месту; на шестом месту, опет, нека значи десет пута више него на петом, и тако даље.

И тако кад би ми ономе првом броіу (1111) дописали од леве руке іош іедну броіку: 1 — то би нам она на том петом месту значила десет пута више него што значи на четвртом месту, т. і. значила би: десет иљада, а цео би нам таі броі од пет места: 11,111

значио: іеданаіест иљада, сто и іеданаіест.

Или на пример:

Оваі броі од пет места: 22,222

значиће: двадесет и две иљаде, две стотине и двадесет и два.

Оваі од шест места: 555,555

значиће: пет стотина педесет и пет иљада, пет стотина и педесет и пет.

А оваі од седам места: 6;793,429

значиће: шест милніуна, седам стотина деведесет и три иљаде, четири стотине двадесет и девет.

Оваі од осам места: 48;753,923

значиће: четрес и осам милніуна, седам стотина педесет и три иљаде, девет стотина двадесет и три.

Оваі од девет места: 960;205,320

значиће: девет стотина шесет милніуна, двеста пет иљада, три стотине и двадесет.

Оваі од десет места: 1,247;032,508
значиће: иљаду двеста четрес и седам милиіуна тридесет и две иљаде, пет стотина и осам.

Оваі од іеданаіест места: 30,140;815,000
значиће: тридесет иљада сто четрдесет милиіуна, осам стотина и петнаіест иљада.

Оваі од дванаіест места: 700,000;000,000
значиће: седам стотина иљада милиіуна.

Оваі од тринаіест места: 1.984,576;320,004
значиће: іедан билиіун, девет стотина осамдесет и четири иљаде пет стотина седамдесет и шест милиіуна, триста двадесет иљада и четири; и т. д.

Размислимо ли се сад добро о овоме што довде рекосмо и видесмо, ми ћемо се уверити: да се оваі начин писања броіева броікама, таман баш и слаже са оним редом коіим броіше купе іедна за другом иду, растећи све из десет мањих купа у іедну већу. —

А кад ово знамо, ми сад можемо сваки броі написати (ма колики он био), уписуіући броіке за сваки броі, коіим се коіа купа казуіе, а где се коіа купа прескочи, па се преко реда друга мања спомиње, онде попунити штуркама сва места коіа се као штура (у изговарању броіа) прескоче, — а тако штурком попунити и место іединица, ако их нема.

Узимаіући овако, да свака броіка све десет пута више значи, помичући се за іедно по іедно место, на лево — ми можемо написати таке грдне броіеве, какве неби могли ни памећу постићи ни речима исказати; іер већ и оваі последњи (горе) толико іе велики да га неби могао човек изброіити и кад би живео сто иљада година, па да броіи без престанка и дању и ноћу!!! . . .

З А Д А Т Ц И

ЗА ВЕЦБАЊЕ

у писању бројева бројкама:

деведесет и іедан; — сто; — двеста три; — педесет; — осам стотина десет; — тридесет; — девет стотина два; — двеста девет; — четири стотине; — десет; — педесет и осам; — седамдесет и седам; — иљаду и осамнаіест; — осам иљада, двадесет и шест; — десет иљада и десет; — двадесет и пет иљада и седам; — деведесет иљада, сто и деведесет; — сто четири иљаде и шесет; — шест стотина иљада, четири стотине и іедан; — десет иљада и пет; — седамдесет и четири иљаде и десет; — іеданаіест иљада и двадесет; — тридесет иљада; — сто шест иљада и четири; — пет милиіуна, шест стотина седамдесет и осам иљада, девет стотина и десет; — десет милиіуна, девет стотина осамдесет иљада, седам стотина и пет; — сто іедан милиіун, шест иљада и три; — сто двадесет милиіуна, пет стотина иљада и тридесет; — іедан билиіун; — седам билиіуна, сто два милиіуна, девет иљада и девет. —

П Р И М Е Р И

за вецбање у читању бројева.

25	91	51	35	42
124	432	315	370	408
111	321	250	128	333
3,032	3,010	1,011	3,001	1,150
1,111	1,009	7,174	3,692	8,090
52,080	30,140	19,104	20,250	33,003
30,033	51,860	654,321	501,010	401,001

51;374,324	14;070,077	809;000,002
0;301,101	230,000;000,000	1,000;000,000
70;000,065	320,233;560,798	1,000,000;000,000

РАДИ СТРАНАЦА.

ГЛАСОВИ СРПСКИХ СЛОВА

истумачени страним словима.

Српска слова	Ἑλληνικὰ	Hervat.	Českí	Polski	Magyar
А а *а*	α	a	a	a	á
Б б *б*	μπ	b	b	b	b
В в *в*	β	v	w	w	v
Г г *г*	γ	g	ǧ	g	g
Д д *д*	ντ: ἔντιμος	d	d	d	d
Ђ ђ *ђ*	γκ: ἀνάγκι	dj	d'	—	gy
Е е *е*	ε	e	e	e	e
Ж ж *ж*	—	ž	ž	ż	zs
З з *з*	ζ	z	z	z	z
И и *и*	η	i	i	i	i
І і *ј*	— (ι : μιὰ)	j	j	j	j
К к *к*	κ	k	k	k	k
Л л *л*	λ: λαὸς	l	l	—	l
Љ љ *ль*	— (λ : λιὲ)	lj	—	l: li	ly
М м *м*	μ	m	m	m	m
Н н *н*	ν: ναὸς	n	n	n	n
Њ њ *нь*	ν: νίκη	nj	ň	ń	ny
О о *о*	ο	o	o	o	o
П п *п*	π	p	p	p	p
Р р *р*	ρ	r	r	r	r
С с *с*	σ	s	s	s	sz
Т т *т*	τ	t	t	t	t
Ћ ћ *ћ*	— (κ:κιὰ, κιὸ)	ć	t'	—	ty
У у *у*	ου	u	u	u	u
Ф ф *ф*	φ	f	f	f	f
Х х *х*	χ	h	ch	ch	h
Ц ц *ц*	τσ: ἔτσι	c	c	c	cz
Ч ч *ч*	—	č	č	cz	cs
Џ џ *џ*	— (δζ: Μεδζὶτ	dž	—	—	—
Ш ш *ш*	—	š	š	sz	s
Ъ ъ *ъ**)	—	—	—	—	—

*) ъ нема никаког гласа; (загледај стр. 29).

ГЛАСОВИ СРПСКИХ СЛОВА

истумачени страним словима.

Српска слова	Deutſch	Italiano	Français	English
а	a	a	a	a: black
б	b	b	b	b
в	w	v	v	v
г	g	g: gara	g: gant	g: gold
д	d	d	d	d
ђ	—	—	—	—
е	e	e	e	e: bet
ж	—	—	j	s: osier
з	ſ: leſen	s: rosa	z	z: razor
и	i	i	i	ee
ј	j	j	ï: baïonnette	y: yes
к	k	c: caro	c: car	k
л	l	l	l	l
љ	—	gl: gli	ll: merveille	—
м	m	m	m	m
н	n	n	n	n
њ	—	gn	gn	—
о	o	o	o	o: note
п	p	p	p	p
р	r	r	r	r
с	ſſ	s: sono	s: son	s: so
т	t	t	t	t
ћ	tch: Kätchen	—	—	—
у	u	u	ou	oo
ф	f	f	f	f
х	ch	—	h: houppe	h: had
ц	ʒ	z: zio	—	ts: hats off!
ч	tſch	c: ciò	—	ch: child
џ	—	ge	dg: budget	j
ш	ſch	sc: esce	ch: cher	sh
ъ*)	—	—	—	—

*) Загледај звездицу на страни 135.

СРБСКИ ИСТОРІЙСКИ

СПОМЕНИЦИ

МЛЕТАЧКОГЪ АРХИВА.

ПРЕПИСАО

Дръ Лико Шафарикъ.

MONUMENTA HISTORICA SERBICA

ARCHIVI VENETI.

Скраћено	значи :
An.	= Anno.
Ch.	= Charta seu folio.
Comm. . . .	= Commemorialia.
Ind.	= Indictio.
Lib.	= Liber.
Lib. lit. secr. Coll.	= Liber literarum secretus Collegii.
Lib. Pleg. . .	= Liber Plegiorum seu Comunis.
Lib. Privil. . .	= Liber Privilegiorum.
Lib. Synd. . .	= Liber Syndicatus
Mist. d. Sen. . .	= Misti del Senato.
Orig.	= Orginale.
Reg. Coll. . . .	= Registrum Collegii.
Secr. cons. rog.	= Secreta consilii rogatorum.

Брой римскій свагда означава свеску а брой арабскій листъ наведеногъ рукописа.

Где нема место кодъ датума, скоро свагда се разумева Венеціа.

DI. 1463. 28 Junii.

Заключено на молбу посланика града Дубровника, да капетани млетачки галія притеку Дубровчанима у помоћь, ако би Турци на ове напали.

Redierunt ad nos oratores Ragusei, asserentes, quod cum bona et grata licentia nostra repatriare intendebant: cumque dubitarent plurrimum de adventu exercitus Turcorum contra Ragusium, rogabant nos instanter, quod mandaremus supracomitis galearum nostrarum in partibus Dalmatiae existentibus, quod casu quo exercitus ipse Turcorum se conferret ad expugnationem Ragusii, cum galeis eis commissis ad favores suos accederent, si fuerint requisiti. Et conservatio illius civitatis tantum statui nostro importet, quantum facile intelligitur: propterea vadit pars:

Quod iuxta dictam requisitionem complaceatur Raguseis, et circa hunc effectum scribatur prefatis supracomitis nostris, quod adveniente casu facere debeant.

Secr. cons. rog. Lib. XXI. ch. 163.

DII. 1463. 12 Augusti.

Одговоръ Босанскимъ властелима, кои моле за помоћь како би могли опетъ отети Босну одъ Турака.

Quod nobilibus Bosinensibus, qui ad nostri dominii presentiam se contulerunt, subsidium nostrum pro reaquirendo re-

gno Bosine implorantes, illudque tam suo, quam aliorum nobilium nomine offerentes; cum dicant et eos nobiles et omnes incolas regni ipsius, nullum alium dominum velle, nisi nostrum dominium, et si non admittentur, subigent se ditioni Turcorum. Commemorantes quod oratorem nostrum ad illustrem ducham Stephanum Sancti Save et alios dominos partium illarum mittere velimus.

Respondeatur: nos iuxta recordamenta sua deliberasse oratorem nostrum ad ipsum illustrem ducham Stephanum et alios dominos partium ipsarum mittere, pro intelligenda intentione eorum, et ad hortandos inducendosque eos, ut huic expeditioni favores suos impendere velint; cui nos a latere nostro minime deerimus; sed quidquid nobis possibile fuerit faciemus, pro reverentia omnipotentis Dei et conservatione catholice fidei.

Secr. cons. rog. Lib. XXI. ch. 175.

DIII. 1463. 14 Augusti.

Налогъ посланику Млѣтачкомъ кодъ краля Угарскогъ да овомъ яви, како ће Млѣтчићи скоро ударити на Турке, а надаю се за цело да ће то исто учинити и херцегъ Стефанъ и Скендербегъ, него и онъ да учини што више може.

Ser Ioanni Aimo militi, oratori nostro ad serenissimum regem Hungarie

Volumus quod his habitis adeatis presentiam istius serenissimi regis, cui

nomine nostro dicetis, quod nuper multis modis ad notitiam nostram pervenit, maiestatem suam cum serenissimo imperatore ad bonum concordium et intelligentiam devenisse, habuisseque coronam regni, de quo. . . singulare gaudium . . . assecuti sumus . . . . . Misit ad nos pontifex maximus reverendissimum cardinalem Nicenum legatum, ob hanc unicam causam fidei, ut quecunque gerenda sunt expediantur. Sed id apud nos non opus erat, quando quidem ut diximus iam rumpere instituerimus contra hostem. Adhibetur quoque opera omnis nostra, ut dux Stephanus, dominus Scanderbegus, et alii domini finitimi agant contra seuissimum hostem tam versus partes Bossine, quam alibi, ut undique propulsari possit. In qua re . . . nos . . . nihil de possibilibus omissuri sumus . . . . . Superest. . . ut suam maiestatem hortemur et rogemus, ut ex parte sua, pro vetusto more progenitorum suorum magnanime agere velit contra communem hostem. . . . .

Secr. cons. rog. Lib. XXI. ch. 177.

DIV. 1463. 26 Augusti.

Наставленѣ за посланика, кои иде къ херцегу светогъ Саве Стефану, и къ сину овога кнезу Владиславу, како да гледи помирити ій, а уедно побудити на ратъ противъ Турака ради ослобоѣеня Босне.

Quod viro nobili Antonio de Priolis, oratori designato ad illustrem dominum

ducem Stephanum Sancti Save fiat haec commissio.

Christophorus Mauro Dei gratia dux Venetiarum etc. Comittimus tibi nobili viro Antonio de Priolis, dilecto civi et fideli nostro, quod vadas honorabilis orator noster ad illustrem dominum ducem Sancti Save. Et cum omni celeritate te ponas ad iter executurus cum diligentia infrascripta mandata nostra.

Primo namque volumus ut te conferas ad civitatem nostram Spaleti, ubi conferas cum illo comite nostro, et tam ab eo, quam ab illis fidelissimis civibus et aliis, a quibus exactuis et diligentius informari posse speraveris, sumas omnem minutam et particularem informationem de statu et conditionibus provincie Bossine, quot in ea Turci sunt; quot loca et que ab illis occupata tenentur; quot et que in manibus aliorum, et qui sunt qui oppida in provincia illa ultra Turcos possident; qui motus sunt in provincia ipsa; que conditio vivendi, et cuius auctoritatis ac virium est unusquisque illorum Bossinensium, qui Spaletum profugi se receperunt, et inter ceteros hic, qui apud nos est, nomine Ivanis. Et per quorum medium novi aliquid illic suscitari posset; et cum quibus viribus, cum quibus modis provincia illa posset de manibus Turcorum recuperari, et sub cuius nomine res facilior

factu esset Item de situ illius partiumque suarum, et si quid in ea est passus aut validum quoppiam oppidum, quod pro dominio nostro faceret ad custodiam, vel etiam tutelam rerum nostrarum Dalmatie. Item quot homines nos ex Polizia et ex reliqua Dalmacia nostra pro favore impresie conferre possemus; ac quomodo homines ipsi nostri apti et idonei essent et quo modo, sub quorum ductu, ad que loca commode mitti possent. Et de omnibus diligentissime cum veritate informatus, priusquam ex Spaleto discedas, quecumque tuis litteris nobis denotanda curabis, et ita sufficienter ut nihil restet, quod circa res illas a te desiderare possimus. Illos autem Bossinenses, qui Spaleti sunt, bonis verbis suasos et contentos facere et tenere procurabis.

De Spaleto expeditus iter tuum accelerabis versus illustrem ducam Stefanum, ubi illum esse intellexeris, cui presentatis literis nostris credentialibus, factisque salutationibus et oblationibus pro more convenientibus, dicere et exponere debeas: quod quando ad nos allatum fuit de oppressione, quam immanissimus hostis fidei ei statuique suo, post regni Bossine excidium, regisque trucidationem inferebat: dolorem et displicentiam sumpsimus, quam certe exprimere verbis non possemus; tum ob amorem et studium nostrum in omnes Christianos principes,

tum vero ob singularem caritatem, qua precipue illustrem dominationem suam semper sumus prosecuti et prosequimur. Unde secuta postea per divinam clementiam liberatione sua a predicta oppressione, et subsequenter recuperatione illarum rerum status sui, quas Turci primo impetu abreperant, magna sumus affecti letitia, et cum sua excellentia amice et fraterne congratulamur. Restat solummodo ut inposterum illustris dominatio sua se excitet, ingenium animum et spiritus omnes suos dirigat ad provisiones, que non solum statum suum a tanto periculo tutum reddere habeant, sed illum et augere possint.

Ad que existimamus futurum opportunissimum remedium, recuperationem regni Bossine nuper perditi; quam recuperationem satis facilem iudicamus, modo excellentia sua, ceterique domini et barones, qui auctoritatem et vires habent, huic negotio incumbant; dominatus imo tiranis Turci in regno ipso nova et recens est. Barones, nobiles et populi illius peius contenti esse non possent, quoniam in sevissimam et fedissimam servitutem se redactos et subactos vident. Non est dubitandum, illos ad omnem motum insurrecturos et pro se quisque facturos quidquid poterunt pro exeundo ex tanta tiranide et acquirendo aliquam portionem status illius. Non deerunt preterea vicini et alii domini; qui partim benivolentia in eum, partim odio in

Turcum et timore suimet, suae excellentie faveant, et Turcum ipsum in diversis partibus molestare conentur. Propterea non expectet illustris dominatio sua, quod animi tepefiant et res Turci in regno illo diuturnitate temporis corroborentur. Ea preterea quae Spaleti senseris et intellexeris de conditionibus illis et tibi ad propositum visa fuerint, sumus contenti ut cum eo ad propositum conferas; et his omnibusque aliis verbis et rationibus quae prudentiae tue visae fuerint, procura et nitere quantum potes, ut excellentiam suam inanimes et inducas ad se movendum contra Turcos in illa provincia. Et ubi ac quomodo tibi magis utile et ad propositum convenientius visum fuerit, excellencie sue etiam dicas, quod nos quoque honestos et convenientes favores nostros ad liberationem regni illius ex manibus infidelium deesse non patiemur.

Nescimus ad quem terminum deductae sint dissenssiones quas cum filio eius comite Vladislao habere consveverat, sed quoniam bonam tranquilitatem et quietem inter eos huic negotio, quam maxime conducere posse intelligimus; imo nisi inter ipsos, ceterosque filios eiusdem duche et eundem Vladislaum sit bona concordia, non videmus, quomodo ad rem hanc attendere possint. Volumus ut si inter eos concordia esset, illam confirmare et corro-

borare diligentissime studeas per modum, quod omnes simul omnibus viribus inter se optime inteligentes deveniant ad impresiam. Si vero inter ipsos dissenssio et simultas adhuc vigeret, volumus ut prefato duche et similiter comiti Vladislao, ad quem cum nostris credentialibus literis te conferes, dicas nomine nostro et ostendas, dissidia sua fuisse causam maximarum cladium et dessolationum dominii eorum, et eos omnes ad extremum periculum conduxisse, amittendi uno momento statum et personas irrecuperabiliter, nisi summus Deus noster, per eius inefabilem clementiam, miserius eorum, illos liberasset. Propterea deponere velint omnem rancorem et dominus ducha inducat animum amplectendi comitem supradictum sincera paterna caritate; comes autem ipse se filiali amore et observantia erga patrem se inclinet. Et sumpta prout fuerit opus diligenti et particulari informatione differentiarum suarum et causarum ob quas dessident, omni studio et diligentia tua nitere illas componere et dominos ipsos penitus unire. Ostendasque comiti Vladislao pacem et concordiam cum patre pro ipso principalissime facere, ut directis viribus et studiis paternis et suis, ad recuperationem regni Bossine, dominatum suum ampliare possit. Nihil tandem intentatum relinquas, ut pax et concordia inter eos sequatur, si ulla via id possibile est.

Factis expositionibus tuis et habita responsione subito ad nos scribe, et rerum omnium particularem informationem des, tam de conditionibus dominii eorum quam de viribus suis, de dispositione sua, de gentibus quas habent sive habere possent, do modo quo impresiam capiendi haberent, de suis inter eos differentiis et causis et rationibus, quid speras, quid credis futurum: et breviter de rebus omnibus, quas verisimiliter nos intelligere debere et opus esse intellexeris; presertim vero voluntatem et dispositionem prefati duche et modos ac vias, quas habet ad hoc negotium ab eo intelligere procura et nos advisa, et nostrum in partibus illis madatum expectabis.

Secr. cons. rogat. Lib. XXI. ch. 181.

DV. 1463. 3 Septembris.

Одговоръ удовици кнеза Арнита, на нѣне молбе.

Venit ad presentiam nostri dominii magnifica domina olim uxor magnifici domini Arniti et exposuit, quod ob pacem nuper celebratam inter dominum Turchorum et magnificum dominum Scanderbegum inter cetera capitula continetur, quod prefatus dominus mittere teneatur filium prefati domini Arniti in exercitu cum prefato domino Turchorum, quandocunque opus fuerit: et quod considerata fide olim magnifici domini Arniti viri sui providere

velimus: quod dictus filius suus accedere non sit astrictus ad prefatum Turcum inimicum crucis. Preterea quod si ad pacem cum Turco veniemus, velimus in capitulis pacis eam et statum filiorum suorum comissum habere et in pace denominare; postremo quod de provisione sua, talem operam adhibeatur, quod habere possit ita de preterito sicut de futuro; respondeatur:

Quod intelleximus ea omnia, que prudentissime nobis dixit, et dicimus quod certissima esse potest, quod habuimus et habemus eam filios et. statum suum carissimum, et molestissimum nobis esset, quod filius suus per magnificum dominum Scanderbegum mitteretur ad Teucrum, et ut huic inconvenienti obviaretur, si opus esset faceremus omnia remedia possibilia. Sed cum magnificus dominus Scanderbegus, licet fecerit pacem cum Turco, attamen sperandum est, quod tanquam fidelis Christianus arma contra Turcum accipiet. Quam ob causam cessabit missio filii sui, et contenta remanere potest.

Ad partem nominationis dicimus: quod si ad aliquam pacem cum Teucro deveniemus prefatam magnificam dominam filios et statum suum comissum habebimus et denominabimus in capitulis pacis, sicut conveniens fuerit.

Circa partem provisionis suae scribemus baiulo et capitaneo nostro Dyrachii in tali et adeo efficaci forma, quod absque dubio providebit singulis mensibus provisionem suam persolvere et etiam de preterito eidem satisfacere. Verum quia de provisione predicta creditrix est dominii nostri de ducatis circiter 1200, ex hac civitate nostra recedere non potest absque pecuniis, ex nunc captum sit, quod de quibuscunque denariis nostri dominii et etiam de pecuniis depositi accipi debeant ducati III centi auri dandi prefate domine et ponantur ad computum provisionis sue.

Secr. cons. rogat. Lib. XXI. ch. 184.

DVI. 1463. 12 Sept. in Varadino Petri, in comitatu Syrmiensi.

Повеля Матіяша краля Угарскогъ, коіомъ уговара саюзъ са Млѣтчићима за ратъ противъ Турака.

Mathias Dei gratia Hungarie Dalmatie Croatie etc. rex. Ad futuram rei memoriam et stabilitatem significamus universis: quod quia perfidus Turcus Christiani nominis perpetuus hostis victoriarum cursu vehementius elatus atque in dies factus insolentior: nunc hos, nunc illos quadam sevitia poctius: quam rei militaris peritia domuit: multasque Christiani orbis provintias et regna dicioni sue subegit, numquam quieturus nisi et id quod reliquum est Christianitatis con-

sueta sevitia aggrediatur, opere precium videri debet omnibus Christiane fidei professoribus, ut iam vel post plurima vulnera diligentius intendant, si quo modo tandem profanis hujus hostis hiatibus obviam iri possit: inter quos cum nobis intentio hec precipue cordi esse debeat, qui hostis huius impetus et ferociora iacula assidue perferimus: ceterosque Christianos a tergo nobis ab hoste relictos lateribus et vulneribus nostris protegimus, oblatam divina inspiratione opportunitatem aliquo modo negligere dignum non putavimus. Requisiti igitur his diebus ex parte illustrissimi ducalis dominii Venetiarum per medium M. Iohannis Aymo oratoris ejusdem, ad suscipiendam amicitiam et societatem ipsius dominii pro gerendo et continuando bello contra dictum comunem hostem: tanto libentius annuimus: quando majus nobis ex hac unione et societate spes resistendi hostibus, et vincendi a Deo tribuitur. Ejus itaque nomine invocato qui non deserit sperantes in se, et qui de sua virtute gloriantes humiliat: matura deliberatione cum prelatis et baronibus regni nostri prehabita, cum illustrissimo domino Christoforo Mauro Dei gratia duce, et cum ducali dominio Venetorum ad hanc compositionem, unionem inteligentiam et ligam contra infidum Turchum optimo animo et sincera mente convenimus, cum his pactis capitulis con-

ventionibus promissionibus et obligationibus, pro conservatione et defensione sanctissime Christiane religionis et amplificatione nominis Christi redemptoris nostri, uti hic inferius continetur. Primo.

Illustrissimus dominus dux et dominium Venetiarum, cujus vice et nomine prefatus M. Iohannes Aymo miles ejus orator presens, qui circa hoc publicam autoritatem libertatem et potestatem habet, sicut clare patet per publicum instrumentum coram nobis ac prelatis et baronibus nostris visum et lectum, se offert et promittit illos perfidos Turcos in comunes hostes habere et tenere una nobiscum, et devenire ad apertum bellum cum Turco et contra eum viribus suis guerram gerere donec nos in guerra erimus, et hoc facere pro comuni securitate et favore ambarum partium. Preterea idem dominus dux et dominium Venetiarum ac eius vice et nomine annotatus Iohannes Aymo orator se offert et promittit devenire ad hoc apertum bellum contra Turcum ex parte maris cum triremibus quadraginta optime instructis hominibus armis et instrumentis bellicis necessariis, et hoc pro comuni bono et securitate utriusque partis. Item idem dominus dux et dominium Venetiarum et eius nomine et vice iamdictus Iohannes Aymo orator se offert et promittit devenire ad hoc bellum contra loca, et statum hujus Turci comunis hostis

cum omnibus gentibus suis armigeris equestribus, quas in Peloponeso: et aliis hominibus et subditis suis, quos habet per loca ac maritimas et terrestres terras suas et Dalmatie, finitimas Turcis, et cum omnibus bellum gerere, ut ipsi Turci a diversis partibus propulsati cogantur per diversa loca divertere vires suas; et quod exercitus eorum minuatur. Et hoc pro comuni bono regni nostri, et status dicti ducalis dominii Venetiarum. Et nos teneamur ac debeamus hoc bellum gerere contra loca et statum hujus Turci comunis hostis a parte terre omni nostro conatu, pro comuni bono, utilitate et favore regni nostri, et status iamdicti ducalis dominii Venetiarum. Intelligendo in hoc quod contra statum nostrum prefatus dominus dux et dominium Venetiarum nihil debeat innovare nec operari; et similiter, nos contra statum ipsius domini ducis et dominii Venetiarum nihil debeamus innovare, nec operari, pro conservatione presentis lige.

Item una pars sine altera non possit devenire ad pacem, concordiam aut treugam cum Turco et hoc pro comuni bono Item tenetur, et servetur locus in hac presenti liga omnibus regibus, ducibus, principibus, comitibus et dominis cum suis coherentibus, vassalis et subditis posse ingredi in hanc presentem ligam et unionem contra hunc Turcum,

comunem hostem. Que omnia predicta, et quevis premissorum singula promittimus in verbo nostro regio, prout et prefatus dominus Iohanes Aymo vice et nomine prenotati ducis et dominii Venetiarum promisit cum omnibus promissionibus stipulationibus obligationibus clausulis, et cautellis necessariis et opportunis ac cum solennitatibus convenientibus rata firma et grata habere et observare; harum litterarum nostrarum, quibus secretum sigillum nostrum, quo ut rex utimur est appensum, vigore et testimonio mediante. Datum in Varadino Petri opido comitatus Sirymiensis XII die mensis Septembris, Anno Domini. MCCCC LX tertio.

Correctum in cancellaria
ad mandatum domini regis in consilio etc.
Comemoriale XV. ch. 88.

DVII. 1463, 4 Septembris, indict. XII.

Привилегія за грађанство млѣтачко, дата кнезу Прибисаву Вукотићу. (Скраћено).

Privilegium civilitatis de intus tantum per gratiam, spectabilis comitis et militis domini Pribissai Vocotich, qui fuit orator illustris domini ducis Stefani, cum suis filiis et heredibus.

Christophorus Mauro, Dei gratia dux Venetiarum et cet. Universis ..... personas egregias et virtutum dotibus insignitas, sibi devotas et fideles honoribus prevenire,

ac non modo laudibus verum et dignis titulis decorare, quanto ducatui nostro devotiores, nostreque reipublice commodis promptiores fide et operibus se ostendunt. Attendentes itaque ingentis fidei et devotionis integritatem ac optimam dispositionem, quam spectabilis comes et miles dominus Pribissaus Vocotich, qui nuper apud nos fuit orator illustris domini ducis Stefani, fratris nostri carissimi, ad nos nostrumque ducatum et ad reipublicae nostrae, omniumque civium nostrorum commoda, multis modis ab ipsa rerum experientia dudum habuisse et habere cognovimus. Volentes in eum aliquod gratitudinis signum ostendere, notum facimus tenore presentium universis, quod suplicationibus nobis sua parte porrectis gratiosius annuentes, consiliorum et ordinamentorum nostrorum, necessaria solemnitate servata, prefatum dominum Pribissaum, cum filiis et heredibus suis, civem nostrum Venetum de intus tantum fecimus et facimus, ac in numero aliorum civium nostrorum deintus tantum assumpsimus, ac tenore presentium aggregamus, ipsum sincere benivolentiae ..... omnibus libertatibus beneficiis, prerogativis et immunitatibus, quibus alii Veneti et cives nostri de intus tantum gaudent et perfrui dignoscuntur, idem Pribissaus filii et heredes sui perpetuo gaudeant et utantur, cum conditione quod in fontico theutonicorum seu cum

Theutonicis mercari non possit, secundum formam consilii. Idem quoque dominus Pribissaus per eius legitimum procuratorem ad evangelia sancta dei soleniter fidelitatis debitum prestitit juramentum. In cuius rei fidem et evidentiam pleniorem presens privilegium fieri jussimus et bulla nostra aurea pendente muniri. Data in nostro ducali palatio anno dominicae incarnationis MCCCC LXIII. Indict. XII, mensis Septembris die quarto.

Ex privilegiorum libro II charta 46.

DVIII. 1463. 25. Septembris, indictione XII.

Привилегіа на властелство млѣтачко, дата Івану, сину Ђорђа Кастріоте. (Скраћено).

Privilegium magnifici et potentis domin- Juanni Castrioti, filii domini Georgii Castrioti, acceptorum ad diginitatem maioris consilii.

Christophorus Mauro, Dei gratia dux Venetiarum et cet. . . . Universis . . . . . affectum. Ducalis excellentia nostra, in liberalitatis operibus solita celeberrime conversari, tanto amplius personas magnificas et dignitatis honore conspicuas, prevenire studet honoribus et dotalibus ampliare favoribus, quanto ducatui nostro amicabiliores operibus se ostendunt. Unde cum magnificus et potens dominus Iuannus Castrioti, filius magnifici et potentis domini Georgii Castrioti, nobilis civis Veneti de nostro

maiori consilio, capitaneus expeditionis in partibus Albaniae contra Teucros, semper fuerit et sit dilectissimus et perfectissimus amicus nostri dominii, sicut per laudabiles et notabiles effectus ostendit, notum fieri volumus unicuique, quod omni juris consiliorum . , . . . prefatum magnificum dominum Iuannum, cum eius filiis et heredibus legitime ab eo descendentibus ad numerum et de numero nobilium nostri maioris consilii in Venetiis et extra ubilibet esse volumus et tractari, ipsum sincere . . . . . et utantur. In quorum omnium fidem et evidentiam pleniorem presens privilegium fieri jussimus et bulla nostra aurea pendente muniri Datum in nostro ducali palatio, anno dominice incarnationis die vigesimo quinto mensis Septembris, indictione XII. MCCCC LXIII.

Ex libro privilegiorum II. ch. 46.

DIX. 1464. 13 Maii, indict. XII.

Привилегија на властелство Млетачко за господу Албаніе Тому, Константина и Аренита браћу. (Скраћено).

Privilegium de nobilitate maioris consilii in personam, magnificorum dominorum in partibus Albanie, Thome, Constantini et Areniti fratrum.

Christophorus Mauro, Dei gratia dux Venetiarum et. cet. Universis et singulis . . . . affectum. Ducalis excellentia no-

stra in liberalitatis operibus solita celeberrime conversari, tanto amplius personas magnificas et dignitatis honore conspicuas, prevenire studet honoribus et dotalibus ampliare favoribus, quanto ducatui nostro amicabiliores operibus se ostendunt. Unde cum magnifici et potentes Thomas Comino, Constantinus et Areniti fratres, domini in partibus Albanie, filii quondam magnifici et potentis domini Areniti, qui dum vixit fuit devotissimus et fidelissimus amicus nostri dominii, sequentes paterna vestigia, disposuerint eorum devotionem et fidem ad honorem et statum nostrum conservare, ac de bono in melius pro viribus augere; notum fieri volumus unicuique, quod omni juris consiliorum et ordinamentorum nostrorum necessaria solennitate servata, prefatos magnificos et potentes dominos Thomam Comino, Constantinum et Areniti fratres, cum eorum filiis et heredibus legitime ab eis descendentibus, ad numerum et de numero nobilium nostri maioris consilii recepimus atque recipimus et. de nostro maiori consilio fecimus et facimus, atque pro nobilibus et de numero nobilium nostri maioris consilii in Venetiis et extra ubilibet esse volumus et tractari, ipsos sincere benivolentiae brachiis amplexantes et firmiter statuentes, quod eisdem libertatibus beneficiis, honoribus et immunitatibus, quibus

alii cives et nobiles nostri de nostro maiori consilio gaudent et perfrui dignoscuntur, prefati magnifici et potentes domini Thomas, Constantinus et Areniti, ac sui filii et heredes predicti, in Venetiis et extra ubique locorum, plenissime gaudeant prepetuo et utantur. In quorum omnium fidem et evidentiam pleniorem presens privilegium fieri jussimus et bulla nostra aurea pendente muniri. Datum in nostro ducali palatio anno dominicae incarnationis MCCCC LXIIII mensis Maii die XIII, indictione duodecima.

Ex libro prtvilegiorum II. ch. 46.

DX. 1464. 14 Augusti.

Наставленѣ за управителя Котора, кои явля да краль Фердинандъ оѣе да заузме градъ Нови и область синова херцега Стефана, да ово предупреди; а уедно и посланику истога краля у Млетцима, да се изяви, да те землѣ и та лица стоє подъ заштитомъ Млетачкомъ.

Quod consideratis litteris comitis nostri Spaleti, lectis isti consilio de accessu ad partes illas duorum oratorum regis Ferdinandi, qui fuerunt cum comite Vlaticho: et attentis modis per eum servatis, et consideratis etiam litteris ex Novi scriptis per ducissam matrem dicti comitis Vlatici, significantibus animum dicti regis pretendere ad facta Novi et ad illas partes etcet. mitti debeat pro oratore regis eiusdem, sibique dicatur.

Quod per litteras rectorum nostrorum Spaleti, Catari certiores facti sumus de accessu ad illas partes duorum oratorum regiae maiestatis, qui fuerunt cum comite Vlatico filio olim ducis Stephani: et etiam perviam ducisse matris eiusdem comitis Vlatici intelleximus, ipsum serenissimum regem se impedire velle de rebus Novi et de statu dicti olim ducis Stephani, de qua re prefata domina et comes Vlaticus cum sint recomendati nostri, apud nos plurimum questi sunt. Hinc itaque factum est, quod hortari volumus ipsum oratorem, quod quamprimum de hoc scribere velit ad prefatam regiam maiestatem, significando sibi: Quod locus Novi et status prefate domine et comitis Vlatici, Ladislai et fratrum est in protectione et recomendatione nostra iam diu; ideoque rogare volumus maiestatem suam, ut iure affectionis nostre se impedire non velit de loco Novi et aliis locis et fratribus predictis, quae sunt recomendata nostra. Nam equum et honestum est quod sicut nos non impedimus de locis recomendatorum suorum, ita ipse de nostris se impedire non debeat.

Preterea quia providendum est ad secucuritatem et bonam conservationem Novi et aliorum locorum predictorum et ad faciendum bonum cor prefate domine et comiti Vlatico, ex nunc sit captum. Quod aucto-

ritate huius consilii scribatur et mandetur tribus supracomitis nostris galearum orie superantie et priole, que sunt in partibus Albaniae, quod quam primum se conferre debeant in aquas Catari et Novi, nutriendo se in partibus illis, et attendendo ad bonam conservationem Novi et status prefate domine et comitis Vlatici. Signifiicando sibi ita habuisse in mandatis a nostro dominio, quod honorem et bonum statum suum, veluti proprium desiderat. Prefati vero supracomiti per totum id tempus insimul stabunt; facere debeant Capitanariam ad septimanam, et nos de continuis occurrentibus suis litteris informare.

Insuper etiam captum sit, quod in responsione comitis Catari circa ea presertim, que prefata ducissa sibi scripsit de factis Novi, scribatur et mandetur sibi: Quod mittere debeat inmediate nuncium suum ad prefatam dominam et comitem cum litteris suis credentialibus: declarando sibi optimam mentem et dispositionem nostram ad conservationem suam et status sui, qui nobis recomendatus est. Et provisionem factam de dictis tribus nostris galeis que se conferre habeant in illas aquas Catari et Novi, ut sint in omnem casum ad tuitionem et bonam conservationem Novi et status sui. Quodque hortamur illos quod sint boni animi, nec loca propria et patrimonialia pro aliis

locis advensinis quere velint; et etiam quantum diximus oratori regis Ferdinandi hic existenti, ut desistat, et non se impediat de statu predicto nec de comite Vlatico Ladislao et fratribus qui sunt recomendati nostri. Quodque attendant ad provisiones ex suo latere faciendas, ut si per quemcunque inquietari vellent se tueri possint: quodque tam per viam Catari, quam per viam aliarum terrarum nostrarum Dalmaciae, si ita opus sit possint providere et conducere de peditibus et ballistariis pro suis pecuniis, nam in terris nostris sicut jussimus rectoribus nostris, habebunt omnes favores possibiles.

Secr. cons. rogat. Lib. XXII. ch. 181.

DXI. 1466. 11 Novembris.

Наставленѣ за кнеза Которскогъ, како да гледи миръ заключити са Іваномъ Црноєвиѣемъ.

Facit pro statu nostro his maxime temporibus, quibus diversis in locis belli molestiis impliciti sumus, illis quoad possit nos levare, quamobrem vadit pars: quod respondeatur comiti nostro Catari his verbis.

Accepimus his diebus litteras vestras 22 Octobris prope preteriti, quibus scribitis Iuanum Cernovich cum per nuncium suum vobis significare fecisse: tum per litteras quarum exemplum nobis misistis postea declarasse, cupere in devotionem et gratiam nostri do-

minii redire. Ad quam venire contentus est modo illum in protectionem accipiamus: ac capitaneum nostrum illarum partium constituamus, illa provisione ac reliquis aliis conditionibus, quibus erat quondam magnificus Stefaniza, pater suus. Respondentes itaque vobis, cum nostro rogatorum consilio: solitamque prudentiam et diligentiam vestram laudantes dicimus; quod quamquam a Iuano predicto multipliciter lacessiti simus, adeo ut illum nostri dominii gratia indignum censeamus; tamen sumus contenti illi parcere et in nostri dominii gratiam assumere; ipso integre restituente villas omnes et quelibet alia loca nostra, que ante rebellionem suam tenebamus, ab eo usurpata et iniuste occupata. Quibus conditionibus si ipse Iuanus uti arbitramur assentietur, sumus contenti in Dei nomine cum eo concludatis modis et conditionibus, quibus magnificus quondam Stefaniza pater suus nobiscum erat, pro solamine et quiete fidelium et subditorum nostrorum. Et pro ampliore informatione vestra vobis mittimus exemplum privilegii, quod idem pater suus a nostro dominio habebat. Verum vos commonefacimus: quod in tractanda et concludenda huiusmodi materia magnam semper rationem ad honorem et dignitatem nostri dominii habeatis, ne fortasse videamur necessitate quadam cum ipso Iuano ad pacem devenisse, sed benignitate potuis et mansvetudine

nostri dominii illum ad nostram gratiam assumpsisse. Et quia pluris facimus materiam salinarum, quas quondam pater suus jure patrimonii tenebat, ut in privilegio continetur, que introitibus istius civitatis nostre vehementer uti scitis obsunt: essemus contenti nostroque dominio admodum placeret, quod salinas ipsas non haberet; ideo vobis efficacissime comittimus, ut omni vestra prudentia curare debeatis, quod salinas ipsas non habeat. Et si facta per vos omni experientia, omnique instantia possibili, de non dandis concedendisque salinis ipsis videretis, tandem huiusmodi intentionem obtinere non posse, sumus contenti quod conditionibus in ipso privilegio contentis concludere possitis: declarantes quod in hereditate paterna, quemadmodum cetera bona sua remaneant, inter quos fratres essemus contenti, nobisque admodum placeret, quod vestra intercessione de bonis paternis fieret talis compositio taleque concordium, qued inter se quiete vivere haberent, in qua re omne studium et diligentiam vestram adhibeatis.

Secr. cons. rog. Lib. XXIII. ch. 15.

DXII. 1466. 11. Decembris.

Налогъ кнезу Сплѣтскомъ, да гледи удову кральвцу Босанску, коя у Сплѣту седи, оданде лепимъ начинномъ у друго место послати.

Comiti Spaleti.

Accepimus superioribus diebus litteras vestras, quibus inter cetera tetigistis regi-

nam olim Bossine, monasterium Sancti Stephani prope muros istius civitatis nostre inhabitare, compluresque Bosnenses nec non Hungaros visitationis gratia ad illam sepe accedere, que res nobis et suspiciosa et periculosa videtur. Quamobrem vobis cum nostro rogatorum consilio respondentes dicimus, nos statuisse illam inde omnino amovere. Verum ut aliquo honesto modo hoc facere videamur volumus, ut captato tempore et quanto cicius facere poteritis, sua cum serenitate esse debeatis, illique dicere, nos ob novitates, que istis in partibus fuere, intellexisse suam serenitatem non habere illas commoditates et maxime victus, quas illam habere vellemus. Et in aliis civitatibus et toris nostris haberet. Ideo pro commoditate sua statuisse, quod aut Sibinicum aut in quamlibet aliam insularum seu locorum nostrorum maritimorum, qui sue serenitati magis placuerit se recipiat. Et cum his et aliis verbis, que vestre prudentie videbuntur curabitis, quod istinc omnino recedat, quia sic est penitus intentio nostra. Quam nostram intentionem omni vestra dexteritate et prudentia exequi studeatis, ne videamur aliqua suspicione sed potius sua commoditate illam ex eo loco amovere.

Preterea, quia omnino intendimus, quod civitas ista nostra scarpetur et fortificetur, quemadmodum ista fidelissima comunitas no-

stra nostro dominio per suos oratores superioribus annis offerre fecit, hoc est quod nihil aliud volebat, nisi unum architectonem, qui eiusdem fortificationis modum tantum consuleret, cui satisfecimus . . . . . tamen adhuc nihil factum est, volumus ideo . . . . ut dandum principium tam necessario operi illudque prosequendum omne vestrum studium curam et diligentiam adhibere debeatis . . . . .

Secr. consil. rog. Lib. XXIII. ch. 19.

DXIII. 1473. 4 Decembris.

Писмо великомъ кнезу рускомъ, у комъ извиняваю свогъ секретара Іоанна Баптисту Тревизанца, кои є пао кодъ Руса у подозренѣ, да оће Татаре противъ њи да побуди.

Illustrissimo et potentissimo domino duci Russie.

Reddite superioribus diebus fuerunt nobis per fidelem civem nostrum Antonium Gislardum littere vestre sublimitatis, quamvis de re aliquantulum molesta, nobis tamen gratissime et iocundissime, utpote plene humanitatis et singularis erga nos benivolentie. Gravat nos plurimum quod Ioannes baptista Trivisanus, secretarius noster in aliquam suspicionem venire potuerit vestre sublimitati, quod venerit aut missus fuerit a nobis turbandi et incomodandi status vestri gratia. Id enim non solum alienum semper fuit ab nostra intentione, sed etiam adversum et oppositum, qui omnium Christianorum con-

servationem et commoda semper cupivimus et procuravimus. Et si id fecimus in omnes indiferenter Christianos Christianitatis solo nomine, quanto verosimilis est, ut faciamus in amicos, amoris et coniunctionis cuiuspiam adiuncta causa. Excellentiam autem vestram semper duximus ut inclitam et sublimem ita inter primos amicos nostros collocandam et reputandam et honorandam a nobis. Sed quidquid de ipso nostro secretario accidit fortune potius aut cuipiam sinistrae informationi, quam voluntati imputandum censemus, cum maxime videamus, quam humaniter et quam benigniter sublimitas vestra post conceptam tanti criminis suspitionem, nostra causa et respectu illum tractaverit. Et merito vestre celsitudini plurimum debemus, agimusque amplissimas gratias, quidquid enim clementiae et mansvetudinis in personam suam contulistis amicicie nostre ascripsimus Verum ut vestra sublimitas veritatem omnem intelligat, misimus predictum secretarium nostrum, non ut ulla ratione statui rebusque vestris, ullum incommodum aut periculum procuraret cum imperatore Tartarorum, quin potuis invitati literis dicti serenissimi imperatoris, illum et copias suas, vicinas vestro statui, et propterea molestas et infestas averteret et dilongaret si fieri aliqua ratione potuisset, a vestris finibus et vicinitate: et per provincias mari mediteraneo quod Euxinum vel mare maius apellatur, ad rippas Danubii duceret, in oppres-

sionem communis omnium Christianorum hostis: Turci Othomani, occupatoris imperii orientis, quod, quoniam stirps mascula deesset imperatoria, ad vestram illustrissimam dominationem jure vestri faustissimi coniugii pertineret: hec fuit unica et verissima causa adventus ad partes vestre celsitudinis suprascripti nostri secretarii, qui si ulterius progressus in tanto temporis spatio, quanto trivit in vestra ditione, et si minus forte aut prudenter aut confidenter cum vestra sublimitate egit, non est illi ad ullam malam intentionem imputandum; sed aut modice potius experiencie aut cuipiam alteri necessarie forte cause, que nos fugit. Perseverantes autem nos in nostro proposito et desiderio, ut iam Ioannes baptista suum ad imperatorem Tartarorum prosequatur et perficiat iter, hortandi illuis et inducendi causa, ut contra Othomanum per viam superius declaratam se moveat in vindictam tam vestram quam ceterorum omnium Christianorum, expediendum ad celsitudinem vestram istis nostris literis duximus suprascriptum Antonium civem fidelissimum nostrum et nuntium in hoc negotio, quem cum eodem nostro secretario comitem et mandatorum nostrorum participem, transire ad suprascriptum Tartarorum imperatorum vehentissime cupimus, et propterea vestram sublimitatem,

quo possumus studio et efficacia rogamus, ut non solum transitum, sed etiam omne auxilium consilium et favorem, utrique eorum prestare in singularem nostram gratificationem placeat, quo valeant honestissima nostra mandata exequi et tam perfectum opus universe Christianitati procurare et perficere. Qua re nullam posset vestra sublimitas omnipotenti Dei facere acceptiorem, nomini et glorie vestre accomodatiorem, nobis autem precipius amicis vestris gratiorem, jocundioremve.

Quando vero vestra sublimitas ad id induci non posset assentiendum, quod non credimus, quoniam nulle cognoscuntur a nobis causae cur fieri a vestra sublimitate non debeat; rogamus saltem ut suprascriptum nostrum secretarium liberet omni custodia et suspitione et ad nos redire illesum sercinat. Literas autem nostras patentes pro tuto transitu oratorum vestrorum per omnem nostram ditionem una cum munusculo nostro,*) signo nostre benivolentie et amoris mittimus per suprascriptum Antonium Gislardum, cui circa suprascriptam materiam Ottomani comissimus ut vestram sublimitatem copiosius etiam alloquatur, verbis igitur suis sublimitas vestra fidem adhibere placeat indubitatam.

Secr. cons. rogat. Lib. XXIII. ch. 51.

---

*) Послали су: „capitium panni aurei pro una veste.“

DXIV. 1473. 15 Ianuarii.

Одговоръ посланичича херцега светогъ Савве Влатка, кои измеѣу осталогъ являю да се херцегъ Влатко жени са синовицомъ краля Фердинанда.

Quod capitulis nostro dominio exhibitis per oratores illustris ducis Vlatici Sancti Save, primo quorum nostro dominio significat nuptias eiusdem illustris domini in neptem serenissimi Ferdinandi regis, requirentes ut pro honorandis illis sponsalitiisque oratorem nostrum mittere velemus et cet. Respondeatur eiusmodi significationem nobis gratam extitisse, cum ratione mutui amoris benivolentiaeque, quam cum ipso serenissimo rege habemus, tum paterni amoris nostri, quem excellentiae ipsius illustris domini gerimus ei gratias agentes, quod ut bonos decet filios nobiscum gaudium suum participant. Scribemus proinde oratori nostro, quem apud eundem serenissimum regem habemus, quod pro honorandis nuptiis ipsis tempore sponsaliciorum nostro nomine interesse debeat, sponsaliciorum ipsorum et anuli ut dicitur sotius eiusdem illustris domini voluntati satisfacturis.

Secundo quo exponunt ipsum illustrem dominum dolere de oblocutionibus nonnullorum, dicentium ipsum illustrem dominum abducere voluisse Polizenses a devotione nostra. Respondeatur eiusmodi oblocuti-

ones nihil apud nos valuisse, cum iam diu persvasi sumus de filiali ipsius illustris domini in nos sinceritate et fide et hoc pro certo teneat.

Tercio quo dicunt ut nostris persvasionibus hortatuique satisfaceret cum Raguseis pacem fecisse. Respondeatur id novum nobis minime visum fuisse quod ea in re nostrum secutus fuerit consilium, quippe quod ab optimo paternoque animo nostro profectum est, cui nihil nisi quod in illius utilitatem nobis cedere videretur consuleremus.

Quarto quo subventionem ducatorum 2 mille petunt pro satisfactione provisionis ipsius illustris domini pro impensis ipsarum nuptiarum, respondeatur nos his temporibus, ut excellentiae ipsius domini latere non dubitamus, multiplicibus impensis gravatos esse, proinde non esse possibile eorum requisitioni in totum satisfacere. Verum ut intelligant rem illustris domini sui in tantis nostris impensis nobis cure esse, iniungemus regimini nostro Corphoy, ut illius excelentie de tanto sale inserviat, quod sit pro valore ducatorum mille, ponendus eo pretio, quo per cameram nostram Katari venditur et ad computum eiusdem provisionis mittendus Narentam cum nostro navigio, ubi illum et non alibi vendere queat.

Quinto, sexto, septimo, octavo et nono unius ferme effectus quibus fauores

nostros pro recuperando statu ipsius domini a Turchis occupato petunt; respondeatur, considerantibus nobis vires ipsius illustris domini, ratione maxime potentie Turci exiguas esse, nobis videretur necessarium quod excellentia ipsius domini se intelligeret cum serenissimo rege Bossine, illustri Boicho filio condam illustris despoti Serviae, qui in eadem sunt navi, et non minore ardent desiderio recuperandorum statuum suorum, quam idem illustris dominus, pro qua re ad hunc necessarium finem producenda, si interpositionem nostram eis prodesse posse videretur, illam eis libenter offerimus. De eorum autem profectione ad summum pontficem, serenissimumque Ferdinandum regem, dicimus nobis placere, quod eant curentque ab illis omnes possibiles impetrare favores, cui expeditioni casu quo Turchus in Asia adversus Ussonum Cassanum occupatus esset, nos quoque pro nostra portione non deerimus, sed omnes honestos convenientesque favores nostros libenter impendemus.

Secr. cons. rogat. Lib. XXVI. ch. 61.

DXV. 1473. 24 Februarii, indict. VII.

Привилегія за властелство Млетачко дата Івану Црноевићу господару горнѣ Зете а войводи млетачкомъ, и нѣговимъ синовима.

Privilegium de nobilitate maioris consilii magnifici et potentis domini Iuanni Cernoevich, cum eius filiis.

Nicolaus Marcellus Dei gratia dux Venetiarum et cet. Universis et singulis, tam amicis quam fidelibus et tam presentibus quam futuris, presens privilegium inspecturis, salutem et sincere dilectionis affectum. Ducalis excellentia nostra in liberalitatis operibus solita celeberrime conversari, tanto amplius personas magnificas et dignitatis honore conspicuas, prevenire studet honoribus et dotalibus ampliare favoribus, quanto ducatui nostro amicabilores operibus se ostendunt. Unde cum magnificus et potens dominus dominus Iuannus Cernoevich dominus in partibus Xente superioris ac vayuoda noster, semper fuerit et sit dilectissimus et perfectissimus amicus nostri dominii, sicut per laudabiles et notabiles effectus ostendit. Notum fieri volumus unicuique, quod omni juris consiliorum et ordinamentorum nostrorum, necessaria solennitate servata, prefatum magnificum dominum Iuannum Cernoevich, cum eius filiis et heredibus legitime ab eo descendentibus, ad numerum et de numero nobilium nostri maioris consilii recepimus atque recipimus, et de nostro maiori consilio fecimus et facimus, atque pro nobile et de numero nobilium nostri maioris consilii in Venetiis et extra ubilibet esse volumus et tractari; ipsum sincere benevolentie brachiis amplexantes et firmiter statuentes, quod eisdem libertatibus, beneficiis, honoribus et immunitatibus, quibus alii cives et nobiles nostri de

nostro maiori consilio gaudent et perfrui dignoscuntur, prefatus magnificus dominus Iuannus Cernoevich, ac sui filii et heredes predicti, in Venetiis et extra ubique locorum plenissime gaudeant perpetuo et utantur. In quorum omnium fidem et evidentiam pleniorem presens privilegium fieri jussimus et bulla nostra aurea pendente muniri. Datum in nostro ducali palatio anno dominicae incarnationis millesimo quadringentesimo septuagesimo tertio, mensis Februarii die vigesimo quarto, indictione septima.

Ex libro privilegiorum II· ch. 54.

DXVI. 1474. 1 Martii.

Одговоръ Івану Црноєвићу, господару Зете, кои явля да Турци оће да обнове градове Подгорицу и Балечъ, и ште помоћь да то предупреди.

Significari fecit nostro dominio, tum per litteras rectorum nostrorum Scutari et Kathari, tum etiam per nuntium suum, magnificus Iuanus Cernoevich, capitaneus noster Xente, Turchum reedificari omnino statuisse Podgoriza locum in medio Xente situm, in eoque domos .V. mille Turchorum ponere. Item quemdam alium locum intra civitates nostras Scutarum et Drivastum nomine Baleč. Cui principio ni occuratur, non solum illius statui, verum etiam nostro manifestum imminere periculum, ideo

ut tanto discrimini obsistere, et copias illi expeditioni neccessarias sustentare queat, petit sibi addi ducatos 600. offerens se bellum eidem Turcho indicturum omnique studio obstaturum, ne eiusmodi duo loca, utrique statui adeo periculosa reedificentur. Magnopereque pro nostro dominio faciat tam maximo prevenire periculo, quia quod in principio cum parva impensa vitari potest, cum maxima et incredibili postea non fieret.

Quamobrem vadit pars: quod eidem magnifico Iuanno Cernovich per prefatos rectores nostros nostro nomine respondeatur: Quodrumpente illo guerram eidem Turcho illamque continuante ac obsistente ne suprascripta duo loca per Turchos reedificentur, ut se facturum pollicetur, nos esse contentos illi dare quot annis suprascriptos ducatos 600. illosque eodem modo solvere, quo reliqui sexcenti solvuntur. Preterea quia illius magnificentia nobis persvadere videtur ut montaneam Ottanorum in nostram ditionem accipiamus, ne in Turchorum manus veniant, dicatur nos esse contentos illos accipere conditione, quod obsides quos magnificentia illius in sua manu habet, in nostram potestatem dare teneantur, ut de eorum perseverantia in fide securi esse possimus.

Secundo capitulo quo equos centum italicos, ac alios favores nostros pro hac expeditione petit, ut ad illam prosequendam

potentior sit, dicatur: nos nostris rectoribus Kathari aliarumque civitatum et locorum nostrorum illius provincie iussuros, quod omnes possibiles favores equestres pedestresque, qui necessarii erunt, quosque requiret, omni studio, omnique diligentia prestare debeant, ut nostri dominii honorem et commodum sueque pariter magnificentiae facere queat, ut in illius virtute et fide confidimus, habentibus semper illis optimam rationem tutele et conservationi terrarum et locorum, e quibus subsidia ipsa mittent.

Tercio quo petit libertatem puniendorum eorum subditorum nostrorum, qui in illis expeditionibus ire recusarent, dicatur quod efficaciter jubebimus omnibus suprascriptis rectoribus nostris, quod omnes inobedientes acriter punire debeant, cum pro aliorum exemplo, tum ut pro eorum inobedientia meritam luant penam.

Quarto quo accidente casu, quo ex suo pelleretur dominio, receptum in nostris terris et locis petit, dicatur pro nostro in illius magnificentiam amore, nos nolle unquam tantum illius videre excidium. Verum si casus, quem Deus avertat accideret, illius magnificentiae in terris et locis nostris receptum promittimus pro illius conjuge liberis familia et fortunis eius.

Quinto quo gubernationem Xente petit in quantum illam aquirat, cum tributo

ducatorum .VII. centum quotannis nostro dominio solvendorum, prout Turcho solvebat, dicatur quod occurrente casu acquisitionis Xente ipsius ut dicit, nos fore contentos quod illius gubernationi preit, solvente ut pollicetur nostro dominio tributo ducatorum .VII. gentorum quot annis.

Ad partem vero filiorum, quos huc pro obsidibus dicit mittere velle, conditione, quod illis impensas tamen oris faciamus; dicatur: quod si superioribus temporibus pro rebus non exigui ponderis, quas nobiscum diu agere habuit nullos nobis prestitit obsides, illis multo minus hoc temporis opus habemus, quo illius magnificentiam in dignitatem nobilium nostrorum adiunsimus, ideo nullos alios obsides volumus, nisi solitam illuis erga nostrum dominium integritatem et fidem.

Secr. cons. rog. Lib. XXVI. ch. 72.

DXVII. 1474 13 Iunii.

Заключено да се Івану Црноєвићу пошаљу дарови и да му се пише, како би се одржао у верности и пріятельству спрамъ Млетака.

Tenendus in fide est magnificus dominus Ioannes Cernoy quanto teneri potest constantior et validior in illis montaneis et passibus, pro salute civitatis nostre Catari et succursu Scutari; propterea vadit

pars, quod ad suprascriptum dominum mitti debeant usque ad pannos 100 diversi coloris et ducati 3000 auri, et cum pannis et pecuniis predictis, qui mittantur ad manus comitis nostri Catari et provisoris nostri si illic fuerit, expediatur nuntius suprascripti domini, qui hic est, petens et sollicitans expeditionem et misionem predictam. Et scribantur ad suprascriptum dominum littere hortatorie ad perseverandum in fide et constantia, declaratis ex uno latere periculis et malis imminentibus et ab altero securitate commodis et beneficiis. Et ad comitem Catari atque provisorem nostrum scribatur itidem et declaretur ordineturque quantum de pannis et pecuniis predictis facere habeant, sicut collegio visum fuerit.

Inter cetera declaretur eidem Iuano, quod mittimus de presenti hos ducatos 3000. ultra pannos requisitos et de aliis pecuniis subito sibi providebimus.

Item promittatur ei per litteras nostras, quod si civitas nostra Scutari mediantibus suis favoribus conservabitur, ultra alia multa et magna beneficia, que consequetur a nobis, volumus et ex nunc ei promittimus, ut provisio sua, quae est de presenti ducati 1200 in anno, sit ducatorum 2000. pro se et filiis suis.

Secr. cons. rog. Lib. XXVI. ch. 100.

DXVIII. 1478, 25 Augusti.

Заключено покушати не би ли Српски деспотъ Вукъ (Бранковићъ) ступио у саюзъ са Млетцима противъ Турака.

Magnum est nomen et reputatio apud Turchos, et item magna est virtus in re militari despoti Vuchi Servie, qui servire cupit nostro dominio, et per neminem melius arceri et reprimi possent incursiones hostium, quam per hunc capitaneum cum bono et valido equorum Rassianorum numero; idcirco vadit pars: quod collegium per auctoritatem et jussu huius consilii teneatur et debeat per illam viam et medium quod existimaverit accomodatius et magis idoneum et secretum, tentari faciat suprascriptum dominum, et ingredi in praticam conducte illius; et sciscitata illius mente et intentione tam circa conductam, quam circa reliquas conditiones cum eo, quod habebitur, veniatur ad hoc consilium.

Secr. cons. rog. Lib. XXVIII. ch. 112.

DXIX. 1478. 9 Novembris.

Заключено писати херцегу Влатку, да пошлѣ пуномоћника у Млетке, да се могу съ њимъ конечно погодити, о условима подъ коима ће имъ уступити своју земљу.

Notum est huic consilio id quod novissime scripsit nostro dominio comes noster Catari, de expositione ei facta per nuntium il-

lustris domini ducis Vlatici, expectantis finale responsum a nostro dominio, circa negotium locorum suorum, que daturum se offert prefato nostro dominio, cum aliquo convenienti contracambio, pocius quam Turco, qui dicta loca misit ab eo petitum. Et quoniam considerata importantia dictorum locorum statui nostro Dalmacie, facit pro nostro dominio non manere in pratica de tali re cum prefato illustri domino, sed etiam venire secum ad aliquam bonam et utilem conclusionem pro nostro dominio. Vadit pars: Quod scribatur et mandetur comiti nostro Catari, ut respondeat prefato illustri duci nos optime intelexisse ea que dominatio sua nobis referri fecit de optima mente et dispositione erga nos sua, qua de re ei gratias ingentes agimus declaramusque, nos pari animo et voluntate erga illustrem dominationem suam in presentiam esse et fore in posterum semper: sed quatum attinet ad oblationem locorum sumus contenti, quod dominatio sua ad nos mittat nuntium suum cum pleno et sufficienti mandato praticandi et concludendi nobiscum in predicto negotio, quem nuntium videbimus et audiemus libentissime, neque recedemus a rebus honestis et convenientibus.

Secr. cons. rog. Lib. XXVIII. ch. 129.

DXX. 1488. 18 Octobris, Viennae.

Матіашъ краль Угарски пише да Млетчићи дозволе преносити преко њіови места грађу, за зидањ тврдњ на ушћу Перетве.

Matthias Dei gratia, Hungarie Bohemie etc. rex duxque Austrie, illustrissimo

principi domino Augustino Barbadico duci Venetiarum etc. Amico nostro charissimo: salutem et prosperorum successuum incrementa. Illustrissime princeps cum diebus his superioribus accepissemus, castellum illud nostrum, quod in faucibus fluminis Narenti situm habemus: non solum ruinosum: sed etiam magna ex parte iam labefactatum esse pro instauratione, vel potius loco illius ruinam iam totaliter minantis, non tam pro commodo nostro peculiari: quam utilitate, defensioneque Christiani populi partium illarum prope Segniam, ex lignis ob illorum copiam castellum aliud parari, et extrui fecimus, quod per partes disjunctum loco illius veteris poni tandem et erigi quamprimum possit. Et quoniam per loca, et dominia ejusdem dominationis vestre illustrissime res huiusmodi illo navi deferende sunt: ob hoc rogamus illam apprime: velit pro sua in nos complacendi consuetudine, et bono quieteque Christianitatis ut premisimus: per literas suas apertas, et patentes: subditis suis omnibus et officialibus mandare et committere, ut res prefatas in finem iam expressum deferendas, ubique locorum per nostros homines ad locum usque destinatum libere perferri patiantur et illas nusquam temere aut impedire: aut molestare presumant: Quod ab eadem dominatione vestra illustrissima pro re gratissima capiemus et nos vicissim, nacta oc-

casione, cumulatissime postea, maioribus etiam in rebus complacere, et gratificari curabimus: quam et benevalere semper optamus.

Datum in arce nostra Viennensi XVIII. Octobris anno domini MCCCCLXXXVIII. Regnorum nostrorum anno Hungarie etc. XXXI. Bohemiae vero XX.

Comissio propria domini regis.

T. Secret.

A tergo

Illustrissimo principi domino Augustino Barbadico duci Venetiarum etc. Amico nostro charissimo.

Commemoriale XVII. ch. 125.

ADDITAMENTUM

diversorum actorum serius comparatorum.

ДОДАТАКЪ

разни акта доцніе добавлѣни.

DXXI. 1059 indict. X. mense Februario.

Привилегія Кресимира краля Хрватскогъ, дата монастиру св. Іоанна Евангелисте у (приморскомъ) Београду.

Anno ab incarnatione domini nostri Iesu Christi millesimo quinquagesimo nono inditione X. regnante Cresimero rege Chroatiorum et Dalmatiorum, mense Februario in civitate Belgrado, Dragosclauo priore, et Theodosio episcopo, absolutionis, et liberationis cartula facta est monasterio sancti Iohannis Evangeliste nuper sito in eodem loco, presente A. Abbate ejusque fratribus, ipso rege jubente hoc modo. Ego Cresimir rex tibi venerabili abbati A. tuisque fratribus, tuoque monasterio, quod mea lassione, ut solatio, imo vestro magno labore inchoatur, et perficitur, tribuo, et concedo hoc ut premisso ecclesiastico jure, nulli homini subjungemini nisi Deo summo, cui vos humilime devovistis, vestrumque monasterium sit absolutum ab omnibus

collectionibus, excepto in solempnitate ejusdem ecclesie episcopo loci ipsius agnus vivus, et ampullas vini largientes tribuatur, et hiis largitis neque episcopo neque priori vobis illiciti ausu temerario liceat dominari. Et ne hec nostre deffinitionis paginula solubilis per labentia tempora videatur coram apocrisano sancte Romane ecclesie venerabili abbate Maynardo misso a Nicolao sanctisimo papa, roboravimus perpetuo permanenda. Cui etiam jure perpetuo adhereat tradita a nobis insula que vocatur juris, et curte in loco congruo civitatis quod rogova dicitur cum omnibus ipsius monasterii constantissime confirmavimus. Si quis autem hanc justam nostram diffinitionem attentaverit solvere, majestatis iram incurrat superne, et nostris sit legibus reus, aurea componens pondera centum. Et hac nostre diffinitionis cartula in sua firmitate permaneat, Goyco Bano teste; Volesclavo teste Tepizo; Pirvanego Suppano de Luca teste; episcopus Theodosius Belgradensis testis, Dragesclavo prior testis, Turrana Suppano de Sidraga testis, prior Drago testis, Drago de Cutriza testis, Georgius Viratarro.

Lib. pactorum vol. I. ch. 110.

DXXII. 1116. indic. IX.

Дуждъ Млетачки Ордилао Фалетро потврђує монастиру Св. Іоанна Београдскогъ слободе, што му є дао краль хрватски Кресимиръ.

Anno domini, et salvatoris nostri Iesu Christi millesimo centesimo sexto decimo, in-

dictione nona, Ego Ordilaus Faletro Dei gratia dux Venetiarum, Dalmatiarum, atque Croaticorum privilegium sancti Iohannis Belgradensis monasterii a Cresimiro rege factum ego collaudo, et in sua stabilitate confirmo, ita ut nullus episcopus aut comes, vel civis predicti monasterii libertatem violare audeat: quantum non solum a nobis confirmandum esse dicimus, sed a beato G. P. Romane urbis papa sancitum in suis decretis esse cognoscimus. Volo igitur ducali, et regali auctoritate firmare, ut si quislibet hujus libertatis concessionem temerario ausu infringere temptaverit, libram auri regali fisco persolvat. Similiter ecclesiam sanctorum Cosme et Damiani laudo, et confirmo. Ideo ut agnosco veraciter fuisse propriam monasterij beati Iohannis evangeliste Belgradensis monasterii ex donatione episcopi illius civitatis Prestantius nomine, et aliorum episcoporum, et cives illius civitatis, et romane sedis Apocrisariorum confirmationem et clero et populo collaudo et cofirmo eam habendam in perpetuo. Quicumque autem episcoporum, aut aliorum hominum hoc decretum infringere tentaverit, et alia illius ecclesie privilegia violaverit, omnia que possidet in phisco ducali et regali deveniant. Hec decreta scilicet libertatis monasterii beati Ioannis evangeliste, tibi Phisco abbati, omnibus que successoribus tuis firmiter et jure perpetuo tenenda.

Ego Marcus Michael comes Iadre manu mea subscripsi, meoque sigillo pendenti ad pleniorem fidem communiri feci.

Ego Marinus Barbadico presens scrivo in meam presentiam fideliter ad autenticum ascultavi, et quia utrumque concordari inveni, manu mea testis subscripsi.

Ego Petrus Meso presens scriptum in mei presentia fideliter autenticatum ascoltavi, et quia utrumque concordari inveni, me in testem subscripsi.

Ego Nicolaus Benedicti de Matafaro examinator presens scriptum in mei presentia ad autenticum fideliter legi, audivi, et quia utrumque concordare inveni, manu mea subscripsi.

Ego Gregorius de Zadolmis iudex examinator presens scriptum in mei presentia ad autenticum fideliter legi, audivi, et quia utrumque concordare inveni, manu mea subscripsi.

Ego Egidiollus de Predelata de Cremona imperiali auctoritate pubblicus notarius hoc exemplum ad autenticum sumptum manu Blasii Michaelis Leonardi notarij infrascripti diligenter, et fideliter ascultavi una cum infrascriptis notariis: et quia utrumque concordare inveni, me in testem subscripsi.

Ego Nicolaus quondam Iohannis de Iadra imperiali auctoritate notarius hoc exemplum ad suum autenticum scriptum diligenter et fideliter ascultavi una cum notariis predictis

predicto et subscripto. Et quia concordare utrumque inveni me subscripsi in testem.

Ego Blaxius Michaelis Leonardi Iadrae iuratus notarius hoc instrumentum sive exemplum ad autenticum fideliter exemplavi nil addens, vel minuens, quod sensum vel sententiam mutet, aut variet intellectum, et post modum in presentia dicti domini comitis, et ejus curie diligenter, et fideliter cum ipso autentico ascultavi. Et quia utrumque concordare inveni, de ipso comitis, et ejus curie mandato ad ejusdem exempli plenam fidem, et testimonium me subscripsi, et pubblicavi, meoque consueto signo signavi, currentibus annis domini millesimo tercentesimo vigesimo quarto, inditione septima die XXVI. mensis Augusti Iadre, temporibus quidem domini Iohannis Superancio incliti ducis Venetiarum, et domini Iohannis de Butorane Iadre venerabilis Iadrensis Archiepiscopi ac domini Marce Michaelis egregii comitis.

Lib. Pactorum Vol. I. ch. 110.

DXXIII. 1210. indict. XIV. 8 Septembris, Rivoalto.

Заклетва верности Манфреда архіепископа Драчкогъ дужду Млетачкомъ Петру Знани.

Privilegium Dyrachii.

In nomine domini Dei, et salvatoris nostri Iesu Christi, anno domini millesimo ducentesimo

decimo, mense Septembris; indictione quarta decima, Rivoalti. Quia presentibus viris nobilibus Iaonne Barocio, Marco Vituri, Bartolomeo Canale, Mirco quoque Venero, Marino Dandulo, et Marino Permarino consiliariis vestris. Presentibus etiam dominis Iohanne Albrico, et Dominico canonicis ecclesie sancte Marie de charitate, et magistro Bernardo canonico Dyrachino, et Iacobo de Molino, et aliis pluribus, vos domine Petre Ziani Dei gratia Venetiarum, Dalmacie, atque Crohatie dux inclite, et quarte partis ac dimidie totius Romanie imperii dominator, die octavo inchoante suprascripto mense in palatio vestro investistis nos Manfredum eadem gratia archyepiscopum Dyrachinum nomine nostro et ecclesie nostre ad nomen feudi de duabus libris emmanuelatorum, illarum videlicet librarum duodecim de emmanuelatis veteribus, quas ecclesia nostra Dyrachyna vobis, et ducatui vestro debet propter villas Doniossii, existimus manifesti presentis scripti continetia, quod ad evangelia juravimus sancta Dei, quia vobis amodo in antea, et vestris successoribus erimus fideles usque vixerimus, et dabimus operam sine nostris expensis fideliter sine fraude, quod comunitas hominum civitatis Dyrachii, et ipsa civitas cum omnibus suis pertinentiis, debeat semper stare ad fidelitatem vestram, et successorum vestrorum, et Venetiarum, et quandocumque a duce Dyrachii vel eo qui Dyra-

chii regimen per vos, vel successores vestros habuerit, vocati fuerimus ad consiliandum eum, consiliabimur ipsum bona fide ad honorem vestrum, et successorum vestrorum, et Venetiarum, et comunitatis Dyrachii, et quod credentias servabimus quas servandas nobis dixerit, donec ab eo fuerimus de credentiis ipsis soluti. Iuravimus quoque, quod vobis, et successoribus vestris laudes omni anno quinquies faciemus levari,, in pascha videlicet, et natali, in epiphania, et in festo beati Marci evangeliste et sancti Yssaci, et quod ad recipiendum vos, et successores vestros cum clero, cruce precedente veniemus ad ripam usque, ad ecclesiam vobiscum euntes solempni cantico, si quando vos vel successores vestros illuc venire contingerit. Hec omnia juravimus presentibus testibus suprascriptis.

✝ Ego Manfredus archiepiscopus manu mea subscripsi.

✝ Ego Andreas Gorio presbiter rogatus testis subscripsi.

✝ Ego Sebastianus Barbadicus testis subscripsi.

✝ Ego Nicolaus Girardus presbiter et notarius complevi, et roboravi.

Lib. pactorum vol. I. ch. 118.

DXXIV. 1210. indict. XIV- mense Septembris, in Rivoalto.

Манфредъ архіепископъ Драчки обећа дужду Млетачкомъ Петру Зиани, да ће њега и његове посланике у Драчу свагда дочекати као своє старіє.

Promissio archiepiscopi Dirachii.

In nomino domini Dei et salvatoris nostri Iesu Christi, anno domini millesimo ducentesimo decimo, mense Septembrio indictione quarta decima, Rivoalti; presentis scripti continentia fieri volumus manifestum, quia nos Manfredus Dei gratia archiepiscopus Dyrachinus promittentes promittimus vobis domino Petro Ziani eadem gratia Venetiarum, Dalmatie atque Chroatie duci inclito, et domino quarte partis et dimidie totius imperii Romanie, vestrisque successoribus, quia si quando vos vel successores vestri Dyrachium venire contigerit, quod vobis ipsisque, et his qui vobiscum ad expendum vestrum proprium erunt, et ipsorum vestrorum successorum, unam dabimus procurationem, duces vero quos illuc direxeritis vos vel successores vestri, et capitaneos vestros et successorum vestrorum qui applicuerunt ibi, a clericis maioris ecclesie recipi faciemus ad eiusdem ecclesie portam cum aqua sancta et incenso, et nos tunc erimus in ipsa ecclesia, et eos recipiemus ad pacem, si ad pacem suscipiendam in eadem ecclesia ad nos accesserint. Hec eadem faciemus fieri, et

faciemus vestris legatis et successorum vestrorum, que ducibus suprascriptis quos illuc destinaveritis vos vel successores vestri et capitaneis antedictis qui applicuerint ibi.

Ego Manfredus Duraciensis archiepiscopus manu mea subscripsi.

Ego Andreas Gorio presbiter rogatus testis subscripsi.

Ego Sebastianus Barbadicus testis subscripsi.

Ego Nicolaus Girardus presbiter et notarius complevi et roboravi.

Lib. pactorum vol. I. ch. 118.

DXXV. 1224. 16 Iulii.

Іованъ Вереро Дубровчанинъ обеѣава дужду Млетачкомъ, да на свомъ путу у истокъ неће ићи у Египетъ.

Die XVI. Iulio promisit Iohannes Verero de Ragusia domino duci ad partem comunis Venetiarum sub pena totius haberis ejus et sue persone, quod in hoc viatico, quod facturus est cum suo panzono, in terra Alexandriae vel Egipti non ibit, et ita juravit per sancta Dei evangelia se observaturum, et isti alii similiter hoc idem fecerunt sacramentum, scilicet Petrus Novelo nauclerius dicti panzoni, qui Petrus Venetus est, et Paulus de Ragusia et Dominicus Raguseo, presentes fuerunt Iohannes Michael consiliarius, et Dominicus Venero.

Lib. plegiorum ch. 13.

DXXVI. 1225. indict. XIV. mense Aprili.

Заповестъ Петра Знани дужда Млетачкогъ послата Іовану Дандулу кнезу и обштини Дубровачкой.

Mense Aprilis indictione XIV. Recordationem facimus de litteris illis quas mandavimus comiti Ragusino, et populo universo, quorum tenor talis est. Petrus Ziani Dei gratia Venetie Dalmatie, atque Chroacie dux, dominus quarte partis et dimidie totius imperii Romanie dominus. Viro egregio Iohanni Dandulo propinquo suo dilecto comiti, viris quoque iudicibus, et toti populo Ragusino, et cunctis suis fidelibus salutem et dilectionis affectum: literas quas nobis nuper misistis et missos recipientes, que litere ipse continentur et missi iisdem exprimere voluerint intelleximus ad p. . . . . sane si pro meritis vobis respondere voluissemus ea que vestratum apud nos fuerint reperta omnia intromissemus. et de obsidibus, et ceteris que fieri nobis et transmiti expetivimus . . . . . veritis adimplere. At cum missi vestri instanter asserent vos paratos esse ad obsides nobis destinandos, et ut de vestro est mandato, inimicos nostros verius, et non ficte, per inimicos habere at . . . contra Cacikios id totum facere, quod Iadera et cente insule nostre pro inde facerent ex nostro precepto, secundum rata seu dationem, et quantitatem posibilitatis. Ragusine civitati . . . a gravedine vestra retraximus

manum, dictis ipsis fidem adhibentes. Qua de causa mandamus vobis precipiendo, quatenus que dicta sunt adimplere studiosius debeatis, ita quod . . . obsides ipsos quorum nomina inferius scripta sunt, nobis . . . . - hinc ad proximum festum sanctorum apostolorum Petri et Pauli, mitatis sic ut tunc sint in Venetiis. Nam vos scire volumus, quod si interim aliquis vel aliqua vestrum ad Venetias habuerit accessum, de iis rebus que de terra illa secum detulerint quadragesimum, et de hiis que ex aliis omnibus partibus adduxerint . . . . . sibi faciemus auferri, omni conditione semota, unde sic attencius que dicta servare debeatis, ut dampno predicto percelli non possitis.

Hec autem sunt nomina obsidum quos nobis dirigi hinc ad festum sancti Petri postulamus, filius Iacobi de Cervo qui dicitur Nicolicza. Grobissa de Baisclava. Grai filius comitis Iude, gener de Bubagna qui dicitur Susinus, Stephanus filius comitis Lucaro, filius Laurencii de Pisino, filius de Damiano de Gondola, filius de Domegna de Ragno, filius Nicole de Morexa, filius de Damiano de Bucegno, filius Toderi Grosso, filius Mathei de Bodaza filius de Baglaza, Kalendus de Cerneca, filius de Benzola, de Bodaza. Unus ex illis de Garlopa, unus et illis de Ostigle, filius de Dimitro de Ruffis. Blasius gener de Iacobo de Cerva filius Petri de Morexa.

Volumus quoque, et mandamus ut omnia vestra balista que habetis sine omni dilatione nobis dirigatis. Item vobis precipimus, et mandamus, ut in terra inimicorum nostrorum non pergatis, nec cum inimicis nostris faciatis mercatum.

Lib. plegiorum ch. 25.

DXXVII. 1226. indict. XV. 11 Februarii.

Забрана да несме нико дрва носити изъ Далмаціе одъ Задра починюћи, нигди осимъ у Млетке.

Die XI intrante Februario indictione XV. ordinatum fuit per dominum ducem, et ejus consilium, et stridatum in scalis Rivoalti per Tardivelum Gastaldionem, quod nullus homo Venetus de cetero audeat facere caricum legnaminis a Ravenna infra, nec a Iadra infra, causa portandi illud alibi quam in Venetiis, in pena perdendi totum habere, quod in hoc mundo haberet, et de domo ipsius prosternenda.

Lib. plegiorum ch. 83.

DXXVIII. 1226. indict. XV. 15 Februarii.

Одређув се цена житу кое ће се доносити изъ Задра у Млетке.

Die XV. intrante Februario indictione XV. ordinatum est per dominum ducem, et suum consilium minus, et majus, et stridatum publice super scalas Rivoalti, quod quicumque amodo in antea tam Veneti quam forinseci hinc per

totum mensem proximi venturi Madii portaverit frumentum in Venetiis ab Ancona supra, et ab altere ripa a Iadra supra, debeat habere a comuni Venetiarum denarios XII. pro unguo stario Veneto.

Lib. plegiorum ch. 83.

DXXIX. 1226. 3 Octobris.

Забрањое се доносити у Млетке товаръ свега онога што долази изъ земаля одъ Задра на више лежећи.

Die tertio exeunte Octobrio, ordinatum fuit, et similiter stridatum, quod nullus Venetus neque forinsecus aliquo ingenio per se vel suum nuntium de cetero audeat comperari, aut facere comperari in Iadra nec a Iadra infra de mercimoniis illis perducendis in Venetiis, que portantur vel nascuntur ab inde supra, in pena perdendi libras XXX. et s. 12, et tota mercimonia similiter.

Lib. plegiorum ch. 81.

DXXX. 1226. 3 Octobris.

Забрањое се Млетчићима примати Дубровчане у кућу или трговати съ њима, безъ знаня власти.

Die tertio exeunte Octobrio indictione XV. ordinatum est per dominum ducem, et suum consilium, et stridatum super scalas Rivialti publice per Iohannem Grossum, quod nullus homo Venetiarum, nec Venetus neque forinsecus a modo in antea per se vel suum nuntium per aliquod ingenium audeat recipere in

domo sua aliquem Ragusinum, neque aliqua mercimonia hominum Ragusii, nisi in prima die, vel secunda fuerit notum vicedominis Venetiarum, sub pena lire 30. e soldi 12. et duplum, quantum solverat Ragusinus de ratione mercimoniorum omnium, quorum simplum quantum solvisse deberet.

Lib. plegiorum ch. 81.

DXXXI. 1226. 10 Octobris, indict. XV.

Списакъ Дубровачки властела, кое Млетчићи заклетвају, да се пошлю као таоци у Млетке.

Die X. intrante Octobrio indictione XV. Isti sunt obsides Ragusii, quos dominus dux, et suum consilium petit in Venetiis sibi dari: — unus ex fratribus de Baisclava, unus filius Iacobi de Cerua, unus de Martinusso filius, unus ex fratribus illorum de Gylopis, unus filiorum Todori de Crosse, unus filiorum tum fratrum illorum de Naimer, unus illorum de Raigna, unus illorum de Rosigna, unus illorum de Dobraniza, unus illorum de Gondola, et de Morra, vel filius Damiani, vel filius Iunii de Gleja, unus illorum de Bucignola nomine filius Damiani. Inter Nicolam de Morosa, et Petrum ejus fratrem unus ex filiis, unus illorum de Stiglo et Slaba, illi de Bodaza dent unum aut Matheum, vel Mencolam Vitalis Prasso cum illis de Carnixe, unus illorum, illi de Macino unus eorum, unus filiorum illorum

de Lampri et de Stopacha, unus filiorum illorum de Pecoraro et de Rastigi: Nicolaus de Pecenico cum fratribus dent unum ex filiis, unus ex filiis illorum de Manduca vicina, et illorum de Zerf.

Lib. plegiorum ch. 80.

DXXXII. 1226. indict. XV. mense Novembrio.

Неки Млетчићи туже се да су ih Угарски люди поарали.

Mense Novembrio indictione XV. Recordationem facimus cum nostro consilio, quod mense supra scripto ante nostram nostrique presentiam venientes Donatus Olivo de confinio sancti Pauli, qui dicebat ab hominibus Ongarie fuisse robatum, et quibusdam Stiri, et Austri, et Domptana vidota comissaria quondam Petri Alberti de confinio sancti Cassiani, uxor ipsius defuncti, confessi fuerunt, quod de primis bonis, et denariis qui de cetero fuerint excussi pro illa robatione, comune Venetum debeat habere libras L. Venetiarum.

Lib. plegiorum ch. 81.

DXXXIII. 1227. 6 Aprilis.

Наредба колко ће се плаћати царине одъ робе долазеће изъ земаля Славенски, преко Задра лежећи, кое доносе Дубровчани.

Die VI. Aprilis ordinatum est per dominum ducem, et suum consilium minus, et majus, et XL. et stridatum fuit per Tardivellum in Rivo-

alto, et in Brolio, quod nullus Venetus neque forinsecus per se vel ejus nuncium audeat comparare de rebus vel mercibus Ragusiensium, neque de illis que sunt in navisotiis Ragusie, qui noviter venerunt in Iadra vel contratis illis, videlicet a Iadra intra, neque ab Ancona intra, nec etiam in Iadra vel Ancona, nec in Venetiis, et quocumque repertus fuerit habere vel comparasse de mercibus ipsorum, de illis qui fuerunt de Sclavonia, solvent quadrageximum, et de illis aliarum partium, solvet quantum vicedominis, et si Raguseus aliquis in Venetiis fuerit repertus portasse merces persolvet, ut dictum est, et cum venerit, nisi manifestaverit vicedominis merces, ex quibus solvere debet quadrageximum, et fraude mediante celaverit, et vicedomini cognoverunt, accipient ab eo quadrageximi duplum de rebus Sclavonie, de aliis latis aliunde quantum simplum, ut dictum est, solvere debeant.

Lib. plegiorum ch. 45.

DXXXIV. 1228. 5 Decembris, indict. II.

Забрана, да несе нико одъ Млечића безъ нарочитогъ дозволеня владе дуждове њи у земљ, лежеће далѣ одъ Задра.

Die V. intrante Decembrio, indictione secunda. Ordinatum est per dominum ducem, et suum consilium minus, et majus et XL et stridatum publice Rivoalti in scalis, atque datum

per ordinem omnibus hominibus a Grado usque Capud ageris, quod nullus Venetus amodo in antea usque sanctum Petrum proximum de Iunio, per se vel suum missum per ullum ingenium vel argumentum audeat ire vel mandare, per terram vel per aquam a Iadra supra nec a civitate firmi in antea, neque in Ancona; quis Venetus vadat vel mittat sedendum quod stridatum alia vice fuit, et ordinatum; nisi forte iret vel mitteret ultra loca predicta de consensu et voluntate domini ducis et consilii; sciendum est, quod literas mandavimus. R. Geno Clugie potestas X. intrante Decembrio, et tenorem dicti banni, rogantes, et precipientes, ut dictum banuum in utraque Clugia faceret publice stridari.

Lib. plegiorum ch. 97.

DXXXV. 1232. mense Majo, indict. V.

Уговоръ о условима подъ коимъ ће Дубровчани признавати вр'овно господарство Млетака.

Pactum Ragusii.

In nomine domini nostri Iesu Christi Amen. Anno domini millesimo ducentesimo trigesimo secundo, mense Madii quinte indictionis. Cum Binzola Bodatie, et Gervasius Naimerii viri nobiles nuntii et procuratores civitatis Ragusii ad presentiam illustrissimi domini Iacobi Teupuli Dei gratia Venetie Dalmatie atque Chroatie ducis, et quarte partis et dimidie totius im-

perii Romanie dominatoris, accessissent nomine et vice ejusdem civitatis Ragusii, petentes concordiam, pactum, et reconciliationem; domino duci et comuni Venetie ostendentes comissionem quam habuerant super hoc in hunc modum:

„Anno incarnationis domini millesimo ducentesimo tricesimo secundo, indictione quinta, mensis Ianuarii tercio decimo die intrante, nos quidem jurati judices Ragusii civitatis Iohannes Gundule, Gervasius Marini, Andreas Dabrane, Matheus Bodatie, Bubanna Petri, et nos consiliarii: Damianus Bocinoli, Balatia Gervasii, Petrus Ballislave, Thomas Pezane, Iohannes Lampri et cunctus populus Ragusii. Comittentes comittimus namque vobis Binzole Bodatie, et Gervasio Naimerii nobilibus viris concivibus, et nuntiis nostris et plenam virtutem et commissionem et potestatem vobis damus, ut totum ordinem et pactum, que pro nobis, et nostra civitate Ragusii feceritis cum domino nostro Iacobo Teupulo magnifico duce Venetie, firma habebimus in perpetuum. Hec autem carta nullo testimonio rumpi possit. Ego autem presbiter Pascalis, et comunis notarius jure et consensu, et laudatione prescriptorum judicum, et consiliatorum, et cuncti populi Ragusini scripsi, complevi, et roboravi hoc.“ Quare dictus dominus dux ad petionem eorum condescendit, et concordiam et pactum usque ad tres annos, et tantum

plus quantum voluntas domini ducis Venetie fuerit, inter utramque partem initum est, et firmatum in hunc modum:

Nos Ragusinorum nuncii jam dicti, per comune civitatis nostre transmissi, a quo fuit provida deliberatione injunctum pro eo quod terre nostre videtur plurimum fructuosum, quod Venetie dominio subderemus, petimus, ut nobis ad voluntatem vestram comitem concedatis. Hec enim que continentur inferius vult terra nostra Ragusii observare. Ragusini semper archiepiscopum eligent de Venetia, et habebunt, videlicet a Gradu usque Caput aggeris. Et si dominus dux a domino Papa poterit obtinere, quod archiepiscopatus Ragusii Gradensi ecclesie subponatur, ejus electionem presentabunt domino patriarche Gradensi, confirmationem electionis postulantes, et confirmatione facta veniet electus ad sedem patriarchalem, et consecrationem de manu sua accipiet, facietque ei fidelitatem, reverentiam et obedientiam debitam ei exibere promittens. Preterea statuimus, quod idem archiepiscopus jurabit fidelitatem domino duci et successoribus suis, nisi pro eis remanserit, et sic facient omnes archiepiscopi qui in perpetuum erunt in Ragusina sede, ducibus qui per tempora erunt. Clerus autem in anno ter, scilicet in nativitate domini, in pascha resurrectionis et in festo sancti Blasii, laudes cantabunt in majori ecclesia solempniter domino

duci, domino patriarche, archiepiscopo suo et comiti omni anno; propter quod benedictionem recipient yperperos tres, unum a nobis duce, alterum ab archiepiscopo, et tertium a comite. Habebunt quoque Ragusini semper comitem et comites de Venetia, quem vel quales dominus dux cum majori parte sui consilii eis dare voluerit, qui jurabunt fidelitatem domino duci, et successoribus suis, et sic facient omnes comites qui erunt per tempora in perpetuum. Iurabunt autem et omnes homines comitatus a tresdecim annis et supra fidelitatem domino duci, et successoribus suis, et ipsa fidelitatis sacramenta renovabunt singulis annis decem. Iurabunt quoque fidelitatem comiti omnes et comitibus omnibus futuris in perpetuum, salva fidelitate domini ducis ad honorem Venetie et salutem Ragusii, cum bono et honore ac salvatione Venetie. Et si forte contigerit dominum ducem vel successores suos Ragusium applicare, recipient eum honorifice, ac illum procurabunt et nuntios suos similiter. Et si dominus dux voluerit hospitari in domo archiepiscopali, habebit eam ad suam honorificentiam, et voluntatem: sin autem dabitur ei domus honorabilis usque dum steterit ibi: et nuntiis suis decentem domum pro hospitio assignabunt. Et quotiens fecerit Venetia exercitum usque Dyrachium et a Dyrachio et infra usque Brundusium, et a Brundusio et infra, sicut Venetia faciet, sic facient Ra-

gusini secundum numerum virorum suorum; si vero exercitum fecerit a triginta lignis armatis, et supra, que debeant transire Dyrachium et Brundusium, facient inde Ragusini tricesimam partem et stabunt in servitio Venetie usque dum steterit exercitus Venetie. Tollent namque Ragusini de omnibus navibus extraneorum que illuc aplicuerint ad portum faciendum illam rationem quam Venetia tollit extraneorum navibus, dividentque illam in tres partes, de quibus unam dabunt archiepiscopo, aliam comiti, et tertia sit comunis Ragusii. Omnes qui erunt amici Venetie Ragusini illos pro amicis habebunt, et omnes qui erunt inimici Venetie Ragusini illos pro inimicis habebunt: et non recipient Cacichios neque Dalmesanos, vel alios crosarios et predatores sive raubatores in civitate Ragusii vel ejus districtu, neque eis dabunt aliqua victualia. Et si Venetie miserint contra Cacichios, et Dalmesanos galeas ad offendendum eos, Ragusini similiter tunc mittent ad offendendum eos lignum quinquaginta hominum decenter armatum. Et omnibus allis grossariis et predatoribus sive raubatoribus maris facient guerram et eos offendent bona fide sine fraude a Dyrachio et infra usque Venetiam. Dabunt quoque Ragusini omni anno in festo omnium sanctorum domino duci pro regalia yperperos XII., et comuni Venetie in Venetiis yperperi auri veteros recti ponderis centum, et comiti suo in eodem termine yperperos CCCC

de suo comuni, et omnes alios introitus et honorificentias comitatus consuetas, excepto introitu salis. Obsides autem dabunt Ragusini duodecim de duodecim parentatibus nobiliorum illius terre moraturos semper sex obsides in Venetia ad expendium Ragusinorum in medio anno, et alios semper in medio anno in concambio. Et si aliquis eorum moreretur vel fugerit, dabunt alium in loco ejus. Iurabunt autem comes Ragusii et antepositi in aliquo officio civitatis, et unusquisque insuper pro suo capite, se sic omnia servaturos nisi remanserit per dominum ducem, et majorem patrem sui consilii, et fideles erunt domino Marino Mauroceno inclito Venetie duci, usquedum vixerit in ducatu. Et hec sacramenta renovabunt Ragusini quisque pro suo capite in omnibus suprascriptis singulis annis decem. Preterea Ragusini de mercibus Romanie, quas Venetiam aportaverint dabunt in Venetia comuni Venetie quinque pro centenario: et de mercibus ultra marinis, et terre Egypti, Tunixii, et Barbarie solvent quintum, et de mercibus regni Scicilie et Apulie solvent quadragesimum comuni Venetie. Salvo quod homines Ragusii non debeant ire in regnum Scicilie et Apulie si prohibitum fuerit hominibus Venetie ne vadant in dictum regnum Scicilie et Apulie, et quod homines Ragusii de mercibus quas detulerint Venetiam de regno Scicilie, et Apulie illud datium co-

muni Venetie in Venetia dare, et solvere debeant, et teneantur quod constitutum est, vel de cetero fuerit constitutum per dominum ducem et comune Venetie solvendi et dandi ab hominibus Venetie in Venetia comuni Venetie pro datio dictorum mercimoniorum, quas Veneti Venetiam apportarent de regno Scicilie, et Apulie: et hoc sane intelligatur si datium constitutum plus fuerit quam quadragesimum, cum superius contineatur, quod homines Ragusii de mercibus regni Scicilie et Apulie debeant solvere quadragesimum comuni Venetie. De mercibus vero Sclavonie in Venetiis nichil solvere debeant. Et tantummodo cum quatuor navigiolis a LXX milliari et infra debeant Ragusini Venetiam venire per annum et si aliter Ragusini Venetiam venerint, solvent quintum de omnibus mercibus Romanie quas Venetiam apportabunt. Et tam per guerram, quam per pacem licitum est Ragusinis ire ad mercandum a culfo Coranti infra. In aliis vero partibus vetitis per dominum ducem Venetie ire non debeant Ragusini nisi secundum quod fecerint Veneti. Item ab Ancona istac per totam riveriam, et a Polmentoria istac per totam riveriam ipsi Ragusini non facient portum, nisi occasione accipiendi victualia causa ducendi Venetiam. In Venetiis vero non debent facere Ragusini mercatum cum foristeriis. Et hec concordia, et pactum a modo usque ad tres annos comple-

tos firmatum est; et ab utraque parte debet firmiter observari, et tantum plus, quantum placuerit domino duci Venetie. Insuper nos iam dicti Dobrane de Lampredio, Cerne de Vitana, Theodorus Bodatie, et Goislauus Theodorii Grossi nuncii et procuratores civitatis Ragusii per nos et dictum comune Ragusii juravimus ad sancta Dei evangelia super animas nostras et animas omnium hominum Ragusii hanc concordiam, et pactum, ut dictum est superius, firmum et ratum habere, et nullo modo contravenire, et quod dabunt operam quod hec omnia observentur. In hujus autem rei testimonium, et ut hec magis robur obtineat firmitatis presens pactum, et concordiam jussit dominus dux predictus sui sigilli munimine roborari.

Data Venetiis in palatio ducatus in Rivoalto urbe felici, per manum Gabrielis Paulini notarii, nostreque curie cancellarii feliciter, amen.

Lib. pactorum vol. I ch. 181. et vol. II ch. 22.

DXXXVI. 1285, 16 Iunii, in Scardona.

Писмо Павла бана Хрватскогъ папи Римскомъ Климентіи, у комъ се заузима за Задране противъ Млечића.

Exemplum litere bani Pauli misse domino pape in favorem Iadrensium.

Sanctissimo in Christo patri, et domino domino Clementi divina providentia sacrosanc

te Romane ecclesie summo ac universali pontifici, domino suo plurimum reverendo. Paulus banus Chroatorum, et dominus Bosne pedum oscula beatorum cum prontitudine serviendo. Quia non qui inceperit sed quod perseveraverit recipit bravium, ac illud presertim pium est laudandum quod fine clauditur meliori. Idcirco in devotione debita permanere, et cum prompta ac fideli continuatione servitiis servitia accumulare, vestreque sanctitatis mandatis et preceptis, non parcendo periculis, et expensis per omnia cupiens obedire, considerans vestre dominatonis contra Venetos lata sententias, ac eorum visa protervia et duritiam, ob honorem et gloriam sancte matris ecclesie in medium Iadratinorum nostrorum devotorum, et fidelium, qui vestre sanctitatis speciali ducti fiducia a Venetorum violento dominio recedentes ad libertatem debitam pervenerunt: requisitus per eosdem meum primogenitum banum Maladinum banum Bosnensium, misi cum potentia ad defendendum, et manutenendum, et protegendum predictos Iadratinos, tamquam obedientie filios et devotos, contra Venetos supradictos. Sane quia dicti Veneti continuo tenent galeas armatas ante Iadram in insulas ipsorum devastando, nec habeam ad presens galeas ad obviandum eisdem hostiliter, sicut decet rebelibus ecclesie, sanctitati vestre placeat de benignitate consueta taliter super hec

providere, quod dicti Iadratini fideles vestri et devoti, non possint, nec valeant per dictos Venetos, vel per aliquos amicos, et fautores eorum prece et pretio infectos, modo aliquo agravari, vel aliqualiter molestari, cum aliqui obliti sue salutis proprie, et mandati vicarii Iesu Christi, tam apud Ferrariam ausu temerario se opposuerunt toto posse manifeste, quam hic oponere contra nos videantur; sed quod liberi et securi prefati Iadratini vestre sanctitatis mediante auxilio, consilio, protectioni speciali, et favore sicque protegantur, quod alii exinde speculum et exemplum habeant, similia sine esitatione aliqua securius faciendi, ac vestre sanctitatis beneplacitis, et mandatis per omnia cum obedientia debita complacenda, et quod Veneti antedicti de sua protervia non possint amplius gloriari, sed eorum pena et correctio sit metus multorum, et deinceps non attentet aliquis ac presumat similius contra Romanum pontificem et universale dominium perpetrare domino concedente.

Datum Scardono die XVI Iunii.

Comemoriale I. ch. 168.

DXXXVII. 1289. 14 Maii. indict III.

Уговоръ примирія између Павла бана Брибирскогъ и његове браће кнезова Ђорђа и Младена съ едне стране, и дужда Млетачкогъ Петра Градоника съ друге стране.

Treugua bani Pauli, et fratrum.

In Christi nomine amen; die dominice XIV mensis Madii, presentibus dominis Iacobo Do-

nato Leonardi Gisi sancti Eustachii, Pancratio Venerio sancti Iohannis decollati, et Marco Maripetro sancti Severij, Cauto canzellario, et Rustechino Benintendi notario et scribta ducatus Venetiarum testibus vocatis, et rogatis, et aliis multis. Coram illustri domino Petro Gradonico Dei gratia Venetiarum Dalmatie, atque Chroatie duce, et domino quarte partis, et dimidie totius imperii Romanie, astantibus sibi nobilibus viris Andrea de Molino, Leonardo Venerio, Marino Ruzino, Cratono Dandulo, Gabrieli Delfino, et Ioanne Superancio sancti Angeli. Nobiles viri domini Pasqua de Varicasso, et Domaldus de Sadulino cives Iadre nuncii procuratores sindici et actores egregii viri domini Pauli Brebariensis bani, et ejus fratrum comitis Georgii, et comitis Mladini, ad infrascripta constituti, sicut apparet per instrumentum pubblicum inde scriptum, et roboratum per manum Henrici imperiali auctoritate notarii et Iadrensis . . . . . anno incarnatione Christi millesimo ducentesimo octogesimo nono, indictione tertia die sexto intrante mense Martii, procuratorio, sindicario et actorio nomine pro predictis dominis Paulo bano, et comitibus Georgio, et Mladino fratribus, solemniter inierunt, fecerunt, et firmaverunt meram puram et firmam treugiam usque ad tres annos continuos et completos, cum predicto magnifico domino Petro Gradonico Dei gratia Venetiarum, Dalmatie,

atque Chroatie duce, et domino quarte partis et dimidie totius imperii Romanie, recipienti, et stipulanti per se et comuni et hominibus Venetiarum, habitatoribus, subiectis, et districtualibus suis. Promittentes nomine quo dictum est supra dicto domino duci recipienti pro se, pro comuni, et hominibus Venetiarum, quod predicti fratres, vel aliquis eorum per se seu per homines Almisii seu per ullos eorum vel alicujus eorum homines, subditos, seu per homines, qui se receptarent in banatu vel comitatibus predictorum dominorum fratrum seu in aliis eorum terris, vel sub eorum vel alicujus eorum dominio, non offendent, nec offendi facient, nec offendi permittent in personis, vel rebus dictum dominum ducem, comune et homines Venetiarum nec habitatores fideles, districtuales seu subditos dicti domini ducis, nec aliquam terram seu locum habentem rectorem pro dicto domino duce . . . . . .

Ex libro pactorum Ferariae ch. 97.

DXXXVIII. 1294. indict. VII. 28 Martii. in Obrovitz.

Уговоръ примирія на десетъ година између кнеза Бребирскогъ Ђорђа и Омишана съ једне стране, и између кнеза Задарскогъ Рогеріа Мауроцена у место и у име дужда Млетачкогъ и Млетака съ друге стране.

In Christi nomine Amen. Anno incarnationis ejusdem 1294. indicione septima, die

dominice 28. Martii. Dominus Georgius comes Berberiensis solepniter inivit, fecit, et firmavit pro se ipso, et gente sua ac subditis suis et nomine comunis et hominum Almissii meram puram, et firmam treuguiam usquam ad decem annos continuos, et completos, cum egregio viro domino Rogerio Mauroceno Iadrensi comite, recipienti et stipulanti nomine, et vice illustris domini ducis Venetiarum, comunis et hominum civitatis ejusdem, nec non habitatorum fidelium subiectorum, et districtualium suorum, promittens predictus dominus comes Georgius predicto domino Rogerio Mauroceni Iadrensi comiti, recipienti et stipulanti nomine predicti domini ducis, comunis, et hominum Venetiarum, ut predictum est, quod ipse per se et suos, ac per homines Almisii non offendet, nec offendi faciet, vel permittet, in personis vel rebus, comune et homines Venetiarum, habitatores fideles districtuales seu subditos dicti domini ducis et comunis Venetiarum, tam in mari, quam in terra, vel aliqua terra seu locum existentem sub dominio domini ducis predicti, sed vos omnes, et singulos eorum habebit salvos, et securos ubique.

Item eodem modo promisit, quod si ipse tam per se, et suos, quam per homines Almisii, attemptasset aliquod contra honorem dicti domini ducis, et comunis Venetiarum de terra Fare, et Brace, vel de aliqua alia terra vel

loco, habente rectorem pro dicto domino duce in terris suis, vel sibi subjectis, removebit se de hujusmodi attemptamento: et de cetero contra honorem ejus non attemptabit amplius de teris, et locis predictis.

Item quod predicti homines de Almisio seu per ullos eorum, vel alicujus eorum, seu per homines qui se receptarent per eis, vel essent sub eorum dominio, non accostabunt se cum eorum ligno, vel lignis alicui vel aliquibus ligno vel lignis Venetiarum, vel habitatorum Venetiarum fidelium vel subditorum ac districtualium domini ducis, nec inferrent vel facient eis vel alicui eorum nec alii vel aliis qui foret, vel forent in dicto ligno vel lignis injuriam, molestiam, dampnum, offensionem, vel gravamen in personis vel rebus existentibus in dicto ligno vel lignis. Et etiam predictos Venetos habitatores Venetiarum fideles subditos, et districtuales dicti domini ducis existentes in ligno vel lignis forinsecorum cum personis, et rebus non offendent, nec eis inferrent nec facient injuriam, molestiam, dampnum, offensionem, vel gravamen in personis vel rebus eorum, sed eos omnes, et singulos eorum cum personis, et bonis omnibus, et rebus eorum, tam in suis, quam in forinsecorum ligno, vel lignis habebunt salvos et securos. Nec venient ab Ancona ultra versus Venetiam, nec a ria ultra versus Venetias, nisi esset propter fortunam ac austeritatem tem-

poris: in quo quidem neminem offendent tam Venetum quam forensem, sed redibunt infra dictos confines quando potuerunt citius.

Ceterum si contingerit aliquo casu quod per dictum dominum comitem Georgium vel aliquem hominem Almisii, seu subditorum suorum daretur damnum alicui Venetiarum subiecto fideli habitatori, vel districtuali dicti domini ducis, et comunis Venetiarum, quod ipse dominus comes Georgius teneatur totum dampnum illud datum, cum fuerit per dominum ducem requisitum, infra unum mensem, postquam ipsa saytea, vel lignum vel ligna in Almisium vel ad loca, vel terras suas, fratrum suorum, vel alterius eorum seu terras, vel loca fidejussorum redibit, seu homines ipsius ligni vel saytee aut disgaricatis vel missis rebus acceptis in Almisium, vel in terris, vel terras fidejussorum, vel eorum infrascriptorum, vel in alias subiectas predicto domino comiti Georgio, vel fratribus ipsius, quocumque modo dictum dapnum totum integre satisfacere. Et si dictum lignum vel ligna, vel gens sua non rediret ad loca predicta, vel fratrum sorum vel alterius eorum, et dominus dux ipsum dapnum peterit, et requireret ante regressum suum, promisit dare tantum in aurum vel argentum, quantum per dominum ducem requisitum fuerit esse dapnum predictum, infra octo dies pos mensem predictum, in fortiam comitas Iadre, qui erit pro

tempore. Qua tam diu penes dictum comitem Iadre stare debeat, quam diu ipsa saytea vel lignum aut ligni qui dampnum dederit in Almisium, vel ad loca predicta redibit, vel homines ipsi, qui cum redierint totum illum dampnum emendare se obligavit, et promisit, et satisfacto dapno predicto, dictus comes Iadre teneatur restituere aurum et argentum predictum dicto comite Georgio. Et si forte ipsa saytea vel lignum aut ligna vel gens sua propter magnum lucrum quod faceret contra pacta predicta, vel alia de causa non rediret in Almisium, vel ad loca predicta, sicut dictum est supra, ita quod staret per duos menses extra, ultra primum mensem predictum, totum illud dapnum, quod datum fuerit, et per dominum ducem requisitum infra duos menses predictos, intere resarcire se obligavit, et promisit.

Item eodem modo promisit dictus comes Georgius, de dapno dato Tarette de Castradello, et genti sue, et Phylippo Georgio cum gente de barcha sua, dare et solvere libras quatuor millia denariorum Venetorum parvorum, videlicet libras millia infra dies XV. proximos venturos, et residuum infra duos annos proximos nunc venturos, scilicet quolibet anno libras mille quingentas denariorum Venetorum parvorum, usque ad satisfactionem integram dicte summe quantitatis. Et si acciderit, quod dicta terra Almisii exiret de ma-

nibus, et fortia dicti comitis Georgii, vel fratrum suorum, vel propingvorum suorum seu gentis sue infra terminum suprascriptum, quod non teneatur de trengua predicta, salvo tamen quod si aliquid lignum vel saytea exivisset extra Almisium, vel terris suis vel aliqua earum ante quam terram perdidisset, et dictum lignum vel saytea faceret dapnum aliquod, teneatur satisfacere dictum dampnum in terminis suprascriptis, tam si lignum rediret ad loca predicta quam non, et satisfacto dampno non teneatur.

Insuper predictus dominus Georgius comes per se, et suos homines, et nomine hominum, et comunis Almisii, ut predictum est juravit ad sancta Dei evangelia corporaliter tacto libro in animam suam, et suorum hominum, ac hominum Almisii predictorum, attendere, et observare, et adimplere, et attendi, et observari, et adimpleri facere, omnia et singula supscripta, et quolibet eorum, et non contra facere vel venire contra predicta, vel aliquid predictorum, per se vel alium seu aliquos aliqua ratione, ingenio, sive causa, sub pena librarum viginti millium denariorum Venetorum parvorum, solemni stipulatione promissa. Versa vice predictus dominus Rogerius Mauroceno comes Iadre, nomine et vice dicti domini ducis comunis et hominum Venetiarum, habitatorum, et subiectorum fidelium ac districtualium suorum, nuncius, syndicus et procurator specialis illustris domini Petri Grai

danici Dei gratia Venetiarum, Dalmatie, atque Chroatie ducis, et domini quarte partis et dimidie totius imperii Romanie, ad suprascripta, et infrascripta specialiter constitutus, ut continetur in commissione dicti domini ducis vera, et integra bulla plumbea dicti domini ducis bullata, facta anno incarnationis dominice 1293. indictione VII. die trigessimo mensis Decembris, a me Antonio iudice, et notario infrascripto, visa et lecta, inivit, fecit, et firmavit puram, et firmam treuguam usque ad decem annos proximos nunc venturos, cum suprascripto domino comite Georgio, recipienti, et stipulanti tam suo, et suorum nomine, quam nomine hominum, et comunis Almisii, promittens, quod predictus dominus dux per se seu per comune, et homines Venetiarum, habitatores fideles, et districtuales seu subditos suos non offendet, nec offendi faciet, nec offendi permittet in personis vel rebus predictum dominum comitem Georgium, nec homines Almisii, vel homines ejus ubicumque existentes, sed eos omnes et singulos in personis, rebus tam in mari quam in terra Almisii habebit salvos, et securos. Et in eorum fidem, et evidentiam pleniorem predictus dominus comes Georgius presens publicum instrumentum sua bulla seu sigillo pendenti cereo comuniri mandavit.

Et insuper domini Egidius iudex et Lencarius Andrea cives Spalatentes syndici, et

procuratores nobili viri domini Sthefani de Tadinis de Ancona potestatis, consilii, comunis et hominum Spaleti ad infrascripta specialiter constituti, ut patet per instrumentum publicum dicti syndicatus, scriptum per manum Thome Vizalis de Perusio auctoritate imperiali notarij, et civitatis Spalati jurati notari, et factum sub anno domini 1294. indictione VII die 21. mensis Martii a me Antonio iudico, et notario infrascripto, viso, et lecto, nomine et vice ipsorum domini potestatis consilii, comunis et hominum Spalati, et pro ipsis omnibus solepni stipulatione promiserunt se facturos, et curaturos, omni exceptione, et occasione remotis, quod predictus dominus comes Georgius, tam suo nomine, et suorum hominum, quam hominum et comunis Almisii, firma et rata habebit, et adimplebit omnia singula suprascripta, et quelibet eorum, et non contrafatiet, vel veniret aliqua ratione vel ingenio, sive causa de jure vel de facto, sub pena librarum tria millium denariorum Venetorum parvorum, solempni stipulatione premissa, et obbligatione omnium bonorum dicti comunis, et hominum Spalati, mobilium, et immobilium, presentium et futurorum.

Item eodem modo nobiles viri dominus Laurentius de Zavalellis civis Jadre fidejubendo, et se pro predictis et quolibet predictorum, pro dicto comite Georgio principaliter

obbligando in libris et pro libris mille denariorum Venetorum parvorum. Dominus Stane olim domini Damiani de Varicasa civis Iadre fidejubendo, et se pro predictis, et quolibet predictorum, pro dicto comite Georgio principaliter obbligando in libris, et pro libris DCCC denariorum Venetorum parvorum, Galussa olim domini Cerne de Mergia, civis Iadrensis fidejubendo, et se pro predictis, et quolibet predictorum, pro dicto comite Georgio principaliter obbligando in libris, et pro libris DCC. denariorum Venetorum parvorum. Dominus Domaldus de Zandolinis civis Iadrensis fidejubendo et se pro predictis, et quolibet predictorum pro dicto comite Georgio principaliter obligando pro libris, et in libris DC. denariorum Venetorum parvorum. Dominus Dessa de Fafogna civis Iadrensis fide jubendo et se pro predictis et quolibet predictorum, pro dicto comite Georgio principaliter obligando in libris, et pro libris DC. denariorum Venetorum parvorum. Bardii de Grisogono de Mauro, civis Iadrensis fidejubendo, et se pro predictis, et quolibet predictorum, pro dicto comite Georgio principaliter obligando pro libris, et in libris CCCC. denariorum Venetorum parvorum. Bivoldus de Botone, Micha domini Iacobi de Scolatura, et Stephanus olim Marini de Late cives Iadrenses fidejubendo quilibet eorum, et se pro predictis, et quolibet predictorum pro dicto comite Georgio prin-

cipaliter obligando quilibet eorum pro libris et in libris CCC denariorum Venetorum parvorum, et omnes, et quilibet eorum se obbligando ut dictum est, solepni stipulatione promiserunt per se, et eorum, et cujuslibet eorum heredes, et successores dicto domino Rogerio Mauroceno egregio Iadrensi comite recipienti, et stipulanti vice, et nomine dicti domini ducis Venetiarum, comunis, et hominum Venetie, ut supra scriptum est se facturos et curaturos, omni exceptione, et occasione remotis, quod predictus comes Georgius tam suo nomine, et suorum hominum, quam comunis et hominum Almisii, ut supra dictum est, firma et rata habebit et tenebit, et observabit, et adimplebit omnia et singula suprascripta, et quilibet eorum, et non contra faciet vel veniret aliqua ratione, ingenio, sive causa de jure, vel de facto, sub penis predictis per eos, et quemlibet eorum expressis solempni stipulatione premissa, et obligatione omnium bonorum suorum, et cujuslibet eorum pro quantitatibus supradictis mobilium et immobilium, presentium, et futurorum.

Acta et firmata fuerunt predicta omnia et singula ad Obrovitz villam sancte Marie monialium de Iadra, in logia dicte ville, presentibus nobilibus viris dominis Vita de Cerne de Mergia, Michaele de Varicasa, et Iacobo de Zadolinis ac dominis Angelus Regdus de Lovrechensi, Volziba de Matafarro, Micha Py-

chario, Gregorio dicto Grosco de Torone, civibus Iadrensis, et aliis pluribus testibus ad hoc vocatis, et rogatis.

Ego Antonius quondam Rolanduci de Bononia, imperiali, et prefectoria autoritate iudex et notarius predictis omnibus interfui, et ut supra legitur, rogatus publice scripsi, subscripsi. Lib. pactorum, vol. III. ch. 43.

DXXXIX. (1300 ?)

Стефанъ Банъ целе Славоніе обеćава Млетачкимъ трговцима, да ће ій одъ сваке штете и увреде чувати, ако дођу у нćгове землć трговати.

Exemplum literarum domini St. banni totius Sclavonie, cum suo sigillo de cera viridi impresso.

Excelentissimo domino illustri duci Venetiarum domino et amico suo in omnibus honorando, St. bannus totius Sclavonie de Stennizuale, inclinationem cum omni reverentia et honore, in memoria vestre dominationis amicitia velit reducere, quod aliquando a nobis postulabatis, ut mercatores vestri de Venetia, per terras nostras, et nostram potentiam libere possent cum suis mercimoniis ambulare. Unde noveritis quod si eosdem ad nostras partes venire cum suis rebus permiseritis, ullum habebunt timorem in hac parte, quia imo ab omnibus molestare volentibus eosdem protegemus, et defendemus, et si huc venire voluerint, nos omnem securitatem damus, pro ut tenemur.

Commemoriale I. ch. 154.

DXL. 1224.

Клетва верности херцега Михайла Комано, дата дужду Млетачкомъ за землѣ Драчке.

Privilegium Dyrrhachini feudi, id est fidelitatis Michaelis Comano ducis, filii quondam Sevastocratoris, duci Veneto.

In nomine domini. Quia uos domine Petro Zian Dei gratia Venetiarum, Dalmatie atque Chroatie dux quarte partis et dimidie imperii dominus Romanie; — ad preces supplices quas per nuntios meos virum venerabilem Theodorum Cernichensem episcopum, et Symeonem cunatem magnitudini vestre porrexi, concessistis mihi, et heredibus meis, et nomine feudi dedistis terras, que vestris — juris sunt, quas ego tenebam, quando Marinus Vallaressus vir nobilis dux Dyrachii venit ad me, a flumine videlicet qui dicitur Vrecus, quod est de ducatu Dyrachii, et sursum usque Nepantum, nomina quarum provinciarum hec sunt. Ducatus de Nicopela cum pertinentiis de Larta, et de Achilo, et de Natalico et Talisiana, de Ceris, et arcontorium monasteriorum, provincia Ianina grandis, provincia de Vagenichia, provincia Istronopolis et Crete, provincia colonie Cartoloratum et Glavinneza. Ego autem omnes homines Venecie salvos et securos habere debeo in personis et rebus ubique, et Dyrachinos, et sine ulla exactione et datione in omnibus partibus et locis, in quibus nunc dominium habeo, et

habebo in antea, eosque defensare debeo contra omnes homines, salvos et securos habere debeo, omnes qui sub dominio nostro sunt in personis et rebus, pariter ubique; debent autem vestri Venetici in omnibus terris quas habeo, et habebo, et in eis que sunt mihi concesse per vos, in quibus volueritis vos et successores vestri, habere ecclesiam et curiam et fondicum, et omnes alias honorificentias tam in spriritualibus, quam in temporalibus, quas habebant tempore domini Emanuelis imperatoris, et debent et ipsi, et Dyrachini libere mercari ubique et sine contrarietate cujusquam, et habere transitum ad omnem fluvium, et ad omnem aquam pariter sine contrarietate alicujus, sine diavato et rerasia et pedagio, et ulla alia exactione, et datione. Et si casu contingerit, quod aliquis de pertinentiis meis offenderit aliquem Venetorum, vel damnum ei intulerit, aut Dyrachinum aut Corfianeum, dannum et offensam emendari faciam infra dies XV. ex quo notificatum mihi fuerit, vel bailiis meis: quod si infra dies XV. emendatum non erit, faciam tunc illud emendare in duplum. Debeo quoque eos qui vobis sunt inimici, et erunt, habere pro inimicis, et inimicari eis, nec eos recipere in terris meis, donec ad vestram gratiam reformentur.

Preterea si navis aliqua Venetorum in partibus dominii mei naufragium sustinuerit,

studiose facere debeo, quod homines recuperent bona sua. Debet autem hominibus Venetie libera potestas esse, extrahendi frumenta de partibus omnibus dominii mei, sine contrarietate aliqua ad deferendum in Venetia. Corfiaticos de cetero in aliquo molestare non debeo, neque ab eis datium ullum auferre. Et si Arbanenses, vel Corfiatici nollent vestris, et successorum vestrorum obbedire preceptis, ego in hoc vobis adjutorium et vestris pro posse prestare debeo, et debeo omni anno semper in Dyrachio dare misso vestro qui appuaruerit ibi, vel duci vel alteri, libras yperperorum quadraginta duas, vel tantumdem valens, medietatem per mensem Madii, et aliam medietatem per mensem Septembris, et unum pannum honorabilem auro textum, ad ornatum altarem sancti Marci, et aliud unum vobis et successoribus vestris: debeo quoque facere jurare omnes bailos meos, quos sicut mihi placuerit per loca diversa constituam, quod homines Venetiarum salvos et securos habebunt in persona et rebus, propter que beato Evangeliste Marco fidelitatis vinculo sum astrictus, et quod vobis et successoribus vestris, et hominibus Venetiarum ero sine fraude fidelis, et legalis amicus, et insuper me omnia suprascripta capitula servaturum fideliter sine fraude, et post decessum meum filius meus Constantinus de singulis capitulis observandis, debet simile per omnia facere sacramentum. Lib. pactorum, vol. I. ch. 114.

DXLI. око год. 1300.

Попнсъ и титуле владаюћи при свршетку XIII-тогъ века господара, съ конма су Млетчићи у свези и преписки били.

Domini de Sclavonia, et Bulgaria.

Vrossus rex Servie, Melinie Chelmie Dioclie Albanie, et marittime regionis.

Stephanus regis Vrossi filius, rex Dioclie Albanie Chelmie et maritime regionis.

Stefanus rex Raxie, ut supra.

Ladislaus filius ejus.

Michael dispoti Bulgarie, dominus de Vigdino, gener regis Vrossii.

Vecelaus Imperator Bulgarie.

De Sclavonia.

Ser Paulus banus Croatorum, et Boxine.

Doymus comes Vegle, Modruzi, et Vinodole, Geze, et Possegie ac Segle perpetuus dominus.

Bartholomeus Guido, et Fredericus quondam comitis Ioannis Vegle nati.

Stephanus banus totius Sclavonie de Stenizuala.

De Romania.

Andronicus in Christo Deo fidelis imperator, et moderator Romeorum, Duca Angelus Comnenum Paleologus semper Augustus.

Irina in Christo Deo fidelis imperatrix, et moderatrix Romeorum. Duchena Angelina Cumini Paleologina semper Augusta, de Montisferrati Marchionissa.

Anna Christi fidelis despina Cumneni ducissa.

Nicolaus sancte Constantinopolitanae ecclesie patriarcha.

Dux Athenarum.

Thomas Dei gratia magnus Romanie despotus, princeps Blachie, Archanao dominus, dux Vigenitio, comes Achillo, et Nepanti ac regalis castri Iohanine dominus.

Ludovicus princeps Achaye.

Mahalda principissa Achaye, ejus uxor.

Lib. pactorum vol. III. ch. 79.

DXLII. око год. 1300.

Уговоръ са островомъ Багомъ о условіяма, подъ коима ће овай држанъ бити у поданству Млетака.

Ad ambaxatam exibitam domino duci per prudentes viros . (sic) . . . ambaxatores universitatis insule Pagi ad nostram missos preentiam. Et primo ad primum capitulum de facto electionis comitis, respondemus, quod reservamus nobis, et nostro comuni electionem ipsam, pro ut nobis placuerit faciendum: de salario autem comitis, licet sciamus, quod ipsi dabant comuni Iadra libras M CCCC annuatim, tamen volentes nos habere gratiose erga eos, sumus contenti eis dimittere libras CCCC de gratia, et quod dent nobis illi de Pago libras M. nec ad alia exibenda dicto comiti teneantur, salva domo pro habitatione comitis: de aliis vero contentis in dicto capitulo contentamur.

Supra secundo capitulo de facto datiorum salis respondemus, quod sicuti ipsi sci-

unt, nos pro conservando, et defendendo eos fecimus, et facimus, et facturi sumus magnas expensas, unde voluimus, quod illud datium scilicet in nostrum comune Venetiarum deveniat, nam semper illud datium comuni Iadre solvebatur, pro quo exigendo comittemus aut nostro comiti, aut alii, ut nobis videbitur.

Supra tertio de dando homines LX. pro conducendo comitem nostrum Pagum, sumus contenti, prout continet.

Supra quarto capitulo de eundo in exercitum nostrum, volumus et contentamus, quod si continget nos facere exercitum intra culfum, per partitionem volumus, quod illi de Pago illam similem partitionem de suis hominibus faciant, et mittant ad dictum nostrum exercitum, que fiet Venetiis.

Supra quinto capitulo de eo quod dicunt quod Iadrenses intraverunt in terras et aquas comunis Pagi, respondemus, quod noster comes illuc veniet, et videbit, et examinabit de facto, et denotabit nobis facti conditionem, et nos supra facto providebimus, faciemus fidelibus nostris de Pago quod fieri debebit de jure.

Supra sexto, et ultimo capitulo quod non velimus quod sub alio dominio quam sub nostro ponantur, respondemus, quod verba sua nobis placent, quia congnoscimus, quod procedunt a bona causa et non habent dubitare, quod in aliquo casu qui possit accidere, non provideamus de eis bene sicut quam habe-

bunt rationabiliter contentari. cum intendamus semper diligere statum et bonum ipsorum tamquam fidelium dilectorum.

Datum penultimo Iunii, none indictionis.

Commemoriale I. ch. 115

DXLIII. 1303.

Потраживанѣ плате бившегъ кнеза Дубровачкогъ Марка Дандула.

Ratio questionis domini Marci Dandulo quondam comitis Ragusii pro utraque parte.

Cum per Nicolam de Mencio nuntium Ragusii diceretur domino duci, quod nobilis vir Marcus Dandulo quondam comes ibidem, receperat ultra quam debuerit de pecunia comunis Ragusii yperperos CXXXI et grossos iij, petens quod faceret eam sibi restitui, et ipse nobilis diceret, quod non erat ita, immo erant, sicut continent cedule, quas monstrabat, quorum tenor continetur inferius, misse fuerunt comiti, et comuni Ragusii litere, que sunt in libro 9. literarum carta 43, inter cetera continentes, quod ipsi mitterent nobis per singulum quidquid debebat recipere dictus Marcus, et quidquid recepit. Et ipsi rescripserunt nobis hoc modo.

Magnifico et excelso domino suo et tamquam patri domino Petro Gradonico etc. Marinus Baduario de suo mandato etc.

Magnificentie vestre literas quas misistis reverenter recepi, continentes, quod magnificentie vestre distincte per singulum scribere

deberem totum illud, quod nobilis vir Marcus Dandulo habere debuerat, tam pro salario quam pro aptagio, vel alio quoquo modo aliquid habere debuerat, ad que magnificentie vestre singulariter, et distincte duxi presentibus intimandum. Dictus nobilis Marcus Dandulo debebat habere pro secundo anno libras M. ad grossos. Valent dicte libre pp. DCCLXVI. Item debeat habere pro aptagio pp. CLX. pro secundo anno. Item debebat habere pp. X. pro scribano suo. Summa pp. D.CCCCXXXVI. Recepit dictus nobilis Marcus Dandulo pro secundo anno per manus Marini Businglam camerarii tunc temporis pp. XXX. Item pp. CLII per manus dicti Marini, quos habuit a Doana. Item pp. D. per manus Ursatii de Zereve. Item pp. XVIII. pro frumento quod accepit a comuni. Item pp. XXXIII. et grossos III. per manus Laurentii de Menze. Summa p.p. DCCXXIII. et grossos tres. Restat comune Ragusii dare dicto nobili Marco Dandulo pp. CCXII. et grossos IX. pro secundo anno. Et veritas rei sic invenitur per camerarios, et officiales tunc temporis constitutos; propterea congnoscat vestra magnificentia, quod dictus nobilis Marcus Dandulo recepit libras grossorum Venetorum XVII. et pp. IIII. a Nicola de Menze et a Matheo civibus vestris de Ragusio, facta ratione pro superfluo quod accepit. Restat dare dictus Marcus Dandulo comuni vestro de Ragusio pp. CXXXI. et gros-

sos III. Placeat vestra excellentia dictos yperperos quos dare debet restitui facere vestro comuni de Ragusio.

Datum Ragusii die 18. Iulii.

Dominus Marcus Dandulo adduxit in favorem sui tres cedulas, quarum tenores sunt tales. In prima cedula continetur hoc modo.

Recepit M. lo comite de la Duana pp. X.

Item in alia manu recepit pp. X.

Item in alia manu recepit pp. X. per manum de Pero Foscarin.

Item in alia man pp. XXXX. li qual riceviti de li doaneri.

Item in alia man pp. XX. li quali ricevi de li doaneri.

Item pp. I a misser lo conte, li qual fu dati a ser Tripe de Zorzi li qua de li doaneri.

Item XII. alli camerlenghi li quali de a misser lo conte li doaneri; summa librarum VIII de grossis.

Nos Ilia de Iurco, et Nitifor de Rannina dedimus ac domino comiti staria XII. de granis comunis per pp. 18.

Prescripta fuerunt in prima cedula de papiro.

Alia cedula erat de bergameno et continebat hoc modo.

Libras XXXX. grossorum, et grossis XXXXIII. Item pp. XV. et grossi IX. Item pp. XV. pro presenti.	hec erant de una scriptura.

Recepi libras XXV. de grossi a man complida
Restame a dar libras XVI. soldi XIII denari VII. de grossi a man complida.
Ricevi soldi XXXI. de grossi che fo de lo formento libras grossas.
} Hec erant de alia manu in eadem cedula.

Tertia cedula continebat.

Questo si e quello che deveva recever dal comun de Ragusi.

Item libras XI. di grossi e soldi III grossi VII.
Item soldi XV. grossi IX.
Item soldi XV. pro presenti.
Summa librarum XXXXI. soldi XIV. grossi IV.
} hec erant de alia manu in eadam cedula.

Questo eo recevudo.

Item libras XXV. de grossi complidi.
Item soldi XXXI. de grosi che fo del formento
Reme a dar li Ragusi libras XV. soldi III. grossi IV.
} hec erant in uno latere de una scriptura.

Questo si e quello cho scosso per Ser Marcho mio barba.

Libras VII. de grossi in grossi.
Libras VIII. soldi XIII de grossi in danari da XX. e da XXII.
Fo cambia li danari da XX. e da XXII. e da de Lazo danari V. per libra che fe libre XI. che monta soldi VII. grossi I.
} hec erant in eadem cedula ex altero latere de alia scriptura.

Resta lo ricever libras XV. soldi V. grossi XI.

Commemoriale I. ch- 56.

DXLIV. 1301. indict. XIV. 23 Iulii in Tragurio.

Пуномоће и наставленѣ посланику града Трогира Мати Пучіо.

Sindicatus in persona providi viri Mathei Pucii de Tragurio.

In Dei nomine amen. Anno domini MCCCI indictione XIV. die III. Septembris coram magnifico domino Petro Gradonico etc. presentialiter constitutus providus vir Matheus domini Pucii de Tragurio, sindicus actor et procurator specialiter constitutus, habens ad infrascripta sufficiens mandatum nobilium virorum Romani de Stenis iudicis de Padua, capitanei civitatis Tragurii, consilii, et comunis civitatis ejusdem, ut de ipsius sindicatu apparebat ibidem publico instromento sub annis domini MCCCI. indictione XIV. die XXIII. Iulii manu Sirotti Petri de Ancona publici notarii confecto, a me infrascripto notario viso et lecto, sindicario nomine pro ipsis capitaneo, consilio, et comuni, et hominibus Tragurii, eidem predicto domino duci, et comuni recipiente nomine suo consilii comunis Venetiarum hominum, et cujuslibet singularis persone Venetiarum, et districtus, cujus interest, vel possit interesse: quod predicti capitaneus consilium, comune, et homines Tragurii solvent, et dabunt in civitate Venetiarum ipsi domino duci, et comuni Venetiarum, libras III. millia denariorum ad rationem de XXXII.

denariis pro grosso, amodo in antea hoc modo; videlicet usque ad nativitatem domini primo venturo libras DCCL, et sequenti tempore quolibet festo nativitatis domini secuture libras DCCL. usque ad perfectam solutionem dictarum librarum III. millia, faciendam per vos et recipiendam ab eis per predictum dominum ducem, et comune Venetiarum. Et hoc nominatim pro fidejussione, seu securitate, quam fecerunt domino duci, et comuni Venetiarum pro se et eorum subiectis, pro comite Georgii de Amisio, occasione damnorum ab eodem comite, et gente ejus illatorum subjectis domini ducis, ac pro represaliis concessis per dominum ducem, et comune Venetiarum contra homines Tragurii occasione predicta, promisit etiam et convenit dominus sindicus dicto sindicario nomine predicto domino duci recipienti, ut dictum est, quod predicti capitaneus, comune, et homines Tragurii non recipient in eorum terra, portu, seu districtu aliquas mercationes terrarum Spalati, Sibinici, Scardone, et None seu aliquarum terrarum, quibus vetitum est uti Venetiis cum eorummercationibus, que mercationes consueverant Venetiis adduci, scilicet, corame, pelamem, pelizariam, ceram, lanam, caseum, carnes, bestias, granas, ficus, uvam passam, sonziam, et quelibet alia mercimonia partium ipsarum. Et quod non consentient, nec permittent aliqua de his, que de Venetiis portarentur Tragurii por-

tari ad dictas civitates et loca, seu aliquam ipsarum aliquo modo, vel ingenio, sed prohibebunt cum effectu. Et quod aliquis de Tragurii non adducet, nec portabit per se, aut alium de mercationibus aut aliis rebus dictarum terrarum, et cujuslibet ipsarum ad civitatem Venetie, vel aliquam terram subiectam dominio Venetiarum. Et si aliquis de Tragurio, et districtu et. cet.

Comemoriale I. ch. 19.

DXLV. 1308. 19 Februarii, indict. VII.

Писмо кнезу Дубровачкомъ Андрія Злату.

Andree Dauro comiti Ragusii.

Cum discretum virum Marcum Istrego, patronum presentis galee pro accipiendo bombicem nostrorum fidelium, qui de galeis, quarum erat capitaneus nobilis vir Petrus Contareno Ragusium remanserunt, illuc presentialiter transmittamus, prudentie vestre scribimus per nos, et nostrum consilium, precipiendo mandantes, quatenus dictum bombicem eidem Marco dare debeatis Venecias deferendum.

Datum in nostro ducali palacio Venetiarum sub die 19 Februarii 1308. indictione septima. Lib. litterar. secret. Collegii. ch. 25.

DXLVI. 1309.

Писмо кнезу Дубровачкомъ.

Comiti Ragusii.

Habito per literas nobilis viri S. Marini Baseglio, ac ejus precessoris, qualiter homi-

nes de Farra, et Braza sepe brigas et discordias faciunt, quas potestates eorum propter suam innobedientiam pacificare non possunt, ideo prudencie vestre scribimus per nos et nostrum consilium precipiendo mandantes, quatenus si accideret, quod dicti de Farra seu Braza ad hujusmodi brigas devenirent ad eorum inobedienciam et maliciam refrenandam nobili viro Ioanni Superancio potestati eorum debeatis dare vestrum consilium, auxilium et favorem, quandocumque a vobis duxerit requirendum.

Lib. litterar. secret. Collegii ch. 46.

DXLVII. 1309. 9 Februarii. indict. VIII.

Писмо кнезу Дубровачкомъ Бертучію Градонигу.

Bertucio Gradonico comiti Ragusii.

Cum per Cunizam uxorem quondam Michaelis de Mantua sit nobis expositum, quod dictus eius vir veniens de partibus Nigropontis decesserit apud Ragusium, et quod ipsius denarii et bona, remanserint apud cancellarium vestrum, dictaque mulier ignoret utrum dictus vir ejus condiderit vel non condiderit testamentum, ad ipsius supplicationem vobis scribimus, et per nos, et nostrum consilium vobis precipiendo mandamus, quatenus si dictus Michael inordinatus decessit, denarii et bona ipsius, quae sibi fuerunt inventa, quae essent tam apud dictum cancellarium, quam apud alios, ad nostram presentiam transmitatis, ut legi presen-

fari valeant, et fieri, quod jus postulat, et requirit; si vero dictus Michael ordinatus decessit, denarii, et bona sua predicta cum testamento vel ordinatione quod vel quam fecit mittere illis, ad quod spectare videritis, et debeatis.

Datum in nostro ducali palatio Venetiarum, anno ab incarnatione domini nostri Iesu Christi millesimo tercentesimo nono, indictione octava, die vero nono Februari.

Lib. litterar. secret. Collegii ch. 69.

DXLVIII. 1310. 9 Aprilis, indict. VIII.

Писмо кнезу Дубровачкомъ.

Comiti Ragusii.

Intellecto vestrarum litterarum tenore inter cetera continentium de barca hominum de Apulea onerata frumento, et ordeo, quam captam per Petrum Lauredano vobis recomendavimus cum carico, idem Petrus, et continentiam insuper, quod tale dignaremur adhibere remedium super predictis, quod vestri fideles de Ragusio in partibus Apulee conversantes propter ea dapnum minime patiantur, prudentie vestre rescribimus, quod nos deliberatione habita delinquenti providimus, quod dicta barca cum rebus omnibus restituatur hominibus supradictis; unde vobis scribimus, et mandamus per nos, et nostrum consilium minus, et de quindecim, quatenus dictis hominibus Apuleis restituatis barcham, et caricum, et omnia sua que habetis: veruntamen faciatis vobis fieri securitatem pro nobis, vobis, et omnibus

nostris fidelibus, qui numquam propter ea fiet questio pro predictis, vel molestia.

Datum in nostro ducali palatio Venetiarum, anno ab incarnatione domini nostri Iesu Christi millesimo tercentesimo decimo indictione octava, die vero nono Aprilis.

Lib. litterar. secret. Collegii ch. 76.

DALIA. 1310. 10 Iunii, indict. VIII.

Писмо кнезу Дубровачкомъ Бертучію Градонигу, о побуни Баіамонта Теупола.

Bertuccio Gradonico comiti Ragusii.

Quoniam per alias nostras litteras denotavimus vobis inauditum scelus per proditores presumptum, sed illud ad cautelam vobis providimus presentibus seriosius iterare, videlicet, quod ille nequissimus proditor et seductor iniquus, iniquitatis filius, et maledictionis alumnus Bajamons Theupulo, beneficiorum, honorum, et dignitatum progenitoribus ejus per comune Venetiarum eorum meritis collatorum ingratus, propter que habebat statum nostrum, et comunis Venetiarum, ut pupillam oculi custodire, Marcus Quirini de domo maiori, et ceteri de ipsa domo qui se Venetiis repererunt, Petrus Quirini sancte Justine, et Marcus ejus filius, Andreas Dauro, et Paulus Quirini, filius Marci Quirini procuratoris ecclesie sancti Marci, et aliqui allii nobiles de Venetiis, quamplures ex popularibus nostris civibus seducentes conspiracionem contra nos et nostrum comune inierunt, et Forbanitos,

et Malandrinos et forenses quos potuerunt, collegerunt secum, et in vigilia sancti Viti de nocte omnes, predicti recolegerunt se ad domum dicti Bajamontis intendentes summo mane, omnes per potenciam venire ad nostrum palacium debellandum, sed nos hoc sentientes illa nocte statim id fieri notum fecimus consiliariis nostris, capitibus de quadraginta, officialibus de nocte, advocatoribus comunis, et multis aliis nobilibus Venetiarum, et alie bone genti, qui statim venerunt ad nos, sicut debuerunt, preter ipsum Andream Dauro, qui conspiraverat cum eisdem, et nos cum eis, et cum alia bona gente nobilibus, et aliis, qui pro honore nostro et suo, et pro conservatione boni status terre traxerant ad nos in platea descendimus aliquantulum ante diem, ut obviaremur eisdem, et paulo post ipsi cum multitudine armatorum ad arma discooperta, et vexilla explicata cum clamoribus, et tumultu usque super plateam effrenata audacia se duxerunt, quod nos videntes cum predictis nobilibus, et aliis bonis civibus Venetiarum, qui nobiscum erant, viriliter insurreximus contra eos, et manu potenti cum duro tamen bello et aspero, ipsos cum adjutorio Dei, et evangeliste sui beati Marci repressimus, et conculcavimus per durum exercicium gladiorum plures occidentes ex eis, inter quos fuerunt dicti Marcus Quirini, et Benedictus ejus filius, qui remanserunt super

plateam gladiis trucidati, ut eorum merita requirebant, et multi ex eis fuerunt graviter vulnerati: reliqui vero qui remanserunt viri non valentes tam durum impetum sustinere, reduxerunt se in Rivum altum quam melius potuerunt, et domum comunis, qui est in capite pontis Rivoalti, in qua moratur magister Petrus medicus, armis et hominibus munierunt, levaverunt pontem, et se fortificaverunt in Rivoalto, sed nos fecimus gentem nostram quiescere, non recedente aliquo de platea, et circa vesperas misimus virum nobilem Ugolinum Iustinianum de nostro mandato potestatem Clugie, qui cum multis Clugiensibus applicuerat illa hora, et viros nobiles Antonnium Dandulo, et Balduinum Delphinum, quos fecimus capitaneos gentis nostre, cum multis aliis nobilibus, et alia bona gente, qui omnes venerunt ad dictum domum munitam per eos, ceperunt per vim aliquos occidentes ex eis et debellare pontem, et Rivumaltum ceperunt, quod ipsi videntes non expectaverunt, sed exiverunt de Rivoalto, et de terra, et debent ire nobiles de nostro consensu ad mandata nostra ad illos confines quos volumus sibi dare, et reliqui ad nostram misericordiam debent stare: de nostris autem in predictis nemo Dei gratia fuit occisus, nec ad periculum vulneratus, post modum vero Baduarius Baduario principalis actor conspirationis predicte, qui cum gente armata de partibus Padue

veniebat Venetias, ut interesset predictis incidit nostras manus, cui mediante iustitia de voluntate nostri majoris consilii caput fecimus amputari, et duobus aliis, qui fuerunt cum eo, et quinque aliis suspendi per gulam, ut ipsorum merita requirebant, ita quod per Dei gratiam terra Venetiarum numquam fuit in tanta quiete nec in tali pacifico statu ut modo est.

Datum in nostro ducali palatio Venetiarum anno ab incarnatione domini nostri Iesu Christi millesimo tercentesimo decimo, indictione octava die vero vigesimo Iunii.

Lib. litter. secret. Collegii ch. 90.

DL. 1310. 24 Iunii, indict. VIII.

Налогъ кнезу Дубровачкомъ, да да уватити бившегъ капетана Марка Зане и да га пошлѣ подъ стражомъ у Млетке.

Comiti Ragusii.

Datum est nobis intelligi, quod Marcus Zane qui solebat esse comittus possit venire cum quadam barca in partibus Romanie, et cum idem tentaverit contra nostrum honorem et sit plurium culpabilis, vestram prudentiam rogamus. ut si per partes vestras ire contingerit, capi faciatis, et ad nostram presentiam ub fida custodia mittere debeatis.

Datum in nostro ducali palatio Venetiarum, anno ab incarnationd domini nostri Iesu Christi millesimo tercentesimo decimo, indictione octava, die vero vigesimo quarto Iunii. Lib. litterat. secrt. Collegii ch. 90.

DLI. 1311. 6 Octobris, prope Belgradum. Писмо краля Угарскогъ послато папи римскомъ Климентiи у послу града Задра.

Millesimo tercentesimo undecimo.

Exemplum litere domini regis Hungarie domino Pape in favorem Iadrensium.

Sanctissimo Patri et domino Clementi divina providentia sancte Romane ac universali ecclesie summo Pontifici, Carolus per eamdem Hungarie Dalmatie Chroatie Rame Servie Galitie Lodomerie Comanie Bulgarieque rex, princeps Salernitanus, et honoris montis sancti Angeli dominus, cum summa reverentia, et obbedientia devota pedum oscula beatorum; apud vestre sanctitatis excellentiam presentibus desidero patefieri, quod civitas Iadrensis, que est de regno Hungarie, quam Veneti a multis temporibus jam elapsis potentialiter occupata tenuerunt, nunc de dicto nostro regno existens, et se esse recognoscens ad nostrum dominium cum omni fidelitate est reversa, propter quod ipsam Veneti supradicti inquietant, et molestant obsidendo et jura ipsius, posse et insulas in ipsorum preiuditium occupando. Quare vestre sanctitatis reverentiam devotis, et humillimis precum instantiis requiro cordis intimo cum effectu quatenus, dignetur vestra sanctitas ipsis Venetis injungere, et precipere firmiter, et districte, ut de cetero ipsi Veneti predictos Iadrenses in nullo presumant molestare, nec eamdem civitatem obsidere; et ut omnia per

ipsos Venetos indebite occupata in insulis et in aliis ipsorum possessionibus Iadrensium restituant, et ressignent Iadrensibus antedictis: cetera vestre sanctitati referenda commisimus Iacobo latori presentium, cujus verba dignetur vestra sanctitas fidem credulam adhibere.

Datum prope Velgratum sexto idus mensis Octobris. Commemoriale I. ch. 178.

DLII. 1316. 18 Septembris, in Temesvar.

Писмо краля Угарскогъ Карла, коимъ дае слободу свима трговцима, да могу у нѣговимъ земляма слободно трговати, пошто плате царину у нѣговой твердиньи, кою гради на реки Сави.

Hoc est exemplum quarundam literarum, domini regis Hungarie impressione sui sigilli cerei munitarum, quarum tenor talis est.

Carolus Dei gratia rex Hungarie universis et singulis mercatoribus per regnum nostrum procedentibus salutem cum dilectione. Universitatem vestram presentium tenore pervenientes vobis declaramus, quatenus per universum nostrum regnum veniens cum rebus, et mercimoniis, debitis tributis solutis juxta antiquam, et approbatam per nostros predecessores consuetudinem, ac soluto tricesimo sub nostro castro, quod edificari facimus in portu Zave, libere et secure procedatis in eundo, et redeundo etiam cum personis vestris fide nostra regia mediante; datum in Temesvar die XIII. Septembris anno domini MCCCXVI.

Nota quod litera autentica huius exempli data fuit vicedominis fontici Theutonicorum.

Commemoriale I. ch. 268.

DLIII. 1418.

Лѣтописъ о освобню Задра и Далмиціе одъ Млетчиħа, и о бунама Задрана и Далматинаца противъ Млетака.

Ab incarnatione Domini nostri Iesu Christi fluxerant anni DCCCCLXXXXII. ducabatque Petrus Orsiolo cum primum Dalmatini sponte Venetis se dediderunt. Dux ipse vocatus ab illis personaliter in Dalmatiam grandi galearum et navium apparatu profectus est. Primo quidem Iadram attigit, ubi integra obedientia et voluntaria fidelitate recepta, deinde Sibenicum, Tragurium, Spaletum, Abserum, Chersum, Arbum, Veglam, Faram, Dalmissam, Curzolam, Ragusium in eandem fidelitatem habuit. Omnesque ducem ipsum et eius successores sibi in veros dominos assumpserunt. His gestis totaque subacta Dalmatia ducali titulo aditum est atque Dalmatia dux et cet. — Sed in ML. ducante Dominico Contareno Iadra Venetis rebellavit et regi Croatiae se summisit, eodemque anno vi et potentia magno galearum et navium numero, cui dux ipse personaliter praefuit in deditionem rediit.

MCXI. tempore Ordelafi Faledro ducis, Iadra secundo a fidelitate defecit et regi Hungariae sese dedit. Sed idem

dux potenti exercitu maritimo in Dalmatiam personaliter navigans, tandem in MCXV. de mense Augusto Iadram longa obsidione et bellorum asperitate subegit. Continuoque Sibenicum in idem rebellionis crimen delapsum etiam subiugavit, et omnem murorum ambitum pro infidelitatis recordatione prostravit. Exercitumque suum in Croatiam transtulit, cuius integrum dominium vendicavit, et ducatui suo Croatiam in tituli venerationem adiecit. Et Venetias rediens plurimos magnates et nobiles Dalmatinos et Croatinos in captivitatem adduxit.

MCLXX. Ducante Vitale Michaele Iadra tertiam rebellionem praesumpsit ad instantiam archiepiscopi Iadratini, et eodem anno sub capitaneatu Dominici Mauroceni, qui tempore rebellionis Iadratinorum regimini praeerat, potenter solito iugo redacta fuit.

MCLXXXVI. Aurio Mastropetro duce, Iadra quarto defecit et regi Hungariae se summisit. Postea Henricus Dandulus dux anno MCCII. dum ex confederatione habita cum Bolduino comite Flandriae, comite S. Pauli, marchione Montisferrati et plurimis aliis, pro redemptione sepulcri dominici copioso exercitu per Dalmatiam navigaret,

Iadram et Iadratinorum infidelitatem sibi potentissime subiugavit.

MCCXLII. Sub ducatu Iacobi Teupoli, Iadra quinta rebellione a Venetorum dominio se subtraxit regem Hungariae sibi summens. Paratis itaque galeis XXVI. navibusque XX. sub ductu Raynerii Geno sequenti anno civitas ipsa per duos menses viribus et obsidione coacta solito Venetorum jugo subacta fuit. Sed ex continuis gravibusque molestiis, quibus Dalmatia per Hungariae regem et suos affligebatur missi fuerunt ad eum in MCCXLVI de mense Iulii, Stefanus Iustinianus et Petrus Dandulus, qui ab eodem rege concessionem Iadrae et districtus obtinuerunt.

MCCCX. Ducante Petro Gradenigo, post coniurationem Baiamontis eo ipso anno Iadra in sextam rebellionem prorumpens, Michaelem Maurocenum eius rectorem exclusit et dominium in comunitate retinuit. Qua de re magnus fuit indictus exercitus sub ductu Belloti Iustiniani. Deindeque sub ducatu Marini Georgio MCCCXI. auctus fuit exercitus maritimus et terrestris sub capitaneatu Dalmasii genere Catellani, qui exercitum Venetorum sibi commissum nepharia proditione delevit: sed anno proximo. MCCCXII. ducante Johanne Superantio, Jadratini sub pactorum conditione ad fidelitatem pristinam rediere.

MCCCXLV. de mense Augusti sub Andrea Dandulo duce, Iadra septimo rebellavit et regi Hungariae se summisit. Anno vero sequenti viribus et obsidione redempta fuit, sub capitaneatu Marci Iustiniani procuratoris.

MCCCLVII. Iohanne Delphino ducatui praesidente, ad instantiam regis Hungariae, Iadra furto surrepta fuit et usque ad MCCCCIX. continue occupata. Quo tempore rex Ladislaus tamquam verus dominus et posessor Iadram totamque Dalmatiam dominio Venetorum titulo libere et perpetue venditionis alienavit.

His itaque temporibus recte dinumeratis ab eo tempore quo primum Iadra sub Venetorum ditionem pervenit usque ad hunc annum. MCCCCXVIII. fluxerunt anni circiter. CCCCXXVI. cuius temporis anni CCCXLII. vel circa, sub Venetorum ditione cesserunt. Reliqui vero LXXXIIII. ex Iadratinorum defectione sub diversis dominiis atque fluctuationibus transierunt.

Commemoriale I. ch. 13.

DLIV. 1420. die 15 Octobris.

Заключено, да Млетчићи пишу папи Римскомъ, да се сагласи на то, да Пољски краль може примити Чешку круну, кою му Хусити нуде. (кратакъ изводъ).

Sribatur reverendissimo patri domino Francisco Lando cardinali Venetiarum; certificati fuimus per multas vias barones Boemiae misisse solennes ambassiatores suos

ad regem Poloniae, offerentes ei regnum hoc et eum coronare, et se libere ponere in manibus dicti regis, baronum, praelatorum doctorum et magistrorum sacrae paginae regni Poloniae, et si per eos cognoscetur dictos hereticos Vsonos, in aliquo deviare a fide Iesu Christi, offerunt se Usoni praedicti debitam penitentiam pati; — Veneti videntes, quomodo ex una parte multiplicantur infideles Turchi, ex altera isti Usones heretici, in media Christianitate existentes, cum summo periculo Christiani populi, svadent Papae, velit consentire ut rex Poloniae acceptet istam coronam Boemiae et cet.

Secreta consilii rogatorum, lib. VII. ch. 184.

DLV. 1518. 7 Martii, indict. VI.

Ловрета Лореданъ, дуждъ Млетачки покланя достоинство Млетачкогъ кавалѣра Єрониму Матієвићу Дубровчанину, посланику Влашкогъ войводе Басараба.

Militiae privilegium pro domino Hieronymo Matievich, illustris domini Bosarab vaivodae Transalpiensis nuncio seu oratori.

Leonardus Lauredanus, Dei gratia dux Venetiarum et cet. ad prepetuam rei memoriam. Consvevere maiores nostri multis ac variis modis animi sui gratitudinem affectusque in eos declarare principes et claros viros, quos et virtute et excellentia prestantes cognovissent. Quum ad praesentiam dominii nostri nuperrime accesserit spectabilis et egregius dominus Hieronymus Matie-

vich Ragusiensis, nuncius seu orator illustris et excelsi domini Boçarab vaivodae Transalpiensis, visum est nobis, sic suadente amicitia et benivolentia, qua vehementer prosequimur ipsum dominum vaivodam, nec minus dignitate personae dicti oratoris, eundem honoribus tituloque comuni.... decorare; quo omnibus nota sit eius praestantia. Ipsum igitur dominum Hieronymum post expositionem et expeditionem eorum quae in mandatis habuerat, coram nobis in frequenti collegio nostro constitutum, ritu solenni servato, ad honorem, gradum et dignitatem equestris ordinis promovimus, militemque creavimus, ense, cingulo, calcaribus aureis solenniter de more accinctum, cum prerogativa, ut in posterum miles splendidus cognominetur, auctoritatem que habeat et facultatem, vestes aureatas, ensem, cingulum, calcaria et alia cuiuscumque generis aureata insignia militaria perpetuo gestandi, gaudendi honore, preeminentia, jurisdicione libertate et privilegiis omnibus, ad veram militiam, equestremque dignitatem spectantibus. In cuius rei testimonium et robur has fieri, nostroque plumbeo sigillo communiri jussimus. Datae die septimo Martii, indictione sexta, M.D.XVIII.

Ex libro privilegiorum II. charta 75.

DLVI. 1512. 14 Фебруара у Дубачници на острову Крки.

Катарина жена Ивана Оштарића продаје своју земљу Вићентіи Барба, властелину Млетачкомъ.

✝ К христово ние лѣтѣ. од негова рожїѣ. .ѵфкц. индикцїон прки .дн҃. дї. мисеца пркара, к отоци крткомь в дѹбачници, к хижи шимѹна клобѹчарића, предь докрными мѹжи жань фѹринромь бѹрѧнромь з бенетакь и стипкомь калучѣсь. станѹći в дѹбачници и кеѣ них скедоци на то зканихь и прошенихь онди, катѹша жена ивана оштарића. за се и за своихь осталихь. есть дала и кавихь продала озенѹ з крестие прокарадрѹ мисер вицеца барка властелина бенетачкога. онди бѹдѹći и за се и за своихь низюći и приѣюći, кась мѣоромсить. ки с оу ѹ҃ни, да ниие писана катѹша их зсилахь ниие писмога озена, ча сѹ брадде и остала фатига ча лежи в дѹбачници поли оке конфине, з кѹре долань ниие писаногa озена. ки држи стипань клобѹчарића, с трѣнитане пѹт комѹнски, за грбина пѹть комѹнски, з юга брадде стане жене покоиногa лѹке клобѹчарића, їако сѹ ки праки конфини, за нѣнти држати ѹживати и посидити, дати дарокати продати пропинити и дати за дѹшѹ и за тело, остакити и все ча коли томѹ нетомѹ озенѹ и нега остали од нина наприд бѹде из долго ка кнѣь ѹчинити, са всеми юрисдикции оними пртинеции своими и лазомь и килазомь до пѹть комѹнски: а то по цени и к ние цене лико .рк. како остане по утимадѹ нхь свци дѹшни килучѣь и юрки килучѣь и кици сѹручѣь, одь кихь нинезь ниие писана катѹша есть конфесала и контентала да нма дѹкать .д. озена ниие писаногa трѣни останкѹ о сенеи прком дѹка-

та ѣ. о кожнѣи пркомь дуката к. потае всаку сенсу дуката .к. а всаки кожнѣ дуката к. докли се испуни тих више писаних ликар .р.и.к, учинѣи за се и за своихь осталихь тому истому оузпу конаць и ремизионь и пать, окитаюѣи та иста катуша за се и за своихь осталихь крхь тога продаих и посес реченога мѣоромента правде нездкизати ни ки ки отиа здвигнути пристати, да и иста и осталихь своихь од всакога чловика комуи и обѣини бранити и одбранити, и реченога продаих и все више писано какикь имити становито настоити обдржати и нигдар на мане неприти од рауна али стварию, под пену дуплу речене пене и рефекати все шкоде и спизе и интереси правди и канска и оканганїон свога добра гибуѣега и негикуѣега, а пена плаѣена али не, окета иста катуша рече под скою кушенїю да е учинила ту продаю од свое добре коле и да ни приправлена од свога мужа и да касика закон кенила та интроменат тврдо стои.

А то писах їа поп петар син бранка ковача з дукачнице подар пуканки скою руку право и верно како слишах од едне стране и друге.

Ово е едини документъ на словенскомъ езику, кои самъ нашао у млетачкомъ архиву за могъ бавленя тамо, и то у одѣленю нѣговомъ судскомъ; али ће ій по свой прилици бити тамо и више. Писанъ е на листу пергамена, ситнимъ глаголскимъ словима, као што се на приложеномъ снимку подъ № 1 видити може.

Осимъ тога нашао самъ у протоколу писаномъ на кожи год. 1421 до 24, у комъ су тайна писма умолѣногъ већа, (secr. cons. rogator. lib. VIII.) словенску азбуку, кою е писаръ на чистомъ предпоследнѣмъ листу за себе прибележио, и коя е приложена у снимку подъ № 2.

(Слѣдоване азбучни показатель имена.)

(Sequetur index alphabeticus nominum.)

КРАТКИ ПОГЛЕД

У КАКВОЈ СВЕЗИ СТОЈЕ МЕЂУ СОБОМ ПОЈЕДИНЕ НАУКЕ И КАКО ЈЕДНА ИЗ ДРУГЕ ИСТИЧЕ. — ШТА ЧИНИ ИНДУСТРИЈА И ЦИВИЛИЗАЦИЈА.

(По Пелтану).

Што је који народ напреднији, напреднije су код њега и вештине и науке.

Задатак је народу као и појединoм човеку да се непрестано развија и да напредује.

У умном напредовању прво се опажа *Математика*, наука бројева.

Непосредно произлазећи из ума, број је исто онако непогрешан као што је и ум. Он је, тако рећи, сам ум, радећи о идеи количине. Број незна за сумњу и за неизвесност. Од првог тренутка он је оно што ће бити довека. Носи дакле у себи значај немењања и потребе.

Од математике цивилизација иде *геометрији* или науци о простору.

Геометрија је, као и рачуница (аритметика), рад умности по собственим законима и подацима. Она дакле по својој природи иде такође истини. Геометрија идеи *броја* придодаје идеу *простора*.

Наоружан бројем и компасом, тим двама органима науке, човек оберучке досеже безкрајност. Он је доводи свом оку, посматра је, проучава је, мери је, брои звезде расуте по небу и сазнаје њино кретање и обрт. Он открива законе свију годишњих времена и година Тиме се оснива *астрономија*, која појму *простора* придодаје и појам *вре-*

мена, то јест простора испуњеног, простора који је, тако рећи, оживео.

Почем је тако једно за другим створила себи оруђе и календар, наука повраћа поглед земљи и приступа *природи*. Она учи познавати разна створења у свету, сравњава их, ређа и уписује у свој списак струку по струку, племе по племе. Почиње простим радом анализе и бележења по именима, по костима анатомијом.

Почем је испитивала тела, наука учи познати снагу природе. Она размишљава, проницава законе тежине, топлоте, непроницавања, скваженења; она руководи течности, подчињава своим образцима атмосферу, звук, електричност, светлост. Она пише *физику*, то јест науку свију покретала живота, разпростртог у простору, излажући моћи, које чине плодном утробу природе.

Физика упућује *Кемији*.

Кемија је наука сједињавања и опредељавања равнотеже појединих честица у садејству течности. Она је неким начином преокренута астрономија, која испитује неприметну снагу тежине света што је безкрајно мало. Она мери раздробљива тела као да су састављена из разног праа, међу собом везаног неком невидном силом. Она броји и у ред ставља елементе, ова начела и основе материје.

Кемија проницава у стварање. Она објасњава преображавање материје. Она већ куца на врата живота и дише светим духом.

Кемија води науку *физиологији*.

Физиологија је толковање живота у живим створењима. Она основно расматра и испитује

игру, механизам кретања, рада. Она сматра и потврђава одношај, равнотежу одушевљене природе, органичне, с урођеном снагом; открива скривену душу која пролази и оживљава сваког трепутка сваки нови појав саздања. Она достиже стварање у његовом раду и открива му тајну. Оно што је Бог створио помислом, она наново ствара посматрањем; физиологија је, једном речи, наука живота.

Дошавши до тог последњег предела, дух познавања оставља материју, природу, како ће приступајући *филозофији*, којом се небо и земља спојава, Бог и човек сроћава, испитивати саму суштину живота, т. ј. *мисао*. У том раду, дух слуша и описује тији глас, глас унутрашњи *психологије*.

Психологија је наука способности душе и њених одношаја са целим светом. Она точно опредељава границе разним радњама у разним категоријама човека, као душевног створења; те радње зовемо *уображај*, *памћење*, *разум*, *схваћање*, *ум*, *воља*, *савест*. Психологија показује и доказује како спољашњи свет буди у човеку размишљавање и вољу. Од идее савршености у човеку, филозоф се узвишава *Богу* као свесавршеној идеи, која се непрестано остварава и у том остварању једнако се одржава.

С те крајње точке наука враћа се свету, *онтологији*.

Као што видосмо, овако дивним спошењем наука корача своим путем и напредује исто онако као и друштво људско, у ком се развија верозакон, право собствености, пројезија и друге вештине и врлине.

Наука иде непрестано напред, трубећи живот, и прибирајући себи све више и више живота.

Наука рађа индустрију, радиност, која иде стопу по стопу за својом безсмртном другом.

Индустрија, као употребљена наука јест умножење снаге у човештву. Својој снаги човек даје у помоћ најтврђу снагу метала. Он скује сикиру, мотику, ашов, мистрију, направи плуг и начини копље. Обложен, тако рећи, гвожђем, удвојава своју моћ према природи, па обара дрва и тесе грађу, прави све што му треба, укрочава и привикава раду вола, коња и другу животињу, ради земљу, гради кућу, прави лађу, копа канале. Помоћу оваких оруђа он вата и држи око себе у зависности она тела, која се недају обухватити, као што је вода, ватра, светлост. Он држи извор под каменом своје куће; поред своје постеље запали свећу, ову звезду мисли, и на свом огњишту пали ватру.

У гвожђу и оруђу од гвожђа и гвожђем начињеном, човек има сурово тело механике, ако се може тако рећи, али још нема оне моћи која *покреће*. Да би дао живота том телу, треба да му придода своју собствену снагу, или снагу мишце оне животиње коју он по свом разуму подвргава својој служби. Има млину, треба је окретати. Има лађу, треба да је трудно веслом покреће. Уради мало а с великом муком. Једва је кадар да олакша свом усиљавању, уклањајући с пута оно што му смета, усавршавајући *динамику*, служећи се уместо саоница колима и измишљавајући архимедову ћускију. Али, ма да је и толико унапред пошао, опет човек остаје свему цигли покретач. Само својом муком и трудом даје живота оруђу; а снага човека, као и сваке животиње, ограничена је и измерена самом природом. Да се произведе стогуба радња, цивилизација морала је дакле такође изнаћи стогубу снагу. Она савлада моћ кре-

тања, виђену на планети, и то буде душа радности. Она изнађе динамику, која стоји према простој механици онако као какво вешто покретало према простом оруђу.

Динамика је производ кретања, мицања, уређена умношћу човека према његовој потреби. Она се с почетка угледала на кретање у течају воде. Она показује да терет (пад) воде покреће точак воденице. Но током и падом воде бива најматеријалније покретање, најстрожије ограничено на услов простора. Воде нема свуда, него овде или онде, како је где положај места. Таким начином покреће се само она машина, која се наоди поред какве воде, а иначе би морала стајати без кретања.

Онда потражи човек друго покретало, опет онако, које се налази у природи. Он позове у помоћ дување атмосфере. Збира снагу ветра како би могао простор прелазити. Пробија кроз таласе, ношен као каквим чудом. Овај нов сатрудник, употребљен по свом определењу, показује напредак према току воде. Он ради више на простор.

Но ветар је непостојан радник, који буде па и прође. Он неможе покретати лађу постојано и непрестано. Мудрац тражи дакле снагу, која је точнија и њему послушнија, и коју он позива и савлађује како хоће. Ту снагу наоди он у безкрајном протезању гаса који се топлотом разпростире.

А једног дана у нашем столећу, дана највећег у историји, један умник затвори пару у казан и од тог доба човеку је у власти ова душа кретања.

Он има у свако доба, на сваком месту нову ову радешницу, која је неуморна, непогрешна, која пред-

ставља скупљену снагу више народа, која дробн гвожђе и сваки метал, тка платно, тестерише дрво, која неизказаном брзином одлази и долази, тера лађе из једне реке у другу, из једног мора у друго, и путнике који сувим иду, часком превози из једне земље у другу, с једне границе на другу.

Пара је моћнија од ветра, јер је сложенија те јаче покреће.

Механика иде дакле без престанка унапред као и наука, као и цивилизација, поступајући од простог ономе што је сложено, од материје течности, од простог оруђа покреталу, од ветра пари, која се све више и више разпростире у свом вечитом и неуморном развијању. Већ смо, можда, на прагу да се од паре пређе на електричност.

Човек набаца сад на машину највећи део свог посла, а он ствара, по подобију Бога, сваким даном само на реч коју изусти. Уређеној и своим духом заданутој справи, вели сад човек: аиде, ти сад врши мој посао и труди се уместо мене. Одсад ћу те ја само надгледати и бити сведок твог рада, узвишавајући се сваког часа свом правом определењу, мишлењу.

Тако свуда у просвећеном свету, где више где мање, опажамо напредовање; и ако се где због каквих месних сметњи заостане, кад се ове уклоне, тим се већма коракне, јер се дух деветнајстог века неда угушити. Право собствености постаје животније. Религија је, тако рећи, животнија, естетика, наука уобште, динамика, и сам човек такође непрестано постаје животнији.

Сваки расудак, непрестано развијајући се све већим радом, све већим одношењем и додиром са спољашњим светом, добија више сталности и све је од веће важности и утицаја.

Поглед дивљака познаје само просту боју и чуди јој се. А поглед просвећеног човека разликује и воле лепу смесу и подударање боја.

Уво дивљака милује само јак и опори звук' који му у мозак продире. А уво просвећеног човека схваћа и памти и најнежније милине мелодије.

Тврда и сува рука дивљака врши посао тешко и трудно без сваке вештине. А витка и лепа рука просвећеног човека обрађује материју вешто, удесно и брзо.

Најпосле симпатија, или дејство и противудејство свакога на све и свију на сваког, јест најузвишенији израз, највећа победа цивилизације, непрестано усавршавајуће се, непрестано напредујуће како код појединог човека тако и у читавом друштву људском.

Непрестано и све више и више полет једнога има утицаја на другог и умлогостручен враћа се опет натраг као глас, који се у одзиву умлогостручен повторава.

Отуда бива да је красноречивост свагда моћнија и више се преузноси у скупштинама и у гомили него у пријатељској каквој дружби, и да су особити природни дарови, таленти, чешћи и јаче раде у великим местима и варошима него у самоћи.

Нервозни систем, ово тајне пуно покретало живота, које са више осетљивости и одношаја са светом непрестано расте, даје и самом животу више снаге, енергије и дужи век.

По свим оним општинама у Европи, где су се држале таблице о рођеним и о умирућим, доказато је исторички, и то од средњег века почињући, да човек постаје све дужега века.

Што је човек изображенији, тиме своје способности боље развија, а и дужег је века.

Тако, научен човек обично дуже живи него најемник, ожењен дуже него неожењен, фамилијаран дуже него самац и безкућник, раден дуже него онај који је затворен и ограничен само на своју мисао. У колико је ма која способност код човека угушена, у толико му се обично живот скраћује.

По томе, човек непрестано збира у себе све више животности и после је око себе разпростире. Он своје биће разпростире и у простору и времену.

Његово је *тело* почетак и први основ другог тела обимнијег и светлијег које он сваки дан ствара као творац над самим собом, својом вештином, својом даровитошћу.

Човек најпре покрива своју наготу огрталом, јер у напреднијем стању нагота показује ругобу. Оће да је изглед човека красан. Боја је величанствени израз живота; где ње нема, нема ни лепоте.

Кад човек оделом покрије своје тело, онда гледа како ће *своју кућу* уљудно да намести.

У кући мора бити свеће и ватре, да подмири оскудицу светлости и топлоте.

Ако у кући има што књига, оне су памтење прошлости, слово човештва, које једнако уву читаоца жубори, оне су непрестано продужени разговор свију векова између минувшег и трајућег времена, а то је продужавање и заједина цивилизације.

Човек радо краси своју кућу и вешто израђеним живописима и лепо изрезаним предметима. Ту се може чути свирка. Камен, који човек вешто изреже, ма да је нем и мртав, преставља самог човека, и као да гласом изговара сваку узбуђеност човештва.

Почем је тако човек створио себи другу сферу живота у кући, тежећи непрестано за већим

простором, ствара и трећу сферу у *пољском добру*. Сади градине, баште, воћњаке. Доноси цвеће, биљке, воћке из свију крајева света и око себе подиже их и гаи.

И непрестано теран неком тајном силом за све већим простором, он *у путовању* остварава и четврту сферу свог рада.

Путовање је последње боравлење човека по свету. ширећег се. Путовањем, идући с једног места на друго, постиже појезнију у природи наодећу се. Он је осећањем, споменима, мишлењем чини, тако рећи, својом имовином, али имовином душевном, која се нераздваја од човека. И колико је који народ раднији и изображенији, толико више изван своје границе шиље и своих производа и путника.

Тако, човек подижући се величанствено напредком свију векова, живећи животом свију пређашњих нараштаја прерођених и с њиме васкрслих; мислећи њиновом мисли, зна њиову науку, и одушевљен њиовим одушевлењем, сазива и око себе непрестано прибира сва биља, све расе, сва годишња времена; безкрајну снагу природе правом опредељењу упућујући, користи се снагом животње, снагом метала, снагом ветра и паре, и тиме раширава без престанка границу свог рада и своје моћи; скраћујући простор брзином; привлачећи и најудаљеније звезде; знајући прошлост по предању или помоћу печатње, а будућност пророштвом или доводима историје, — човек је свуда и обухваћа цео свет и сво време мишцом и погледом.

Као што видо смо из оног што је казато, све у свету иде сложно и дружевно једној цели као по некој сили привлачења, као што сунце са своим пратиоцима вечито путује. Способност рађа рад,

а рад опет развија способност. Мисао производи индустрију, а индустрија опет унапређујући цивилизацију и просвету, даје човеку све благодети. Човек се непрестано подиже од оног што је коначно безконачном, од оног што је временно вечитом и светом, све више и више позиван да мисли и да расуђава, те да се истина позна и човек Богу узвиси.

Редовни члан друштва
Дим. Матић.

ТРИ ПИСМА

НАЛАЗЕЋА СЕ У АРХИВИ МИНИСТАРСТВА СПОЉАШЊИХ ПОСЛОВА У МОСКВИ.

Једно цело а два у изводу преписао с оргинала један члан друштва, 8. Марта, 1862.

У путу свом по Русији Марта месеца 1862. један члан друштва имао је прилике да посети у Москви једну архиву, у којој се чувају акта из старији времена и која се зове „Московскій главный архивъ министерства иностранныхъ дѣлъ.“ Ту се између многи писама, која су из наши крајева руским владаоцима писана и која понајвише садрже молбе за милостиње од монастира из Свете Горе, Старе Србије, Кнежевине и Фрушке Горе, налазе и два писма од Ђорђа Бранковића III. и једно од Патриарха Арсенија Чарнојевића цару Петру Великом писана. По дозволењу Управитеља архиве, Кнеза Оболенског, преписао је једно у целости а два у изводу.

I.

Прс славнеиши и прс Благоучастивеиши Московскаго Всеславства, монархо Царю, и велики Самодържавнеиши Кнеже, и Господарю; Мнеже, и всеми вастоуними нашими православними народими, прекажделскиеише и Премилостивеише утешително надежание.

Прекелико Славно Монархїнскому ти Царскому величуству, недостоиними многими писаниеми моими Досаждение Сатворити неасхотевшими, вса зде слзуима биваема, и ако еще вазнилищиу Кзстодию оставшими се пребиванием Царскомути величуству пространиеише изкествовати приварзуих, великоможному и Ясно сиятелнеишему Пълномощному зде бившему великому посланику, Кнезу Прокопию Богдановичу возниуиу: Ниже великаго посланичуства ходатаистком, Колеснопреклонно До лица земле секе простирающе, благоутробно монархїнско Царскаготи величуства милосърдие просим, непрезри мое узнилищно Страдание, по рекшаго павла Апостола ка коласаем послание Утение, Помниште мое узи благодет са всеми вами Амин кол. гл. .д. ζαν. .λζα. и паки любеи во друга ζакон испълник или паче реку скончак, К рим. гл. .гі. ζαν. .раг.*) Сицевим зко

*) Помниште моя оузы благодать со всѣми вами Аминъ — любяи во друга, законъ исполни.

Божественим благовеститованием неци Държавнеишии дрсвии Цареви и Кнезови изгибшаго дна светиим канимаинем имели сут Того дна прошастиие, канемже инедниу благодет никтому придаваинем неизследствовали сут, ка таковую премилостивною и благопълзователною благодет Царскаготи величаства совьршено упование имею, И покорним унижением просим и умилно челом бию, по благодетному Царскомути величаству благопомощному обещаванию Преславною своею и нескончаваемою Царскою милостию благоволи напечатанную свою Грамоту прислати, ка Римскаго Кесара величаству, ради свобождения моего уже от .гі. лето узилищнои кустодии, Єиже благо полазнои благодети ради православно Царскомути величаству от небесних савише сходещих Даров, мазда каздаваема да бивает якоже иногда Авраамъ благоверному каздана бист, бит. гл. .єі. ст. .а. Сиинже преславно монархїнскоти Царско величаство превишнему Богу васе Държителю прикаруваваю.

Данна ка Австриску Видню месеца Февр. .ѳі. дна. лет. бит. ҂зсл.

Васегда превивающе и покорни служител, Георгие Бранковиу словено-сьрвски всуно са наследователи деспот. Гь.

(своеручно само монограмъ)

Адресъ:

Преславнеишему и превлаговерно държавнеишему Московскаго вселенства монарху цару и

великомъ Самодържавнѣшемъ Кнѣзъ и господарь Петръ Алѣксиевичъ; мнѣже, и власѣми власточиими нашими православними Народими, премилостивнѣшемъ утѣшителномъ зиованию.

Рускій надписъ:

1702. Фебр. 19. Грамота къ Государь Петръ I. отъ Георгїа Кранковича славено-сербскаго наслѣдимаго Деспоты изъ Вїенны, просителнаго о исходатаиствованїи отъ Цесаря Римского свободы сим въ заключенїи 13 лѣтъ находящемъ ся.

На печату є више грба на среди двоглавый орао, мало ниже десно лавъ, лево єдноглавый орао; на грбу (штиту) на горнѣмъ полю десно єдноглавый, лево двоглавый орао. у среди малый крстъ: на среднѣмъ полю у среди рука у оклопу, десно лавъ, лево єдноглавый орао: на долнѣмъ полю десно двоглавый орао, лево лавъ.

II.

Друга грамота такође Петру Великомъ крупно и лепо на пергаменту написана $\frac{1715}{7223}$ год. Сент. 29

Найпре цитира оба горня места Св. Павла. Подъ 3) спомиње некій прилогъ подъ Д, кога нема. Подъ 4) пите помоћь да се одужи. При молби за ослобођенѣмъ као да се позива на неко обеćанѣ Кесарево. И завршує са благосиланѣмъ као и првый путъ.

Датумъ и подписъ, све истомъ рукомъ написано безъ икаквогъ своєручногъ монограма:

Данно ва град Єгра изъиклеми ва Уєшеки Кролевскои области виклеми. Мєсєца Сєптємврия .кѳ. дна лєт бития ,ѕ҃.с҃.кд҃.

Всегда покорним смиренїемъ прекиклающе и служитель Георгїе Десиот нърко Іустиниянскаго отсуестки, и всои славено сърбскои Илирїи, и Мисїимъ и проч.

III.

Грамота Патріарха Арсенія Чарноевића одъ 29. Окт. 1705. Патріархъ описуе страданя своегъ народа и православне вере у Аустріи, и моли рускогъ великаша Головина (вальда посланика у Бечу), као што рускій надписъ гласи: о исходатайствованіи у Государа Петра I. заступленія.

Арсенїе божїею милостїю архїепископъ пекскы и въсѣм сръблѣм и бльгаром и въсего Илирика патрїархъ:

Благовѣрне и благородниїи господине господине, еговаго царскаго прѣсвѣтлаго величаствїа вѣлики болярине Ѳеодоре алеѯїевичю Головине, нашже по дѹхѹ свѧтомѹ сине възлюбленны:

Подужій уводъ садржи благослове.

. . . . . Богѹ попѹстившѹ грѣхъ ради нашихъ, иже остависшаѧ некаѧ честь православнїих христїанъ ѿ оѕлобленїа агарѣнскых чедъ и въселшаѧсе въ сих Оугарских странъ. и потом непавидѣи добра дїаволъ възсѣѧ въ оугрих плѣкель свою и възрасте въ них трьнїе неправды. и ѿ тоуда роди се междусобнаѧ брань съ цесаром. потом пакы постыже нас лютаѧ зима. яко многих правовѣрных. яко скимрсиных. сице и мирских многаѧ тѣласа, стари и юноше съ младенци мачеѣмъ оугарскымъ въ снѣдъ бысе. Денъ же и нощь бѣгающе съ своры

ѡспротслымъ народомь ѿ мѣста на мѣсто. акы корабль въ поучинах великаго ѡкуана бѣгствуемо.

Слѣдує дугачка молба.

Датумъ и подпись є своєручно написао.

Месеца ѡктом. .кѳ. день ,а.ѯ.є.

Тѡго нашего благороднаго синодѣнна.

ѡтець и богомолац.

Смерсниїи архиепископъ Пекски и Патріарх Словено-Србскїи

Арсеніє Черноєвич.

ХРІСОВОУЛА

ЦАРА СТЕФАНА ДУШАНА,

КОІОМЪ ОСНИВА МОНАСТИРЪ

СВ. АРХАНГЕЛА МИХАИЛА И ГАВРІЙЛА

У ПРИЗРЕНУ ГОДИНЕ 1348?

Примѣтба. Броеви у тексту ставлѣни у знаку затваранія, означаваю редъ, у комъ су садъ погрешно свезане стране и листови ове рукописне книге.

(Први листъ фали).

(149) ваеи. вь троици славимь. ба щца савашда глюще. єдинь сыи искони гь. щць щедротьь и бь всакиє надежде. зачела неимыи ни конца. и несмотрьлива сило. бь ѿ га. свѣть ѿ свѣта и живштоу податель. прѣвѣчнаа моудрость и сила. иже прѣславною и вседрьжавною роукою своєю сьдрьжеи вса. и твореи свои дѣвиниі. хотеи своємоу бжьствоу слоугы себѣ прѣставити и смотрителє своего (150) вл҃чьства. ѡ таини божиє великиє. ѡ глъбина богатьства. кто разоумѣ оумь гнь, или кто свѣтникь ємоу бы. ꙗко неизьчтении соудбы єго, и неизреченни поути ємоу рекомыихь нбныихь єго силь. възвишающе се вь кроузѣхь нбныихь и подьнбныихь. и горѣ выше нбсь. ꙗко же пишеть прркь исаиі. видѣхь га на прѣстолѣ прѣвысоцѣ славно. и хероувими и серафіми шкрт- (181) стоєще єго, аггли и архаггли мнего шчитиі шестокрилатии и страшнаа. вь нихь же изредно дѣло показавь бжтвоу своємоу. бгоразоумнѣі свѣтилѣ великыихь чиноначелникь бгоугодьна искони вѣка архаггла михаила и доброгла҃наго же гаврїила. воєводѣ нбныімь силамь. прѣстателі же и добраа смотрителі. ѡ к сем гоу и вл҃цѣ нашемоу іс хоу непрѣстающоу пѣ . . остохвално ємоу вьсилающе. (182) тѣм же и подаромь своєго млрдиі показавь имь начелника быти. и имѣтіі власть нбноую же и земльноую. показавь прьстомь бжтвьнымь имѣти воєводоу нбнымь силамь архаггла михаила. і беспльтныімь силамь. прѣстателі. беспльтныімь начело. нбныімь прь-

вый прѣстатель свѣтлыи шбразь твои шгньнь. и доброта чюдеснаи. и пламенноѥ шроужиѥ вь роуцѣ (177) дрьжеи. шбличиѥ злато силно. ѥ҃ствѡ пламениѥ. шдежда твоѩ мльнны. имь же беспльтным бо ѥ҃ствомь проходиши конца. скончаваѥ повелѣнилы всѣхь творцоу. силно крѣпостию своѥю сказасе источникь цѣльвь црквь свою показаѥ. міра оугодныи мысльнаго точениѩ. ꙗко свѣтоносць ꙗвляющь се с выша. видѣниѥмь прѣславномь и (д)обротою неизреченною. бли. . таниѥмь своихь благіи. (178) михаіла ꙗвляѥ се. бжтвьноую мысль исплньныѥ. сь оубо благоугодно и говѣнѣ сь оусрьдиѥмь сицевоую назнаменающа вещь таньнства твоѥго ꙗко хс. назнаменавь чиноначельника радости пашеи ходатаи гавріила. вся радостно шжидаѥ с нбсе. иже слетѣвь с нбсе радость вь двѣ пріносе гаѥ сіца. радуисе шбрадованнаи гь с тобою. иже таиномоу гаоу его агли оудивльше се. имже всеи (155) ами воущихь добрѣ проповѣдникь бывь. всечюдьноѥ и всакь оумь оудивляѥ. приносить же и нѣчьто шбаче таино число. ꙗвляѥть же на ради вьплщениаго сь нбсь на землю пришьствиѥ. вь чистѣи ꙗже бы вь чистотѣ непозна скврьны. единочедыи же сиь шчь вь ино вьселисе. ꙗдрь шчьскыихь нашлоучи се. вь неи сьшьствиѥ (и) ѿ ниѥ вьшьствиѥ абиѥ на (н)бса вьзитиѥ, слоужитель (156) великаго сего таньнства посилаѥть се доброгласныи гавріиль. часо ради тои. понеже бо достойше чюдо чюдесы приѥсти мьнишаѥ паче волшаго. что оубо ино нь прѣнеизреченное его и стьцаниѥ же и сьшьствіе вьплщениѥ и вьчлвчениѥ. вся

сьи бь всь бы чавкь. плть вьспрнемь и дшоу и мо(у)шоу слово и оумь. ꙗко да заблоужьшеꙗ вьзвратит(ь) падшеꙗ се вьставить. п(ро)свѣтить шмраченныи . . (179) и ськроушенноꙗ исцѣлить. и чеда бжиꙗ чавкы наслѣдникы бжтвьныꙗ славы причастникы створить. дивнаа чаколюбиꙗ бжиꙗ иже ѿ небытиꙗ вь бытиꙗ приведени быхомь. ꙗко по неизреченнѣи того воли и хотѣниꙗ. добро разоумнѣ благоизволик'шоу ти . . за послѣдниго шв'ок'ле(ни)ꙗ им'же и намь' єже бы- . . і, й благо быти чюд'но по . . . . гь. ꙗгоже вьз'любы . . . (ш)ци наши и на нїго оуп'ваше. (180) оуп'ваше во й спсли се соуть. вьзненавидѣше во к'сего земльнаго. попечениꙗ вь дхов'ны разоумь и страхь бжиꙗ вьселик'ше. и измѣнише земльнымь цртвомь нбноꙗ житиꙗ и славоу некон'чаемоую. шставльше намь достохвал'ныꙗ памети на земли. всакого наслажениꙗ и веселиꙗ напльн. . . Рекоу же сїмашна наман. . прьваго и стго гна ш. . . . ст'воулюб'ца просвѣт . . . .

(прекинуто, фали єданъ листъ).

(147) прьсть всѣмь сьзателю и пакы вьспоꙗть чавчьскы оумь и ꙗзыкь єго же поꙗть вьсьмирь. ꙗлико видимыи, и ꙗлико невимы. тѣм'же и призываю азь грѣшныи Стефань цр. сь бгодарованною ми прцею Єленою, и сь прѣвьзлюбленнымь наю сномь кралемь оурошемь. Сиꙗ иже двѣ свѣтилѣ келицѣ. на них'же и дхь бжии пошаше се. праведноꙗ слнце шгнь долѣ сносеще и шг'нємь горѣ (148) вьзносеще се оубо дароносца носить. Дроуга оу тросвѣтилныка исходь ѿ начет'ка нбси творе-

ще даже и до кон'ца ѝвсе срѣтениꙗ слоужителꙗ великыихъ таинствъ. рекше чиноначел'никъ михаилъ. и гаврїилъ ꙗже о на сп҃саго смот'рениꙗ вл҃говѣстникъ.

Сего ради и азъ свѣдыи ваю великоуѥ мл҃рдиꙗ вл҃чьнꙗ имоуще поучиноу. м'ножьст'вомъ грѣхъ'ъ шбложенъ. и никакоже досто-

(прекинуто, єданъ листъ фали).

(151) бѣсовъ, иже гл҃ахоу нелвити се имени моѥмоу на зем'ли и наслѣд'никоу ми быти ш҃чьствоу моѥмоу. нъ Обаче ты вл҃ко цр҃оу чл҃колюб'че избавил'ме ѥси из рова прѣисподнаго. и бл҃го изволилъ ѥси наслѣдникоу ми быти ш҃чст'воу моѥмоу. ꙗко ст҃ыхъ моихъ родителꙗ и прѣродителꙗ корѣнꙗ ихъ вѣтвꙗ и ш҃расль ѥдинородна прѣродитель моихъ. и поставил'ме ѥси на прѣстолѣ ш҃чьства моѥго. и достоина всемоу (152) стѣжанию прѣродитель моихъ. и бг҃одарованьнымъ вѣнцемъ кралѥвьства срьбьскаго вѣнчанъ быхъ на цр҃тво. Азъ стефанъ бм҃ъ пом'лованыи и бм҃ъ просвѣщеныи цр҃ь и самодрьжавныи всѣхъ срьб'скыхъ и поморскыихъ и грьч'кыхъ земль. съ бг҃очьст҃ивою и хр҃толюбивою моѥю шброучницею цр҃цомъ кїра Єлѥномъ. и съ бг҃одарованнымъ наю сн҃омъ кралемъ оурошемъ. веселе се дш҃ею (153) и тѣломъ ш бж҃твьнѣмъ дарѣ иже ми да вл҃ка мои х҃с. что ти въздамъ вл҃ко моі чл҃вколюбче за в'са ꙗже ми въздасть. ꙗко пад'ша ме възвиже, й оу'мрьцвлѥна ме шживиꙗ. и въ оумъ въспринѥмъ страш'ныи чл҃ сьмр'тныи ꙗко к'си пр҃рци и ап҃ли и моученици и ст҃ѥ и цр҃ѥ сьм'ртию скончаше се ни ѥдин'же ихъ неиз-

бы, в'си вь гробь вьселише се, и всѣхь земли приѥть ꙗко мти. и ничесоже міра сего полоучише (154) тькмо добраи дѣла иже и злаи. и боѥ се ѥга на соудѣ твоѥмь вьзоупиють аггли понесѣте дѣла да м'ьз'доу пріимете. сего ради ражежень бжтвьною любовию сь в'сакымь горѣниѥмь дше и желаниѥмь срца. тьщесе ѿ пльтьскыи кь дховнымь. и ѿ земльныхь кь нбнымь. испльнѥнаи и оузаконѥнаи и оутврьжѥнаи стіими моими родители и прѣродители пот'врьжаѥ. и ѥще и не . . ,

(прекинуто, фали єданъ листъ).

(163) ниѥмь ѿ ба и аггловѣмь прѣданиѥмь быти ми благочьстива хртиинст'ва. и любовь топлоую имѣти кь боу. и чьсть кь стіимь єго црквамь и бжтвьномоу шбразоу єго. и кь вьсѣмь стіимь єго. нь" и паче шбновлѥниꙗ ради и помена и зад'шиꙗ сто почив'шіихь краль" гдь моихь прьво прѣстолныихь стола срьв'скаго и цртвами. шномоу законоу и прѣданию навыкь дрьзноухь (164) моѥй немощи приѥти помощ'ника днь. привести ѿ соудоу слово. и ѿ тоудоу начети на нбо присно зрѣ и ѿ тоудоу помощи ожидаѥ, прорек'шомоу светомоу работаите гви сь страхомь и радоуте се ѥмоу сь трепетомь. и пакы вьзмѣте жрьтвы и вьходите кь двори єго. принесѣте гви славоу и чьсть. и пакы мнѣ вьразоум'лющоу се. прильпе д'ша моꙗ вь слѣдь тебе и пакы чтоли же вьзда'сть . . .

(прекинуто, фали єданъ листъ).

(157) тигь" михаила и гавріила и сегш ѿ основаниꙗ растрѣбивь начехь з'дати вь оутѣшениѥ мнишьскомоу чиноу. и рекохь ѥго николи же быти ар-

хїеп҃пии ни митрополии, ни еп҃пїи тькмо игоумении. вь ѡбьщежилище чрьнцемь. и ѥлико ми бы̆ възмож̑но приложити и дати храмо̆ семоў ст҃омоу вь всакыхь правинахь ꙗже выше на потрѣбоу ст҃омоу и ч҃тномоу ѡбщемоў житию. (158) села и метохиѥ и катоунь" влашкыихь ꙗже соуть писана вь сїмь бл҃гоѡбразнѣмь и вт҃нѣмь златопечатнѣмь хрїсовоули цр҃твами. а с всимь зборомь сь всѣмь изплидосмо градь горнїи на пїранмь" вышегрӑ. оу хрїсовоули цр҃ковномь еп҃пиѥ призрѣньске. и з̑ говоромь всега звора и расоуж̑ениѥмь замѣнихь за градь и за село повильско и за село врьбичаны. дахь замѣноу еп҃пии (173) призрѣньскои и ѥговѣмь хотѣниѥмь и всега клироса. село млачно, и село милопоусти, и село запльжани сь всѣми метами их̑. за ѥгова села и за доходкь д҃ховныи и за власть д҃ховноую. а сй градь и сь онѣмази селма с повильскомь и с врьбичани запйхь цр҃кви цр҃вами. да ѥ̑ житница и винница и мѣстохранилница цр҃ков̑нал мѣсто пирга. и запрѣщаю пачеже и проклинаю сь симь (174) бг҃осьбраннимь ст҃ымь с̑воромь. кога бь̆ изволи по мнѣ цр҃твоукщаа, или кралѥвьст̑воукщаа, а или митрополита града того, или настоѥщии кѣпалии грӑ того призрѣна. или кнезь. или инь к̑то люво ѿ владоущїихь да не имо̆ла ѡбласти градомь тѣмь, ни свез̑ни оўнь оуводити, ни доход̑ кь кои ѿ нѥго прѣимати. ни градь сй ѿнети ѿ сиѥ бж҃твьниѥ цр҃кве (1) ни замѣнитй и разорити. таковаго да разорить г҃ь бь̆ й да ѿлоучить славы своѥѥ. и ѿлоучить ѥго вь т̑моў кромѣш̑нюю. и сїхь чиноначел̑никь" вы-

шний сила́мь михаила и гаврїла, имати вь мѣсто помощи соупостата на страшномь и праведномь соудищи. И сїмь ѡбразомь замѣнихь цр҃квь сп҃са оу̀ младѣна владоѥвикꙋ̀ и оу матере ѥго̀, и оу всега родьства ѥго реќша х҃титорьст́ва єго. (2) и за вса села с люд́ми ѝ земломь и с виногради и сь всѣми правинами иже се находѣше цр҃кве тѐ или оу градоу̀ или оу жоу̀пѣ или индѣ гдѣ любо. нихь воломь и нихь хотѣниѥмь а не нѣкою ноуж̑ю замѣнихь и дахь замѣноу̀ оу̀ Охридѣ Ан́дричю̀ црквь за цр҃квь села за села, ви́нограде за винограде, млине за млине ѝ що ѥ҃ имала цр҃квь та зи ѿ прѣ̑же все моу да цр҃тво (3) мѝ, и записа́хь младѣноу ѝ ѥговѣ мт҃ри да си дрьже вь мѣсто сегази оу ба̑шиноу̀ како ѥ҃ дрьжаль сп҃са такози да си дрьжи андричю. а младѣнь ни ѥговь родимь да вакѥ непоѝще онези баштине. ни́ цр҃кве сп҃сове иже ѥ҃ оу̀ призрѣнѣ. А̑ се имена людемь сп҃сове цр҃кве кои соу оу градоу̀ и сь стасми. дивша. радь ковачь. тѣшило сп҃ови. лѣшь грьнчарь сп҃ови. лѣшко. доброславь зла̑рь. заведичь (4) злата́рь сп҃ови. саракинь и брат́моу гѡрги. гѡнь ѝ сп҃омь малцемь. радь красавищь. и братоу̀чед моу. сꙋ́р доуль-поу́ша з дѣцами. Самоварь з дѣцами.

А̑ се̑ млини сп҃сови. млинь оу коуклѥшев́ и к. млини ꙋ поу́ше. млина два прѣма ц҃ревоу дкороу и врьть. и д́ворь на пѣсчинѣ ѝпекь. ѝ ѥще дворь вы̑ше ц҃рева дкора кривчичинь. и виноградь оу клѣпинѣ оу̀глѣ. виноградь оу дрѣновци. лѣха даниловьска (5) за дворови. виногра̑ на коу̀рилѣ. и нива сп҃сова на име крив́чичина на врьбничкомь

поли. конь хране роубинова и до свиноглава.·. И такоже приложи цр҃твоми цр҃кви ст҃го николоу райковоу, с людми. и с виногради, и земломь, и сь швощиємь, и сь чрьницами, и сь мли-ни, и сь всѣми правинами ·.·

А҃ сѐ люе кои соу оу градоу цр҃кве николине и сь стасми. гинь ракошча. радь слѣпчевь. лейко стоупаревикь ·.·

(6) А҃ сѐ виногради цр҃кве тѐ. виноградь на кроушевѣ поли а замѣнисмо га нѣжи. и виноградь коу вабиції́хь, и виноградь оу поустицахь. и ѐба замѣнисмо нѣжи на ку́рилѣ. виноградь за дворови, и замѣнисмо га давиживоу каматникоу на коурилѣ. виногра оу габрок ци, и замѣнисмо га бойкоу на коурилѣ· и дроуги виноградь оу габровци. и замѣнисмо га ѡ҃делиноу, на коуриловѣ. и оу поустицахь два винограда и зимѣнисмо ихь (7) иванкоу т качоу на коурилокѣ. виноградь оу липов ци. и замѣнисмо га д митроу на коуриловѣ. виноградь на хиилток ци, а дроугіи оу доубравицахь, виноградь выше поул ше. виноградь оу дрѣновци. виногра оу вабиції́хь. виногра оу поустицахь. и ника ранкова мегю водовагыми, ниже гюровицѣ до шраха. и дроуге ника ниже водовагіє двѣ чести тоунгіє.· А мегы вышеградоу и сп҃совѣ (8) цр҃кви и ст҃го николи. ѿ райкове цр҃кве оузѣль оу чрьвени пир гь прѣзь прѣрокь. и оуз водовагю дѣломь до цвилина. и ѿ тоу поутемь над боудилища. оу гжину цр҃кви. и ѿ цр҃кве оуз гороу на ками. и ѡбрьхь цвилина. и ѿ камене по крьхоу цвилина. на захльмь како сходи дѣль конь дмитрова стльпа оу

поуть и тѣм зи поутемь на боровоу кикѹ до хрїсовоу-
ла митрополитова. ивиноу ѹзьмь ѿ раикове цр҃кве
прѣз рѣкоу на млинь сп҃совь. (9) и ѿ млина на оус-
поуть на новоселине како поуть греде на новоселине.
И ѥ҃ще приложи цр҃твомї цр҃квь ст҃го стефана. сь всѣмь
дворомь, и сь земломь и с винограды, и с млины, и
с врьтї, и с пекиѡмь. и сь швоцнемь. и с чрьни-
цами. и десетькь иже ѥ҃ приложило било цр҃твоми
болницѣ и сь дворми.·. А҃ сѥ имена люмь тѣмь.
даико боудиницѣ. радь баица з дѣцамї. райко
боубицевь зеть. Божикь прчикра҃викь з братиѡмь.
дмитрь (10) моурикь. петрь глоуш҃ць. и нива гюро-
вица мегю поут҃ма до водовагѥ. како водовагы
из бистрице грѣ на шграгѥникь.·. И приложи цр҃тво-
ми властеличик҃ы цр҃твами. новакака (sic) пецию-
сь дворми и сь виногра҃ми, и с никами, и сь мли-
ни.·. И приложи цр҃твоми божикы кроу҃пичикы. з
братомь богѣ҃шемь и сь зетемь петрьцемь.·. И ѥ҃ще
приложи цр҃твоми що сѥ ѡ҃брѣта мѣсто прибисла-
ка кѥтоута. дворь на пѣсчинѣ подь (11) поутемь.
и дворь оу архаг҃ла с чрьницами. и дворь оу
подьградїи. и никада оу сѣвастова лоуга и с лоу-
гомь. и нива нижа лоуке а выше м҃лач на конь
стльпа бг҃ородичина на самомь прѣходѣ оу кр҃та-
а мегы ѥи ѿ рѣке до дроугѥ рѣке. и до коуплю-
нице дмитрове. и нива на врьбичкомь поли ѿ гюрше
нике роубчевикы до бранилоникы. и два млина на пѣ-
счинѣ богдана гоубак҃ца.·. А҃ сѥ лѥ кои дає воскь
кичаници. коутлоники. бѣль шоуть. (12) михо бра-
дель гюргии боличевь зеть. марко фечорь. драгешь.·
И приложи цр҃твоми драгоутина владикы. и доброна,

и залагам. доброслава, и зета моу цоурака. оутолца. и пацоурики з братишмь.·. И сь мл҃тию и хотѣниѥ цр҃твами приложи кесарь грьгоурь цр҃кви цр҃твами архагг҃лоу. дабижика каматника. да даѥ за годище. ѩ. лисиць·.· И ѥще приложи цр҃твоми село любижию сь всѣми заселки. а мѣг҃ и моу ѿ гра҃ ѥгледница. (13) и оу лвбокоу цр҃квь. и ѿ цр҃кве како походѝи ѥгледница нис поле и стаѥ се с посоутомь·· А҃ що се обрѣта мегю любижномь и мегю посоутомь. и ѥгледн҃цомь. бащина дмитра оутоличики. тогази моу цр҃твоми неоузе. да си дрьжи дмитрь и ѥгова дѣтца како к҃саксу бащиноу.·. И заселкь любижни скоробища. такози огледав҃ше оучинисмо. поуть кои грѣ҃ ѿ любижнѥ выше скоробищь оу планиноу (14) до поути да теже скоробищане. а выше поути що се обрѣта до планине прѣма ст҃омь петроу, и долѣ опеть до мегѥ коришке и до ст҃го петра. да си имаю любижнине прогонь оу планиноу. и да пасоу любижнине сь скоробищи како соу и прѣгѥ пасли. а никто выше поутѝ да непошр҃е планине, ни любижнине ни скоробищане. кто ли пошр҃е да плати земльскомоу гн҃оу, .р҃. перпер. А҃ ѿ кориша любижни (15) мегю, драг҃шань доль. на гоумьнѝце на солище. на рьжаноу. испадлѥкѥ на вило на оуши. на боул҃ць, а ѿ боул҃ца низѣль низь тоциль·.·

Село кориша и сь цр҃ккомь ст҃ымь петромь покомь що ѥ к҃ниль григорие, с винограды, и земломь, и с коуплеѥницами, и сь вокиѥмь, и сь чрьницами, и сь маины, и сь засел҃комь пакостиѥ,

и боусино, с полѥмь и шоумомь и з горомь и с планиномь.

А҃ мегꙗ моу ѿ ст҃го петра на (16) рьжанои оу долни ками конь крьне ѥле. и ѿ тоудоу на игрищи оу камꙗ. и ниже игрища оу дроугꙑ камꙗ конь гвоз҃а. и ѿ тоуде право оу водич҃кы потокь. како потокь спада оу рѣкоу. и из рѣке оу велию стѣноу, и ѿ стѣне оу дрѣкѣноу цр҃квь. и ѿ цр҃кве право оу з҃ѣль оу наивьши врьхь конь прѣсед҃ли. А҃ боусиноу мегꙗ ѿ ст҃го пет҃ра прѣслопь стоуден҃ць. доуп҃ на роудина. ꙗворовда полꙗна. (17) Село лютоглаки с никиѥмь ꙗ с полѥмь ꙗ с пашицѥмь. ꙗ сь к҃сѣми мегꙗми старими. Село посоугꙗ с мегꙗми и сь к҃сѣми правинами. а мегꙗ моу ѿ ꙗглэдница, како истѣче ꙗгледница. и низь ꙗглед҃ницѣ, како оупада до мегꙗ срьбич҃ке. Село срьбица с мегꙗмꙗ ꙗ с правинамꙗ и зь гꙗв҃гꙗлиꙗмꙗ. а мегꙗ моу ѿ гра҃ како иде поуть прѣч҃ни изь ꙗглед҃нице оу поуть (18) коꙗ гре҃ из҃ лоутовица на левиши. и ѿ стан҃ка поут҃ нога дѣломь выше обрьши. а ѿ немыш҃лꙗ мегꙗ дѣломь оу лисичи доль, прѣко полꙗ оу бѣлѣга коудѣ постависмо мраморꙗ. на гор҃ни бродь оу двѣ врь҃бѣ. Село пираны и с мегꙗми и с правинами. а мегꙗ моу ѿ стоуденица поутемь право по дѣлоу. здѣла оу палагриново селица. и ѿ тоу прѣко дола на главоу на ал҃тоуницоу. (19) ѿ ал҃тоунице право на стоуден҃ць на ограгꙗни. ѿ стоуден҃ца оу з҃ѣль выше виногра҃ на перѣзь, тоу низ҃ѣль право оу кр҃ть. И мегꙗ пирамь с кроушиѥмь. ниже калꙗвица на синꙗ камꙗ надь поутемь на долоу. и ѿ камена прѣз р҃имь право оу мра҃мо́рь конь

кльна. и ѿ тога оу дроугы̀ мраморь. прѣко цр҃ькоуица оу мрамо́рь. ѿ мрамора прѣко поли (20) оу распоутиѥ оу мрамо́рь до хрїсовоула бг҃ородичина̀. и ѿ тоудоу право оу пет҃ковь кр҃ть. и тоу̀ камѝ поста́висмо.

Село диничино и з брѣстов҃цемь. а мегы моу с кроушиѥмь и с цѣлинамѝ. како оупада рѣка бѣле цр҃кве оу дримь. ѿ дрима оуз рѣкоу бѣло цр҃квьскоу до прѣврате оу бродь оу прѣкии поу́ть. А брьдо диничиноу и брѣсто́вцоу. с оне стране (21) дрима дѣломь до ш҃ваньске мегѥ. ѝ тѣм҃ гере дѣломь како оу̀пада оу доубѥицоу оу рѣкоу̀. а ѿ вльчиега трьна прѣс полѥ ка̀дѣ бѣлѣге постависмо оу̀ прѣкїи поу́ть како грѣ̀ из диничина оу бѣлоу цр҃квь. оу мегю пан҃докра́торовоу, оу камы кои стои на поути. и нис поу́ть оу дримь до хрїсовоу́ла́ пан҃дократорова. Село ш҃ш҃каны. а мегы моу̀ с роговомь, како оупада (22) глѣбокии доль оу дримь. и ѿ потока̀ оу здѣль на левока селища. ѝ ѿ селища на приб҃чевь кр҃ть. и ѿ кр҃та по дѣлоу оу роу́ѥвоу полыноу. и ѿ тоудоу прѣма липок҃цоу оу ками на поути кои грѣ̀ ѿ бисажине оу трьнавоу по дѣлоу до пандократорова хрїсовоу́ла, И оу ставици попь трошань и брат҃ моу толоѥ и приво̀ѥ своимь жрѣбиѥмь и с мегы̀мѝ. И оу̀ ставицѝ стльпь (23) землѥ̀ долци. и оу горьнѥѝ брьнѝшьчѝ стльпь за коукымѝ. ѝ двая̀ стльпа прѣма коукыах. и стльпь подь поутемь. и тыи́зи в҃си стльпи с мегы̀ми ка̀ко соу испрьва были цр҃ѣвѝ. Попь хранислав єп҃копикь оу поточахь сь вьсѣмь своимь жрѣбиѥмь и с коу̀-

плѣницами. и сь всѣми правинами. на чемь га ѥ застала црквь. (24) Село сѣнини. а мегѥ моу з доублѣны ѿ потока оуздоль на дѣль коудѣ бѣлѣге постависьмо. а ѿ мегѥ доублѣньске поутемь по дѣлоу до бѣлѣга. и выноу сѣнамь мегѥ с поточаны и с мачинци. ѿ мачиньске мегѥ по дѣлоу до бѣлѣга оу потокь. и прѣс потокь оу бѣлѣгь оу гроготь. и по дѣлоу оу градище. и на равноу (25) главоу. с равне главе потокомь оу рибничкоу рѣкоу. и ѿ рибничке рѣке поутемь кои грѣ на дѣль до бѣлѣга. и по дѣлоу правымь поутемь на дмитровоу црквь. и ѿ цркве по дѣлоу до бѣлѣга право оу потокь. и на рибницѣ млинь. И приложии цртвоми забѣль кроушьчицоу, а мегѥ моу ѿ ораховца скрьчькь. и ѿ скрьчка оу враню стѣноу. ѿ враніѥ стѣне (26) оу градище. ѿ градища оу кобилю главоу. ѿ кобилѥ главе оу милшина селища. и ѿ тоудоу ѹ цревь лазь како нестаѥ лаза надь ли чища оу градище. надь Острозоубь по дѣлоу оу мышию полѣноу. по дѣлоу оу петрань и ѿ петрана оу стоуденць оу пожриковиле. и ѿ пожриковиле на оковаиоу. а ѿ оковане оу пчелиню стѣноу на градище, ѿ градища на равноу гла- (27) коу. и на погорь оу скрьчькь оу прьвы бѣлѣгь. И повѣдѣ цртвоуми прьвы игоумнь архагглов митрополить сѣрьскыи їакшвь. како ѥ оучиниль оу сѣнинехь виноградь великь, а на малѣхь лухь. и оучини цртвоми сѣниномь законь, да онзи виногра сами граде и теже, а да имь не оузимаю льна, ни мгиѥстиньь", ни коудра. ни да имь ѥ дали снега поути. (28) и паки повѣдѣ цртвоуми како землице мало имаю. да оноузи землю кои

ѥ была цр҃кви оузета оу нихь селѣ. тоузи зем҃лю да си подѣла и да си ю имаю, а да ороу҃ цр҃кви на брьнишчи на стльпѣхь цр҃ков҃ нихь що имь ѥ законь трїи дн҃ии ѥсенї заманицомь. и трїи дн҃ии прѣма лѣтине, и бѣд҃боу. и трїи дн҃ии сѣна да косе на брашишчи заманицо҃мь. а инамо (29) да ихь нѣженоу на сѣно ни на Оранию. ї все да скрьстоуѥ̀ како имь вали ї҆гꙋм҃нь. а инѣ работе да имь нѣсть. Село стоуден҃чани а мегы моу ѿ лѣшанї и ѿ трьниа. по дѣлоу како се камї ва҃ли оу потоѭ осоугѥ главице до хрїсовꙋ҃ла ст҃огорьско҃гà. ї мегї ѿ сламодража прѣко полї оу рѣкоу̀ оу̀ кльнь. ї ѿ кльна оузѣль до прѣкога поу҃ти до мегѥ добродол҃ске (30) ї поутемь оу медвѣдьць до мегѥ храшаньске. Село храшани сь всѣми мегыми старимї. Село конї҃ць, а мегы моу с храшани ѿ рѣкѥ прѣзь полѥ до бѣлѣга̀. и по дѣлоу до бѣлѣга. низь брьдо на рѣкоу до ѥльхе на тон҃лоусѣ. и ѿ тоу҃доу низь рѣкоу до прьвога бѣлѣга. Село пекынї а мегы моу ѿ храшанї ѿ стоуденца конѣга оузѣль. ї҆зѣла низь врьдо (31) на рѣкоу̀ оу горнѥ чело крачюнища. и ѿ сематища мегї на оутоловь лазь. на Обрадовь доль мегю голоу҃шà. ї ѿ тоудоу̀ по дѣлоу̀ како сѐ ками вали до мегѥ запльжаньске. Село рѣчани, а мегы моу ѿ сопинà чрьни доль, ѿ градища право на доубь срѣдь садовà. ѿ тоу̀доу прѣко полы на смрьдекыи стоу҃деньць. ї ѿ тоудоу по срѣд баре коудѣ старинницы погоше. (32) И конї҃цоу селоу̀ мегы ѿ сопинà и ѿ лѣшанї. ѿ смрьдекюга стоуден҃ца по срѣд баре оу гомилоу. и ѿ гомиле потокомь оу

доубь оу окроуглоу бароу. ѿ окрѹгле баре и ѿ воикова лаза. прѣко шоумевыноу оу бароу. ѿ баре прѣко шоуме оу лок҃воу. и ѿ лок҃ве прѣко доубраве до мегіе храшаньске. А рѣча҃мь мегіа ѿ доу҃х лп. како ѝзлази поу҃ть ѿ запльжа҃ни, и (33) пристаіе на веліи поу҃ть кои грѣ ѿ рѣчаніи. гдѣ постоіи гнь цр҃ь с колѝ. и ѿ велиега поу҃ти поутемь прѣко мироуска лаза право низоль оу рѣкоу оу драгачаноу. и ѿ рѣке право оу вели доль за милошева коукіе. ѝ ѿ велиега дола по дѣлоу право оу добре водіце до мегіе вранит҃ске. Село враники и сь засел҃комь воукошомь. а мегіа моу ѿ народім҃лиє оу добре водице. и ѿ добрій водиць оу боукоеоу гла҃воу, (34) ѹ стоуденоу. и ѿ тоу оу гр҃мокатицоу до м҃шоутичке мегіе. Село м҃шоутица и сь цр҃квами ст҃омь вц҃омь и ст҃ымь сѹмешномь. сь земломь, и с виногради, и сь вокиіем. ѝ чрьницѣми, и сь млины, ѝ сь чрѣвоглаѣмь и с топлича҃ны. и с планино҃мь. а мега моу ѿ народимлиє и ѿ сириникь, и ѿ селца. планина грьмоката. и волова҃нь с висетіцами. оу острьвицоу. ѝ ѿ острьвице оу лѣшевоу (35) роудиноу до мегіе воусіни҃ске. Село исаврово, а мегіа моу ѿ сопина ст҃ѣнице. и ѿ ст҃ѣниць оу кр҃ть на гла҃воу. и ѿ главе прѣко на чрьни доль оу градище. ѝ пакь ѿ ст҃ѣниць прѣко шоуме оу поу҃ть кои грѣ ѝз долніе чрѣвоглаѣе. оу сопино оу гори҃ие подь Сребрьни стоуден҃ць. А се арбанаси. Катоу҃нь гинок҃ци. Катоу҃нь магіер҃ци. Катоу҃нь бѣлогла҃вци. Катоу҃нь флокок҃ци. Катоу҃нь чр҃ньча. (36) Катоу҃нь цапар҃ци. Катоу҃нь гонок҃ци. Ка-

тоунь шпиладни́ци. Катоунь новаци. И сїзи катоуни сь к сѣми мегими старими. Село нист ра, а мегі моу ѿ сельь сїго сумешна. низ дѣль нис торажоу прѣс поуть 8 лок коу конь трьна. а ѿ сельь сїгоргскыи ѿ локке прѣс поме до поутї коудѣ бѣлѣзи стеє. и нис поуть до старе топлоу́хе и до коукалина стоудени́ца сходекїє низь староу (37) топлоухоу. и ѿ стоудени́ца прѣс топлоу. хоу на мраморь. Село медвѣдь. а мегі моу ѿ момоуше. ѿ топлоухе оу камы, тере оу бѣлѣгь сїгогорьскыи. ѿ камена оу брьдо посрѣ дмитрова дола до рѣтиклє. ї по дѣла нис поуть на златарьска селци́а оу камы: и на дѣль прѣс поуть оу камы. на крѣть поутемь на старе пирапы. Село ѿграгієникь и сь заселкомь наши́цемь ї бор шини́ци. (38) а мегі моу ѿ гра оу прѣчникь. ї мегі моу ѿ лоуке. ї ѿ мі лачна. прѣчникомь. до дрѣна. ї ѿ дрѣна оуздѣль на локкоу до сагієне лозе. ї ѿ локке низ дѣль оу цркве сїго пантелеи, гдѣ се стаїє высгрица зримомь, оузримь до градишта како спада соушица оу дримь. А ѿ тоуица воршницемь мегі. оусь соушицоу до доуба, како поуть спада ѿ призрѣна г доубоу. ї ѿ доуба како пѣть (39) грѣ до прѣкога поути. и прѣчникомь до прьке мегѣ до стоубла. Село селчани, а мегі моу ѿ гра како се стаюта два поути из покоселяни и из крьвичани. Село покоселяни надь манастирем: Село крьвичани выноу над манастиремь. Село ивланица. а мегі моу како потѣче потокь строужкыи. ѿ потока на срѣдни дѣль како полѣже дѣль на долни доубь и на

горнїи. и ѿ горнїега доуба како (40) полежїи дѣль оу ковень: село рѣчанїи. а мегїа моу ѿ лок'вице рѣка вьшивица. из рѣке на гар'чицоу на долнїи краи лок'ве. на гребеноу на богдановоу нивоу на дрѣво. на гребни камы. на мѣль на ракок'ць. из раковца дѣломь на дрѣво. и прѣко дола ниже мышева крта на грьмь. оу дрѣвѣнїи потокь. село сѣножетани сь всѣми мегїами. село срѣдьска, и с планиномь. а мегїа (41) моу ѿ планїни црква ст̃а пет'ка. и ѿ црькве право оу здоль. оу потокь посрѣд брьда. оу пчелинїю стѣноу. по ѡш'лакоу по врьхоу до сельске мегїе. и пакь ѿ ст̃е пет'ке поутемь како поуть грѣ оу живинїни до мегїе рѣчаньске. село на срѣдьскої именемь село. а мегїа моу по дѣлоу оу краинїю стѣноу. ѿ стѣне оу лисине, на мечи хлѣбь. право на рашиньскы поуть како испада из гвоза (42) по дѣлоу мегїе рашомь. и мэгїе добромь рѣкомь како испа дѣль на врьхь шир'дѣвихь катоунїць. по дѣлоу поутемь на прѣвальць. право оу могиланицоу поутемь на жед'нь. ѿ жед'на выноу поутемь оу трѣскавьць. на врьтьньскыи дѣль на ранестьць на врьнило. право оу мрьтв'ьчкы потокь. оу николиноу боуквоу. оу стоуден'ць оу маслаpїнскы. нис потокь оу сопоть.· (43) село любинїа сь всѣми мегїами и с планинамї и сь к'сѣмї правина́ми села тог. село небрѣгоща с всѣми мегїами и с планинамї села тога. село рав'ча с попомь главатомь и с попомь рлїкомь. с нїхь ре́домь и сь нїхь башина́ми. а мегїа моу на стьпникь на сини вирь. на класе́ко брьдо на ра́дине. на чрьтежь на свирїанїцоу. по дѣлоу по

ѡ водоу на крьвавоу лок воу (44) како поуть оупада оу чесн на клѣтн. и нис поуть на двѣ бо-ра. на крьхь роуищьь. а с плак ми како соу дрьжали ѿ прѣжде мегю собомь такози да си и дрьже. Сесо обѣ брѣтьца и сь заселки и с киногра ди и с планиномь и сь ксѣми правина ми. а мегы моу до мегю рабьч ке и до мегю пакиш ке.·. Село пакиша и с кошарици. а мегы моу из рѣке на братишевицоу на м ратиню (45) цркв посрѣдѣ киеже ника. и ѿ тоудоу на црьтежь. на стипань до ль на крьхь изь запоги ни и до хрїсовоула бгородичина. Село воучие, а мегы моу ѿ пла вии посрѣд братосалы хрида. по дѣлоу право оу потокь. и с потока на стоуден ць конь лоуч на до поути. до мит рополитова хрїсовоула. и ѿ брѣз не воучию мегы. на роуища низ брьдо дѣломь до поути до хрїсовоула (46) митрополитова. Село радеша и сь заселкомь радешицомь и сь пла ниними и сь ксѣми правина ми. а мегы моу ѿ лѣша ни крьхь сла ковць. по дѣлоу низ остро камение оу денкова млачира. право оу потокь прѣко дола на брьдо на га рь. и ѿ тоудоу право дѣломь како се камы кали на ст го николоу ѹ долоу. изъла по срѣ редима на кѣрилок ць поутемь на кравь. посрѣ (47) гар чиць на мость оу велю рѣкоу. а ѿ ѹполы радеши мегы до бгородичина хрїсовкала оу вѣли грохоть. оу ограгени камы. право низ врьдо на коу чиира оу иминоу цркв како поуть грѣ по роудинѣ оу лок цицоу. и како поуть слази оу велию рѣкоу, и низ рѣкоу на велии мость оу прьвы вѣлѣгь. Село вродь и дроуги вродь. с попо-

ви́диканови́кы. и с нихьродомь и с нихь бащинами̑. и сь(48) заселкомь грьмлнн̑. а мегы моу ѿ планине ѿ прьвослава на слапь на обло брьдо. на соухы стоуденьць. на модрїи мѣль. низ рѣкоу на милчева кошарица. и низ рѣкоу кру́шевьскоу до потока. како оупада зли потокь оу рѣкоу. низ рѣке оуздѣль на прѣображениѥ. на кр҃ть оу стоуден́ца поутемь велимь на потокь на страторию. тере поутемь како цѣста (49) гре̑ оу рѣкоу на враникѥ. а̑ чрьни гвозь и чисте да́ сѣкоу оу опкиноу ѡрчюша̑ и глѣбочица и бродь. из рѣке оу ѥлшиѥ. оус потокь кр҃товьчкы̑ како се стаѥ з̑оломь велимь. и оуз вели доль како излази на дѣль на хоусть. и ѿ тоу̑ дѣломь како се камы вали сѣмо и онамо на славков́ць. И ꙋ сих̑зи селѣхь оу црковнихь оу горѣ. що се находи коуплѥница и̑ прикиѩ жоуп́ска да ю дрьже а̑ що се обрѣта оу жоупѣ (50) коуплѥница или прикиѩ цр҃ковны̑хь людїи. да си ю такоже̑ дрьже. а мегы да стои како ѥ҃ оуписана оу хрїсовоулѣ. Село лѣсковць а мегы моу любочева и ѿ ходче. како оупада прѣкы поуть оу рѣкоу и из рѣке оу симень доль. оу медвѣдць. изь медвѣдца на вльчию кѣть. оуз̑ѣль на врьхь цвилина оу велико доубиѥ. а мегы ѿ гра̑. ѿ рибника оус потокь оус ковачев́ць. и ѿ боудилица (51) вы̑ноу ꙋс потокь оусь ковачевьць. до поути кои граде оу цвилина вы̑ноу оу прьвы̑и бѣлѣгь до хрїсовоула бг҃ородичина. Село плоскищино с млины и с винограды, и с мегыми. и сь всѣми правинами села тога. како соу дрьжали ѿ прѣжде з̑ вилоушомь и с ходчомь такози да и дрьже. Село т́мава с риб-

никомь. и с малины. и с виногра́ды. а̀ мегы моу изр̑има оу дѣвичю стѣноу. дѣломь (52) како се камы вали мегю т̀мавоу и мегю горожоупе оу грьвоучь. и ѿ грьвоуча, оу роутоке, оу кликокоу. по вѣнцоу оу чрьни крьхь. и силзи мегы кь тмавѣ.

И силзи мегы кь тмавѣ домовикюмь и татариноу ѿ калишанни, оу влаховь гробь. тере оу иворь. и оу локьвоу, оу цепеноу. на чрьна оуста оу градище. и ѿ градища нис потокь палиньскый́ како слада доль оу дри́мь (53) оу дѣвичю стѣноу. и ловище на дримоу сльпь оу корѣна. И приложи цр̑твоми забѣль оу слатинѣ. а мегы моу ѿ мекинеша. ѿ градища како слази дѣль оу долние чело подь цр̑ве гради до лоуга. и ѿ лоуга оуздѣль тѣмьгюре дѣломь кои греде до патковьскога дѣла. и тѣмьгюре дѣломь шьдше како слазии оу пандократороке мегю а на име до борка. и ѿ борка на оноу (54) страноу како греда доль и како излазии мегю двѣ главѣ на дѣль. и тѣмьзи дѣломь на качиноу главоу. на прѣслопь. како се камы вали оу лѣшевь доль оу лоупежь. и ѿ тоудоу дѣломь на мекинешь оу градище.

И оуманьникь на слатинѣ, а мегы моу ѿ грамость оу брьдо оу страж̀никь. и ѿ стражника стрьмо на потокь прѣко ливаде. и прѣко потока оу голо брьдо. и тѣмь (55) поутемь оу мекинешь. и ѿ мекинеша низ доль выноу̀ прѣко оу голо брьдо. и ѿ голога брьда выноу по дѣлоу до патковьскога брьда.

И ѥще приложи цр҃твоми оулиѩре оу чтимли и оу лоуговѣхь. именемь пометко. выше чтимлѥ. и оулиѩрь рашко с пльношемь. и оулиѩрь радомиръ. и оулиѩрь братилкь. и ѥще оулиѩрь радомиръ халикь сь двѣма братома. и оулиѩрь добрило. (56) и оу брьнѣници оулиѩрь костадинь. Село брѣзи и сь забѣломь голими хльми. а мегы моу ѿ градища оу стоуденѣць ѥлшевикь. и потокомь ѥлшевичкыимь како пристаѥ оу дрѣницоу и низ дрѣницоу до славичковикы коукь". и ѿ славичковикы коукь" прѣко оу дмитроко доубѥ. и ѿ дмитрова доубыи потокомь право оу прѣкыи поутъ оу кр҃ть. гдѣ се поути стаета. и ѿ тоудоу цѣстомь (57) оу локвоу. и ѿ локве цѣстомь оу кривоу вѣю оу прѣке баре. и ѿ тоудоу вы҃ноу цѣстомь надь архїдиѩче оу глѣбокыи потокь. и дльбокыимь потокомь до вроутка. и низь вроутѣкь до вльчилка. и оуз вльчилкь оу боушатове кѹкѥ. и ѿ тѹдоу прѣко поли оу гостовоу главоу. и ѿ главе поутемь оу архїеп҃копь стѹденѣць. и ѿ тоудоу поутемь како поуть исходи из шоуме. и прѣко поли на любинь (58) кр҃ть. и ѿ кр҃та право оу потокь оу прьвыи бѣлѣгь оу градище. И ѥще село оу ситници пантино долнѥ сь всѣми мегыми и правилами села тога како си имлю ѿ искони. и стльпи кои соу орани цр҃ьстѣкоуми. И ѥще приложи цр҃ткоми цр҃кви цр҃вми архагг҃лоу сь хотѣниемь любимаго кастелина цр҃ткоуми радослава жоупана. село кльчевища. сь цр҃ковию ст҃ые бц҃е. и сь заселкомь бродѣцемь, с виногради, (59) сь шкоцинемь. и с коупаѥницами. и сь всѣми правина-

ми. како пише оу хрісовоулѣ кльчевицѣкомь що ѥ записаль родитель цр҃твами гн҃ь крал. а мегы кльчевицемь, до вѝса оус полиноу. мегю пьси доль и мегю хльмь тере право на коловозь. и кои поуть иде ѿ баныць право мимо село сливовикь, како излази колникь на камениць на брьдо. и ѿ тоу право оу планиноу поутемь обь дроуге (60) стране до цр҃квица при калепетровѣ лозѣ. а горѣ оуз дѣль оу планиноу. а ѿ скопил мегы, по срѣдѣ доброга дола. ѹ поуть оу прѣкы кои граде ѿ чахра. и до мрамора поутемь кои грѣ оуз голихово право оу баныць. ѿ тога поути право оу вись, кои иде мегю баныце и мегю кльчевица. И ѥще приложи любовнїи и вѣрнїи кластеличикь цр҃твами никола оутоличикь село своѥ бащинѝ по лквечево (61) и сь цр҃ковию ст҃ымь николомь и сь заселкомь єлховцемь. и сь швощиемь и сь мании и сь всѣми правинами сель тѣхь. и такози приложи никола и ѥгока мати снизи село оу законь. до гдѣ ѥсть жикь никола и ѥгока мати. да си дрьже онози село и цр҃ковь како всакоу бащиноу а да прилагаю свѣщоу на навечериѥ архаг҃гла всако годище, петь десеть литрьь воска. а до нихь живота (62) да не метеха игоумнь онѣмзи селомь ни цр҃ковиѥ. ни инь кто любо ѿ владоущїихь домоу архаг҃глова. нь да си они дрьже и направлю оноузи цр҃квицоу како всакоу бащиноу. а по николинѣ животѣ и ѥгоке матере да не влагѥ никто онѣмьзи селомь ни цр҃ковию тькмо цр҃квь цр҃твами архаг҃гль. и тази села сь всѣми мегыми и правинами како соу прѣжде дрьжали мегю со-

бомь (63) ѿ коле соу заселюны. Село оу горнюмь пилотѣ шикла. а мегы моу̀ како оупада кроупа оу дримь. ѿ тези коде половина шикьли ловища рыбнюга. а половина ставилцоу. и ѿ тоу̀ все оус кроупоу оуз рѣкоу. на смакюѣ бродь. и ѿ брода на десно оуз равни дѣль. мимо жогликы коукюе оузѣль оу камы. и ѿ камена оу градище. и планина глажева. и ѿ градища по дѣлоу̀ (64) до ст҃го илие. и на кроуш҃ки стоуденць на борць, и на брѣсницоу. како грѣ̀ поуть на селище гшна бѣлога. и ѿ тоу̀ како оупада соуха рѣка оу дримь. и прѣзрѣ̀имь. оузь соухоу рѣкоу до кр҃та. кои стои мегю кошаныни и мегю крьцьчани старимь поутемь. и выше забѣла оу доль како ѝзлази доль мегю кошаныни и мегю̀ кр҃ть. и ѿ тоудоу прѣко на цр҃ѣвь стоуденьць оу сирикь. (65) како оупада сирикь оу дримь. И заселькь кроуимада̀ с виногради. а мегы моу̀ врѣло ст҃ы гешргые. по дѣлоу на ст҃го илию. на соухо блато до мегѝ шикьльске. и шикьльскомь мегомь оу дримь. прѣко дрима потокомь на ст҃го николоу. и потокомь на гавчьна врѣло по дѣлоу̀ на чрьноу гороу. на чрѣшню поутемь низь доль на кошане оу рѣкоу оу тьмѝноу. и рѣкомь оу дримь. (66) И заселькь кр҃ти, а мегы мы̀ кр҃ть на шикьльскомь поути прѣко дола на келии Ѳрахь, страномь на жюпановь врьть. на мамзинь кр҃ть, на мокрыи доль оу рѣкоу̀ истокь. и оуз рѣкоу како истѣче истокь на кранове планине. потокомь оу келию рѣкоу. поутемь прѣкымь на з҃ворь. поутемь прѣко на келие дрѣво. и низь брьдо на ракноу полѝны̀. на цр҃ѣвь

стоуден'ць. потокомь (67) оу рѣкоу оу сирикь. село сакато, а мегіа моу крⷭ҃тны потокь. на прѣровь оу чкоу. прѣко на проуноу оу лѣш'никь. прѣко на щеньчюшик на лиметзоу на ст҃го соломшна. и оус потокь на градище оу дримь. пакы оус потокь оуз бѣлошь како излази потокь на стари поуть. и поутемь право на гомилоу оу крⷭ҃ть. поутемь на бобиніи потокь. по страніѣ оу кроупоу оу рѣкоу како (68) оупада кроупа оу дримь и дримомь до брода сакатьскога. И крьпорь како ѥ прѣгіѥ быль вь шикли такози да ѥ и выноу. И що соу оу шикли цр҃кве ст҃а каркара и крⷭ҃ти. що соу оу нихь винограды да се ѿ нихь оузима великои цр҃кви архагг҃лоу вина половина. и попоке латиньсци кои соу оу шик'ли тере дрьжа вїнограде башиннѐ. да даѥ всаки попь чьб'рь вина цр҃квїи. а ине (69) работе да имь нѣст ни подан'ка. И приложи крⷭ҃тми доходькь оу гор'нємь пилотѣ що соу давали крⷭ҃твоумїи чьбре вина този да даю цр҃кви. А оу долнємь пилотѣ да даю цр҃квїи свила стотисоукь" коли сто перпер. село коупѣ'никь и цр҃квь ст҃а вїц, а мегіи моу ѿ подьгори оу симашнь доу'бь. и право нис потокь подь оубьль и по̑ храст'но бьрдо на соу'дниноу оу'лицоу. ѿ тоу̑ (70) право нис поліѥ на стоуденьць полька́рь. и право нис поліѥ на вели поуть како има мегіѐ ст҃ымь врачемь. и поутемь велимь право ѐ цр҃квь ст҃го кит'да. и ѿ тоу̑ оу стоуден'цьоу камь. право поутемь велимь обракьіѥ се оу теклиноу могилоу. и ѿ тоудоу подь стоуден'ць стьньскиї и оу камень пс кога ѥ израсла гостила. и право

оуз̾ мегю кадароун̾скоу и прѣс поле оу соуши̾цоу. (71) и прѣзь соушицоу право на поле на имоу и на вели доубь. и ѿ тоудоу прѣко оуз гороу на драчевы̆ каль. и право на горнїи прѣходь соушице излазїи мегю бѣле могиле. и право оузь мегю погорьскоую на чѣче кости. и ѿ тоудоу оу смрьданкоу и оу копривоу. ѿ тоу̾ надь каньч̾ке винограде скрозѣ каменїе право оу симеѡнь доубь. и пашица лѣт̾ны копрьникь мӑлыи (72) и беришйнь доль и поповь доль. и ꙗ̆ма сь всѣми мегими. и мѣсто маниомь на меги лоховьской. на рѣцѣ невинной на кр̾ть що се може врьки камы. двӑ манна, и манйрь именемь жань з братомь изѣтию и с винограды и с никнемь. и никто да непоставїи манна на цр̾ковнои земли. кто ли га постави да плати петь сьть перпер и манинь да моу се оузме. (73) И коу̾кы оу скьдрѣ кою є кѣ̆пила кралица Єлена на з̾гоуровѣ коукїи. и изь ст̾го стефӑла. и горинїе сь всѣми мегимй и с рибами. и доходьь ст̾ои вѿи коупѣлничкои оу ст̾омь срьгинїи, ꙗ̆г. споуди соли в̾сако годище. И що ѥ̾ доходьь цр̾ткамй оу барѣ акростикь сто перпер. този бараномь шставихь. а да даю̆ цр̾кви масла, десеть токарь̾ а оу товароу̾ четири на десете стӑрй (74) и да ѥ носе арбанаси. И на широкомь бродоу да се даѥ цр̾кви четыри стӑ споудьь̾ соли всако годище. И ѿ призрѣла ѿ цр̾ине да се даѥ доход̾ьь цр̾кви всако годище тисоукй перпер. и трьгь прѣдь сїсовѣмь дїемь а дрѣгїи прѣ архаїглоѣмь да се звира цр̾кви. И приложи цр̾тками клахе блат̾чане именемь вайсалиь прѣмикюрь з братишмь

и сїшки. костадинь з братишм и сїовї. (75) ра-
линь з братиїшмь и сїшкїи. навра́нь з братишмь и
сїоки. крисла́вь з братишм и сїоки. раде з бра-
тиїшмь и сїоки драгосла́лики. богде оу́р соу́локивь
сїоки. милсшь з братишмь. доу́брав'ць з брати-
шмь. поиь владимирь сїоки и з братиїшмь. при-
воїо с братиїшмь и сїоки. клад'ць сїоки и з братишм.
пр'ѣы сїовїи. продань з братишмь. коу́маниць сїоки.
богда сїоки и з братишм. (76) воу́личинь з братишмь
и сїоки. вла́довинь сїоки и з братишмь. ала́томай
сїоки и з братиомь. милатко сїоки и з братишм,
коїхна сїоки. гшиїць арбанасинь сїоки. мила́ко́сь
сїиоки. владиа сїоки. и з братомь. хлань сїоки
и з братишмь. витко сїоки и з братиїшмь. прѣда́
сїоки. раи́ сїовїи. ранко сїоки. храва сїоки, даде
з братомь и сїоки. кладь (77) з братишмь и сїо-
ки. иванко з братишмь и сїоки. хра́ѡмь з брати-
шмь и сїоки. даюмь сїоки. раи́ воихникь сїоки и
з братишм. ранинь з братишмь и сїоки. раи́ко ни-
шла́икь сїоки. наскачь з братиїшмь и сїоки. ба-
лань з братишмь и сїоки. богдань з братишмь.
лазорь з братишмь и сїоки. д́мигрь сїоки и з
братишмь. драгошь з братишмь и сїоки. дминко
(78) сїоки. милошь мар'ковикь. богдань з братишмь.
богданць тоудорикь сїоки и з братанїи. раи ковa-
чекикь з братишмь и зетемь. воих'на з братишм.
краимирь волиновикь з братишмь и сестричики.
оукона и воих'на сїоки и з братишмь. прѣде оу-
кона и сїоки и с сестричики. воих'на тихомирикь
сїоки. доюмь попокикь сїоки. дезче станиловикь
з братишмь (79) и зетемь краимирь хрьсовикь з

братишмь и зетемь. воудиша з братишмь. прѣлюбь з братишмь. стоинь сїови. добромирь сїови. сталї сїови. бера сїови. бова сїови. хал'да сїови-бонче з братомь. коїло сїови и з братани. милешь з братишмь. радинь берьчикь з братишмь. дарко сїови. нѣгова́нь з братишмь. братошь з братишмь. (80) ї сїови. раде братиловикь з братишмь. балда алетикь з братишмь. бралї сїови и з братишмь. деиновикь волица з братишмь. драгошь з братомь. радо́и з братомь. непадь з братомь. храна з братишмь. мила з братомь. деиинь з братишмь. станиславь з братомь. бран'ко. витомирь. балда роусиновикь з братишмь. градиславь з братишм. прѣда. (81) А сѐ мегы блат'цоу. поутемь кои грѐ ѿ ни́кора мимо гостоулино до дѣла. дѣломь ѣь оулицїнци. и прѣко на дѣль на поуть на призрѣньскыи кои грѐ на оулицїницоу. с поути на дѣль мегю доухли и мегю оулицїницоу оуз дѣль кише льницїь оу грьковы потокь. Ѝ село тоумичино сь всѣми мегыми. Катоуть гоуи́цати. хрьсь сїови. дабижикь з братишмь. братоѥ (82) сїови. гюра з братишмь. нѣгоу́ль сїови. гюра радоуловикь з братишмь. ивань з братишмь. милтѣнь сїови. попь прьковѥ сїови. милтѣнь з братомь. станоуль сїови. шишмань зб ратїшмь. братие сїови. гюргиць сїови. храноуль з братишмь. ивань з братишмь. мира з братишмь. стаюмь з братишмь. робь з братишмь. драги сїови. тихомїрь сїови. владоуль з братишмь. (83) доброславь новаковикь з братишмь. волица з братишмь. краи драгосланикь. станиславь з братишмь. бладовинь сїови. стане з

братишмь. раюль романь з братишмь. бал'довинь з братомь. раде з братишм. доброслав з братишмь. коп сїови. прьканъ з братишм. колица з братишмь. дражань з братишмь, гроуве з братишмь. конснль з братишмь. роуги з братишм. (84) стаюль сїови. робь сїови. смиль з братишмь. деинь з братишми. раюль сїови. балда з братишмь. кладь сїови. конснль з братишмь. костадинь з братишм. китомирь з братишмь. нѣгоуль сїови. раде з братишмь. дражань сїови. робь сїови. аргюрь з братишмь. раюль з братишмь. иванъ з братомь. дабиживь сїови. и дроугїи дабиживь сїови. станиславь сїови (85) десивои сїови и з братишмь. стань з братишмь. братотегь сїови. градиславь з братишмь. храна з братишмь. раюль боудикь з братишмь. радославь сїови. дмитрь сїови. брата сїови. богданъ з братишмь. драи з братишмь. раншоуль з братишм. драгинь з братишмь. стаюль з братишмь. богоюе сїови. богданъ сїови. А сѐ мегюе гоницатомь з банишмь. обла глака. низѣль оу гор'ни (86) крои милешеве баре. на боудилова коукиця. оу долини крои расохаче. дльбокынмь доломь оу брьдо на камы до старе мегюе. а мегы ѿ петрѣюка ѿ камена право поутемь надь кльчиюе полине. и выноу поутемь како иде поуть на десно. и с поуги оу доль. й из дола на медьвюгюе полиноу на стражиця. на поуть. прѣко на карачице. и прѣко брьда на татѣноке полине. Катоуть доброушин'ць (87) личиця. прѣмикюрь конхна з братишмь. и сїови. бериславь з братомь и сїови. халота з братомь и с браташ. радота з

братомь и сїови. мирославь сїови. шарбань сїови. и з братани и. з братомь. петрь сїови. владиславь сїови и з братомь. костадинь сїови и з братани. смиль сїови и з братоучедомь. ковачь раичинь. шарбань з братомь. доброславь з братоучеди. роги (88) сїови. лалоє з братишм. ивань з братомь и сїови. радь з братомь и сїови. ражинь сїови. волица з братишмь. и сїови. станиславь з братомь и сїови. стрѣзимирь з братомь и сїови. алакиї з братомь. райко з братомь. и сїови. краи сїови и з братани. драги клахишть сїови. драгота татетикь сїови и з братани. радь николикь сїови и з братомь. драги врьпеликь сїови и з братишм. (89) хрьсь сїови. стефань з братишмь и сїови. братоша сїови. радь поповикь. А се меги мичищемь ѿ ораховица. ѿ кралева лаза низдѣль прѣс поуть оу врьтачю. и оуздѣль оу дльгоу полиноу. прѣко дола оу чрьни грабь оу:: роупѣ. и прѣзѣль оу великоу роупоу а оу нисидрѣнь. оузѣль оу гомилоу. а ѿ пагароуше меги. низ дѣль до пандократорока хрїсовоула. и како спада дѣль оу драгосинища. (90) оуздѣль оу стоуденїць. и ѿ стоуденїца дѣломь на граще. оу великы доль на дѣль оу кралевь лазь оу прьвы бѣлѣгь.·. Катоунь голоубовци. гюргь кнезь з братишмь и сїови. гонславь радогостикь з братомь и сїови. радомирь сїови и з братани. владимирь з братомь и сїови. пиошь з братишмь и сїови. милеце з братомь. станило сїови. прѣдиславь сїови. кандакь сїови. смелїнь сїови. бонко (91) сїови. хранїць сїови. братославь з братомь и сїови. миличинь з братомь и сїови.

радашь сїови. гюргь дѣдоювикь сїови. василь сїови. лква з братомь и сїови. войсїль з братишмь и сїови. миловлшь з братомь и сїови. тихомирь з братишмь и сїови. богдешь озрѣновикь з братишмь и сїови. грьлшь добрьчиникь з братишмь и сїови. кладь сїови. дабоюе з братишм. и сїови. бранїко стрьгоушь сїови (92). раико з братишмь и сїови. милешь з братомь и сїови. прьвославь з братишмь и сїови. раиче з братишмь и сїови. гюргь крьшибабикь сїови. раико сестричикь моу сїови. мла́ць з братишмь. боико помень сїови. богославь твръдановикь. смиль сїови. А сѐ мегн голоубовцемь. ѿ ѥльшлаица. ѿ стоубла како грѐ поуть и стае се с козникомь голоубовьч кымь. и како исходиѝ (93) голоубовьчкы поуть ѹ мраморь. и ѿ мрамора право оу глогь оу мраморь. и ѿ тоу оу гомилоу. и ѿ гомиле право оу макоу кои пристае оу боудисалль потокь. и потокомь боудисалльскымь како пристае оу вльчилкь. и оу́здѣль право конь боудисалмхь коукищь. право оуздѣль. и прѣко дѣла оу стоуденїць оу зоучиѥ. и ѿ тоудоу право оу вльчилкь. и вльчилкомь до стоуденич ке мегѥ. и (94) ѿ тоу дѣломь оу пишевьскы доувь. ѿ доувла дѣломь оу главоу до плоч ке мегѥ. и низ дѣль оу надихнинь лазь оу мраморь. и ѿ тоудоу оу обрьхь клечавца, оу нѣшчаноу главоу оу лок коу. оу долиѥ чело ненадине баре. ѿ тоудоу старимь поутемь кой греде ѿ призрѣла оу трѣчоу, до хрїсовоула дѣчаиского. цѣстомь великомь кои грѐ ѿ власѣного полы оу стоубль. а напоища голоубок цемь нѣшнесмо (95) оу боудисалмхь коукьь.

и на стоуденѣ́ци на стоублѣ. и що притесас'мо гюргю непишикю ѿ влахъ`. како видѣсмо що ѥ̃ прилично. за то дасмо влахомь огледавша половиноу плеча. Катоунь кострьчань``. бо'дань. прѣмикюрь з братомь и сн̃ови. плѣша з братишмь и сн̃ови. балда з братишмь и сн̃ови. брат'ць сн̃ови. ивань сн̃ови. вепславь з братишмь. храна з братишмь и сн̃ови. пльнань (96) з братишмь и сн̃ови. коста. динь з братишмь и сн̃ови. прѣда з братишмь и сн̃ови. дражоуй з братишмь и сн̃ови. тоур'чинь сн̃ови. делинь ковачь сн̃ови. вои денковикь з братишмь и сн̃ови. роусинь и сестричики. раи з братишмь и сн̃ови. гюргии сн̃ови. дражоуль мрьчина з братишмь и сн̃ови. бранко з братишмь и сн̃ови. милы з братани и сн̃ови. васил'ко з братомь и сн̃ови. гюр'гь (97) сн̃ови. милешь сн̃ови. богоѥ з братомь. радомирь сн̃ови и з братишмь. раи́ко з братишмь и сн̃ови. милу́нь з братиш́мь и з братани. братеславь сн̃ови и з братани. смиль з братишмь. костоушевики и сн̃ови. браѥ́нь гроубетикь сн̃ови. добре з братишмь. станко з братанй й сн̃ови. храноѥ сн̃ови. вера сн̃ови. хране з братомь. градоу́ль шарбановикь з братиш́мь. храна гроудашевикь (98) з братишмь. доиа кокорикь з братишмь и сн̃ови. богде таноушевикь сн̃ови. поврьшко семановикь. богдань маноиловикь. балда прьвеславикь. живщдерь. мирохна сн̃овци. грьдмань градиславикь з братишмь и сн̃ови. десивои сн̃ови. добре добрьчиновикь з братишмь. владь лѣпчиновикь з братишмь и сн̃ови. радеславь маноиловикь сн̃ови. радеславь (99) дроугїи сн̃ови. ранко дража-

ювикь з братишмь и сь сїови. богдань жранетикь сїови. градоє з братишмь и сїови. доубравьць храникь з братишмь и сїови. мартиньвикь радь сїови. бостадинь гроубшикь сь братишмь и сїови. иванко сїнь малинь. дабижикь добросламикь з братишмь. дїнко костикь. драгнѣи берислامикь з братишмь и сь сїови. богдань мїничевикь (100) з братишмь. боулкь нагишикь з братишмь. мрьлинь з братишмь. дражоє радомировикь з братишмь. бериславь николикь. добре шрьбикь сїови. А сѐ меѓи кострьцоу. ѿ семетищь на некатоу. на голоу роудиноу. тере оу врьхь граба кострьчкога. и стрьмо гдѣ се рѣцѣ стаюта. и ѿ тоу ѹз градище. и поутемь оу слатиноу тере оу винишор'скы грабь. и по дѣлоу на прасково. ѿ пагдроуше меѓи на прасково. (101) тере на камы. оу кроушкоу на стоуден'ць. ѿ стоуден'ца оу расохати доубь. ѿ камена оузь брьдо на дѣль. на голоу роудиноу. тере на срьнишикь. и на стоуденць стоубль. ѿ стоубла оу павловь крѣть. и ѿ крта оу рьть голоуша. тере по врьхоу голоуша на лоланинь доль. и низ доль оу нѣкатоу оу прьвыи бѣлѣгь. Катоунь оу хвостинѣ синаници. прѣиславь з братишмь и сїови. витомирь з братишмь и сїови. (102) опарї тоуль з братишмь и сь сїови. боулчинь з братишмь и сїови. раде з братишмь и сїови. градоє з братишмь и сїови. петралить з братишмь и сїови. мальць сїови. богоє сїови. ивань з братишмь и сїови. радомирь з братишмь и сїови. поулошча градоє сїови. дроужа сїови. конхиа сїови. карпось сїови. бранславь з братишмь и сїови. миле оделмановикь з братишмь

и сь (103) сїови. радославь дрочинїи сїови. балдовинь з братишмь и сїови. вонсиль з братишмь и сїови. осмакь з братишмь и сїови. станило з братишмь и сїови. ненадѣи сїови. ниноє сїови. станило добриновикь сїови. богданьсѣва сїови. стромань сїови. тврьде сїови. сьмолїань з братишмь и сїови. бериславь синови. воуниславь сїови. прче сїови. радославь прьгометь з братишмь (104) и сїови. А се мегїи синаницемь ѿ бѣлога полїи. с поутѝ ѿ мрамора прѣко шоуме оу потокь. и потокомь оу стоубль оу стоуденць. и ѿ стоубла на десно оу локвоу. и из локве прѣко цѣсте кои грѣ ѿ истока оу мраморь. и ѿ мрамора поутемь кои грѣ оу гоиио. и оу поуть прѣкы кои грѣ оу селце. и тѣмзи поутемь како пристаіє оу чрьвены потокь до планиньске мегїє. (105) а ѿ истока мегїи гоиноу. на планинѣ стоуденць ивовикь. и ѿ ивовика право оу враню стѣноу. и ѿ тоу право оу стоуденць оу лѣсковикь. и ѿ стоуденца право мегю винограде оу орланьдинь камы. и прѣко полїи оу часушоу оу бароу. и оу дроугїи мраморь. прѣко полїи оу часушоу оу мраморь. и ѿ мрамора оу дроугїи мраморь, и ѿ дроугога мрамора како поуть грѣ оу велию (106) цѣстоу. и томзи цѣстомь оу поуть драголївьскыи оу прьвоу мегю оу мраморь при катоунѣ. И планина синаницемь хороугвица. а мегїи ѥй. на злоу страноу на вонхшинь доль, на срѣдниє брьдо на врьбовица. на почеково дворище по врьхоу лисца како се ками вали кь хороугвици. на мчилове роупе. по врьхоу ѥребинїи како се ками вали кь хороугвицїи. на

брат'ца (107) на заеу страноу. Катѐнь пинеушин'ци. лѣпичинь з братишмь и сїови. брениславь сїови и сь анеп'сен. стрепло з братишмь и сїови. прославь хлапевикь з братишмь и сїови. хрьсь з братишмь и сїови. велилаш з братишмь и сїови. лѣпевикь добреславь з братишмь и сїови. добре богоюевикь з братишмь и сїови. мила'ша сїови. милѣнь сїови. ставерь з братишмь (108) и сїови. драгомань сїови. смиль з братишмь и сїови. обрадь з братишмь и сїови. лерка сїови. озрило з братишмь и сїови. хран'ць з братишмь и сїови. вепнѣгь сїови. главина сїови. тврьдоє з братишмь и сїови. краимирь сїови. нѣгоуль сїови. василь з братишмь и сїови. дабе з братишмь и сїови. радеславь з братишмь и сїови. воудимирь з братишмь и сїови. (109) добровои сїови. милошь сїови. доудило з братишмь и сїови. ранче сїови. гюргь з братишмь и сїови. братеславь сїови. богоє з братишмь и сїови. смиль з братишмь. боре з братишмь и сїови, стрепло сїови.

А сѐ мегы пинеушинцемь и завѣлеу. на кривеу креушеу. на роуєнь. на мрамерь. на подлесь на гроудинеу. на ораховць еу бабоуноу на дльгии дѣль на ньк'вїце. (110) Катеунь драголюв'ци. граде прѣмикюрь и брать меу бранша и сїови. прѣдиславь градетикь сь дѣтию. и брать меу смиль и дмитрь з дѣтию. радеславь дмитровикь з дѣтию. и брат'меу борша з дѣтию и станиславь и владовинь. нѣгославь. брать ивоєвикь з дѣтию и брат'меу дабижикь. з дѣтию. гюра стрепкь и брат меу костадинь. воудоє з дѣтию. сладоє з дѣтїю.

(111) и зет моу баладовинь зѣтию. калошинь з дѣтию, и брать моу леш з дѣтию. и брат моу богдань и боуниша. добре поповикь з дѣтию. доброеи храшимирикь з дѣтию и брат моу радославь и толило. радомирь радосиникь и брат моу нѣговань. владиславь лютовоюевикь. з дѣтию и брат моу иванько. станимирь и радославь сестричикь градетина. трошань з дѣтию и брат мо (112) инославь з дѣтию. рашнь з дѣтию и брат моу богоюе з дѣтию и ставерь з дѣтию. болеша и сестричикь моу брьзота. шарбань братиловикь з дѣтию. и браншики войчинь и раш мань и бориславь. инославь стрезовикь з дѣтию. и брат моу воисиль и воиша. брьзота братѣновикь. бериславь мирослаликь з дѣтию и брат моу гоиша и владошь. боуисиль добриловикь зѣтию. (113) шарбань боунилоникь з дѣтию. богославь боудишикь з дѣтию и брат моу гоиш. волица радошевичь. з дѣтию. владиславь строислаликь з дѣтию. и брат моу градоюе з дѣтию. владимирь гюргювикь з дѣтию. бранко братеслаликь з дѣтию. и з братом. богдань младѣновикь з дѣтию. милошь прибислаликь. и брат моу воисиль попь. баладовинь з дѣтию. витошь жевелювикь з дѣтию. (114) волица з дѣтию. хинать з дѣтию. ставерь радеслаликь з дѣтию. волица сврьцеювикь з дѣтию. станимирь радеслаликь з братишмь. и братоучед моу владимирь. и радивои боудислалики. радославь балоювикь. добромирь и братмоу владоюе. радославь добрьчиникь з дѣтию, и брат моу доброславь и милешь, и станимирь и богославь и доушмань и владь и з дѣтию ихь петрь (115) з дѣтию. граде з дѣтию. бран-

славь жебелювикь з братишмь. смиль дабетикь з дѣтию и брат моу гостимирь. миладинь и владоє раичетики венца рашетикь сїови. приб ша сїови и брат моу дьрмань сїови. грьдань строисламикь сїови. богоє любикь сїови. десиславь целимакь сїови. шишать алтоманикь з братомь. гюра дѣдоєвикь з братишмь. богдань (116) радетикь. гюра з братишмь радотикь. добровои радосламикь з братишмь. — прибань боудисламикь сїови, и брат моу смиль и бѣлаш и сїови їхь. доброславь радможевикь сїови. станило боудиловикь. воихна владоєвикь сїови и брат моу богдань сїови. прѣиславь нѣготикь сїови, и брат моу крайславь и милы сїови. и дагоуль сїови. богославь милѣновикь (117) з братишмь. радивой дроужетикь з братомь. радославь и брат моу лѣпчинь. хлапь боуниловикь хрьсь и станило прѣисламикь. трошань войхникь радославь краисламикь з братишмь. прославь владовикь з братишмь раїань строиловикь сїови. драгоєвикь цѣпимати. тодориць воисиликь з братомь прьве градиловикь з братишмь. продань строисламикь. оушакь (118) костадиновикь. воймиль хранетикь. болюславь прибетикь. дабиживь младѣновикь. станило и костадинь сїови ходань радосламикь. А сє мегїа драголюв цемь; ѿ истока како се раздѣлыта поути конь катоуна. еднь поуть оу истокь а дроугїи оу г ошно прѣко бѣлопольскога поутїи. и стаю сє з дроузѣмь поутемь на бѣлопольской цѣстѣ. и ѿ мрамора кои ю мегю (119) поутема посрѣд полы. и посрѣд кюр лѣвоке баре низ млакоу. и посрѣд полы оу прѣкиї поуть оу

мраморь и ѿ тоу̀ посрѣд поли оу горнїе чело млаке ѡсоугїе попашниихь коукь̀. и ѿ бреда млачкога кои се прѣходи прѣма попашниих коукыхь прѣко лоуга ѹ стоубль оу̀ стоуденць. и нива кои̇ ѥ мегю мла́комь и̇ мегю попашниѣмѝ коукы̇ми. да ѥ напонще влахо́мь црьньчки бродь. инимь в̀сѣмь. а̀ да ѥ нашре (120) никто ѿ соумег̀никь̀. и ѿ стоу̀бла прѣко лоуга оу мраморь. ѿ мрамора прако ѹ црьк̀вище кр̑тово. и̇ прѣко баре оу сасиновь стоуден̀ць. и ѿ стоуден̀ца прѣко поли оу мраморь. и ѿ мрамора посрѣд кривачетолїе и выноу̀ прѣко поли оу мрамо́рь. и ѿ мрамора оу рѣкоу ѹ соушицоу право на совилкь на дѣль. и дѣломь на дѹбнѥ оу цр̑кве. и прѣко поли гдѣ прѣходи верицки поуть прѣзь соушицоу. и право оу̀зь соушицѹ (121) мла́комь на лѣво на глькоу. и поу̀ть кои̇ грѣ̀ ѿ бѣлога поли оу соушицоу̀. ѿ гомиле посрѣд млаке дльге оу мраморь. и̇ ѿ мрамора оу дроугїи мраморь. и прѣко поли оу цѣстоу кои̇ грѣ̀ ѿ истока оу̀ бѣло полїе выноу оу мраморь. и ѿ тоудоу цѣстомь кои̇ грѣ̀ к истокоу оу прьвы̇ бѣлѣгь конь влахьь.

А̂ сѐ планина̀ драгомѥвцемь ограгїникь. а мегы̇ ѥи ѿ хрїсовоула архїеп̑копова на стоуденьць. и ѿ лише́ на камы до (122) вѣ́ца. и ѿ тоу̀ на дльгыи дѣль. и ѿ дѣла на из̑ми дх̑ь. и ѿ тоу страномь на обрадьчь доль. и ѿ бобоѥвьць дѣломь на роу̀пе. и тѣмь дѣломь выноу оу стоуденьць.

А̂ сѐ мегѥ̇ планинамь. прьвославоу, гребищемь. пло́чи̇. радешкои планинѣ. храброво полїе, сопоть. макрь, прошь. а̀ мегы̇ имь ѿ сполини на ограгїни камень. на оу̀ши на сопоть̀. по врьхоу надь ми-

лищь катоу́нь. како дѣль (123) грѣ̂ мимо синю локвоу на чрьни́ камень. поутемь оу потокь како потокь оу рѣкꙋ оупада. на врьхь доупничьскыи. дѣломь на кривешию. по врьхоу на гребище. на нѣш'чани врьхь на прьвослава̀. И̂ планина синꙗвица и з билилищемь. и ниже синꙗвице романь доль. како походи надь краѝ. и ѿ краѝ право оу врьхь ранетьць. доглези мегы кр̂тьцоу̀ ѿ полога. А̂ мегы кр̂тьцоу ѿ ополиѝ. како поуть (124) ѝсходи ѿ борьскога полѝ и исходыи на заногоу̀ на станище ст̂го крала. и тьзи поуть како се стаѥ с поутемь призрѣньскымь выше гвозда кои грѣ̂ ѿ ополиѝ. и ѿ тоу̀ прѣко поути велиюга на десно. мегю млаке и мегю остражникь. право ꙋз дѣль ꙋ врьхь до хрїсовоула бг̂ородичина. и ѿ тоу̀ по дѣлоу надь тоудорьчь доль. како се камы вали оу тоудорьчь доль. и ѿ тоу̀ до хрїсовоула бг̂ородичи́на и до (125) мегѥ радешке планине. И планина на соговои степанова. а мегы ѥи на обрьши вистрице. до севастократорове мегѥ равне. и до станова кр̂та. и по дѣлоу на самар'нице. на опогорь на еловикь гра̀. И забѣль цр̂ковномоу̀ добиткоу на о̀вчи поли гноина. ѿ гноине на ꙗзвине и на мимишера̀ и на огра̂дно. и на кривыи доль. и на за́тонь. ѿ затона низь рѣкоу залиꙗиноу̀. и на тонле дол'це. тере на гноине. и (126) на сиѥ забѣле кто оужене пасти по игоумновоу̀ речению. всакь да даѥ травнинoу̀ како ѥ̂ законь. ктоли оужене посилнѥмь. да плати цр̂оу .т̂. перпер. а цр̂кви доходькь по законоу. И̂ сь мати и хотѣнѥмь цр̂твами приложи и родитель цр̂твами десноть

ѝванишь село оу топлицѣ выше роударь" тоудор́ че сь всѣми засел̀ки и с мегами. а мегы моу како оупада́ мала ѥлшаница (127) оу велию ѥлшаницоу. ѝ оуз малоу̀ ѥлшаницоу прѣко ѹ поупавице оу кроуш̀коу и на спогóрь прѣко низ дѣль конь дальгинхь нивь" на штроу главоу. тере прѣко рѣкоу оу кисѣлькоу рѣкоу и оузь кисѣльць до поути. и мегю беривеи̇̀ и шарбана оу локвѹ́. и прѣко врьбице оу ковилю глáвоу. и ѿ ковилю главе по срѣдньемь дѣлоу оу тогочь. и ѿ тоу̀ по срѣдньемь дѣлоу како сѐ ками вали оу прѣсѣкоу. (128) и пакь оу малоу ѥлшаницоу. И приложи и цр҃твоми ковача роу́дла с коломь гвоздѣнымь и с ковачемь смиломь. и сь доходькомь що ѥ̂ даваль цр҃твоуми за годище сед̀мьдесеть надь̀ мѣр̀ныхь и близнице колико ѥ̂ трѣбѣ цр҃кви. и̇ сь земломь на трьстѣнои що си ѥ̂ дрьжаль оу родитель" цр҃твами̇. и що мѹ́ ѥ оутесаль тен̀чи градиславь и игоумьнь цр҃твами. И ѥще (129) приложии цр҃твоми къ колоу роуд̀ловоу ѿ завѣла цр҃ьствами. равьницоу гороу сь всѣми мегами. а изда ю илишь моутиводикь.

И̂ приложи цр҃твоми дранцоу грьковики з братиѡмь и з дѣтию и селомь ѥлен̀цемь, що моу ѥ дало цр҃твоми. ѝ с планиномь млаками. а мегы ѥлен̀цоу сь возевци. ѿ десилове водѣнице̂ оус потокь. горѣ надь край ѹ прѣкы поу́ть. и все поутемь (130) оу велию рѣкоу оу сопеть. и все оуз рѣкоу на слань. и ѿ сла́пл по врьхоу над млаке. тере по кѣн̀цоу на дрьтоутокоу клѣть. и низ брьдо оу потоки. макочек̀скии. и нис потокь оу поуть прѣкыи. и поутемь оу вилилицѹ́ до потока кои

грѣ из модрїхь мѣлць. Такогю приложи цр҃твоми доброслава срьдановикы на насуни. Такогю приложи цр҃твоми шрлан доу мицовикы з бащиномь, (131) с винограды, с млины. и с люд ми. и сь всѣмь що си имá оу градоу, и сь ѥговѣмь селомь бащининмь селчани. а меры сел чаномь како иде поуть изь кроушевице оу врьбичане. и како иде поуть из врьбичáнь оу градь до виногрá хоусарева. и ѿ любиж ніѥ ниже за брѣга оу два камена. и ѿ тоу право оу мгладницоу. и придасмо моу ѿ цр҃ковне земле ѿ арбанась шпинадию. а меры (132) шпинадии како иде поуть ис корише оу срьбице. и до лоуга до копиѩника. и ѿ шпиць како иде потокь ис копиѩника оу шпинице. а с вележомь како соу имали ѿ прѣжѣ. И приложии цр҃твоми рыбаре оу плавѣ. именемь боудоѥ з дѣтию. богоѥ и брат моу радань. радета з дѣтию. хвалоѥ з дѣтию и сїовцемь. богоѥ градоѥвикь з братишомь. приборѥ дроуговикь з братишомь (133) и стриць моу радовинь з дѣтию. И приложи радѣико сь хтѣниѥмь и сь мáтию цр҃твами, и сь хтѣниѥмь матере раденкове. цр҃квь оу велесоу архáггла с людми и с млини и с виногради, и сь всѣми правинами цр҃кве тѣ. И приложїи цр҃твоми цр҃квь прѣображениѥ оу врани выше хетоулы. сь люд ми, и сь оулиѩникомь, и сь земломь, и сь водѣничиѥмь. и сь всѣми мерїлми (134) и правинами мѣста того.

И ѥще цр҃ковь оу строумици на име светїихь петь на десете. с людми. и сь земломь. и с виногради. и сь млини. и сь всѣмь що си ѥ имала цр҃квь таа ѿ испрьва.

Такогѥ приложїи цр҃твоми цр҃квь на дани ст҃а бц҃а. с люд҃ми и земломь и селомь прапрат҃ницомь. и селомь лончари. и сиѝ обѣ селѣ сь всѣми мегыми старими, и да даѥ цр҃ква тази доходкь. (135) архаггелоу всако годище товарь масла на архаггелевь дн҃ь. И ѥще приложи цр҃твоми на гладрѣ цр҃ковь. ст҃а бц҃а. сь всѣмь що си има цр҃квь тази оу своѥмь хрїсовоулѣ. И забѣль на гладрѣ сь всѣми мегыми како ѥ҃ биль оу ро҃тель цр҃твами. И ѥще приложи цр҃твоми село оу полезѣ селце. и с велимь врьхомь. и сь заселки. и с винограды, и сь всѣми правинами а мегы моу сь хтѣтовомь (136) на чрьни доль. и прѣко брьда за вели врьхь на стражища. и ѿ тоудоу прѣко до дола велиѥга на баѥвь камы. и мегы с пороѥмь по дѣлоу ѹзь влакоу тере на планиницоу. а с храшани ѿ сопотца оуз брьдо на доупни камы. и мегы з гарани по водоваги на добри стоуден҃ць. та на оуши, и на чрьнии врьхь. и низ брьдо на рѣкоу и низ рѣкоу гдѣ се обѣ рѣцѣ стаѥта под бродцемь. и мегы свѣтцомь оуз рѣкоу на срѣдню планиноу. (137) и оуз брьдо планине по дѣлоу на бѣльмоужьць. и планина ранестьць. Село цѣлине а мегы моу ѿ кр҃та оу вражиѥ брьдо. и по дѣлоу до ст҃гор҃ске мегѥ, и до трьновьчке мегѥ. и ѿ трьновьчке мегѥ на погорь тере на оноу страноу ѹс потокь мимо виноградь тере оу сѝсовицоу. и до мегѥ вльчетрьньске оу рѣкоу. и оу соухи доль на камы оукопань. и право на брѣсть и оу цр҃квь оус поуть право оу прьвыи (138) бѣлѣгь оу кр҃ть. И присели цр҃твоми зьд҃це ис ниоукѥ на име петрошь з братишмь. и з дѣтию. кои-

слаѣ з братишмь и з дѣтию. срьдань сь братишмь и з дѣтию. нось з братишмь и з дѣтию. кенихна з братишмь и з дѣтию. и да имь црьтвоми земаю оу лютоглавѣхь що ѥ дрьжаль калоянь милкоусовь брать. нивие и ливаде и мьлинь. и винограде на рѣцѣ милкоусовь. и да си имаю (139) снизи все оу бащиноу и дѣтца ихь. и да имь нѣ ние работе разкѣ зиданиа и бѣдве дни. и лѣха винограда. и да имь нѣ никоѥ приплате жоуньске. ни позова, ни сокѫ, ни пса, ни димние, ни льна, ни лгнистине да не даю. И сь матию и хотѣниѥмь црьтвами прилежїи мати братослаѣ селе бащинне плочицоу. с мегьми и правинами села тога за гробь братослаѣ. Законь срьбаюмь. (140) да работаю оу неели двѣ дни надимицомь. що имь вели игоумнь. и да шроу бѣдвоу всакога жита и все скрьстовакше оу соути. и сѣно црькви да косе колико ѥ трѣбѣ. и виноградь да тежїи всакь по законоу како оу стоуденици оу сїго сумешна. и да даѥ стась вгнистиноу и испорькь. и льна трїидесети покѣсьмь. мѣрьнихь. и да даю вирь дховноу на ѡдрицомь. (141) лоукие жита вола двѣ динара. и да нося празникоу дрьва и царевоу приходоу и патрархоноу. такогѥ и о божики а срѣдьскаа и селе и рабча да даю лоучь. а вса горьскаа села и шиклїи да стоѥ оу манастыри на парамоунѣ колицѣмь вели игоумнь И арбанаси кои се обрѣтаю оу црькве да работаю како и срьбаѥ. и да даю ѿ ѡдра динарь вели полоукницоу жита. И калстеле (142) кои се шбрѣтаю оу црькве да ѡроу всакога жита бѣдвоу. и що оузора да заклачи. и

сѣна да коси дн҃ь и здегѥ. и по стать виногра҃, и поуть сь игоумномь. И м҃тию бжишмь и бл҃гиѥмь гн҃а патрїарха, кѵр їаникиѩ и всега збора. повелѣ цр҃твоми да сѣда игоумнь ст҃го стефана и пандократоровь и архаг҃гл҃ѣвь на зборѣ на шсовнѣ трапезѣ сь игоумни забрьдьскими. И да се стави. (163) їгоумнь ондѣ ѿ киновиѥ. кога извере патрїархь и цр҃ь сь зговоромь братиѥ монастырьске. аколи се нешбрѣте та́квь по҃бнь да се приводїи ѿ хиландара. и да се не измете игоумнь развѣ келика дѣла, иконома и ѥ҃клисиарха. и всакога вла҃льца да нестави цр҃ь, ни м҃тникь цр҃ев, развѣ игоумнь зговараѥ се з братиими. и да се стави, икономь, и ѥклисиа́рхь и дохиаръ. и паракономь (144) калоугѥрь. а бѣлць да нѣ владалць оу манастыри. дворане бѣлци да нестое оу дворѣ, нь҃ да им се да стань извьнь манастыра.

И да се праз҃ноуѥ праз҃никь цр҃ковныи ноѥмкра и҃. дн҃ь. и кьди приходїи митрополить на праз҃никь да се дароуѥ два на десеть перпер. колн жр҃ѣвць. И кьди приходїи патрїархь вь монастырь да мо́ се дарсуѥ конь. и кьди ставїи игоумна конь. и да нѣ (165) колнь игоумнь ницта ѿдати ни оучинити безь зговора иконома и баше и ѥклисиарха и дохиара. А мѣртикь хлѣбныи и винни, како ѥ҃ оузаконилъ ст҃ыи краль оу баньскои и да се даѥ кисѣль хлѣбь ксѣмь ѥдилкь. оу срѣда́ и оу петкь и оу пи҃ланикь ѥдномь дн҃е хлѣбь, а вино и си ютра и вечерь. а оу посте всакыи дн҃ь ѥдномь развѣ соуботе и нѣ҃лѥ. и даѥ выноу трапеза. аколи се кто шбрѣте (166) старць волнь да моу се даѥ мѣртикь ѩко и

на трапезѣ. И да се даю на дьмитровь дн҃ь бл҃вениѥ игоуменоу .и. перпер. а цр҃ковьникомь по четири перпере. а прочїимь калоугюрѣмь по трїи перпере. и да се даю калоугюромь капамь по двѣ иринѣ. и вльна да се даю калоугюромь всѣмь ѥднако ками кои ѥ оу баньскои и клашиѥ. калогюриѥ да соу оу послоушаниѥ игоумена (161) и прьвыихь брать. а ктоли неиме слоушатїи да се изведе ис пѣрте. и да се даю на портоу. в҃ї. мѣртика. и кто се обрѣте калоугюрь закоупоуѥ жито или вино или динаре даѥ оу каматоу. да се иже҃не. и да неходїи калоугерь извьнь манастыра не благословивсе оу игоумна. а игоумнь да с нимь посила кога игоумнь хокѥ, и да нѣ войске ни ѥдномоу чл҃вкоу цр҃ковьномоу ни влахоу ни срьбиноу. (162) и да не работаю ни ѥдне работе цр҃еве, ни шранилї, ни копанила, ни жетве, ни врьшитбе. ни гюракара, ни псара, ни поноса, ни намета, ни провода, развѣ прихода цр҃ева да до мегѥ носе лихо града. и да даѥ селе криноу прѣводьноу ѥдноу. а оу кринѣ: кд҃. кьбли цр҃еви. и соли два҃ динара на лслїи и шгла҃вь. а лсльне пер҃пере да не даю ни покров҃ца, и ако се згодїи всѣмь цр҃ква҃мь на градь а шни да (145) не идоу да напралѣю свои гра҃. и да ѥ панагюрь на архаїгоь дн҃ь. и що ѥ доходѣь ѿ латинь този да ѥ цр҃кви. а да не има зань посла ни ѥдьнь кѥфалина. а довитѣь цр҃ковни швцѣ да пасоу брогине. а ине работе оу жоупоу да имь нѣ а да шроу цр҃кви и сѣне косе дома. а да имь се даѥ мѣсечина за овце. и травьнина да имь се неоузима. А ковиле да пасоу власи (146) доброу-

шиници. а да имь се даю бѣлѣгь на дмитровь дїнь на двѣ жрѣбица волы десеть перпер. и мѣсечина и гоуши и клашиюе. а да даваю выноу доходьь ико и инїи власи. И да се даю мѣсечина братилмь двѣма на десете все пшеница. како им се и оу бань-скои даю. и сиренилы двадесети и четыре мѣхе а мѣхь. р҃к. литрьь. и сировь толикогю. а сирь .ѕ҃. литрьь. и соли трїи кьбли. и коже говегю трїи. и да имь (167) се даю по шкрои и по клашинахь. и на вьскрсениюе по перпер. и вина да имь се даю, како и калоугюромь оу монастыри. тако и нимь. И да нѣ похранюнила владичкога ни оу юдьномь селѣ црковномь. А за болницоу како ю оузаконилъ крал такози да стои-ѣ. шдра. и кто се разболи да ю оу болници. а хромца и слѣпца да нѣ. Ѝ кьди се пре сами лю-дию црковьнїи, да имь никто несоудїи развѣ игоумиь. а що се пре сь (168) инѣми людми. за враждоу. за землю, за конь, за проводь, да идоу прѣдь ца-ра. а за ина соудове да идоу прѣд митрополита и прѣдь игоумна. и котла архаггловѣмь люмь да нѣст сь инѣми жоуплини. развѣ мегю собомь вь архаг-глѣ. и гдѣ любо боуде соу. глова да ю црквн. и ако се обрѣте на црковномь члкоу вража. полови-на наводьчїи, а половина црквн, и враже и глове. А що ю область дховна по селѣхь архаггловѣхь и (169) окроузѣхь. и ѡ вири, и ѡ игьнистинахь, и ѡ распоустѣхь, и ѡ главахь дховныихь. митропо-лить тѣмь да нешблада, развѣ игоумьнь. юреза този. за все и за горнїи градь и за село повиль-ско, и за врьвичане, и за црквь сїго сумешна оу мьшоутищїихь. и за землю на блатьци. зговори

се цр҃ткоми сь гн҃омь и ѡц҃емь ми патрїа́рхомь
кѵр ї҃ѡаникиѥмь. и сь всѣмь зборомь срьвскы-
имь. и дахь митрополии (170) призрѣньскои село
мала́чно, и село милопоусте, и село запльжане. А҃ що
соу расѣлїници митрополиѥ призрѣньске по селѣхь
архаїгловѣхь оу по҃гори. да ними ѡблада митро-
полить како и ѿ испрьва. и пакь да работаю цр҃-
кви архаїгловѣ како соу работали и прѣгѥ кьди
соу были властельсцїи. А҃ кто се обрѣтаю попове
оу всои ѡбласти архаїгловѣ да имь і҃с законь о
винограде и ѡ ора́нїи (159) и с инои работѣ какоѥ за-
конь оу стоуденици. и оу с҃тго сумешна. И прилежи
цр҃ткоми тодора лѣпикы. сь селомь що моу і҃с дала цр҃-
ква берславци конь бележа и сь двороме оу при-
зрѣнѣ. и с коуплѥницами. И зета моу мирослав-
ка. сь двороме що моу і҃с дала цр҃ква и земломь
конь пирани. И ба҃вниѥмь игоумена хиландарско-
га и все братїѥ приложи цр҃ткоми. прьвоу с҃ѡви и
з баниномь. А҃ сѐ шьвци скитии. мирославь. стани-
кь (160) радь. десисиславь петровикь. петрь
приклѥковикь. бейко станевикь. коулѣвикь коста.
хранковикь доброславь. калоугѥровикь драгомирь.
А҃ сѐ цьигарѥ. протомайсторь райко. бейко зла-
тарекикь. василь прѣсветичикь. соколь соукилсо-
викь. коста гѡньшинь зеть. гюрко диманокь брать.
И трїи оуздарѥ. ілиь. радь. доброславь. И лаль-
зинь брать андреи зетемь своимь калоѝ (175) нѥмь.
да даѥ всакогодище четири десетї конь" плочь. Иванко
самь третїи з братишмь да даю за годище трїи ко-
жоухе лисиче. А҃ сѐ ковачѥ. давиживь ис повильска.
ранко ковачь изь ї҃бьланице. Законь влахо́мь. да

даю ѿ петьдесеть швцоу сѣ мгнистемь а дроугоу
млокоу и с роуны. и да даю годище прѣстоупаю-
кие конь вомь трїидесети перпер. како соу давали
цр҃твоуми. а по семь (176) цр҃ю да недаю. и да даю
ѿ клѣтища мгнистиноу и испоркь. а кои соу по-
клоньници да се сами десеткоуе да даю исеии по-
крове а пролѣтїи по двѣ брава млока. а вали кои
соу оубози да теже вльноу цр҃ковноу. що имь по-
велѣва игоумнь. а нїи вали да даю окрое и клаши-
ие. и соль да носе, и оу зимници да косе сѣно ко-
вилѣмь и гради да напраллие. и мгьнила да граде. и
пастоухе (171) да блюдоу оу ковилахь. и жито да
носе и товарь сь игоумьномь. село жеравина с ви-
поградн и сь воцинемь и сь всѣми правилами. а
мегїи мѣ подь перилами ѿ дрима право оу кожи-
чинь кр҃ть. и ѿ крьста на варшине коуие. и ѿ
варшинѣхь коуѣь на любаньскиї поуть. и ѿ поу-
ти оу смоквоу на прьшигисте. и ѿ прьшигїть.
право оу тополоу оу гмина. ѿ гаинь право оу пистоуль-
ѿ пистоула (172) оу рѣкоу, оу гладроу. и низь гла-
дроу оу чрьлисноу гроукоу низь гроукоу оу доу-
бравоу оу дерваришкоу. право на багатироу оу
главоу. ѿ багатирь оу коудсе. ѿ коудьсь прѣко
оу дрїмь. И приложи цр҃твоми владимира чрѣпь-
никы и воика петровикы сь всемь влашиомь що
си имаю оу градеу, и ище имь придасмо цр҃ковие
земле ѿ посоуты поусте. до поути кои гре ѿ ле
бижие по дѣлоу на . . .

(Край фали).

ОБЪЯСНИВАЮЋЕ ПРИМЕТВЕ

КЪ ХРИСОВУЛИ ДУШАНОВОЙ.

Уверенъ самъ, да ћу учинити велику радость и миду услугу свима Србима, кои любе свой родъ и нѣгову славну прошлость, тимъ што изъ таме незнаня издавмъ на светъ ову найвећу одъ свію досадъ познати србски повеля, коя є по своимъ богатомъ и многостручномъ садржаю за цело и єдна одъ найважній.

Овомъ хрисовуломъ или златопечатнимъ писмомъ своимъ основао є найзнаменитіи владалацъ србски, царъ Стефанъ Душанъ око године 1348-ме свою задужбину, монастиръ свети архангела Михаила и Гаврила на Бистрици подъ Призреномъ, єданъ одъ найбогатіи и найвећи србски монастира; а за ню досадъ ніе се никако знало, докъ овай преписъ ніе намъ изъ старе Србіе срећнимъ случаемъ до знаня дошао, коя є єдини досадъ познати, вероватно савремени и са самогъ прописа узети преписъ. Кадъ є ова хрисовуля управо издата, то се са подпуномъ известношћу неможе показати, єръ іой нема ни почетка ни свршетка: али заключуюћи по другимъ писмама цара Стефана, а нарочито по хрисовули нѣговой датой у Призрену 29 Априла, 1348, у коіой цркви свети Архангела у Єрусалиму покланя неке доходке, и у коіой каже да є онда (т. є. 1348 год) поставіо темель архангела Михаила цркви *) коя неће бити друга, него управо ова, можемо праведно рећи, да є и ово осниваюће писмо тада, или скоро за тимъ морало бити издато, дакле 1348 године. Каква є она црква морала бити величествена, то се може видити изъ речи старогъ србскогъ лѣтописца, коя казуе: сьже душанъ . . . . сьтвори же и црькоу прѣславноу светимь архїстратїгомь су кистрици инше призрена єиже тьчно подъ сльнцемь немно быти инотоже, и такова доброта грѣхъ ради моихъ близь єсть разореніа. добротою же и художьствомь прѣвьсходить дечанскоу црькоу, кромѣ мрамора и

*) (види. Miklosich: Monumenta Serbica стр. 133 и сл.)

величествомъ лоучаша Дечанскаа. тѣмже и глаголютъ жителие страни тее, яко призрѣнскѣ црькве патюсь, и дечаньскаа црькви, и пекьскаа припрадъ, и ваньско злато, и ресавско писаніе нешврѣтлеть се нигдеже. *)

У овой хрисовули изложена су обширно и потанко сва добра и права коя е овай силни владалацъ даровао истомъ монастиру; поименце наведене су приложеніе му цркве, села, землѣ, воденице и виногради, и све се ту побраню и описую, заедно са своимъ границама и многимъ до ньи лежећимъ суседнимъ местима; ту су пописани сви поданици и слуге, Срби, Власи и Арбанаси, кое е овомъ манастиру подчиніо, а кои любопитна на често сасвимъ необична и за езикъ србски па и у обште словенски важна, собствена имена стотинама су ту наведена; далѣ опредѣлюю се потанко и понаособъ сва она велика преимућства и права како политична тако и црквена, коима е важность и самосталность ове своє задужбине осигурао; прописана су и правила за живленѣ и за домаћи поредакъ у самомъ монастиру; тако исто подробно су изложена многа права и слободе кое е дароваю поданицима монастирскимъ у држави, а уедно изложене су и дужности ови поданика према монастиру.

Све то тако е пространо изложено у овомъ великомъ споменику, да е онъ по томъ исто толико важанъ за познаванѣ не само политични и правни отношая, него и црквеногъ и хіерархійскогъ, па и грађанско-друштвеногъ стаия негдашнѣ србске државе, колико е важанъ и за изученѣ нѣне старе топографіе, па особито и за познаванѣ тадашнѣе стаия народногъ езика, еръ е овай преважанъ изворникъ србске исторіе и старине готово сасвимъ говорнимъ србскимъ езикомъ написанъ.

Да би ова потврѣиваня и само поврхно посведочіо, или болѣ да кажемъ, да би обратіо позорность читаоца баръ

*) Види: P. J. Šafarik, Pamatky drevniho pisemnictvi Jihoslovanuv. Kratke letopisy srbské, стр. 61.

на нека найважнія места овогъ споменика, изъ кои ће се о нѣговой великой знаменитости уверити моћи, наводимъ овде само неке точке изъ нѣговотъ преобилногъ садржая, єръ иначе постале би моє примѣтбе превеѣъ обширне, почемъ готово у свакой врсти овогъ драгоцѣногъ документа има нешто важно и знаменито, о чему би или историкъ и старинаръ или правникъ и државникъ, или испитатель єзика много говорити могао, а то за садъ моя намера ніє.

На стр. 151 казує Душанъ, да су нѣгови противници радили о томъ, да онъ и недоће до престола, и да га є сама помоћь божія избавила и на прародительски престолъ поставила, коє є за цело опомена на нѣгову размирицу са нѣговимъ отцемъ Стефаномъ Дечанскимъ и овога странкомъ.

На стр. 158 каже царъ, да є са сагласіємъ србскогъ сабора и свега клира, заменуо одъ Призренске епископіє *горньи градъ Вишеградъ* и овога села Новиљеко и Врбичане кодъ Призрена, за друга своя тря села: Млачно, Милопусти и Заплжане, зато да овай градъ буде „мѣсто храниленица црковна и мѣсто пирга,“ то єсть тврдиѣ тога монастира; по свой прилици била є дакле црква у самимъ зидинама старога тогъ града, коє посведочава и друго место на стр. 141, где се поданици монастирски „изъ горски села и шикля“ ослобађаю одъ неки други дужности, зато, да буду дужни чувати стражу на бедемима или зидовима града монастирскогъ („да стоє оу манастыри на парамсунѣ“). Важно є ту име старогъ града Вишеградъ, као и то да є царѣ оваке промене могао чинити само са знанѣмъ и сагласіємъ сабора, и клира, кои є имао у сабору велику важность.

На стр. 1. стои, како є царъ заменуо одъ властела Младѣна Владоєвића и нѣговотъ сродства, цркву светогъ Спаса у Призрену са свима нѣнимъ добрама за цркву Андринику у Охриду; па се ту описую та добра лежеѣа у Призрену и у нѣговой околини, означаваю се ньіове границе или мѣђе, наводе се многа суседна места, села, реке, горе и тимъ подобна, у толикомъ брою, да моту знатно обяснити тадашньи местописъ главногъ града Призрена и нѣговогъ околногъ предѣла. Исто

тако приложіо є овомъ монастиру и цркву свегогъ Николе Райкову у Призрену са припадлежећимъ къ ньой добрама, на се ту означаваю врло подробно међе Вишеграду и тимъ црквенимъ добрама, наодећимъ се опетъ у призренскомъ предѣлу.

На стр. 12 споминѣ се *Кесаръ Грегуръ*, да є приложіо цркви свети Архангела поданика, што іой има давати на годину осамнайстъ лиенца; а на стр, 11 именую се поданици, кои ће дужни бити давати нетой цркви восакъ.

На стр. 17 именує се први игуманъ архангелски а тадашньи митрополитъ Сѣрски или Серезки Іаковъ; и ту се наводи да село Сѣнини буде дужно радити велики монастирски виноградъ; но зато да му се праштаю друге поданичке дужности, као: даванѣ лана, ягнѣтине, кудра, и да немаю люди тогъ села чинити за монастиръ далнѣгъ пута, па се изрикомъ опредѣлює, колико имаю орати и сено косити за монастиръ, можда манѣ него други.

На стр. 35 изброяни су деветъ катуна Арбанаски, кое є даровао царъ монастиру.

На стр. 50 именує се градъ Рибникъ, а то ће бити онай исти Рибникъ кодъ Призрена где є царъ Стефанъ често заръ лети седіо, што посведочаваю нѣгова писма дата изъ Рибника подъ Призреномъ.

На стр. 68. споминю се латински попови у Шикльи, и да буде ньіова дужность давати овомъ монастиру по чабаръ вина на годину.

На стр. 69. заповеда се да люди кои су монастирски поданици у долнѣмъ Пилоту, даю овомъ монастиру свилу у место други поданички даваня.

На стр. 74. покланя царъ монастиру кућу у Скадру, што є купила краљица Єлена; и іазъ светогъ Стефана и Горинѣ са рибама; а одъ светогъ Срѣа где су биле велике соларе и Ђумруци, да добіи овай монастиръ на годину по 33 спуда соли. Градъ Баръ да му дає сваке године по десетъ товара зейтина, а у свакомъ товару да има по 14 стара.

На стр. 75. покланя царъ монастиру 400 спуда соли, кою има добіити сваке године у Широкомъ броду, и велике доходке у Призрену, то есть: 1000 перпера годишньи одъ тамошнѣ царине, и доходакъ одъ два трга или вашара годишня.

На стр. 82 почиње описиванѣ међа Влашки и Арбанаски катуна дарованих монастиру, у комъ су наведена врло многа местна имена, и поименце су избројани поданици монастирски, тако да само ту има око четири стотине собствених имена люди, међу коима су многа врло знаменита, стара и сасвимъ необична.

На стр. 126 именує се: *„родитель царствами деспотъ Иванишъ“*, кои є приложіо истомъ монастиру село Топлице. Нѣга царъ Стефанъ може назвати родителѣмъ само по томъ, што му є био или крштени кумъ, па є нѣга држао при крштеню, или био є вальда отацъ нѣгове прве жене, о коіой народно преданіє казує, да є била Србкиня и ћерка некогъ србскогъ властелина: и ое є одъ ово двоє истина о деспоту Иванишу, то показати остає задатакъ за наше историке.

На стр. 128. поклаиа царъ монастиру ковача Рудла съ коломъ гвозденимъ: то ће бити по свой прилици ковница гвожђа, где се израђує изъ топлѣне руде или ливена гвожђа ковано гвожђе; а лежало є на Трстѣной реци кодъ горе Рананштице: а наде и блазнице, кое є имао давати тай ковачъ цркви као доходакъ, били су производи нѣгове радиѣ.

На стр. 133 избраню се разни явни терети и поданичка давања, одъ кои се ослобађаю поданици монастирски, кои су зидци или зидари; као што су: жупска приплата, позоба, сокіа, иса, димнина, ланъ, агнѣтина.

На стр. 139 и слѣдуюћимъ обширно се наводе дужности монастирски поданика, шта имаю давати и радити монастару, и то прво они кои су Срби, а затима Арбанаси, властеле, попови, Власи и Латини.

На стр. 142 стоє важни државоправни и политични податци о сабору србске државе, како царъ са сагласіємъ патріарха и свега сабора дарує право игуману свето-архангелскогъ монастира, да онъ заедно са игуманима светогъ Стефана, и Пантократоровимъ то єстъ Дечанскимъ, на сабору седи при особитой трапезѣ, при коіой седе игумани забрдски. А на слѣдуюћимъ страпама наводе се права и слободе монастира тичуче се нѣгове управе, по томъ дужности према митрополиту и патріарху: пропису се подробно правила за унутрашньи поредакъ у смотреню управе економе, начина живленя и владаня калуђера.

На стр. 161 избраню се опетъ слободе дароване одъ цара свима поданицима монастирскима, у смотреню явни терета и дужности спрамъ државе, као да буду слободни одъ войске и да неработаю работе царске, кое се ту све наводе.

На стр. 162 опетъ су изложена права монастирска, доходци, права и слободе као и дужности нѣгови поданика понаособъ, и то поименце шта ће ков село дужно бити чинити, на примеръ, да овце монастирске пасу Бројани, кобиле Власи Добрушници и т. д.

На стр. 146 прописуе се редъ за браћу монастирску; а на стр. 167 редъ за болницу монастирску; на истой страни опредѣлюе се и судъ за монастирске поданике, па се каже да имъ суди у ньіовимъ парницима игуманъ, а у великимъ парницама са другимъ людма, за вражду, за землю, за конь, за проводъ, да иду предъ цара: глобе повчане одъ ньи узете да иду баръ у пола цркви. На стр. 168 стои да надъ монастирскимъ селима духовну область има игуманъ а не митрополитъ.

На стр. 169 важно е оно где се казуе како е царъ са сагласіемъ сабора и патріарха заменуо землю на Блатьци одъ митрополіе Призренске за три села.

На стр. 170 изложене су дужности попова кои су на монастирской земльи, и шта ови имаю давати монастиру.

На стр. 159 избраню се опетъ приложени монастиру разни дарови, нарочито наводе се поименце многи поданици кои су рукодѣлци, и то: шавци свитни, ковачи, и уздари; ту су и цьингарие = zingari то есть Цигани, кои су већъ онда морали бити ковачи еръ су били дужни давати монастиру коньске плоче, дакле и конѣ подкивати.

На стр. 175 прописую се дужности Влаа, шта имаю они давати и чинити монастиру.

Изъ ово неколико наведени места, моћи ће се мислимъ сваки читаоцъ лако уверити о великой важности овогъ споменика, кои као што напредъ већъ рекосмо постае еданъ одъ найзнатніи изворника за познаванѣ србске прошлости, по онимъ многимъ стотинама лични имена, често важни у држаня люди, патріарха и архіепископа, ћесара, деспота, властела; по премногимъ местнимъ именима монастира, цркви, градова, села, предѣла, планина, бреговa, рѣка и потока; по своимъ езику и слогу, кои е осимъ увода сасвимъ србски, каквимъ се у вре-

ме Душаново говорило, са премногимъ редкимъ и лепимъ речима и називима србскимъ, садъ већъ заборавлѣнимъ; тако да ће се њиме єднако ползовати моћи и историкъ и географъ, и правословъ и испитатель єзика.

Сачувао се овай драгоцѣнный споменикъ славне србске прошлости, у савременомъ препису, писаномъ на кожи са врло лепимъ крупнимъ уставнимъ словима, у виду књиге у осмини, као што се изъ приложеногъ овде снимка (на табл. II.) видити може. По момъ мишленю ову су књигу калуђери одма са првописа преписали, да би своју основательску хрисовулю имали свагда при руци у згодномъ формату, па да неби морали свакомъ приликомъ потезати подлинникъ, кадъ є требало дознати или показати какво право; єръ є подлинникъ вероватно био златопечатно писмо писано у незгодномъ за читанѣ виду врло дугачкогъ свитка. На жалость много се одъ нѣ изгубило кадъ є ова књига у течаю толики векова, после коначе пропасти самогъ оногъ славногъ монастира, вальда влагомъ искварена и разпивена била, тако да садъ фали у почетку баръ єданъ листъ, на свршетку можда и више листова, а у среди на четири места баръ по єданъ листъ, где се смисао прекида; као што то на дотичнимъ местима означено стои. Садъ се састои цео тай рукописъ изъ деветдесетъ и єдногъ листа пергамена, дакле 182 стране, кои су наново повезани у древнимъ корицама и у црвеной кожи; кадъ су пакъ ову разпивену и разтурену књигу у новіє враме на ново везивали, сасвимъ су изменали листове нѣне тако, да се садъ наоде у ономъ реду повезани, кои означаваю они броєви страна што су додати овде у печатаномъ тексту у знаку затвараня, а я самъ ову повелю брижльиво довео у овай логични редъ, у комъ самъ є и напечатати дао.

Рукописъ овай налази се засадъ іошъ у приватнимъ рукама али се надамо, да ће се моћи за нашу народну библіотеку одкупити; а я самъ ову хрисовулю онако као што се сачувала, изъ истогъ тогъ єдногъ старогъ рукописа сасвимъ верно и прилѣжно преписао.

Редовни членъ и овогод. подпредседатель друштва:

Дръ Я. Шафарикъ.

НЕКРОЛОЗИ

ПРЕМИНУВШИ ЧЛАНОВА ДРУШТВА.

АНДРИЈА СТАМЕНКОВИЋ родио се у Крагујевцу 1822 године. Отац му беше сиромашан тежак и рабација, и опет га даде на књигу, те које очинном помоћу, које правителственим благодејањијем а и својом заслугом од учења друге деце, изучи науке, што се до 1841. предаваше у Србији у мањим школама и у Лицеју. А кад је већ био у служби, буде изабрат од тадањег „одбора Просвештенија“, да иде о државном трошку у стране земље на науку, но у „високочајшем одобрењу“ мету другог место Андрије.

Стао је у државну службу ома по свршетку Лицеја у 1841, и почевши од практиканта прошао је редом сва званија до председатеља окружнога суда (1856) у којој га дужности затече и знаменита Свето Андрејска скупштина од 1858, на коју дође као члан по закону. У 1859-тој постане чланом Земаљског Совета.

Био је члан Друштва Србске Словесности а и негдашње дружине младежи србске. Председавао је у одбору Свето-Андрејске скупштине, што би сазват у лето 1859, и у комисији, што спреми пројект законика о поступку судском на основу усмености и јавности (1859), а учествовао је као члан у саветовањима оне велике комисије школске одређене у почетку 1869, док се израдио пројект о новом уређењу школа и установлењу србског универзитета.

У школи се одликовао особитим прилежањем и добрим владањем, с чега су га волели сви учи-

тељи и професори, а у државној служби док је писарске послове радио изванредном ревношћу, с чега и заслуживаше уважење старији, а после као судија неумитним правдољубијем, с чега опште поштовање задоби и напоследку као саветник савестним заступањем интереса државних и свагдашњим давањем гласа по чистом убеђењу свом, што сведочи његова радња у законодатном телу (1859 и 1860).

У приватном животу светло је свима врлинама, које човека красити могу, што чињаше тако вредним његово познанство, дружбу и пријатељство.

У јавном животу Стаменковић се одликовао самопрегоревањем и примерним заузимањем за опште ствари, што га и учини тако поштованим и популарним у грађанству.

Он, сиротински син, тек што је добио практикантску службу, завегује осмину своје плате на фонд школски; одваја од своји уста те помаже ђаке, кои су сиромашни а добро се уче; и упиње се те плаћа штампарију, да би покоја књига више света угледала; труди се о завођењу читаоница и театра у својој општини, и свагда бијаше међу првима, кадгод се што за опште добро предузимало.

Умире му заљубена невеста; све троје деце у неколико недеља сарањује; сналазе га беде: с ревности у послу службеном, с пристајања са осталим грађанима у догађају београдском од 1848, са слободног говора у дружини младежи српске, са савесног испуњавања позива свог — и Стаменковић после сваке несреће излази са све више очеличеним духом и карактером.

После дугог боловања, у Београду на светога Саву у вече 1861. Стаменковић у тридесет осмој години живота, предаде Богу душу, а остави потомству за подражавање спомен редки врлина.

И заиста, ако се кад изда подпун опис живота Стаменковићева, мећиће се у њему довољно показати, колико вреди кад човек — ма да излази из најсиромашније куће, ма да се лишава изванредне даровитости, ма да није имао прилике за особито изучење наука, — има здраву памет и крепку вољу *у тежњи на добро*, у којој Стаменковић пође у школу и оде у гроб а никад у своме животу ни за један тренутак у тој тежњи неклону, те би до смрти деци својој добар отац, у друштву поштен човек, у служби ваљан чиновник, у народном представништву примеран заступник, у отечеству полезан члан и у држави слободан грађанин.

У Београду о Ђурђевудне 1862.

Написао редовни члан друштва
Јефрем Груић.

САВА архимандрит манастира светога Романа родио се у селу Пољаници у Албанији отприлике 1792 године и при крштењу надјенуто му је име Стефан. Отац његов Петар, послије двије године, пошто му се дијете Стефан роди, утече од турскога насиља у село Трубарево у Бугар-Морави близу манастира св. Романа. Архимандрит Сава до 11 године чувао је стоку свога оца, а тада почне учити књигу и то најприје у селу Ћићевцу, а послије дође у манастир св. Романа и ту је био манастирски ђак. Кад је Карађорђе отео Бугар-Мораву од турака, онда ђак Стефан пристане уз карађорђеву војску и био је писар у своју војсци, која је око Алексинца и Ниша била. Пошто Турци по одласку из Србије Карађорђа заузму Србију, Стефан се и код њих умно нађе, и они га преме за писара. У то доба он се ожени, и 12. Јунија 1814 године запопи га у манастиру Раваница ниШки митрополит Макарије. Као свештеник над свима се-

лима у Бугар-Морави он је њима и поповао и купио у тима селима порез на турцима предавао, те је с тога постао и код срба и код турака знатан човјек. Пошто Тимотије игуман св. Романа умре, народ избере попа Стефана, који је био удовац за старјешину томе манастиру и митрополит га нишки Григорије 1831 године у Нишу закалуђери и за архимандрита за манастир св. Романа и тада промјени му име Стеван на Сава. 1836 помагао је кнезу Милошу у истјеривању турака из бугар-моравскога краја. 1842 године буде изабран за члана апелаторјске конзисторије. 13 Јануарија 1846 године друштво српске словесности изабрало га је за свога почасног члана. Он је умрио у Биограду *ноћу* између 2. и 3. Јунија 1851. године и сарањен у манастиру Раковици.

ЈОВАН СТЕФАНОВИЋ-РИЗНИЋ, почасни члан друштва српске словесности, родио се 18 Септемврија 1793. године у Трјесту. Књигу је почео учити код своје куће, и био му је учитељ Доситије Обрадовић познати српски списатељ. Затим у падуанском универзитету почне, а у бечком доврши православне науке. По свршетку науке врати се својој кући у Трјест и почне трговати. 1819 године одсели се у Одесу, — настави трговање и постане најбогатији трговац у Одеси. За учињене услуге русима у 1829 години, кад су са турцима имали рат, обдарио га је руски цар Никола орденом св. Владимира четвртог степена и чином дворскога совјетника. Пољачка буна 1830 године буде узрок, те Ризнић остави трговање и ступи у руску државну службу и служио је најприје у Одеси, а послије у Кијеву. У државној руској служби заслужи чин дјеиствителнога статскога совјетника и званије старијега директора кијевске државне бан-

ке. За вријеме државне службе обдарен је орденом св. Станислава другога степена и знаком двадесетогодишње непогрјешне државне службе. Као старијега директора кијевске државне банке изабрало га је кијевско статистичко друштво за својега члана. У 1853 години он остави руску државну службу, одсели се из Кијева на свој спанлук у село Гончицу у кијевској губернији и ту је до смрти живљео. 3 Јануарија 1854 године друштво српске словесности изабрало га је за свога почасногa члана. Јован Ризнић и ако је на страни удаљен од српства живљео, свагда је имао на уму, да је он србин, и тиме се је поносио. Колико му је опште напредовање српства на срцу лежало, он је то посвједочио својим доброчинствима за потпомагање тога напретка. Кад је видио „Србијанку,“ коју је Сима Милутиновић написао, обдарио је Милутиновића са 300 рубаља. У 1854 години поклонио је неку количину знатнијех књига српскоме биоградскоме Лицеју, а пред своју смрт завјештао је своју библиотеку, у којој је преко 4000 књига српској народној библиотеци. Ризнић је био, што-но кажу, прави солохљебник. Сваки Србин, кога је он видио и познао, био је у његовој кући лијепо дочекан и угошћен. Овај паметни и племенити Србин умрио је 14 Новемврија 1861. године у селу Гончици. Бог да му душу прости!

---

† ЯКОВЪ ЖИВАНОВИЋЪ, *кореспонденгный членъ Друштва Србске Словесности.*

Родио се 18 Фебруара 1808 године у селу Обрежи, у Срему.

Свршио є основне школе у месту своєга рођеня 1815 1816 и 1817, и немачку школу у Шимановцима 1818; — Гимназію у Карловцима 1819 1920 1821 1822 1823 и 1824, Богословію у истомъ месту

1825 1825 и 1827. — Философію у Пешти 1828 и 1829 где є 22 Августа 1830 добіо степенъ доктора философіє.

Одъ почетка Септемврія 1829 до конца Марта 1830 быо у Карловцима канцелиста у А. Е. М. канцеларіи: одъ почетка Априла 1830 до конца Януара 1834 професоръ у гимназіи Карловачкой. Одатле. на позивъ князя Милоша. Богъ да му душу прости, доће у Србію где съ почеткомъ Февруара 1834 буде причисленъ княж. канцеларіи а 17 Марта 1834 № 960 буде поставленъ за директора исте княж. канцеларіє. у комъ є званію остао до 5 Марта 1839 кадъ є на исто званіє оставку дао и у приватный животъ ступіо

За ово време, докъ є быо директоръ княж. канцел. поставленъ є 6 Януара 1836 советникомъ княжескимъ а у Марту 1838 шиланъ є као чрезвичайный народный депутирацъ отом. Порти у Цариградъ, одкуда се вратіо у Марту 1839.

По даной оставци живео є приватно у Аустріи где га затече и 1848 народный покретъ, у коме є участвовао найпре у кругу обштине карловачке. радивши на нѣнимъ заключеньима месеца Марта о воспоставленію србскога войводства и войводе, а поздніє на полю обштенародномъ пошто є месеца Юнія быо изабранъ за члена главногъ народногъ одбора.

За сво време народнога покрета радіо є у разнимъ мисіями важне послове народа србскога.

Пошто є покретъ утишанъ прешао є 1850 год. у Београдъ.

Године 1852 26 Априла буде поставленъ за 1 секретара совета; а 17 Марта 1855 за главногъ секретара совета земальскогъ.

15 Октоб. 1857 буде поставленъ помоћникомъ попечительства правосудіа и просвештенія.

У слѣдъ догађаја у Србіи одъ 1858 остане безъ опредѣлѣнія. Но 20 Мая 1860 постане председателѣмъ суда окр. крушевачкогъ.

Юлія месеца 1861 буде поставлѣнъ за председателя I класе у судъ окр. крагуевачкогъ. Но у ово званіе ніе ни отишао а падне у болесть, одъ кое и умре у Београду 9 Августа 1861.

Превео е съ латинскогъ и у Бечу печатио 1842 М. Т. Цицерона Тускуланска испитанія.

Млоге ситніе ствари одъ части преводе а одъ части оригинале издао е кое у србскимъ летописима старіи времена, кое у Будиму и кое у Београду ово подъ именомъ, ово подъ своимъ свагдашньимъ знакомъ **).

Имао е као признанѣ свои заслуга ова одличя: султанскій орденъ *игтихаръ*. за заслуге политичке;

Похвално писмо одъ князя Милоша одъ 30 Новем. 1838 такоѣе за политичке заслуге.

Царско-руску медалю за иностранце по декрету мин. ин. дела одъ $^{8}/_{20}$ Мая 1843 № 181 за книжевне заслуге.

Диплому на почестно граѣанство панчевачко одъ 25 Декембра 1848 № 5166 за воене и полит. заслуге;

Гласъ поверення главногъ одбора народнога войводства Србіе одъ 29 Януара 1849 № 640 опетъ за заслуге политичке.

Оставіо е поредъ другогъ кое чега у рукопису србскій новъ преводъ *Телемака* и млоге ствари кое се односе на новію исторію Србіе.

DR
301
S67
knj.15

Srpsko učeno društvo, Belgrad
Glasnik. 1. odeljak

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY